

JAN SOKOL
NADĚJE
NA NEDĚLI

Jan Sokol
Naděje
na neděli

KRÁTKÉ
PROMLUVY
NA NEDĚLNÍ
ČTENÍ

VYŠEHRA D

Copyright © Jan Sokol, 2017
Cover illustration © Václav Sokol, 2017

ISBN 978-80-7429-818-9

Úvodem

Nedělní a sváteční promluvy, shromážděné v této knížce, vykládají biblické texty, převážně evangelií, jak se čtou v liturgii katolické církve. Vznikaly postupně skoro po deset let, a tak se v nich některá témata opakují. Pokud jde o téma naděje, byl to i můj záměr. Pokrývají skoro polovinu nedělí a pár svátků v tříletém liturgickém cyklu, pro přehlednost jsou ale řazeny podle pořadí biblických knih. Seznam podle pořadí liturgického kalendáře je na konci knížky. Než se k nim dostaneme, rád bych připomněl nejprve něco o neděli a v další kapitole něco o čtení Písma, které může a mělo by nás zásobit křesťanskou nadějí, nejen na příští týden.

NEDĚLE (1 K 16,2)

Tak jako většina živých tvorů, také člověk podřizuje svůj život střídání dne a noci, léta a zimy. Až do nedávné doby mu, pravda, ani nic jiného nezbylo a teprve v posledních pár stoletích si může v zimě zatopit a v noci svítit, dnes dokonce i na ulici. Jenže čím víc se nám daří přehlušit a obejít střídání světla a tmy, tepla a zimy, tím častěji si stěžujeme, že všechny dny jsou stejné, jeden jako druhý, a člověk se ani nemá na co těšit.

Kromě těchto přírodních rytmů, které člení naše životy a umožňují měřit neslyšné uplývání času, zavedla už židovská Bible sobotní den, pravidelný svátek, který nepochází z přírody, ale připomíná Boží stvoření. Hospodin sice tvořil svým slovem a nic nesvědčí o tom, že by se

tím nějak unavil, a přece si sedmý den odpočine, požehná svému dílu a posvěť je. Sedmý den, který patří Hospodinu, převzali od Židů křesťané a díky tomu ho mohou dnes užívat lidé po celém světě – pokud si to ovšem mohou dovolit. Křesťané se v tento den scházejí k bohoslužbě a připomínají si, že je to den Božího požehnání, o které mají prosit a také za ně děkovat.

Jistě, neděle je „den pracovního klidu“, den, kdy se nedělá, jak to prozaicky říká čeština a další slovanské jazyky. Pro nás křesťany je to ovšem svátek, den Páně, jak jí říkají Francouzi nebo Italové, den jeho vzkříšení, jak je to v ruštině. Naproti tomu němčina i angličtina dodnes nazývá neděli podle dávného pohanského „dne slunce“: *Sonntag*, *sunday*. Svátky člověka provázejí od nepaměti a neznáme žádnou společnost, která by občas neslavila. Řecký filosof Démokritos prý říkal, že život bez svátků je jako dlouhá cesta bez hostince.

Co je to svátek se nejlépe ukáže na jeho protikladu: svátek není všední den, den jako všechny ostatní. Ve všední dny se člověk musí starat a ohánět, pracovat a zařizovat spoustu důležitých a potřebných věcí, ať ho to těší nebo ne. Má toho plnou hlavu a tak většinou nemá času nazbyt. A svátek je opakem všedních dnů: i ve svátek sice člověk musí jíst a spát, ale jinak by měl zvednout hlavu od všedních starostí a věnovat se jiným věcem. Měl by mít čas – pro sebe i pro své děti a rodinu, pro své blízké a přátele.

V těch nejstarších společnostech se svátky spojovaly jednak s důležitými událostmi v přírodě, jako byl třeba nový měsíc nebo slunovrat, začátek jara a konec zimy, anebo zase konec sklizně a začátek podzimu. Při takových příležitostech se lidé mohli sejít i zdaleka, aby byli spolu, připomínali si všechno to důležité, na co člověk ve všední dny nemá čas, a tak si na to ani nevzpomene. Připomínali si, že jsou živi a zdraví, že mají co jíst a že mají třeba i rodinu

a děti. O zimním slunovratu se povzbuzovali, že zima je sice krutá, ale teď už nebude horší, protože Slunce se vrací.

Možná o něco později vznikly slavnosti, které souvisejí s událostmi v rodinách: na prvním místě to byly asi pohřby, kdy lidé nechtěli být sami, ale také svatba nebo právě narození. Ale teprve staří Izraelci zavedli pravidelný sedmý den jako sváteční, protože sedmý den odpočíval i Hospodin, když stvořil svět. Pravidelné slavení sobotního dne byl veliký vynález, a těšíme se z něho až dodnes. Jen málokdo si připomene, že pochází právě z Izraele – i když ho jako křesťané slavíme o den později, v neděli, kdežto muslimové o den dřív.

Dnes ovšem žijeme v hodně jiném světě, kde se spousta věcí změnila, a tak se změnila i neděle. Dokud naši předkové jen sedlačili nebo pásli ovce, byli celý den někde sami, na poli, v lese a na pastvě. Proto se těšili, že v neděli se dostanou mezi lidi. Možná to také ještě znáte, jak se lidé po kostele sešli, probrali všechny novinky a třeba si něco i domluvili. Neděle – to byla jejich veřejnost, jejich zprávy, jejich kultura.

Ve městě je to všechno obráceně. Učitel, řidič, obchodník, úředník i lékař, všichni pracují mezi lidmi a s lidmi. Co by si počali někde na samotě? Ale za celý týden mají lidí až po krk, a tak se těší, že si od nich o víkendů trochu odpočinou, že budou doma s rodinou, na chatě nebo v přírodě. Proto také už nechodí v neděli do kostela všichni, ale jen ti, kdo chtějí. Možná také ti, kdo si na to zvykli, anebo nějak cítí, že by měli.

My, kteří do kostela chodíme, můžeme být rádi, že nás k tomu dnes nikdo nenutí, jak to dříve mnozí pocítovali. Zato bychom si měli asi připomínat, co to pro nás znamená. Neděle je – jak jsem říkal – sváteční den, slavnost. To neznamená, že by se člověk měl jen smát, bavit a radovat, ale určitě by měl zvednout hlavu od svých všedních starostí

a zájmů. Měl by mít čas, aby se trochu ohlédl za minulým týdnem, možná i za celým svým životem. Nejenom proto, aby nařikal, jak stárne, a stěžoval si, co všechno ho bolí. Nejenom proto, aby litoval, co všechno ho trápí a o co všechno v životě přišel. To přece patří do všedních dnů. Ve svátek by si mohl všimnout, že svítí slunce, že je živ a jakž takž zdrav, že má co jíst a že má třeba i rodinu a přátele.

Člověk se ale potřebuje občas ohlédnout a rozhlédnout hlavně proto, aby se dokázal dívat také dopředu. Kdo žije jen v rytmu všedních dnů, žije také, jak se říká, ze dne na den. Možná si nikdy nenajde čas, aby se zamyslel nad svým životem a uvažoval, co s ním chce vůbec udělat. V moderní době si lidé vymohli, že nemusí pracovat od slunka do slunka, a rozdělili si den na práci a volný čas. Unavený člověk si potřebuje odpočinout, a i dnes musí lidé leckdy pracovat tak intenzivně, že si to jistě zaslouží.

Jenže mnozí si s volným časem nevědí rady, a tak se nám dnes také nabízí tisíc různých příležitostí, jak ten prázdný čas příjemně zabít, abychom se nenudili. Když si ale člověk na tohle příjemné zabíjení času zvykne, může snadno přehlédnout, že to, co zabíjí, je jeho čas, jeho vlastní život – to nejcennější co má. To vůbec neznamená, že by měl stále jen pracovat a dělat něco „užitečného“. Měl by si aspoň v neděli uvědomit, že přece pracuje proto, aby mohl žít – a ne naopak.

Křesťanská neděle však není jen dnem odpočinku, ale především dnem posvěcení života. Je to den, kdy Hospodin skončil své stvoření a tomu dni požehnal. Den, kdy Kristus vstal z mrtvých. Je to velká příležitost, abychom si připomněli, co má pro nás tu vůbec největší cenu a hleděli si toho. Proto je tak dobré a prospěšné, když se neděle začíná v kostele, když se člověk podívá také vzhůru a uvidí sám sebe nejenom jako utahaného a ustaraného pracanta, ale jako jedinečnou bytost, kterou Bůh tak miloval, že kvůli

ní a pro ni stvořil svět. Ať se nám tedy dnešní den podaří prožít jako svátek, požehnaný a posvěcený den života, za který máme co děkovat.

O ČTENÍ PÍSMO (Ř 15,4-9)

Biblická čtení patří do každé křesťanské bohoslužby a nejen v katolických kostelích se pravidelně čtou úryvky Písma. Proč všechny křesťanské církve, které se jinak v le-
dasčem liší, trvají na tom, aby se stále četly texty, staré dva tisíce let a víc? Jistě to není jen proto, že jsou tak staré, i když jejich stáří jim dodává určitou autoritu: nejsou to jen nějaké chvilkové nápady a nahodilé poznámky. Pokud se tak dlouhou dobu nejen uchovaly, ale zůstaly stálým čtením živé, zřejmě v nich naši předkové po staletí nacházeli něco, co stojí za pozornost. Jednotná čtení vyjadřují kromě toho společenství světové, obecné čili katolické církve, která je donedávna z tohoto důvodu dokonce nechávala číst latinsky, stejně po celém světě. I dnes se ve všech katolických kostelích čtou stejné texty, i když v různých jazycích. V některých jiných církvích si kazatelé mohou vybírat, ale přece jen z téhož nám všem společného Písma.

Bible, Písmo svaté, ovšem není jen nějaké kolektivní dílo dávných židů a křesťanů, nýbrž podává a obsahuje Boží zjevení, to, co Hospodin kdysi vzkázal Izraeli a co Pán Ježíš mluvil a dělal za svého pozemského života. Písmo nás tedy nespojuje jen mezi sebou navzájem, ale – trochu obdobně jako eucharistie – i s živým Kristem a s celou Boží Trojicí. Právem tedy říkáme, že posloucháme a slyšíme Boží slovo, jen bychom si možná měli připomenout, co tím vlastně myslíme. Boží slovo, tak jak je zachytilo Písmo, je samozřejmě slovo, je vyjádřeno v řeči, jakou mluvíme my lidé mezi sebou – jinak by mu nikdo nemohl rozumět. Musíme dokonce počítat i s tím, že lidé, kteří je zapisovali, zapsali často právě a jenom to, čemu sami rozuměli,

a to tak, jak tomu rozuměli. Protože to byli jiní lidé než my a protože žili v hodně jiném světě, kde i některá slova měla jiný význam než dnes, musí se Písmo vykládat, abychom mu rozuměli správně, pokud možná tak, jak mu rozuměli ti, kdo je psali.

Výklad Písma se pohybuje mezi dvěma krajnostmi. Na jedné straně bychom mohli zapomenout na to, že Písmo je psáno v lidské řeči, a mohli si představovat, že Bibli Bůh přímo nadiktoval Mojžíšovi, prorokům a apoštolům. Protože neumíme hebrejsky a řecky, musíme ji číst v překladu, který by ale měl být co možná doslovný. Jenže pak čtenář narazí na místa, kde doslovné znění textu nedává smysl nebo je ten smysl nějak podivný. Tak Pán Ježíš sice říká, že si člověk má vyloupnout oko, pokud ho svádí ke hříchu, ale nikdy jsem neslyšel o žádném křesťanovi, který by to byl udělal. Všichni totiž měli a mají rozum a chápou, že to tak Pán Ježíš nemyslel. Mluvil přece k lidem, kteří byli na takové metafory zvyklí a chápali, proč Ježíš někdy přehání.

Z toho ovšem může vzniknout ta druhá krajnost: to, co říká Bible je „jenom symbolické“, jakési vyprávění nebo literatura, kterou není třeba brát vážně. Jenže co Kristus říká třeba o pokání a odpuštění, o čistotě srdce a o lidské pýše, říká sice často v obrazech a v podobenstvích, myslí to ale smrtelně vážně. Právě jeho podobenství jsou sice obrazná, ale mluví zvlášť jasně a zřetelně, takže často žádný výklad ani nepotřebují.

V dnešním druhém čtení z Listu k Římanům vysvětluje svatý Pavel, co můžeme a máme v Písmu hledat, co si z něho máme brát a jak je chápat. „Všechno, co bylo kdysi napsáno, bylo napsáno k našemu poučení, abychom z Písma čerpali vytrvalost a povzbuzení a tak měli naději.“ (Ř 15,4) Písmo, o kterém zde svatý Pavel mluví, bylo „napsáno kdysi“ a je to náš Starý zákon, protože Nový

zákon tenkrát ještě nebyl. Už tehdy se ale lidé dohadovali a přeli, jak se má Písmo číst a chápat, a svatý Pavel k tomu říká důležitou věc. Celé Písmo je podle něho napsáno „k našemu poučení“ a máme z něho „čerpat vytrvalost a povzbuzení“.

Ať nám tedy Písmo staví před oči idylické obrazy mesiášské doby, jako dnešní první čtení z proroka Izajáše (Iz 11,1–10), anebo naopak hrozí soudem, jako Jan Křtitel v evangeliu, obojí má povzbuzovat naši vytrvalost a dávat naději. Slavné Izajášovo čtení tedy není nějaký podrobný popis Božího království se spravedlivým i milosrdným panovníkem, ani popis rajske zahrady, kde si zvířata nebudou ubližovat a nebudou se jedna druhých bát. Ze školní biologie přece víme, že by to takhle nešlo, že lev při nejlepší vůli nemůže žrát slámu, protože by to nebyl lev, a malé děti si nemohou hrát s jedovatými hady. Ostatně Izajáš to nejspíš věděl také, ale hledal slova, jak by své posluchače co nejlépe povzbudil v naději na něco úžasného, co si žádný člověk neumí představit.

Naopak Jan Křtitel v dnešním evangeliu (Mt 3,1–12) svým posluchačům hrozí soudem a trestem, dokonce „neuhasitelným ohněm“. Jeho posluchači dobře znali, jak se vymláčené obilí vyhazovalo lopatou do větru, aby se zrní oddělilo od plev, které se nakonec spálily. Jistě si nepředstavovali, že je někdo bude vyhazovat do vzduchu, ale měli si uvědomit, jak je důležité, aby se obrátili a činili pokání. I to jsou ostatně obrazy něčeho, co jinak vyjádřit neumíme.

Každý z nás žije svůj vlastní a jedinečný život a i když ho žije v rodině, která mu pomáhá, s druhými a mezi nimi, přece se střídavě cítí být jednou nahoře a jindy dole. Jednou potřebuje připomenout, že v tomto smrtelném životě jde také o ten nesmrtelný, který nesmí prohrát, a jindy potřebuje prostě povzbudit. A právě k tomu je zde Písmo, Boží slovo do našich životů, slovo víry, naděje a lásky.

Vyjdi ze své země

(Gn 12,1-4)

Na první pohled není moc jasné, co mají dnešní liturgické texty společného a jak spolu souvisí.¹ První čtení je velice krátké, ale popisuje jednu z nejdůležitějších událostí dějin Izraele – totiž jeho počátek. Předchozí jedenáctá kapitola knihy Genesis vypočítává, jak jedna generace střídá druhou, jak syn po otci dědí pole a stáda, tak jak to u lidí vždycky bylo a je. A pak do toho náhle vstoupí Hospodin a řekne Abramovi, aby z tohoto zajištěného koloběhu života odešel někam pryč. Dnes sotva dokážeme ocenit, co se to tenkrát stalo, protože většinou nežijeme z toho, co jsme zdělili, ale z toho, co jsme se naučili.

Prostředí, z něhož má Abram odejít, je typická společnost zemědělců a pastevců, kde se lidé rodí do jednotlivých hospodářství čili „domů“, protože jen tam se mohou uživit. Jen ve své zemi a v „domě svého otce“ může člověk počítat s nějakou obživou – z polí nebo stád – a běda tomu, kdo žádný takový domov nemá. Z čeho by byl živ? Proto byla stará zemědělská rodina tak pevná: lidem nic jiného nezbyvalo. Písmo tu sice popisuje, jak tomu bylo před tisíci lety, ale starší si možná vzpomenou, že trochu podobně žili ještě naši prarodiče před nějakými sto a více lety: kdo se narodil na statku, byl bohatý; kdo v chalupě, měl co dělat. Ale kdo nezdědil vůbec nic, musel se dát naverbovat do vojska, anebo se vydat na nejistou cestu do světa – třeba do Ameriky, kde byla ještě volná půda.

¹ Jsou to: Gn 12,1-4; 2 Tm 1,8b-20 a Mt 17,1-9.

Abramův otec měl svůj vlastní „dům“ čili hospodářství a Abram měl to štěstí, že ho měl zřejmě zdědit. Měl se tak stát „otcem rodu“ a vládcem rodového majetku, tak jako jeho předkové. A do toho mu najednou Hospodin řekne, že se má sebrat a jít pryč, do země, o které nic neví a kterou mu Hospodin teprve ukáže. Abram byl zřejmě pastevec a jeho hlavní majetek byl do jisté míry pohyblivý. A přece je něco jiného, dokud se se stádem pohyboval „ve své zemi“, kde každý koutek zná, ví, kde najít vodu a zná všechny své sousedy – a teď se má bez mapy a kompasu vydat do neznáma, jen proto, že mu to Hospodin přikázal.

Protože poslechl a odvážil se jít za Hospodinovým slovem, dostane podle Bible Abram nové jméno a jako Abraham se stane otcem Izraele, zakladatelem velkého národa. A nejen to. Hospodin mu totiž slibuje, že „v něm“ a skrze něho přijde požehnání pro všechny „čeledi země“, pro všechny lidi. Abraham a Izrael tu tedy není jen sám pro sebe, ale má přinést Boží požehnání všem lidem na celém světě. Aby se to mohlo stát, musí odejít ze svého prostředí, ze své země, ze země svých předků. Nebude totiž žít z toho, co zdědil po předcích, ale co dostane přímo z rukou Božích.

To je začátek Izraele, národa, kde je každý člověk povolán k tomu, aby se spolehl na Hospodina a odvážil se vyrazit někam, kde nikdy nebyl, vyzkoušet, co ještě nikdo nezkusil. Má samozřejmě svoji minulost a své pověsti, ale žije z toho, co teprve očekává – i když to ještě nikdo nevidí. Touto odvahou a touto nadějí na něco, co ještě nikdy nebylo, přináší Izrael do světa nový způsob života. Nežije jen ze vzpomínek na to, co kdysi bylo, ale také z naděje na to, co teprve přijde. S tím ovšem souvisí i ten zvláštní neklid a hledání, který tak poznamenal naši kulturu – a pro který lidé Izrael také tolik nenáviděli a pronásledovali.

Evangelium (Mt 17,2) mluví o tom, jak toto poslání předává Kristus svým apoštolům a jejich prostřednictvím i nám křesťanům. Odvede tři učedníky do ústraní na vysokou horu a tam se před nimi promění. Najednou září jako slunce, je tu s ním Mojžíš a Eliáš – a praktický Petr hned uvažuje o tom, jak by se tam mohli usadit a zůstat. Jenže takhle chvíle proměnění není k tomu, aby si ji mohli jen tak užívat. Jak by k tomu přišli ti ostatní, kteří zůstali dole? Je to jen pozvání a záblesk naděje, za níž se teď apoštolové mají vydat na cestu. Sebrat se a odejít ze známého světa a života svých domů a rodin hledat království Boží. Sice je už zahlédli, ale stále nevědí, kudy k němu vede cesta. Dozvěděli se jen to, že mají Krista poslouchat.

Kdykoli člověk čte a slyší o těchto úžasných okamžicích, může ho napadnout, jaká je to škoda, že je sám nezažil. Jenže Abraham byl jen jeden a i v jeho dlouhém životě to byla jedna mimořádná chvíle. I Kristus je jen jeden, jen jednou přišel na svět v těle, jen jednou se před svými apoštolůy proměnil a vybral si k tomu jenom tři. A ani ti nemohli na té hoře zůstat, ale za chvíli už zase museli dolů, ke svým starostem a trápením. Jak jim asi bylo? A přece z těch jedinečných a velkolepých událostí žijeme my všichni až dodnes, čas od času si je připomínáme a věříme, že tentýž Ježíš Kristus je tu i dnes s námi. I dnes přichází potvrdit tu naději, že přes všechny hrůzy, skandály a trápení na nás nakonec čeká něco, co si vůbec neumíme představit.

O Abrahamově víře a naší naději

(Gn 15,5-12.17-18)

Z prvního čtení této neděle na člověka dýchne neobyčejná starobylost a obřad, který se zde líčí, nemůžeme dnes vůbec pochopit. Etnografové sice shromáždili plno materiálu o tom, jak se ve starých kulturách stvrzovala smlouva a slib, a tak dnes víme, že takové obřady s púlením obět-ních zvířat, s ohněm a pochodněmi se konaly i jinde. Ale je to něco, co je nám nesmírně vzdálené a cizí. Co s tím?

Jedné věci ovšem rozumět můžeme, a to je Abrahamova starost, „hrůza a velká tíseň“, aby nepromeškal něco, co mu Hospodin nabízí. V té jedinečné a převratné historické chvíli, kterou dnešní čtení líčí, se totiž změnil svět, obrátil se vzhůru nohama. Hospodin nabídl Abrahamovi něco, co si lidé předtím nedokázali vůbec představit: že by se mohli do budoucna na něco těšit. Člověk – jako ostatně i každý jiný živočich – se sice v životě bez naděje neobejde a každé dítě přichází na svět vybavené tou úžasnou schopností z něčeho se radovat a na něco se těšit. Jenže jak dospívá a stárne, tahle energie se jaksi vyčerpává a na její místo nastupuje spíš zklamání a skepse. To, co nás kdysi dokázalo nadchnout, už zevšednělo, a jak na člověka doléhá stáří, vidí už před sebou spíš jen ubývání sil, nemoci a smrt. Jak napsal slavný německý filosof Hegel, člověk musí umřít také proto, že životem otupěl, že všude byl a všechno ví, takže se už na nic nedokáže těšit.

Staří lidé rádi vyprávějí o svém krásném dětství – vzpomeňte si na Babičku Boženy Němcové – a tak vzniká mýtus

o zlatém věku, který znají všechny staré kultury. Ostatně i Bible začíná příběhem o rajske zahradě, jen s tím rozdílem, že si ji člověk prohrál sám. Ano, tenkrát na samém začátku bylo všechno veliké, čisté a krásné, a od té doby to jen stále upadá, jde to od deseti k pěti. To byla pro všechny dávné kultury samozřejmost a jen jednou do roka, v novoročních rituálech, se pokoušely společnost nějak očistit, vrátit zpátky, a její nenapravitelný úpadek aspoň trochu zpomalit. A tak se utěšovaly třeba tím, že ani zemřelý člověk nezmizí úplně, ale vede v podsvětí svůj bezútesný stínový život, dokud na něj živí ještě pamatují.

Taková společnost se sice dovede čas od času společně rozveselit, ale o to hůř se pak probouzí do šedého pondělního rána. Dovede řídit a tancovat, ale dobře ví, že všechno stejně míří k neodvratnému a smutnému konci. A do toho najednou Hospodin nabídne bezdětnému Abramovi velké, nespočetné potomstvo, které přesahuje každé lidské chápání. Abram, jak jsme slyšeli, Hospodinovi uvěřil a stal se tak Abrahamem, zakladatelem a otcem Izraele, prvního národa na světě, který se na svou budoucnost může těšit. Pro tuto svoji jedinečnou schopnost víry a naděje nebude mít ve světě snadný život, lidé mu budou závidět, budou ho podezírat a v minulém století se ho Hitler dokonce pokusil vyvraždit. Jenže Izrael a jeho mladší sestra, křesťanská církev, už jednou ukázaly a prokázaly, že se z víry a naděje dá žít a nakazily tím celou západní civilizaci.

Za dlouhá staletí této civilizace a kultury si lidé na život z víry a naděje jaksi zvykli a počátkem novověku si řekli, že už na Boží království nebudou čekat, že si tu budoucnost, na kterou se dosud jenom těšili, udělají sami, tady a teď. Tak vznikla myšlenka pokroku, jakýsi levoboček křesťanské naděje, a i když se dnes může někomu zdát překonaná, nemůžeme jí upřít, jaký měla obrovský

úspěch. Právě díky ní můžeme dnes žít déle, pohodlněji, bezpečněji a nesrovnatelně bohatěji, než žili naši předkové kdykoli v minulosti.

Jenže jak se tyto lidské možnosti staly a stávají skutečností, přibývá dnes lidí, kteří je pokládají za samozřejmé a žádnou naději v nich nevidí. Ano, žijeme déle a bezpečněji, ale co má být? Stejně nakonec umřeme. Tak mluví lidé, kteří ztratili skutečnou naději, jak o nich „se slzami v očích“ mluví druhé čtení. (Ep 3,17–4,1) Pro ně a možná i pro nás platí výčitka, že naším „bohem je břicho“, že se vychloubáme tím, zač bychom se měli stydět, a že se chováme jako nepřátelé Kristova kříže, protože máme zájem jenom o věci pozemské. Chyba není v tom, že žijeme lépe, pohodlněji a bohatěji než naši předkové. Chyba začíná až tam, kde pro samé starosti o bohatství a pohodlí zapomínáme, že celý ten neobyčejný pokrok moderních společností stojí na Boží nabídce naděje a na Abrahamově odvážné víře, která tuto naději přijala.

Lidé, kteří svoji naději vidí jen v tom, že budeme žít stále lépe a bohatěji, se mohou cítit zklamaní, když se jim nedaří tak, jak by chtěli. Křesťan se jistě může radovat, že se nám žije lépe než našim předkům, ale měl by za to děkovat Hospodinu. A rozhodně by neměl zapomenout, že předmětem křesťanské naděje není jen bohatý a spokojený život, který tak jako tak skončí smrtí. Naopak spolu s Abrahamem věříme a doufáme v Boží zaslíbení. Těšíme se, že jednou přijde Boží království, kde už nebude bolest ani smrt, i když si to – stejně jako Abraham – neumíme představit.

O křesťanské naději

(Iz 11,1-10; Ř 15,4-9)

Advent je doba, kdy bychom se měli těšit na Kristovo narození, kdy bychom se měli učit naději. Zdá se mi, že dnešní čtení o tom říkájí něco nesmírně důležitého, co mluví přesně do naší situace.

Základem křesťanství je víra, víra v Ježíše Krista. To není jenom přesvědčení, že nějaký Ježíš z Nazareta kdysi žil a zemřel, ale taková víra, o jaké mluví List k Židům: spoléhat se na to, v co doufáme, a být si jistí tím, co nevidíme. Křesťan je člověk, který přijímá a vyznává Krista a spoléhá se na jeho zaslíbení.

O Božím zaslíbení mluví Izajáš v dnešním čtení: „Vlk bude přebývat s beránkem, tele a lvíče budou žrát pospolu a malý chlapec je bude vodit. Pást se bude kráva s medvědicí, jejich mláďata ulehnou spolu, lev bude žrát jako býk plevy.“ To je jistě moc krásné a člověka to může nadchnout, jenže jednou ho napadne, že tohle přece není možné. Lev přece nemůže žrát plevy a vlk musí zabíjet a žrát zvířata, protože na to jsou vybaveni a k tomu jsou uděláni. Mláďata brzy vyrostou, zestárnou a časem pojdu, protože jsou to živočichové a už ze školy víme, že každý živočich jednou zahyne.

„Naděje, kterou je vidět, už není naděje“, říká jinde svatý Pavel (Ř 8,24). Podobu Božího království nikdo vidět nemůže – a co si neumíme představit, o tom také nedovedeme mluvit jinak, než pomocí toho, co si představit umíme. Proto si anděly představujeme jako velké bílé ptáky s lidským obličejem a víme, že jsou to naše obrazy.

Když Kristus mluví o Božím království, mluví nejčastěji o svatbě a svatební hostině. Ale ani hostina nemůže trvat věčně. Takže je to také symbol, symbol něčeho nádherného a radostného, co si neumíme představit. „Co oko nevidělo a ucho neslyšelo, co ani člověku na mysl nepřišlo, připravil Bůh těm, kdo ho milují.“ (1 K 2,9)

Jenže když si něco neumíme vůbec představit, přestává to na nás také působit a přitahovat a může se stát, že se to rozplyne jako mlha, jak to kdysi napsal Nietzsche. Druhý List Petřův mluví o těch, kdo se budou posmívat: „Kde je ten jeho zaslíbený příchod? Od té doby, co zesnuli otcové, všechno zůstává tak, jak to bylo od počátku stvoření.“ A co si teď počít? Vrátit se k těm dětským představám, zatnout zuby a zavřít oči, trvat na tom, že ze lva se stane vegetarián nebo že budeme věčně hodovat a nikdy se nepřejíme a nezemřeme? To by asi nešlo.

A pak může člověka také napadnout: není lepší zařídít se tak, jako lidé kolem nás, kteří v nic nevěří, na nic nespo-léhají a snaží se jen smrt odložit, jak nejdál to půjde – a pak se smířit s tím, že bude všemu konec? To ostatně všichni běžně děláme, sháníme a staráme se o všechno možné, abychom na smrt moc nemysleli a měli se dobře.

V Listu k Římanům, odkud je dnešní čtení, mluví svatý Pavel o „silných a slabých ve víře“ a nám „slabým“ dává úplně jinou radu, kterou nesmíme přeslechnout. „Všechno, co kdysi bylo napsáno, bylo napsáno k našemu poučení, abychom z Písma čerpali vytrvalost a povzbuzení, a tak měli naději.“ Bez naděje – jakékoli naděje – člověk nemůže žít, ale i ta nejkrásnější naděje potřebuje povzbuzení, potřebuje se aspoň čas od času o něco opřít. Podle svatého Pavla se může opřít o to, co stojí v Písmu svatém: o Boží věrnosti k Izraeli, o jeho starostlivém vedení. Může se opřít o Boží Vtělení v Kristu, s nímž se zde v eucharistii přímo setkáváme. Může se opřít o Boží slovo

a Zjevení v Písmu – a komu by to snad přišlo příliš symbolické, může se povzbudit Božím stvořením.

Na samém začátku Bible se – jak víte – píše o Stvoření. To jistě není nějaká kosmologie, vědecký výklad toho, jak svět a vesmír kdysi vznikl. „Bylo to napsáno k našemu poučení, abychom z Písma čerpali vytrvalost a povzbuzení, a tak měli naději.“ Když někdo potřebuje svou víru a naději povzbudit, může se opřít o stvoření. Všechno, s čím se vůbec můžeme ve světě setkat, je podle Bible Boží dílo, krásná zahrada, kterou nám svěřil, abychom ji „obdělávali a střežili“. Že jsme se o život v té zahradě svou neposlušností sami připravili, to vidíme každý den kolem sebe. Všude samý shon, zmatek, podvody a násilnosti, obavy a strachy: co s námi bude?

A přece se čím dál víc ukazuje, jak neuvěřitelně vzácné a jedinečné je to prostředí, ve kterém je nám dáno žít. Donedávna si i vědci mysleli, že Vesmír je pevný a stálý, že se nemění. Dnes jsou přesvědčeni o tom, že je to jedna neuvěřitelně obrovská událost. Začala před nějakými čtrnácti miliardami let jako jakýsi výbuch. Pak se to všechno pár minut a hodin jaksi mlelo, až vznikly stálé prvky, hmota a hvězdy, které až dodnes letí neuvěřitelnou rychlostí pryč z místa toho výbuchu. A v tom strašném zmatku o nepředstavitelných rozměrech víme jen o jednom jediném místě, kde mohl vzniknout život. Kdyby byla naše Země jen o kousek dál nebo blíž ke Slunci, nemohlo by se to stát. Život potřebuje vodu, světlo a spoustu různých živin, které nikde jinde nejsou. Ačkoli se vědci už půl století snaží najít nějaký jiný život – a občas se to objeví i v novinách – víme dnes jen to, že v okruhu několika světelných let život nikde jinde není.

Takhle zázračná je naše Země, kde se to už tři miliardy let hemží životem a pár milionů let i lidmi. Statisíce let už lidé dovedou mluvit, pohřbívají své zemřelé a deset tisíc

let si stavějí města. Po tisíciletí se lidé namáhali a dřeli, aby nám připravili tak pohodlné místo k životu, zorganizovali společnosti, v nichž mohou žít miliardy lidí. Nám přitom připadla tahle krásná země, kde nejsou pouště ani ledovce a kde je všeho „tak akorát“. Narodili jsme se rodičům, kteří se o nás starali, vychovali nás a předali nám víru, abychom věděli, jak si ve světě máme počínat a k čemu tu vlastně jsme. Každý z nás tak stojí na úsilí, jehož počátek neumíme dohlédnout, ale které dnes a denně užíváme, z něhož žijeme. Kdo chce, může si myslet, že je to všechno „náhoda“ – ale ani tak nemůže popřít, že všechno cenné ve svém životě dostal nebo zdědil: život, zdraví, štěstí, lásku, děti, přátele.

Pro nás křesťany, židy i mohamedány to není náhoda, nýbrž Boží stvoření, a čím víc o něm víme, tím víc nad ním musíme žasnout. Když na člověka padnou pochyby o Božích zaslíbeních, o vykoupení a spasení, o Božím království, které si představit neumíme, je možná nejlepší podívat se blíž na to, co už máme a z čeho žijeme. Když člověk pochybuje o tom, co má slíbeno do budoucnosti, stojí za to podívat se, co už dostal a denně dostává. Kdybychom si toho víc všímali, přišlo by nám daleko snazší věřit a doufat v to, „co ani člověku na mysl nepřišlo, a co připravil Bůh těm, kdo ho milují“. Mohli bychom totiž se svatým Pavlem také říci: „Vím, komu jsem uvěřil. Jsem přesvědčen, že on má moc chránit, co mi svěřil, až do onoho dne.“ (2 Tm 1,12)

Blahoslavenství

(Mt 5,1-12)

Dnešní evangelium je jedno z nejslavnějších míst Nového zákona a všichni jsme ho mnohokrát slyšeli; ale moc to na nás vidět není. V Matoušově evangeliu je to začátek takzvaného „kázání na hoře“: když se k Ježíšovi sbíhalo příliš mnoho lidí, vystoupil na horu a mluvil ke svým učedníkům. Podle staré tradice to byla „Hora blahoslavenství“, spíš travnaté návrší než hora nad Kafarnaem, odkud je krásný výhled na Genezaretské jezero. Podle svatého Matouše ale jako kdyby to spíš bylo osamělé místo, kde chtěl být Pán Ježíš se svými žáky sám.

Tak zvaná „blahoslavenství“, která jsme četli, se v jině podobě vyskytují i v evangeliu podle Lukáše, kde jsou stručnější, seřazená do dvojic a tvoří součást nějakého většího celku. Můžeme si myslet, že Pán Ježíš o nich hovořil víckrát, anebo že si jeho řeč každý z evangelistů trochu přizpůsobil podle toho, jak jí sám rozuměl. Už jsem řekl, že v Matoušově evangeliu tvoří tato „blahoslavenství“ začátek většího celku, kapitol 5 až 7, a vlastně začátek Ježíšova kázání vůbec.

Toto evangelium tak můžeme považovat za jakési úvodní programové prohlášení, a aby si je všichni pamatovali, je to řada krátkých hesel. Všechna začínají slovem „blahoslavení“, kterému dnes moc nerozumíme. Někdy se překládá také jako „blaze vám“ nebo dokonce „šťastní, blažení“. Na každém z těch překladů něco je. „Blahoslavení“ ovšem vůbec neznamená, že by se takovým lidem dobře žilo, že by se měli dobře, ale že jim Bůh žehná a že

se mu líbí. Všimněte si také, jaký je tu rozdíl proti Desateru, které je také vyjádřeno v heslech: Pán Ježíš nenařizuje a nezakazuje, ale naopak chválí a žehná. Nezakazuje, co je v Božích očích špatné, ale vyzvedává, co se Bohu líbí, jaké by nás chtěl mít.

Už to první blahoslavenství staví na hlavu naše běžné představy o tom, kdo je na tom dobře a o co se má člověk v životě snažit. Všichni si samozřejmě myslíme, že dobře jsou na tom ti bohatí a žijeme a jednáme podle toho. Jenže Bohu se líbí právě chudí a v Lukášově evangeliu je to řečeno ještě ostřeji: „Blahoslavení chudí, neboť jejich je nebeské království“ a o pár řádků dál „ale běda vám bohatým, neboť vám se už potěšení dostalo“.

V Matoušově evangeliu jsou to ovšem „chudí v duchu“, a to musím vysvětlit. Mnoho povrchních čtenářů si myslelo a myslí, že „chudí v duchu“ nebo „chudí duchem“ jsou hlupáčci a prostáčky, kteří toho v hlavě moc nemají. Jenže v řeckém textu není slovo „chudí“, nýbrž něco ještě horšího: doslova „žebráci v duchu“ nebo „žebráci o ducha“. Nejsou to tedy ti, kdo nic nemají, ale ti, kteří před Bohem stojí a žebrají. Prosí o to, co si sami nemohou koupit ani vydělat, ale co mohou dostat jen od Boha. O nic se nederou, nikam se necpou a nevypínají, ale prosí a žebrají, aby jim Bůh dal svého „ducha“.

To, čím první blahoslavenství začalo, se v těch následujících ještě dál rozvíjí. Jak si my představujeme „šťastného“ člověka, můžete vidět všude na reklamách: krásný mladý člověk, kterému nic nechybí a směje se od ucha k uchu. Jenže Bůh je blízko právě těm, kdo pláčou, protože mají svá trápení. Tady si ovšem musíme dát veliký pozor. Mnozí křesťané si myslí, že se musí tvářit kysele a zachmuřeně, naříkat si a fňukat. Avšak Kristus nikomu nezakazuje, aby byl veselý a šťastný, nikomu nenařizuje, aby se kabonil a mračil. Říká něco úplně jiného: že Bohu jsme blízko,

právě když šťastní být nemůžeme, protože máme bolest a nějaké trápení. Jsme mu blíží než jindy proto, že je tu větší šance, že se nějak změníme, obrátíme.

Blahoslavení nejsou ti, kteří kolem sebe dělají rámus a které je všude slyšet a vidět, ale ti, kteří jsou tiší a pokojní, kteří mají hlad a žízň po spravedlnosti. Blahoslavení nejsou mocní, silní a průbojní, ale naopak milosrdní, kteří mají čisté srdce – kteří nezávidí, nelžou a nepodvádějí. Blahoslavení nejsou ti, kdo se přou a hádají, ale kteří působí pokoj a šíří kolem sebe mír.

Pán Ježíš jistě nebyl žádný revolucionář. Žil v chudobě a zemřel v bolestech na kříži. Ale umíte si představit větší revoluci, než tohle obrácení našich představ naruby? Prosme dnes o to, aby nám *tato* Kristova revoluce, Boží království, které všechny věci staví na hlavu, proniklo do srdce a aby tam zůstalo, i když z kostela odejdeme.

O soli a světle

(Mt 5,13–16)

Dnešní evangelium je kratičké, celkem čtyři verše, a přece to, co říká, je doslova převratné. Kdyby Pán Ježíš řekl, že *máme být „světlo světa“*, možná bychom se trochu zarazili, ale koneckonců bychom to snad přijali. Ano, měli bychom být všelicos, možná i světlo světa, ale máme k tomu hodně daleko. Jenže Kristus říká něco jiného: „*Vy jste světlo světa*“. To by se přece žádný soudný člověk neodvážil na sebe vztáhnout. Kdyby někdo o sobě říkal, že je „světlo světa“, buď bychom to považovali za ironii, anebo takového člověka za blázna.

A přece to tak Ježíš říká a myslí to úplně vážně. Dokonce vysvětluje, co to znamená: jsme tu k tomu, abychom svítili všem v domě. Lidé mají vidět naše dobré skutky – ale pozor: nemají chválit a obdivovat nás, nýbrž našeho Otce v nebesích. Takhle si to lidští ješitové, ctižádostivci a blázni docela určitě nemyslí. Jenže jak si s tím má poradit docela obyčejný člověk, který není ješita ani blázen, ale věří v Krista a chtěl by žít podle jeho vůle?

Toto evangelium se skládá ze dvou přirovnání, která v nečekaných obrazech naznačují, k čemu je křesťan na světě, co po něm Ježíš chce. Možná bude lepší, když začneme tím prvním: kde se tu bere „sůl země“ a co to vlastně znamená? Od nejstarších dob až do dneška si lidé rádi jídlo osolí, protože pak má daleko lepší chuť. Není to chuť té samotné soli, která se jíst nedá, tak jako se slaná mořská voda nedá pít. Přesolením se jídlo může zkažit, ale úplně neslané je možná ještě horší, i když ho lékaři v nedávné

době doporučovali. Jako malý kluk jsem kdysi dostal nějakou žloutenku a asi týden jsem nesměl nic slaného. Dodnes cítím tu rozkoš na jazyce, když jsem pak poprvé dostal docela obyčejnou, ale osolenou bramborovou kaši.

Samotná sůl zkrátka není potravina a člověk se soli nenají, ale bez ní to také není ono. Osolené jídlo se musí důkladně promíchat, až se v něm sůl rozpustí a úplně ztratí, takže ji není vidět, a teprve pak má jídlo tu správnou chuť. V Ježíšově době, která neznala ledničky, byla sůl kromě toho vlastně jediný konzervační prostředek a nasoleným masem se donedávna živili námořníci na cestách přes oceán. A aby nedostali kurděje, dostávali k tomu nasolené zelí.

Když se teď vrátím k evangeliu, má v něm sůl trochu podobnou úlohu jako v jiném Ježíšově podobenství kvas. I ten je tu jen k tomu, aby se přidal do těsta, aby se v něm rozpustil a ztratil, ale těsto přitom důkladně proměnil. Se solí je to podobné, v podobenství se jen dodává, že jsme „sůl země“. Snad bychom si to pro sebe mohli přeložit jako „sůl společnosti“. Na to teď docela přirozeně navazuje podobenství o světle. Také světlo samo o sobě jaksi neplní svoji úlohu, totiž svítit někomu a posvítit mu na něco. Jen ve světle a díky světle se člověku i zvířatům ukazuje okolní svět a Jan Patočka si kdysi všiml, jak těsně obě tato slova spolu souvisejí: svět je pro nás to, co je ve světle, na co je vidět. Díky světle se ve světě dokážeme orientovat a jakž takž vyznat, díky němu můžeme sledovat své cíle a vyhýbat se nebezpečí.

Podobně jako soli může být i světla někdy málo, jindy zase až příliš mnoho, takže člověka oslňuje, a jedno ani druhé vidění neprospívá. Na rozdíl od soli se ale světlo nedá uložit do sudu a nemůže být nikde v zásobě, proto je nikdo nedává „pod nádobu“, ale naopak na vyvýšené místo, na svícen, na stožár nebo maják. Světlo je, světlo

existuje jenom tak, že je nějaká svítilna právě teď produkuje, ať je to Slunce, svíčka nebo baterka. Rozlévá se odtud do světa, dopadá na věci a na nich se ztrácí. Díky světlu dostávají věci tvary, barvu a lesk a díky světlu mohou ukázat svoji krásu i hroznou mohutnost. Když slunce zajde nebo svíčka zhasne, je to najednou všechno pryč a po předchozím světle nezůstane žádná stopa. Básník může říci, že se svět „ponořil do tmy“.

Takhle nějak si tedy Pán Ježíš představuje úlohu křesťana na světě. Předně tu není jen kvůli sobě a už vůbec tu není k tomu, aby ho lidé obdivovali a slavili. Svě „zemi“ čili společnosti slouží tak, že se v ní zdánlivě „rozpustí“ nebo dokonce „ztratí“, jenže tím ji náležitě promění. Pomůže těm druhým, aby vždycky viděli kolem sebe „dobré skutky“ a sami je také dělali, protože na ně „dostali chuť“. A třeba jim pomůže i zahlédnout aspoň stopu Toho, od něhož všechno dobré pochází. Ani On se totiž člověku nijak nevnucuje, naopak ustupuje do pozadí a dokonce se až jaksi ztrácí ve svém stvoření, které by ovšem bez neustálého světla jeho účinné lásky nejspíš okamžitě skončilo.

O Zákonu a větší spravedlnosti

(Mt 5,17-37)

Náboženství starých národů a kmenů se od sebe všelijak lišila, ale jedno měla společné. Všude si lidé dobře uvědomovali, jak jejich život závisí na příznivém počasí, na dobré úrodě, ale také na spoustě různých náhod. Člověk může umřít každou chvíli, nejenom na lovu nebo na moři, ale právě tak i doma v posteli. Když se na poli neurodí, zahyne hladem. Ty mocné síly, které člověka živí i zabíjejí, které mu život dávají i berou, lidé cítili na každém kroku a snažili se je nějak ovlivnit. Naklonit si je tak, jako si člověk získává přízeň jiného člověka: chválou a díkem, zpěvem a tancem, obětováním toho nejlepšího, co má. Dávali jim tak najevo, jak si darů života cení a jak jsou jim za ně vděční, a zároveň prosili i doufali, že o ně nepřijdou. To je docela přirozený a samozřejmý lidský postoj, který najdete v každém náboženství.

V náboženství starého Izraele ale už dávno nastala veliká změna: sám Hospodin mluvil s Adamem, s Noemem, s Abrahamem a s Mojžíšem a sám jim řekl, co se mu líbí a nelíbí, co mají dělat a co nemají, jak mají žít. Izrael se tedy nemusí domýšlet, jak si získat Boží přízeň, protože to přesně ví, a to přímo z jeho úst. Ostatně si žádnou přízeň získávat nemusí, Hospodin ho přece stvořil „ke svému obrazu“, Abrahama i Mojžíše si sám vyvolil a uzavřel s nimi smlouvu. Této zvláštní výsady, tohoto vyvolení, si Izraelci náležitě vážili a byli na ně hrdí. Jak říká žalm: „Žádnému z národů tak neučinil, své zákony jim neoznámil.“ (Ž 147,20)

To, co Hospodin svému vyvolenému lidu přikazuje a zakazuje, se sice týká také bohoslužby a obětí, ale velká část se týká jednání vůči druhým lidem, vůči bližním. To je druhá velká zvláštnost izraelského náboženství: Zákon sice vyžaduje a předepisuje bohoslužby a oběti, ale Hospodinu možná ještě víc záleží na tom, jak lidé jednají mezi sebou navzájem. A ještě třetí zvláštní věc: mezi těmi druhými nestojí na prvním místě mocní náčelníci a panovníci, ale vdovy a sirotci, chudí a hladoví – zkrátka ti, kteří nás potřebují.

Když si tenhle obrovský rozdíl člověk uvědomí, může teprve pochopit, proč se židé svého Zákona tak pevně drželi, proč si ho tolik vážili a proč ho považovali za známku svého vyvolení. Když Římané zbořili jeruzalémský chrám a žádné bohoslužby se už konat nemohly, soustředila se židovská zbožnost jen na přesné plnění Zákona, a byla tak silná, že se přes všechna pronásledování udržela až do našich dnů. V takovém prostředí Ježíš vyrostl, byl v něm vychován a do něho také mluví v dnešním evangeliu. Právě v tomto úryvku asi nejvíc vyniká, v čem Ježíš chce, aby naše spravedlnost byla jiná.

Jak jsme právě četli, začíná tím, že tuto věrnost Zákonu v celém rozsahu potvrzuje: nic, ani čárka se z něho nesmí ztratit. „Nepřišel jsem Zákon zrušit, ale naplnit.“ Ale teprve teď přijde vlastní jádro jeho kázání: dodržovat Zákon doslova, přesně jak to tam stojí, ani zdaleka nestačí. Aby ho člověk „naplnil“ v jeho pravém záměru a smyslu, nestačí, že nikoho nezabil. Když člověka popadne zlost a přemůže ho nenávisť, nestačí, že nezabil. Možná se jenom bál nebo neměl po ruce sekeru. Sami to přece známe: kolikrát si člověk myslí „já bych ho roztrhl“ – a někdy to i řekne. Je sice pravda, že nikoho nezabil, ale opravdu tím přikázání „naplnil“?

Pomůžu si úplně triviálním příkladem. Manželka mě pošle pro housky a já přijdu domů s prázdnou, protože je zrovna neměli. Místo abych si to sám rozmyslel a koupil třeba rohlíky. „Naplnil“ jsem, co po mně chtěla? Tomáš Akvinský uvádí jiný příklad. Když si u mě někdo něco uložil, jsem povinen mu to vrátit. Ale když si rytíř někde uloží meč, a pak si pro něj přijde rozzuřený nebo opilý, meč se mu vrátit nesmí. Kdyby člověk jednal jenom podle pravidla, může se na to sice vymlouvat, ale jeho smysl nenaplnil.

Tohle je problém přesných pravidel a přikázání i přesných zákonů: mazaný člověk je dovede obejít tak, aby se vlk nažral a koza zůstala celá. Bude se hájit, že jednal přesně podle zákona, že nic neporušil a soud mu těžko něco dokáže. Jenže naplnit Zákon znamená něco jiného: znamená myslet na druhého, někdy dokonce myslet i za něho – protože jen tak mohu naplnit smysl Zákona.

Pán Ježíš to v dnešním evangeliu ukazuje na dvou přikázáních, „nezabiješ“ a „nesesmilníš“. Říká to jasně a zřetelně – jenže jakmile to člověk pochopí, je mu hned také jasné, že to nedokáže. Dnes bychom možná potřebovali takový výklad i k ostatním přikázáním – třeba nekrást, nelhat a nezávidět: člověk přece nemusí přepadnout banku, aby někoho okradl, a nemusí říkat vyloženou nepravdu, aby někoho podvedl. Stačí, když před ním něco šikovně zamlčí. A jak by to bylo s tím prvním přikázáním, „v jednoho Boha věřití budeš“? Na to nestačí mít křestní list a ani odříkat „Věřím v Boha“.

Jak jsme před chvílí slyšeli, má být zkrátka naše spravedlnost větší než zákoníků a farizeů. Není to jen ta spravedlnost s váhami a mečem, co bývá na soudních budovách. Svátý Pavel v Listu k Římanům to říká z druhého konce: „Kdo miluje druhého, naplnil zákon“. (13,8) Jenže to je něco, co člověk dokáže jen občas a jen vůči někomu. Jindy

se musí bránit a bojovat, protože to jinak nejde. Měl by si ale aspoň občas připomenout, že ani zdaleka nemůže tvrdit, že je spravedlivý a že zákon naplnil.

Kristus, jak jsme slyšeli, přikázání Desatera potvrdil a dokonce k nim ani nepřidává žádné nové. Jenže jeho „přikázání“ vypadají úplně jinak: milovat Boha ze všech sil a bližního jako sám sebe. O tuto větší spravedlnost, kterou po nás Ježíš chce, se ovšem máme snažit ze všech sil, ale měli bychom také vědět, že jí nemůžeme dosáhnout sami. Ospravedlnit nás může jen Kristus, a to jen tehdy, když o to prosíme. Proto i mše svatá začíná vyznáním viny a není to žádná formalita. Je to upřímné přiznání, jak máme daleko k té větší spravedlnosti, ke spravedlnosti lásky.

O Janu Křtiteli

(Mt 11,2–11)

Končí rok 2013 a naši předkové k tomu dodávali „léta Páně“. To nebyla jen prázdná formule. Křesťanský leto-počet se sice prosadil až v raném středověku, ale vyjad-řoval staré přesvědčení, že Kristovým narozením začala nová epocha, v níž už přes dva tisíce let žijeme. Narození Ježíše Krista tak dělí celou historii na dvě části – před ním a po něm. Dnešní čtení mluví o tom, jak tyto dvě epochy na sebe navázaly a v čem se od sebe liší.

Podivuhodná postava Jana Křtitele vystupuje v evange-liích jako představitel celé té dlouhé doby „před Kristem“, podle dnešního evangelia dokonce ten největší, a zároveň předchůdce Páně. Podle svatého Lukáše spolu souviselo už jejich početí, které Janovu otci i Ježíšově matce zvěsto-val anděl. Když těhotnou Alžbětu navštívila také těhotná Marie, pozdravila ji slovy, která se dodnes modlíme: „Po-žehnaná jsi mezi ženami a požehnaný plod tvého života.“ Dítě v jejím těle, pozdější Jan Křtitel, se „pohnulo radostí“, když uslyšelo Mariin hlas a panna Maria pak u Alžběty ně-kolik měsíců žila. Když se Jan narodil, asi půl roku před Ježíšem, mohl Janův otec Zachariáš zase promluvit a jako prorok zazpívat „Benedictus“ – poděkování Hospodinu za to, co se teprve stane (L 1,68nn).

Pak se o Janovi a jeho rodině už v Písmu nemluví, až Ježíš krátce před svým veřejným vystoupením přijde k Janovi na poušť a dá se od něho pokřtít. V době Ježí-šova veřejného působení byl Jan už ve vězení a v dnešním evangeliu posílá své žáky, aby se šli přesvědčit, jestli se

snad ve svém prorocství nezmýlil. Ještě než byl ve vězení zabit, mohl se tak dozvědět, co mu Ježíš vzkazuje. Ten na otázku neodpovídá přímo, tak aby Janovi žáci svému učiteli vyřídili nějaké ano nebo ne, ale odkazuje je na to, o čem se mohli přesvědčit na vlastní oči: „Slepí vidí, chromí chodí, malomocní jsou očišťováni, hluší slyší, mrtví vstávají, chudým se hlásá evangelium. A blahoslavený, kdo se nade mnou nepohorší.“

V evangeliu minulé a dnešní neděle se nám připomíná, jak se věk Kristův čili „po Kristu“ setkává s dobou „před Kristem“, ztělesněnou Janem Křtitelem, jak na ni navazuje a jak ji proměňuje. V prvním čtení jsme slyšeli, jak si tuto proměnu představoval prorok Izajáš: „Zaraduje se vyprahlá step, jako lilie zajásá a vykvete poušť. Bujně vykvete, zajásá, zaplesá, zavýská.“ „Vyprahlý“ Izrael se bude radovat z nádhery Libanonu a z krásy Karmelu, dočká se vítězství z rukou Hospodinových a dokonce i odplaty. Tak si to mnozí představovali a možná ještě představují, ale pro Jana Křtitele i pro Krista jsou to představy, obrazy něčeho jiného.

Když si přečtete kázání Jana Křtitele ve třetí kapitole Lukášova evangelia, slyšíte jinou řeč. Lidé mají dělat pokání, napravit svůj život a dát se pokřtít v naději, že jim Bůh může odpustit hříchy. Žádné vítězství a žádná odplata se jim neslibuje: změnit se musíte vy sami, „plémě zmijí“, jinak vás čeká boží hněv (L 3,1–14). Jan Křtitel je prorok a může lidem mluvit do duše, pobízet je, co mají dělat a nedělat, jak mají žít, ale dobře ví, že jejich hříchy odpustit nemůže. Proto je odkazuje na toho, kdo „má přijít“, na Ježíše Krista.

Ježíšova řeč je jiná: není to jen příslib, ale evangelium čili dobrá zpráva o odpuštění hříchů, které Ježíš Kristus sám svou osobou přináší a dává. Ta velká proměna, od níž se počítá náš letopočet, bude podle něho vypadat jinak.

Nezbaví člověka jeho starostí a bolestí, nebude jen „jásat, plesat a výskat“, jak si ji představoval Izajáš, protože to by ho brzy přestalo těšit – tak jako se my tak málo radujeme ze všech těch úžasných vymožeností naší doby. Zato se člověk může očistit ode vši té lži, špíny a tíže, kterou si v životě sám způsobil a o které si všichni moudří lidé představovali, že se jí už nikdy zbavit nemůže. Kdo se nad Ježíšem „nepohorší“, ale spolehne se na něho, může vždycky začít znovu a ničeho se nemusí bát, ani své smrti.

Jenže jak nás otupělé a zatvrzelé, lakomé, nedůvěřivé a mstivé, probudit a přesvědčit? K tomu Pán Ježíš používá znamení, jak jsme o nich právě četli. Uzdravuje nemocné a postižené a dokonce křísí zemřelé – a kvůli tomu se nad ním i dnes mnozí „pohoršují“. Není v tom nějaký podvod? Proč se takové věci nedějí dnes? Možná se nedějí právě proto, že bychom v nich většinou neviděli žádné znamení, že by se dostaly do televize jako kuriozity, ale jen málokdo by kvůli nim zaslechl to skutečné evangelium o lásce a odpuštění.

Ale kdo si myslí, že se dnes žádné zázraky nedějí, měl by se lépe podívat kolem sebe. Třeba narození malého dítěte je jistě nepochybná, hmatatelná skutečnost – a zároveň zázrak a znamení, radostné i tajemné. Na novorozeném dítěti je přímo vidět, jak se život obnovuje, jak znovu začíná, bezmocný, ale také nevinný a čistý. To by mohla být i pro nás dobrá příprava na Vánoce, na svátky narození Božího Syna v betlémské jeskyni.

Zjevil jsi to maličkým

(Mt 11,25–30)

Před sto lety napsal německý sociolog Georg Simmel, že žádná dřívější doba nedávala člověku tolik svobody jako ta naše – a přece se z toho mohli lidé tak málo radovat. Vždyť krátce nato vypukla První světová válka a v těch válečných hrůzách nebylo na nějakou radost ani pomyšlení. Po válce se lidé vehementně pustili do práce, aby tu zkázu napravili a získali ještě víc svobod a možností, jenže to udělali tak nešťastně, že se za dvacet let evropské národy dostaly do ještě strašnější války.

Z té se konečně poučily a prozíraví politikové začali budovat Evropu tak, aby se už nemohla stát bojištěm. Jako křesťané totiž pochopili, že musí udělat něco, co tu ještě nikdy nebylo a co se zdá být proti zdravému rozumu: vítězství se nesmí využít k vlastnímu prospěchu, ale vítězové se naopak musejí sami omezit a těm poraženým pomoci na nohy. Tento nečekaný, zdánlivě protismyslný krok se pak všem bohatě vyplatil a evropská prosperita z něho – přes všechny chyby a pády – žije dodnes. Myslím, že dnešní čtení z Písma k tomu mají co říci.

Zdá se mi, že na tento jedinečný případ se dobře hodí to, co říká svatý Pavel o lidech, kteří „žijí podle těla“, a o těch, kdo žijí z Božího Ducha (Ř 8,9.11–13). Žít podle těla neznamená jenom přejídání, opíjení nebo sexuální výstřelky, ale právě také to, že člověk bezohledně prosazuje sám sebe, rozpíná se a snaží se urvat, co se dá – jako ty evropské národy až do roku 1945. Jako každý živý tvor se ovšem i člověk musí ohánět, starat a třeba i bránit, ale

aspoň někdy by se měl řídit Božím Duchem lásky, čili myslet na druhé. To vůbec neznamena, že se mu to vždycky vyplatí, jako se to podařilo západní Evropě. Myslet na druhé a pomáhat je vždycky trochu riskantní a někdo toho může také zneužít. I žebrák by mohl být podvodník. Jenže na tohle se křesťan nemá vymlouvat a vzít na sebe i riziko zneužití, protože tak to dělal Ježíš a všichni, kdo ho následovali – i když se jim za to někteří posmívají. Kdyby na tuhle možnost jednat z lásky všichni zapomněli, bude se v každé rodině, v každé zemi a na celém světě jen a jen soupeřit a nakonec bojovat, kdo z koho.

Omezovat sám sebe ve prospěch druhých, milovat je jako sebe, je na první pohled proti zdravému rozumu i proti všem špatným zkušenostem, jaké každý z nás občas udělal. Celá „moudrost tohoto světa“ spočívá v tom, že je třeba být silný, zdravý, bohatý a úspěšný, aby člověk ty druhé předběhl, porazil je a zvítězil. A proti tomu stojí jen zdánlivě bezmocná Ježíšova slova, jeho blahoslavenství a podobenství, a ovšem i svědectví hrdinů, kteří v očích tohoto světa vypadají často jako blázni. Co ze své oběti pro druhé měla Matka Tereza a jak dopadl Mistr Jan Hus? A co teprve ty miliony neznámých lidí, kteří se starali a starají o druhé, o církev, o svět – a neštěkne po nich pes?

Takhle uvažují všichni ti moudří a chytří, o nichž je řeč v dnešním evangeliu. Pán Ježíš je ovšem nechválí ani neobdivuje – ale právě naopak vlastně lituje. Lituje je proto, že vůbec nevidí, „co Bůh odhalil maličkým“ a z čeho všichni žijeme – totiž skutečnost lásky, především lásky Boží. Žít podle toho, to je to „lehké břemeno“ a jho, které netlačí. Proti všem špatným zkušenostem, bolestem, zklamáním a utrpení, proti všem strachům, skepsi a ztroskotáním, která život nutně přináší, nás křesťanská církev vyzbrojila trojí velice dobrou zprávou, trojím „evangeliem“, které máme vnášet do světa a dosvědčovat mezi lidmi.

Ta první zpráva je o Stvoření: svět je dílo Boží, i když to tak často nevypadá, a život je dar jeho lásky. Svět byl stvořen jako dobrý a všechno špatné si lidé zkazili a kazí sami. Každé dítě přichází na svět čisté, s úžasnou výbavou zvědavosti a se schopností nejen plakat, ale také se radovat. Běda těm, kdo by je „pohoršili“ čili zkazili, zklamali nebo opustili. Tahle první nevinność se časem ovšem ztrácí a jak dítě dospívá, zažívá různá zklamání a samo se také proviňuje bezohledností, lží nebo krutostí – zkrátka nedostatkem lásky.

Na to odpovídá ta druhá dobrá zpráva: Bůh nenechal člověka jeho osudu, ale sám k němu promluvil ve svém Zjevení. Člověk se dozvěděl, jak má žít a jednat, čemu se má vyhýbat a čeho si hledět – a zároveň tím jeho život dostal nový smysl. Nežije sám a jenom pro sebe, ale také k Boží chvále a k prospěchu těch ostatních. Nikdy si nemůže stěžovat, že na něm nikomu nezáleží a že jeho život je marný – pokud si ho nezkazí a nepromarní sám.

Křesťanská víra ale není moralismus a počítá s tím, že člověk selže, že se proviní vůči lidem a zhřeší i vůči Bohu. Proto ho v té třetí dobré zprávě Pán Ježíš ujistí, že i to mu může být odpuštěno, pokud si to uvědomí a bude toho litovat. Křesťanská lítost ovšem neznamená nářek a pláč, ale projevuje se hlavně v tom, jak člověk sám dokáže odpouštět. „Jakou mírou měříte, takovou vám bude naměřeno,“ říká Pán Ježíš v evangeliu. (Mt 7,2)

Nakonec ale přijde ta nejvážnější námitka všech skeptiků: ať děláš, co děláš, stejně umřeš. Tahle jistota smrti – o které malé děti možná ještě nevědí – jako kdyby vyvracela všechno duchovní, a srážela člověka zpátky mezi zvířata. Ať jsi žil dobře nebo zle, skončíš ve stejném krematoriu. Mladý člověk se ještě může utěšovat, že je to daleko, ale jak stárne, mohl by si připadat jako odsouzenec k smrti. Téhle těžké myšlenky na smrt se lidé odjakživa

snažili nějak bránit – třeba jen tím, že zemřelé tělo ozdobili a pochovali, že na své zemřelé mysleli a modlili se za ně. Abrahamovi Hospodin slíbil, že bude žít ve svých potomcích, ve svém národě. Ale teprve Kristus jako Boží syn mohl každému člověku slíbit, že tak jako ho kdysi Bůh stvořil, nenechá ho zahynout ani ve smrti.

Jak by se to mohlo stát, to si moderní člověk neumí představit, a když svatý Pavel kázal v Athénách o vzkříšení, všichni se mu vysmáli. Křesťané si pomáhali různými obrazy a symboly, kterým dnes mnozí nerozumějí, ale pevně věřili, že Bůh, který nás stvořil, nám může dát i jiný „život“, o jakém nemáme ani ponětí. Může se nám zdát, že to občas trochu přeháněli, jako kdyby celý život byl jen příprava na smrt. Ale té neslýchané naděje, že nikdo z nás se nemusí ani smrti tolik bát, se křesťan vzdát nemůže. Podle Listu k Židům je to víra, „spolehnutí na to, v co doufáme, a jistota o tom, co nevidíme“. (Ž 11,1) Ale pro křesťana, který vidí zázraky Božího stvoření, slyší Jeho slovo a setkává se s Kristem ve svátostech a ve společenství svatých, rozhodně není jen ve vzduchu. Ať nás v této víře posílí i dnešní mše svatá.

Plevel mezi pšenicí

(Mt 13,24-43)

Kolikrát mi přišlo líto, že se tahle zemědělská podobenství čtou všechna najednou a o prázdninách – jsou totiž mimořádně krásná a mohu-li to tak říct, neobyčejně výživná. Minulou neděli jsme slyšeli podobenství o rozsévači a to dnešní – které je jen u svatého Matouše – na ně navazuje.

Podobenství Pána Ježíše jsou úplně zvláštní a vlastně jedinečná hlavně tím, jak jsou stručná, prostá, a přitom bohatá obsahem. V několika větách vykreslí nějakou situaci, kterou si každý člověk umí představit, a většinou nechávají na něm, aby o ní přemýšlel sám. Podobenství minulé neděle a to dnešní jsou jediná, která evangelium ještě vykládají. Ze samé povahy Kristových podobenství jinak plyne, že vlastně žádný velký výklad nepotřebují – aspoň na první pohled. Každý jim totiž rozumí, a kdyby poslouchal opravdu pozorně, vyložil by si je sám.

Na rozdíl od Ježíšových posluchačů nikdo z nás asi nikdy nesel na poli, a pokud máme zahrádku, víme, že plevel se musí vytrhávat. Jenže dnešní podobenství není rada pro zahrádkáře. Je to životní moudrost evangelia pro každého z nás, nesmírně prostá a zároveň nečekaná a překvapivá. Jak říká svatý Pavel: „Moudrost, které učíme, je od Boha, plná tajemství a skrytá.“ (1 K 2,6) Nejde v ní samozřejmě o plevel a obilí, ale o lidi – to je to, co říká jeho výklad.

Prastará lidská zkušenost říká, že proti plevele se má i ve společnosti zakročit co nejdříve, jakmile se dá rozpoznat. Jenže právě to Pán Ježíš odmítá. Sedlák nebo

zahradník by si mohl myslet, že lidská společnost, v níž žijeme, je jako záhon nebo pole: když se v ní objeví plevel, má se hned „vytrhnout“. Jenže co to znamená vytrhnout člověka? Zabít, vyhnat, zavřít do vězení? Tak si to ve své netrpělivé namyšlenosti rádi představujeme. Ale pozor: člověk přece není pampeliška, a kdo by ho chtěl jen tak „vytrhnout“, musí si také rozmyslet, co by to udělalo s ním samým a s jeho okolím. On sám přece není žádný zahradník nad těmi druhými, společnost není jeho pole či záhon. Proto se v podobenství mluví o „hospodáři“, kterému pole patří a ten své horlivé služebníky kupodivu zarazí.

Tím jistě není řečeno, že by rodiče neměli trestat a učitelé dávat pětky. To patří k jejich povolání. Ale soudný člověk také ví, že to je ten poslední zoufalý pokus, jak s dětmi něco udělat. Také společnost se musí bránit, když se v ní objeví vrah nebo zloděj. Jenže jak říká Pascal, když popravíte vraha, zabitému to už nepomůže a místo jedné mrtvoly budou dvě. Pro nás ostatní, kteří tuto choulostivou povinnost trestat nemáme, platí něco jiného. Předně jako křesťané věříme a víme, že konečnou spravedlnost nastolí teprve Bůh, a to až on sám uzná za vhodné. Neumíme si představit, jak to udělá – a podobenství se tu zase vyjadřuje jen obrazy nějakého „ohně“ a naopak „stodoly“. Ale o to se Bůh, který nás stvořil a tak skvěle pro život vybavil, nějak postará a to není naše starost. Nám se zde připomíná a ukládá něco jiného, co ostatně připravilo už evangelium minulé neděle: že semeno, které padne na dobrou půdu, stokrát vynahradí všechny ztráty.

Člověk je přirozeně opatrný a ostražitý, a tak si dobře všímá hlavně toho, co se mu nelíbí, co by ho mohlo ohrozit, z čeho má strach. Každý z nás by uměl vyjmenovat desítky věcí, které se nám nelíbí, na které hubujeme a které tu nechceme mít. Před tím vším jistě nemůžeme zavírat oči, ale

dnešní evangelium nás varuje před jiným nebezpečím: že bychom pro samou opatrnost a ostražitost, pro samý boj s plevelem ve společnosti i v sobě samých mohli zapomenout, k čemu jsme vůbec na světě. Nejsme tu přece proto, abychom vytrhávali plevel, nýbrž abychom pěstovali pšenici. Bůh, který podle Bible stvořil svět jako dobrý, nás do něj postavil, abychom ho obdělávali a střežili. Tento svět je podle evangelia pole, do něhož Kristus seje dobré semeno (Mt 13,38). Běda nám, kdybychom všechno své úsilí věnovali trhání plevelu a zapomněli pěstovat pšenici.

Ubránit se tomuto nebezpečí vůbec není snadné. Televize i noviny nás denně zásobují černou kronikou, zprávami o zločinech a neštěstích, varují před různými nebezpečími a riziky. Asi to tak musí být, a přece běda člověku, který by kolem sebe viděl jen to špatné a zlé, to co by chtěl honem vytrhat. Kdysi jsem navštívil jednoho starostu v pohraničí, a když jsme spolu něco vypili, svěřil se mi, že má jen jedno přání: kdyby tak mohl každý den jednoho člověka ve své obci zastřelit. Byl to asi svědomitý starosta, ale lekci dnešního evangelia nikdy neslyšel. Život ani svět totiž nemůže být lepší jenom tím, že se bude „vytrhávat“ plevel, nýbrž právě tím, že se lidé budou lépe starat o tu pšenici, kterou do něho seje sám Bůh.

Hodně podobně je to i s lidskou duší. Každý zpovědník ví, jaká je nesnáz s lidmi, kteří se starají jen o své hříchy – skutečné i domnělé. Svých slabostí a hanebností se člověk jistě má zbavovat, jak jen dovede, ale to není to hlavní. Do každého z nás Bůh také naselel „čisté semeno“, jak říká dnešní evangelium, a právě o to se máme starat především. Německý filosof Nietzsche nebyl křesťan, ale upozornil na něco podobného. V jednom aforismu říká, že když se člověk moc dlouho dívá do propasti, propast se také dívá do něho. Kdo se příliš věnuje jen svým plevelům

a ničemnostem kolem sebe, tomu ty ničemnosti také „nale-
zou do hlavy“. Nešťastný člověk, který si jich do duše pustí
tolik, že už nic jiného nevidí. Jen se trápí, zlobí a hubuje,
a tím otravuje život i lidem okolo.

A tak nás dnešní evangelium posílá do světa s dobrou
zprávou, která světu velice chybí a kterou mu nikdo jiný
přinést nemůže. Se zprávou o tom, že Bůh stvořil svět jako
dobrý a stále do něho seje semeno svého slova. Že přes
všechny hrůzy, bolesti a ničemnosti, s nimiž se denně
setkáváme, plevel nikdy nepřevládne, nemůže nakonec
zadusit Boží pšenici – pokud se o ni ovšem nepřestaneme
starat, pokud ji nezapomeneme pěstovat.

Podobenství o pokladu, o perle a o síti

(Mt 13,44–52)

Minulou neděli bylo evangelium² hodně dlouhé a byla v něm i dvě krátká podobenství, k nimž jsem se vůbec nedostal: podobenství o hořčičném zrně a o kvasu. Tři dnešní podobenství, která jsou pouze v evangeliu svatého Matouše, jsou dost krátká, a tak se k těm minulým také ještě vrátím.

Všech těch dohromady pět krátkých podobenství se týká Božího království a každé k němu ukazuje z jiné stránky. Málem bych byl řekl, že je popisuje, ale to není pravda. Přímý odkaz na království Boží nebo Kristovo se v evangeliích objevuje asi osmdesátkrát, v apoštoláři šestadvacetkrát, ale nikde se nedefinuje a nepopisuje. Jen asi osm Jaišových podobenství mluví o tom, čemu se toto království „podobá“. Našinec by chtěl samozřejmě vědět, kde toto království je nebo bude, jak vypadá a v čem spočívá. Ale o tom Kristus nic neříká. Mluví jen o tom, čím se každého z nás týká už teď, jaký má pro nás význam a jak se na ně má člověk připravovat. Seřadil jsem si ta hlediska do pěti bodů.

1. Předně je Boží království nade všechno vzácné a cenné, nic se s ním nedá srovnávat a na ničem jiném tolik nezáleží. „Co oko nevidělo a ucho neslyšelo, co ani člověku na mysl nepřišlo, připravil Bůh těm, kdo ho milují,“ jak říká svatý Pavel. Pán Ježíš nepoužívá žádné abstraktní pojmy, ostatně hebrejščina ani aramejščina jich mnoho

² Viz předchozí kapitulu „Plevel mezi pšenici“, Mt 13,24–43.

neměla. Jenže jak má vyjádřit, co nikdy nikdo neviděl ani neslyšel? A tak mluví o „království“, čímž ovšem jeho posluchači nerozuměli určitý politický systém, monarchistický stát, nýbrž nějak uspořádané prostředí a společnost, místo pro život. A Boží království je takové, kde je člověku dobře a kde se nemusí ničeho bát. Je to to nejlepší, co si může přát. Proto Pán Ježíš v dnešním evangeliu přirovnává království k pokladu a vzácné perle, za kterou moudrý člověk dá všechno, co má. Majetek, ale ani zdraví a dokonce ani sám život nemá takovou cenu.

2. To ale vůbec neznamená, že by si je člověk mohl koupit nebo zasloužit, že by je mohl za něco vyměnit. Může je jen dostat od Boha tak, jako dostal svůj život, štěstí, lásku nebo děti. O tom mluví podobenství o dělnících na vinici, kde vůbec nezáleží na tom, jak dlouho kdo pracoval a kolik toho udělal. Podstatné je jen to, že přijal ten úkol, kterým ho hospodář pověřil, to místo, kam ho poslal.

3. Paradox je ale ještě větší. K tomuto království nemají blízko ti schopní, úspěšní a bohatí, nýbrž právě naopak: „Spíš projde velbloud uchem jehly než bohatý do nebeského království“. Do království Božího se lidé nedostanou svojí chytrostí a schopnostmi, nýbrž jen tak, že je přijmou jako děti. Takže nejbližší království Božímu jsou chudí lidé a malé děti – ti, kteří si nezakládají na svých schopnostech, ale vědí, že tak jako tak žijí z daru, z Boží milosti.

4. Jak jsme slyšeli minulou neděli, Boží království roste jaksí samo, pomalu a nenápadně, z nepatrného začátku, jako je hořčičné semínko. Působí tiše a neviditelně jako kvas v těstě. Nedá se vynutit ani urychlit: když doma zaděláte na vánočky, musíte také počkat, než vykynou. Potřebuje tedy trpělivost, ochotu čekat.

5. Ale aby si nikdo nemyslel, že stačí jenom čekat a nic nedělat, mluví Kristus často o tom, že je člověk může také minout a zmeškat. Jistě si vzpomenete na podobenství

o družičkách, které tak dlouho čekají na ženicha, až usnou. A najednou, ženich je tu. Běda těm, které nechaly své lampičky zhasnout a nenakoupily si do nich olej. V dnešním podobenství je to rybářská síť: rybky si plavou ve vodě jakoby nic – a najednou je tu rybář, který je začne třídít a soudit.

Když si tohle všechno dáte dohromady a dobře si to rozmyslíte, může se vám zdát, že to nedává smysl. Člověk se má snažit a pracovat, a přitom má být trpělivý a čekat. Království Boží roste samo – a přitom se po nás chce, abychom o ně usilovali, jak jen umíme. Na tom, jak žijeme, velice záleží – a přitom si Boží království nemůžeme sami zasloužit. Jsme většinou dospělí lidé a snažíme se ve světě obstát – a najednou je království pro chudé a pro děti. Jedno jde proti druhému a co si z toho má člověk vybrat?

To je velice vážná otázka a odpověď vůbec není jednoduchá. Člověk by chtěl slyšet, co má a nemá dělat, zařídit se podle toho – a potom by čekal přiměřenou odměnu. Tak to je, když jdeme do zaměstnání, když chodíme do školy a tak dál. Jenže náš vztah k Bohu není zaměstnání. Křesťan ví a věří, že je součástí Božího stvoření a že všechno to nejcennější dostal a denně dostává. Život, zdraví, lásku, štěstí, přátele i děti. Dokud se lidé živilí pěstováním obilí, viděli to každý den na vlastní oči: sedlák oře a zaseje, ale obilí pak už roste „samo“.

Ani my nejsme Boží zaměstnanci, kteří dělají právě a jen to, co se jim řekne. Bůh nás postavil do světa jako svobodné bytosti a jsme tedy spíš něco jako životní podnikatelé. Život – jak všichni víme – není jednoduchý a vyžaduje všechny naše schopnosti. Neseme v něm různá rizika a musíme ho vést sami. Proto jsme dostali hlavu, rozum a duši, abychom se v něm vyznali. A ovšem také evangelium, abychom zbytečně nebloudili. Pán Ježíš nepřišel proto, aby nám dal nějaký „návod k použití“ a tím

nás zbavil naší svobody – a to znamená také rizika a odpovědnosti. Evangelium nám naopak připomíná, že nejsme jen nějací otroci či loutky, ale že svůj život samostatně vedeme či podnikáme – s rizikem, ale také s velkou nadějí, kterou Kristus nazývá království Boží.

Nakonec ještě dvě poznámky k podobenství o síti. Představa „soudu“ a „věčného zavržení“ připadá dnes mnoha lidem jaksi ukrutná, neslučitelná s Božím milosrdenstvím. K tomu je předně potřebí říct, že jsou to všechno obrazy a podobenství: jako si neumíme představit „věčný život“, neumíme si představit ani zavržení. Za druhé, jak ukazuje příběh zločince, kterého spolu s Pánem Ježíšem popravili, člověk se může vždycky „obrátit“ či napravit, třeba až těsně před smrtí. Proto za třetí nemá křesťan nikdy právo, aby si o někom myslel a říkal, že je zavržený čili „zatracený“. Když to udělal Dante ve svém „Pekle“, nejednal jako křesťan.

Ale proč se pak o zavržení vůbec mluví? Soud a zatracení jsou obrazy či představy, které podtrhují a zdůrazňují, jak moc záleží na tom, co se svými životy uděláme. Je to jako černá tabule, na které je bílou křídou teprve vidět. Je to nezbytné černé pozadí, abychom to bílé mohli uvidět, aby si nikdo nemyslel, že všechno je stejné, že je všechno jedno. A jak Bůh nakonec rozhodne o těch, kdo vraždili, lhali a podváděli – to určitě není naše starost.

Odpouštění

(Mt 18,21-35)

Křesťanství jistě není jenom morálka. Měl by to být život z víry, naděje a lásky, vůči Bohu i vůči bližním. Jenže právě proto, že má být životem v lásce, klade na naše jednání určité nároky. Podobně je tomu s každým skutečným náboženstvím a židé nebo muslimové se také snaží řídit Desaterem nebo něčím podobným. Ostatně aspoň jistou část Desatera – nezabíjet, nekrást, nelhat – vyžaduje i laická, občanská morálka a vraždy, krádeže nebo podvody trestají dokonce i soudy. Existuje tedy vůbec něco jako křesťanská morálka? Je tu vůbec něco, čím by se křesťan ve svém jednání měl lišit od těch ostatních?

Křesťan se má samozřejmě řídit celým Desaterem a ví, že kromě svých závazků a povinností vůči druhým lidem má také své závazky vůči Bohu. Ale to vědí i židé nebo muslimové a pečují o ně možná důsledněji než my. Křesťan také ví, že by se příkázáními Desatera neměl řídit jen ze strachu před trestem, ale naopak z lásky k Bohu a k lidem. Jenomže to na něm ti druzí nemusí poznat a i křesťan to může jenom předstírat. Je tedy něco, čím by se jednání křesťanů mělo skutečně odlišovat od ostatních, a to dokonce tak, aby to na nich bylo poznat?

Zdá se mi, že ano – a o tom je právě dnešní evangelium. Laická morálka člověku říká, co má a co nemá dělat – a dost. Pokud se tím neřídí, je to jeho vina, jeho problém. Jak říkají velekněží Jidášovi, když chtěl nějak odčinit, co spáchal: „Co je nám po tom? To je tvoje věc!“ (Mt 23,4) Pán Ježíš se ovšem na lidské jednání dívá jaksí praktičtěji

a počítá s tím, že člověk přikázání možná poruší, že provede nějakou ničemnost. Jistě si vzpomenete, jak v páté kapitole Matoušova evangelia Kristus vykládá přikázání „Nezabiješ“ tak široce a tak přísně, že je člověk těžko může dodržet. Už kdo se hněvá na svého bratra, skoro jako kdyby ho zabil.

Všichni asi víme, jak je tohle zpřísnění Desatera důležité: to, čím si navzájem své životy otravujeme a ničíme, nejsou vraždy, ale neupřímnost, malé i větší lži, sobectví nebo závist. Ale kdyby zůstalo jen při tom zpřísnění, bylo by naše postavení úplně beznadějně. Snad jenom poustevník někde v lesích by mohl doufat, že žádné přikázání neporuší – a kdo ví, třeba i on odešel na poušť proto, že se s někým pohádal. Tohle všechno Kristus dobře věděl, a protože nás má rád, nenechal nás ani v téhle věci na holičkách.

Přikázání jsou nesmírně důležitá věc, ale pro dobrý lidský život nestačí. Kde se lidé mají opravdu rádi, vědí také, že si musí odpouštět. Jenže jakmile by se z odpuštění udělalo pravidlo, hrozí jiné nebezpečí: že člověk přestane přikázání brát vážně. To je to, co nám katolíkům lidé často vyčítají. Vy to máte snadné: něco provedete a pak se z toho jdete vyzpovídat. Avšak i na to Kristus myslí a odpuštění podmiňuje tím, že člověk sám také odpouští. Jen ten, kdo odpouští, může v odpuštění doufat. „Odpust' nám naše viny, jako i my odpouštíme našim viníkům.“

Odpouštění je obtížný krok, protože se při něm člověk vzdává nějakého nároku, třeba jen satisfakce. On mi něco provedl – a já se teď mám tvářit, jako kdyby se nic nestalo. Proto Pán Ježíš tu věc jaksi obrací naruby: viník by samozřejmě měl svoji vinu uznat, litovat jí a o odpuštění požádat. To už je jakási satisfakce, ale teď jsem na tahu já. Měl bych si připomenout, jak jsem sám „zadlužený“ před Bohem – a odpustit ne sedmkrát, ale jak jsme slyšeli, sedmasedmdesátkrát. Pokaždé, když o to někdo požádá.

Všimněte si ještě jedné věci. Tam, kde bychom nejspíš mluvili o vině nebo hříchu, Pán Ježíš mluví o „dluhu“. Dokonce i v řeckém a latinském znění Otčenáše to nejsou „viny“, jako v českém překladu, ale dluhy nebo závazky.³ Jaký je v tom rozdíl? Nejenom když někoho zabijete, ale i když ho obelžete, podvedete, urazíte, stalo se něco, co se nedá vzít zpátky ani napravit. Zůstává to mezi námi a trvale otravuje naše životy. Při každé příležitosti by toho postiženého mohlo napadnout, že mi to oplatí, že se pomstí. Tak to na světě bylo a je, dokud nepřišel Ježíš a neřekl, že to všechno jsou dluhy: něco, co se dá splácet – a co se dá také odpustit.

To je ovšem možné jen tehdy, pokud člověk nahlédne, jak je „zadlužen“ před Bohem. Nejenom tím, co všechno napáchal, ale také za všechno, co od Boha dostal a dostává: za svůj život, zdraví, lásku nebo děti. Teprve když si tohle člověk připustí, může pro něho být samozřejmě odpouštět – a to je to, čím by se křesťan měl lišit od jiných. To jistě neznamená, že by si měl nechat na sobě štípat dříví, ale že každému, kdo dá najevo, že o to stojí, beze zbytku odpustí. A pak může zažít ještě jeden zázrak: zjistí totiž, že tím o nic nepřišel. Naopak si vyčistil duši, zbavil se něčeho, co ho trápilo, hryzalo, otravovalo. Objevil to velké tajemství, o kterém Kristus mluví v podobenstvích, třeba o ztracené ovci.⁴ Ve velikonoční liturgii se mu říká „šťastná vina“, *felix culpa*: že pokud někomu upřímně odpustíme, může být náš vztah dokonce lepší, než byl ještě předtím, než jsme si něco provedli.

³ Řecky *ofeiléma*, latinsky *debitum*, staroslověnský překlad říká *dolgi*.

⁴ Viz L 15,4–7.

Nemilosrdný služebník

(Mt 18,23–35)

Tohle slavné podobenství jsme už nejspíš mnohokrát slyšeli, a tak by se mohlo stát, že nám zase jednou projde ušima a nezanechá žádnou stopu, nic se nestane. Že přehlédneme jeho velkolepou nádheru a nevšimneme si, že je to – zdá se mi – vlastní jádro a klíč k celému Ježíšovu kázání. Na tom, že se dluhy mají platit, je založena lidská společnost: kdyby se neplatily, nikdo by nikomu nepůjčil. Tak to mezi námi chodí a nemůže to být jinak. A vymáhání dluhů bylo ve starých společnostech velice přísné. Římský Zákon dvanácti desek dokonce stanoví, že k vymáhání je určitá lhůta – několik měsíců – a když to nepomůže, mohou si věřitelé dlužníka rozkrájet. Dokonce se tam výslovně říká, že nevadí, když si někdo ukrojí o trochu víc. To možná znáte ze Shakespeara „Kupce benátského“. I když ve středověku se už lidé nekrájeli, nýbrž sázeli do vězení, v některých zemích až do 19. století.

Ve starých zemědělských společnostech si lidé nepůjčovali proto, že si chtěli koupit nové auto, pračku nebo byt. Půjčovali si obilí, když loňskou úrodu celou snědli a neměli čím zasít: kdyby nezaseli, příští rok umřou hladu. I takové dluhy se musely platit, ale časem se mohlo stát, že byli zadluženi skoro všichni a už to nešlo dál. Proto staří panovníci – od dávného sumerského Urukaginy přes řeckého Solónu až po Karla IV. – při nástupu na trůn často „smazávali dluhy“ a Bible to dokonce předepsala spolu s milostivým létem: každých 50 let se dluhy smažou. To by dnes určitě nešlo.

Když staří Římané formulovali právo, přišli na to, že kdykoli někdo někomu něco provede – něco ukradne, někomu ublíží – vzniká mu tím také jakýsi dluh, který musí napravit. Rozdíl je jen v tom, že když si něco půjčuji, je to se souhlasem věřitele, kdežto když mu něco ukradnu, ani jsem se ho nezeptal. Proto „dluhy“ třeba z krádeže nestačí jen vyrovnat, ale musí se ještě zaplatit pokuta jako trest za to, že jsem ho poškodil.

V tomto širokém až metaforickém smyslu mluví o „dluhu“ i Pán Ježíš v dnešním podobenství: dává dohromady skutečné dluhy z půjček i všechno to, co někomu „dlužíme“ z jiných důvodů. Ten nešťastník z podobenství si něco půjčil a nemá na zaplacení. To se může stát a v lidské společnosti musí dlužník svůj dluh zaplatit. Když si půjčoval, slíbil to vrátit a sliby se musí plnit. Jenže co když to nejde? Shakespearovu Antoniovu se loď potopila v bouři. Tady je lidské právo v koncích a zbývají mu jen zoufalé kroky, které nikomu nepomohou. Když se dlužník posadil do vězení nebo když se dokonce rozkrájel, věřitel se ke svým penězům stejně nedostal a „trest“ sloužil jen k tomu, aby se lidé báli si půjčovat. V moderních společnostech se do vězení neposílají ani nekrájejí – a tak toho darebáci nestoudně využívají. Podvodník si půjčí a vyhlásí bankrot.

V našem podobenství ale nejde jen o peníze. Mezi dvěma služebníky je to půjčka a dluh. Ale kdo je to ten člověk, který „je dlužen mnoho tisíc hřiven“, nepředstavitelnou sumu? V křesťanské tradici a zejména v novověku se tím rozumějí „dluhy z deliktu“ čili naše hříchy. V Ježíšově době to ale možná bylo ještě jinak. To bych měl vysvětlit.

Dokud se lidé živilí tím, co jim vyrostlo na poli nebo ve stáji, bylo jim jasné, že si to nevyrobějí, jak bychom to nazvali dnes. Člověk se jistě musel přičinit, orat, sázet a sít, ale úroda pak už roste jaksi „sama“. S tímhle trochu

dětinským „vysvětlením“ se staré společnosti nemohly smířit a úrodu, mláďata i děti chápali jako dary. V Markově evangeliu říká Pán Ježíš: „Člověk zaseje semeno do země; ať spí či bdí, v noci i ve dne, semeno vzchází a roste, on ani neví jak. Země sama od sebe plodí nejprve stéblo, potom klas a nakonec zralé obilí v klasu.“ (Mk 4,26n) Tohle opatrné „sama od sebe“ se v Matoušově evangeliu výslovně připisuje Bohu: „On dává svému slunci svítit na zlé i dobré a déšť posílá na spravedlivé i nespravedlivé“. (Mt 5,45) Člověk je potom Bohu „zadlužen“ už tím, z čeho žije – a za co nic neplatí.

Některé velmi staré společnosti to viděly ještě šířeji. Ve starých indických textech se hovoří o „dluhu života“: každý z nás se přece narodil a dostal život zadarmo a i za to už je tedy zadlužený. Platón tento „dluh“ vztahuje k rodičům a říká: „... je spravedlivé, aby člověk jako dlužník splácel ty první a největší dluhy, ze všech závazků nejdůležitější. Aby věděl, že to, co má, všechno náleží těm, kteří ho zrodili a vychovali. ... splácejte jako půjčky staré péče a bolesti velkých námah, které mu byly půjčeny za mlada a které vrací jim ve stáří potřebným.“⁵

Jenže rodiče život dostali právě tak jako my, a tak se v Bibli a v křesťanství toto obecné „zadlužení“ vztahuje k Bohu jako stvořiteli, od něhož pochází všechno to, čeho si člověk nejvíc cení: život, zdraví, štěstí, láska, děti a dokonce i úroda na poli. Člověk je tedy už od narození zadlužen Bohu a na dluh žije až do smrti. Tam, kde se člověk proti Bohu vzepřel a postavil, přistupuje k tomu ještě další „dluh“, jemuž se v křesťanské tradici říká „dědičný hřích“ – neposlušnost Adamova, která dopadla na všechny lidi a z níž nás Kristus vykoupil. Teprve v městských společnostech pozdního středověku a novověku, kde se

⁵ Viz Platón, *Zákony IV.*, 717b.

tato zemědělská zkušenost vytratila, začal se „dluh“ člověka redukovat jen na výslovné hříchy – ať už je „zdedil“ od Adama nebo napáchal sám.

Jsem pevně přesvědčen, že to nebylo ke prospěchu věci. Hřích jako zločin proti Bohu totiž volá po trestu a přílišné zdůraznění hříchu v novověkém křesťanství zatížilo náš vztah k němu úzkostí a strachem. Ještě dnes se najdou pověřiví lidé, kteří všechna možná lidská neštěstí chápou jako Boží tresty – i když to Kristus výslovně odmítá.⁶ Neštěstí totiž nepostihují jen darebáky a hříšníky: jak je to se zemětřesením nebo povodní? Může snad někdo děsivé vyvraždění milionů zbožných východoevropských Židů chápat jako Boží trest? A pokud by je tak chápal, může se divit, že dnešní Židé to s ošklivostí odmítají – a často se obracejí proti takovému Bohu?

Křesťanům takový výklad lidských neštěstí Pán Ježíš výslovně zakázal, ale přílišný důraz na hříchy a tresty nás postihuje ještě jinak. Představa „dědičného hříchu“ je pro současného člověka těžko přijatelná a i křesťané s ní mají velké potíže. Svědomití věřící se úzkostlivě zkoumají, hledají hříchy i v maličkostech a jejich vztah k Bohu se tím silně deformuje. A na druhé straně, jak je to s lidmi, kteří opravdu nemohli nic zlého spáchat, jako malé děti nebo postižení lidé? U těch by se mohlo zdát, že žádný „dluh“ vůči Bohu vůbec nemají.

Zdá se mi, že výklad dnešního podobenství vyžaduje, abychom představu „dluhu“ vůči Bohu podstatně rozšířili a možná hledali i přesnější metaforu. Svůj život jsme sice dostali od rodičů, ale i oni ho dostali konec konců od Boha. Pokud přijmeme představu „dluhu“ života, jež byla pro naše předky úplně samozřejmá, nemůžeme si ovšem představit, že bychom ji kdykoli a čímkoli mohli

⁶ Viz J 9,2n aj.

nějak „splatit“. Život jsme jistě dostali, ale že bychom ho měli někomu vrátet? Komu a jak?

Proto se mi zdá lepší mluvit o „dědictví“, které také dostáváme jaksi „zadarmo“, ovšem se závazkem, že se o ně postaráme a předáme je dál. Dědictví se nevrací a nesplácí, nýbrž předává dětem. I když se dnes neživíme ze zděděného majetku jako naši předkové, přece žijeme z toho, co jsme dostali. „Co máš, co bys nebyl dostal?“, říká o tom svatý Pavel (1 K 4,7). Život, zdraví, štěstí, lásku, děti ani přátele si nemůžeme koupit a dostáváme je z velkorysé Boží ruky úplně zadarmo. To je ten nespočetný „dluh“ tisíců hřiven, o němž Pán Ježíš mluví a který po nás Bůh nevymáhá. Vedle toho jsou úplné maličkosti všechno to, co si kupujeme a na co vyděláváme peníze – a teď se najde člověk, který je Bohu dlužen tak astronomickou sumu, a přesto se chce s druhým o tyto maličkosti hrdlit a dát ho do vězení.

U soudu by to sice vyhrál, protože tam se o „dluhu“ vůči Bohu nemluví a to zděděné se považuje za samozřejmost. Ale tady se v Kristově podobenství hlásí ke slovu „království Boží“, kde to je jinak: kde člověk najednou vidí, co předtím neviděl. Vidí věci tak, jak opravdu jsou. Království Boží neruší přirozený běh lidských věcí, například splácení dluhů, ale po Kristových učednících vyžaduje, aby sami sebe viděli především jako obdarované a omilostněné „dlužníky“ – a aby sami jednali podle toho. Křesťan si nikdy nemůže myslet, že mezi ním a Bohem platí nějaké účetnictví, že má vůči Bohu „vyrovnaný účet“ nebo dokonce nějaké nároky. Jsem to vždycky já sám, kdo je nekonečně mnoho „dlužen“ nebo zavázán, tak mnoho, že to nikdy nemohu nijak vyrovnat. Ale na základě Kristova zaslíbení věříme, že Bůh nebude tyto „dluhy“ vymáhat. Samozřejmě pod podmínkou, že i já budu schopen vůči druhým v nouzi jednat s milosrdenstvím a s účinnou láskou. Na tom je, zdá se mi, založena naše víra i naděje.

Pozvání na svatbu

(Mt 22,1-14)

Biblické texty se nedají číst jako novinové články – už proto, že jsou dva tisíce let staré. Hlavně ale také proto, že v nich máme slyšet slovo Boží, slovo o věcech, které přesahují naši lidskou zkušenost. Křesťanský i židovský výklad vždycky trval na tom, že Písmo má několikerý smysl, stručně řečeno doslovný, historický a symbolický či anagogický, to jest vedoucí vzhůru. I to je ale smysl textu, ne nějaká libovolná fantazie, a i když mluví v symbolech a podobenstvích, přece mluví o něčem velmi důležitém.

Dnešní texty samy vybízejí k tomu, abychom je četli v několika rovinách. První čtení (Iz 25,6–10a) z proroka Izajáše mluví o tom, na co se má Izrael těšit, protože mu to Hospodin slíbil, a slavný Žalm 23 oslavuje Boha za to, jak se o nás už postaral a každodenně stará. Při všech starostech a trápeních by si to měl křesťan aspoň v neděli připomenout. Nicméně vlastní smysl života není jen v tomto životě samém, ale i někde jinde, v daleké či blízké budoucnosti, do níž se nemůžeme podívat. Izajáš ji připodobňuje k „tučné hostině“ pro všechny a Pán Ježíš v evangeliu ke svatbě. K té významné slavnosti, kterou se dva lidé navzájem „berou“ a chystají hnízdo v naději na nový život.

Mezi Izajášovou „tučnou hostinou na hoře“ a Ježíšovým „pozváním na svatbu“ je tak už určitý rozdíl a evangelium výslovně říká, že je to „podobenství“. Nebylo by tedy nic divného, kdybychom dnes těmto podobenstvím rozuměli ještě trochu jinak, než Ježíšovi posluchači před dvěma tisíciletími. Za tu dobu nás křesťanství přece jen

něčemu novému naučilo a možná vidíme i něco, co naši předkové tak necítili.

Ježíš mluvil k „velekněžím a starším lidu“ a tak si křesťanská tradice podobenství vykládala jako varování Židům, že pokud budou pozvání ignorovat, budou ke svatbě pozváni jiní – totiž právě budoucí křesťané. To je historicky nejspíš správné, jenže od té doby se jedna podstatná věc už změnila: dnes jsme to bezpochyby my, křesťané, kteří jsme pozvání slyšeli a pravidelně slýcháme – a přece je tak často ignorujeme. Naše chyba není v tom, že se staráme o živobytí, ale že kvůli němu zanedbáváme Boží povolání, že pohrdáme tou velkou nadějí, k níž jsme pozváni. Jako kdybychom o ní nikdy neslyšeli.

Na koho se potom ale vztahuje to varování, že i nás by mohli nahradit – nebo jak říká jiné evangelium „předejít“ (Mt 21,31) – nějací jiní, kteří o žádném pozvání dříve neslyšeli? Možná je to tak, že tím „pozváním“ a „povoláním“ je pro ně už to, že se narodili. Přijali dar života, a i když nevědí, od koho, přece ho užívají a předávají dál. To „druhé pozvání“ z dnešního evangelia, kdy budou „shromáždění všichni“, je tedy nejspíš překvapí, ale nebude o nic méně skutečné.

Teď ale teprve přijde ta nejobtížnější část dnešního evangelia. Ke konci církevního roku se ve čteních připomíná také konec života i celého světa – naděje konečné spásy, ale také představa soudu. Mezi prvním čtením a evangeliem je ještě jeden rozdíl: zatímco Izajáš mluví o „národech“, Ježíš mluví o jednotlivých lidech, „dobrých i zlých“. Do vyprávění tak vstupuje tajemství lidské svobody: všichni jsou sice „shromáždění“, a přece je to pozvání. Člověk skutečně „není ovce“, jak říká jeden volební plakát, a i toto pozvání může odmítnout, může dělat, jako kdyby žádné nebylo. To je patrně smysl těch „svatebních šatů“, bez nichž nikdo nemůže dál.

Že nejde o oblečení, je z podobenství vidět. Tradiční výklad říká, že to znamená hřích, a asi se nemýlí. Jenže proč tu vůbec je? Už ve středověku se někteří křesťané nechtěli smířit s tím, že by někdo mohl být ze spásy definitivně vyloučen. Jenže to by zároveň znamenalo popření lidské svobody, popření člověka jako svobodné bytosti, která i Boží pozvání může odmítnout. Lidský život by potom přestal být tím dramatem mezi dobrým a zlým, a křesťanství by se nikdy nestalo tou úžasnou silou, která nenápadně proměnila a proměňuje svět.

Napětí mezi Boží spravedlností a jeho milostí nemůže žádný člověk prokouknout, nemůže je nijak rozluštit. Může však pochopit, že tak jako celý život je i jeho konec stálé riziko. Kdyby jej neohrožovala smrt, zvrhl by se život v pouhé přežívání a z naděje by se stala banalita, pouhý happy end. Evangelium ale přece říká ještě jednu úžasnou a nečekanou věc: z celé té naplněné síně byl vyloučen jen jeden jediný člověk. A křesťanské učení nám navíc zakazuje spekulovat o tom, kdo by to mohl být. Nemůžeme vědět, kdo a kolik takových nešťastníků jednou bude. Zato bychom měli vzít vážně, že pokud by nějakí byli, byl by jejich osud ještě mnohem smutnější, než jak to naznačují ty tradiční a trochu pohádkové obrazy pekla a ohně.

Největší přikázání

(Mt 22,34–40)

Židovské náboženství bere Boží přikázání neobyčejně vážně, víc než jakékoli jiné. V tom je jeho velikost a síla. A právě proto, že mu na Božích přikázáních tak velice záleželo, snažili se už staří židovští učenci a mudrci zajistit, aby se na žádné nezapomnělo. Pečlivě četli Písmo, hledali a počítali, až jich podle talmudské tradice našli 617. To určitě není k smíchu a svědčí o tom, jak úžasně svědomitě se své práci věnovali. Jenže šest set a něco je opravdu hodně, a tak samozřejmě vznikla otázka, která jsou důležitější a která méně důležitá, a nakonec – které je ze všech nejdůležitější. Je to to první – v jednoho Boha věřiti budeš – nebo je to příkaz světit sobotu, anebo snad zákaz zabíjet?

Na to dává Pán Ježíš tu nečekanou a překvapivou odpověď, kterou jsme ovšem my už mnohokrát slyšeli, a tak nám může připadat samozřejmá: „*Miluj Pána, svého Boha, celým svým srdcem, celou svou duší a celou svou myslí.*‘ *To je největší a první přikázání. Druhé je podobné: ,Miluj svého bližního jako sám sebe.*‘ *Na těch dvou přikázáních spočívá* (doslova *visí, je zavěšen*) *celý Zákon i Proroci.*“ Ta dvě přikázání jsou citáty ze Starého zákona, ale nestojí tam vedle sebe: jedno je v Páté a druhé ve Třetí knize Mojžíšově (Dt 6,4–5; Lv19,18). Pán Ježíš je ovšem dává dohromady a říká, že celý Boží zákon „visí“ na těch dvou – na obou zároveň.

Na prvním místě je milovat Boha, ale jak říká První list svatého Jana, „Kdo nemiluje svého bratra, kterého vidí, nemůže milovat Boha, kterého nevidí.“ Takže láska k Bohu je na prvním místě, ale její výklad a její pochopení musí začít

bližním, „kterého vidíme“. Na otázku, kdo to je, ten bližní, odpovídá Pán Ježíš jinde, třeba v podobenství o milosrdném Samaritánovi: je to každý, kdo potřebuje moji pomoc. Ale je tu jiná otázka: jak je možné někomu přikázat, aby někoho miloval? Podle našich představ, poznamenaných romantismem, člověk prostě někoho miluje a někoho ne. Nemůže začít milovat na příkaz, a když někoho nemiluje, nedá se s tím přece nic dělat.

Když se člověk do někoho zamiluje, je to krásná, báječná věc, která se opravdu poručit nedá. V Bibli ale „milovat“ znamená něco hodně jiného, jak to vysvětluje dnešní první čtení (Ex 22,21–27). Někoho „milovat“ znamená předně neutiskovat ho a neubližovat mu – i kdyby to byl přistěhovalec, cizinec, kterého jsme nikdy neviděli. To by ale bylo ještě málo, a tak čtení pokračuje. Když někomu něco půjčíš a vezmeš si do zástavy jeho plášť „vrať mu ho do západu slunce. Je to pro něho jediná pokrývka, plášť pro jeho tělo. V čem by chudák spal?“ Všimněte si: Písmo ani Pán Ježíš po nás nechce, abychom jásali, když si někdo chce něco vypůjčit. Abychom ho objímali a líbali. Člověk si dokonce může vzít něco do zástavy, aby se pojistil, že to půjčené dostane zpátky.

Ale pak přijde to hlavní: nejpozději ten večer si musí na něho vzpomenout a říct si: pozor, bude noc, a ten člověk nemá v čem spát. Je to sice pacholek, co si vypůjčil ještě nevrátil – ale nemá v čem spát. Před soudem bych to nejspíš vyhrál – ale Hospodin po mně chce něco jiného: abych se staral i o to, do čeho mi zdánlivě nic není – totiž čím se ten člověk dneska v noci přikryje? Kdybych si s tím nelámal hlavu a jen trval na tom, co je moje právo, nemohl bych říct, že ho „miluju“. Podobně to Pán Ježíš vysvětluje v podobenství o Samaritánovi, o kterém jsem se už zmínil. Když našel toho polomrtvého člověka, ošetřil ho, odvezl mezi lidi, svěřil hospodskému – a slíbil, že mu zaplatí, co

bude třeba. Takže milovat bližního zde neznamena žádná velké city, ale prostě důslednou a praktickou starost o druhého člověka, který se ocitl v nouzi.

Jednotlivá přikázání mohou být pro člověka důležitá, aby na něco nezapomněl, ale nemohou nahradit to jedno první a největší, na němž všechna visí. Ježíš svým posluchačům zdůrazňuje, že toto dvojjediné přikázání lásky musí mít stále před očima a sami rozmýšlet, co po nich v určité situaci chce. Ostatně ani láska k bližnímu není jen lidská láska k člověku, ale skrze něho nakonec také míří k Bohu. Jen kdo tohle pochopí a dokáže, může „milovat“ i lidi protivné, nesympatické, podivné – vždyť i oni jsou Boží děti.

K tomu bych ale měl ještě dodat dvě poznámky. Předně je snad už patrné, že tohle může být sice hodně, hodně těžké, ale Bůh to může po člověku chtít a člověk to může splnit. A za druhé, je to starost o člověka, který to potřebuje. Všichni známe starostlivé lidi, kteří se starají, protože to potřebují oni sami. Asi každý z nás se občas přistihl při tom, že se „stará“ o někoho, kdo o to ale ani trochu nestojí. Před pár lety přišel k přijímací zkoušce na fakultu docela statný dvacetiletý mladík a s ním maminka s taškou jídla. Dost se zlobila, že jsme ji s ním nepustili dovnitř. Nerad bych jí křivdil, ale zdálo se mi, že svým „staráním“, svojí špatně pochopenou „láskou“ tomu mládenci bere jeho samostatnost a dospělost, že ho vlastně „sužuje a utiskuje“, jak říká dnešní čtení. Tohle Pán Ježíš na mysli určitě neměl – proto výslovně říká, že se máme o bližního starat tak dobře a s takovým rozmyslem, jako se umíme postarat sami o sebe.

O hřivnách

(Mt 25,14–30)

Dnešní podobenství mělo a má pro celou evropskou a západní kulturu mimořádný význam. Nesoustřeďuje se totiž na to, co by člověk dělat neměl, ale naopak mluví o tom, že něco dělat má a musí. Nejenom přežívat a nejenom čekat, co mu kdo poručí, ale stále přemýšlet, jak by se svým životem co nejlépe naložil, jak by své schopnosti co nejlépe uplatnil. A že přitom nejde jen o vydělávání peněz, to je už předem jasné. Své nadání, které mu Bůh svěřil, nesmí nechat ležet a zahálet, nýbrž měl by ho hledět využít, jak nejlépe dovede. To může být někdy i riskantní, ale i riziko k životu nutně patří.

Možná vás už také někdy napadlo, že v podobenstvích mluví Pán Ježíš až překvapivě často o penězích. O penízi daně, o ztracené minci, o denáru na vinici – a dnes o hřivnách. České a slovanské slovo hřivna⁷ původně snad znamenalo masivní kovový náhrdelník, jaký najdete v archeologickém muzeu, později prostě dost velký kus stříbra, asi třetinu kila. V evangeliu se jím překládá řecké *talanton*, což byla jednotka mnohem větší, skoro třicet kilo, a třicet kilo stříbra nebo dokonce zlata bylo obrovské bohatství, jaké neměl jen tak někdo.

V podobenství vystupuje hospodář, který svůj majetek neukládá do banky, ale svěřuje svým služebníkům, aby s ním dobře hospodařili. Je velkorysý a svěřuje jed-

⁷ *Hřivna* podle slovníku prof. Machka souvisí se slovem *griva*, *hříva*.

nomu pět, druhému dvě a třetímu jednu hřivnu – ale i to je strašně mnoho. Když Pán Ježíš mluví o penězích, má na mysli něco hodně cenného, královský dar nebo odměnu, jako právě v dnešním podobenství. Už naši dávní předkové dobře věděli, že tu nejde o vydělávání peněz. Svědčí o tom skutečnost, že slovo „talent“ přešlo do všech evropských jazyků ve smyslu dané schopnosti či vrozeného nadání.

Když se narodí dítě, žádné peníze samozřejmě nemá, ale každé má různá nadání, nějaký „talent“, a každý rodič občas žasne, kde se to v tom maličkém bere. Jedno je spíš klidné a pracovité, jiné čiperné a neposedné, jedno má víc fantazie a druhé víc trpělivosti. Ale všechny malé děti jsou hravé a zvědavé a to je možná ten nejdůležitější talent vůbec. Všechno teď záleží na tom, jak a k čemu se rozvine a co s ním potom ono samo udělá, co s ním podnikne.

Jsou lidé, kteří svůj talent jaksi projedí, využijí jen k tomu, aby se jim dobře vedlo. Nikoho nepotěší, nikomu nepomohou, nikoho neobohatí. A jsou i takoví, kteří ho zneužijí a sobě i druhým škodí. Kdyby se hospodář vrátil, vůbec by nechápali, co po nich chce: to nadání je přece jejich a nikomu do toho nic není. O těch sice dnešní podobenství nemluví, ale pro úplnost je dobré si to připomenout. I my si totiž rádi představujeme, že náš život a všechno, čím jsme pro něj vybaveni, je jen a jen naše. Že nám to beze zbytku patří a je úplně na nás, jak s tím naložíme.

Svatý Bernard kdysi napsal, že lidé, kteří si vůbec nevšimli, že žijí ze samých darů, jsou jako dobytčata – a rozum, který na rozdíl od zvířat dostali, vůbec nedovedou použít. My si také myslíme, že žijeme z toho, co si koupíme nebo vyrobíme, a žádné dary nepotřebujeme. Tak se běžně mluví třeba o „výrobě vajec“, jako kdybychom je uměli udělat. Ale jak by se asi tvářil člověk, který by měl obyčejné vajíčko vlastníma rukama „vyrobit“. Co by si asi počal?

Tohle není případ služebníků v podobenství: ti dobře vědí, že dostali něco svěřeného, s čím mají hospodařit. Jenom ten poslední to nepochopil a myslel si, jak na to vyzraje: svěřené bohatství zakope do země a vrátí je tak, jak je dostal. A ještě se hájí tím, že měl z tvrdosti svého pána strach. Jenže s tím vůbec nepochodil. Všimněte si, že mu Pán Ježíš tu „tvrdost“ vůbec nevyvrací. Ano, v tomhle smyslu je Bůh skutečně „tvrdý“, protože mu na nás záleží a něco od nás očekává.

Život je tvrdý a talent, který jsme dostali, nemáme jenom proto, abychom si ho užívali. Dostali jsme ho k tomu, abychom s ním něco dělali, moderně řečeno „podnikali“. To ovšem znamená také riziko, že se něco nepovede – a teprve tehdy můžeme doufat v Boží odpuštění. Ale zajistit se proti Bohu tím, že radši nebudeme dělat nic, abychom něco nezkazili, to Kristus v dnešním podobenství odsuzuje. Ze svého talentu se ovšem můžeme sami živit – jak to také všichni děláme – ale nemůžeme si myslet, že patří tak docela a úplně jen nám. Dostali jsme ho jako svěřené bohatství a jednou se nás Bůh zeptá, co jsme s ním udělali. Komu jsme co dali, komu jsme svým talentem pomohli, koho jsme jím potěšili. Ale že jsme s ním třeba vydělali hodně peněz, to mu asi stačit nebude.

Pojďme jinam

(Mk 1,29–39)

Dnešní úryvek z Markova evangelia se odehrává v Kafarnau. Podle předchozích veršů, které jsme slyšeli před týdnem, tam Pán Ježíš kázal v synagoze a uzdravil posedlého člověka. „A pověst o něm se rychle rozšířila po celé krajině.“ Na to přímo navazuje dnešní čtení. Ježíš s Jakubem a Janem jdou ze synagogy za Šimonem a Ondřejem. Všichni čtyři učedníci, které předtím povolal, jsou tak zase pohromadě. Šimonova tchyně má horečku, Ježíš ji uzdraví a večer k němu přinášejí nemocné a posedlé, které Ježíš uzdravuje.

Na Ježíšova uzdravení a znamení klade hlavně Markovo evangelium velký důraz, a to je pro mnoho našich současníků kámen úrazu – a možná to vrtá hlavou i některým z nás. Ježíšova kázání, jeho podobenství a výroky rádi posloucháme, protože jim rozumíme, ale zázraky? Moderní člověk má problém už s „posedlým člověkem“ a láme si hlavu, co to asi bylo. Už pár století se mnozí snaží tyto zázraky nějak přirozeně vysvětlit, případně je považují za pouze psychologické jevy, autosugesce a podobně.

Zdá se mi, že k tomu nás evangelium neopravňuje. Líčí dost přesně, co lidi, které k němu přinášeli, trápilo, a o Šimonově tchyni říká, že měla horečku. Žádné jiné svědectví o té události nemáme, abychom je mohli porovnat, a tak se mi zdá, že i svědomitý historik se musí spokojit s tím, co evangelium samo říká. Že si neumíme vysvětlit, jak ji Pán Ježíš mohl uzdravit, ještě neznamená, že se to nemohlo stát. Takové věci, které si neumíme vysvětlit, se přece

stávají i dnes, jenže nad nimi většinou pokrčíme rameny a hledíme si něčeho jiného. Když má někdo horečku, užívá aspirin a většinou mu to pomůže. V Ježíšově době lidé aspirin neznali a úpěnlivě hledali někoho, kdo by jim pomohl. A Ježíš zřejmě lidem pomáhal a léčil.

Všimněme si ale jedné zvláštní věci. Jak jsme právě četli, když Ježíš vyháněl „zlé duchy“, zakazoval jim mluvit, „protože věděli, kdo je“. Když ho ráno všichni hledali, odešel se modlit do ústraní a pak řekl učedníkům „pojďme jinam“. Když evangelia líčí rozmnožení chlebů, říkají, že lidé chtěli Ježíše udělat králem. Jenže on se schoval a odjel lodí na druhý břeh – jako kdyby nechtěl, aby se to rozkřiklo a opakovalo. Když lidé Ježíše žádají o pomoc, stěžuje si na „zlé a nevěřící pokolení“ a dokonce řekne: „Jak dlouho vás ještě budu snášet?“ (Mt 17,17) A někdy je rovnou pošle pryč.

Každý léčitel by byl šťastný, kdyby se mu něco takového podařilo, dělal by si z toho reklamu a měl by radost, že se k němu lidé hrnou. Pán Ježíš jednal úplně jinak. Podle evangelií občas někomu pomohl způsobem, který vzbudil úžas. Ale jakmile by se z toho měla stát rutina a lidé by se na to chtěli spolehnout, odešel pryč nebo je dokonce odbyl. Ježíšovy mocné činy čili zázraky jsou totiž jedinečná znamení, která mají upozornit na něco jiného: na jeho kázání, na jeho vlastní poslání spásy.

Spása či záchrana člověka totiž nespočívá v tom, že byl uzdraven, a dokonce ani v tom, když Ježíš probudil už zemřelého. Začíná až tam, kde člověk přijme jeho poselství, kde se „obrátil a činí pokání“. Podle evangelia si Ježíš „povzdechl a řekl: ‚Pokolení zlé a zpronevěřilé si hledá znamení; ale znamení mu nebude dáno, leda znamení proroka Jonáše‘.“ (Mk 12,39) Spása začíná až tím, že si člověk všimne – tak jako lidé v Ninive po Jonášově kázání – co

všechno spáchal a zanedbal, začne toho litovat a snaží se žít podle obou přikázání lásky.

Svět, ve kterém žijeme, jistě není ráj na zemi, kde nikoho nic nebolí a nikdo neumírá. Svět „leží v hříchu“, trpí lidskou pýchou a neposlušností. A přece je vykoupený, protože v něm Kristus dává lidem svou naději. A zázraky? Mnozí si myslí, že se už žádné nedějí. Mně se ale zdá, že to tak není, že zázraky se dějí stále, jenom vypadají jinak. Viděli jsme, že i Pán Ježíš svými zázraky jaksi šetřil a trval na tom, že jsou to znamení. Znamení té úžasné novinky, že kdo se obrátí a činí pokání, může doufat, že mu bude odpuštěno. To je ovšem něco, co není vidět – a tak je potřeba viditelné znamení, abychom si toho všimli.

Ale i viditelné zázraky Boží štědrosti a lásky se stále dějí, dnes a každý den, jenže jsme si na ně zvykli a už v nich žádné divy nevidíme. Kdykoli se narodí nový život, přijde na svět malé dítě, čisté a plné možností, tak jako v pátý den Stvoření – copak to není zázrak a znamení? Jak to říká anděl pastýřům: „Toto vám bude znamením: Naleznete děťátko v plenkách, položené do jeslí.“ (L 2,12) Každé narozené dítě je zázrak ještě větší a důležitější než jedno uzdravení, protože se opakuje, děje se stále a všude. Naši dávní předkové slavili jako zázrak, když po zimě přišlo zase jaro, a starý člověk by se měl radovat z každého rána, do kterého se ještě probudil.

Takové věci máme kolem sebe úplně všude, jenže si myslíme, že jim rozumíme, že je umíme vysvětlit „přirozeně“. Mluvil jsem třeba o obyčejném aspirinu, který si koupíme v lékárně, když máme horečku. Ale není to zázrak, že se v Božím stvoření vyskytuje i takový zvláštní strom, jakási vrba, ze které se dá udělat aspirin proti horečce? Jakási plíseň, ze které se dělá penicilin? A že se vyskytl vědec, který ho tam našel, čili vynalezl?

My sami jsme ale zažili i věci nápadné a jedinečné, tak úžasné a nečekané, že bychom v nich mohli tušit něco zázračného. Po srpnu 1968 se vyprávělo jako vtip, že jsou jen dvě možnosti, jak by Rusové mohli z Československa odejít. Ta přirozená by vypadala tak, že by se nad každým vojákem objevil anděl, vzal ho za límec a odnesl. Nadpřirozené by bylo, kdyby šli domů sami. A právě to se stalo: ta obrovská vojenská síla komunistického Ruska se za pár týdnů rozsypala bez krve a bez násilí. I za to bychom měli Bohu děkovat, i když jsme si na to všechno zvykli a přijde nám to teď docela „přirozené“. V tom jsou možná docela malé děti moudřejší než my, protože se všemu diví a radují se z toho, co dostávají. Jak říká Kristus: „Amen, pravím vám, kdo nepřijme Boží království jako dítě, jistě do něho nevejde.“ (Mk 10,15)

Odpuštění a uzdravení

(Mk 2,1-12)

Dnešní evangelium i první čtení (Iz 43,18–25) mluví o odpuštění hříchů a evangelium je spojuje s uzdravením ochrnutého. Jak to spolu souvisí? Hřích je podle katechismu každé jednání, myšlenka nebo i nejednání, kterým člověk ruší svůj vztah k Bohu, kterým odmítá a uráží jeho lásku. Jako katolíci jsme zvyklí, posuzovat svá jednání podle Desatera nebo podle nějakého zpovědního zrcadla. To jsou sice důležité, ale přece jen pouze pomůcky, abychom na to nejdůležitější nezapomněli. Kristus, jak víme, vykládá hřích daleko šířeji. Vzpomeňte si jen na výklad tří přikázání v páté kapitole evangelia svatého Matouše: přikázání říká „Nezabiješ“, ale Pán Ježíš připomíná, že člověk je poruší už tím, že se na svého bratra hněvá, že mu nadává nebo že ho proklíná. Podle Ježíšova výkladu o Posledním soudu (Mt 25,41) může být člověk zavržen jen proto, že hladovému nedal najíst, nenavštívil uvězněného a nahého neoblékl.

Kdyby zůstalo jen při tom, bylo by naše postavení prostě beznadějně. Skoro každý den se přece sami přistihneme při tom, co jsme zkazili a zanedbali, co jsme udělat měli, a přece neudělali. Úzkostliví lidé, kteří si to uvědomili, se tím mohou od rána do večera trápit, až jsou z toho jaksi ochrnutí, a přece se tomu neubrání a není jim to nic platné. Méně svědomití lidé si mohou věci zjednodušit a všechna svá selhání si nějak vysvětlit, omluvit nebo je svést na něco jiného: na druhé lidi, na špatné poměry, na zlý svět. A nakonec se mohou také zatvrdit, říct si, že

je to stejně marné a mávnout nad tím rukou. Jenže tím se už teprve nic nespraví a všechno bude jen čím dál horší.

Pán Ježíš ale ten přísný výklad přikázání rozhodně neříká proto, aby nás trápil a odsuzoval k zoufalství. Jenom tím jaksi narušuje tu naivní a pošetilou představu, že by člověk mohl žít bez hříchů jen sám ze sebe, ze své vlastní spravedlnosti. Vytýká farizeům, že si ta přikázání podrobně rozepsali a rozložili do jednotlivých zákazů a že všechnu energii věnují tomu, aby žádný z nich nikdy neporušili. Možná to farizeové opravdu dělali, ale my křesťané to děláme docela určitě. Tohle musím a tamto nesmím – a pokud jsem to dodržel, žiju spravedlivě. Co po mně ještě chcete? Podívejte se na ty darebáky kolem, jak hřeší od rána do večera!

Jenže právě tuhle pošetilou lidskou pýchu chce Pán Ježíš vyvrátit. Křesťané si někdy myslí, že mravnost a morálku jsme objevili teprve my, možná už Mojžíš a Židé. To je ovšem omyl. Desatero je sice – pokud víme – skutečně židovského původu, ale jeho obsah, to oč se v něm jedná, znaly a jakž takž vymáhaly skoro všechny známé lidské společnosti. V žádné společnosti se nesmí zabíjet – leda ve válce. Nikde se nemá krást, lhát a závidět – jinak by taková společnost už dávno vyhynula. To je sice pravda, ale přece se tyhle věci v každé společnosti stávají. Každý ví, že by neměl zabíjet, a přece se rozzuří a zavraždí. A co teď s ním? Dávné společnosti vyžadovaly, aby se za zabitého jeho rodina pomstila a později se pachatelé začali trestat. Tak to lidské společnosti dělají i dnes – nic jiného jim totiž nezbyvá.

Přitom každý ví, že trestem se dá nahánět strach, ale že by se vězením zločinec skutečně polepšil, že by si přiznal a uznal, že udělal něco ničemného? Mnohem spíš se zatvrdí, přesvědčí sám sebe, že žádnou chybu neudělal a za všechno může někdo jiný – příbuzní, společnost,

policie. A tak se lidské zlo šíří světem, lidé si je posílají jeden druhému a radši si pro jistotu ještě přisadí. Jak napsal Léon Bloy, „každá facka koluje světem, dokud nedopadne na tvář, která odpouští“. Právě a jenom odpuštěním se dá zlo definitivně a spolehlivě zničit a zrušit, aby už nezůstalo ani v duši a nechtělo se mstít.

Jenže odpuštění je možné jen tam, kde je nějaké pokání, kde si pachatel svou hanebnost přiznal jako hanebnost – a to na člověku není vidět. Proto může člověk i ve zpovědi dostat rozhřešení jen podmíněně, nakolik si to zaslouhuje. V dnešním evangeliu prokázal ochrnutý se svými přáteli, že o to hodně stojí, a Pán Ježíš věděl, že to nepředstírají. Jen pro ty okolo, kteří o odpuštění pochybovali, přidal ještě znamení a uzdravil ho. Hřích totiž není jen lidské selhání, ale také nemoc, jakési ochrnutí duše, s nímž si člověk sám nepomůže.

Proto se ani lidská společnost nedá postavit jen na odpuštění. Kdyby soudy všechno odpouštěly, měli bychom ulice plné falešných „kajícíchů“ a ke každé ničemnosti by jen přibyla ta nejhorší – totiž lež. Proto rodiče i společnosti musí trestat, i když vědí, že je to východisko z nouze a špatnost se tím nejspíš nevymýtí. Musí totiž dát jasně najevo, že se s určitým jednáním opravdu nemohou smířit.

Jenom v Božím království to může být úplně jinak. Tam samozřejmě také platí, co se má a nemá, ale každý by se měl naučit vidět sám sebe tak přísně, jak to Pán Ježíš předvádí. Nenalhávat si, že nic špatného neudělal, ale přiznávat si své ničemnosti a dluhy a vědět, že jen sám Bůh ho může uzdravit. Je to ale vůbec možné? Není to jen nebezpečná utopie? Co když si to člověk vyloží tak, že může podvádět a lhát, jak ho napadne – a pak si to nechat odpustit?

Tohle nebezpečí tu skutečně je a uskutečnit Boží království není v lidských silách. Jenomže před Bohem se nedá nic skrýt a nic předstírat a když se tu v neděli před

ním scházíme, je to také proto, abychom si tuhle neuvěřitelnou možnost smíření aspoň jednou za týden v docela malém měřítku vyzkoušeli. Proto začíná mše vyznáním viny, před svatým přijímáním se modlíme „odpust nám naše viny, jako i my odpouštíme našim viníkům“ – a na znamení smíření si podáváme ruku. Kdyby se nám to aspoň občas skutečně podařilo, zažili bychom chvíli v Božím království a byli uzdraveni ze svých ochrnutí. Načerpali bychom sílu, abychom v téhle milosti odcházeli domů a do světa, kde to tak – aspoň zatím – být nemůže. Kam nás ale Pán posílá právě s tím nejtěžším úkolem každého křesťana, totiž litovat svých ničemností a odpouštět těm druhým.

O Boží vůli a zlu

(Gn 3,9-15; Mk 3,20 -35)

V dnešním evangeliu se mluví o vyhánění zlých duchů a Ježíšovi odpůrci ho obviňují, že on sám je posedlý a dělá to z moci jejich náčelníka. Satan, jak mu tehdy říkali, znamená v Bibli protivník, žalobce. Evangelium popisuje věci tak, jak je tehdy lidé vnímali, a pokud vyhánění zlých duchů dnes nerozumíme, neměli bychom to vykládat jako nějakou duševní poruchu. Pán Ježíš obvinění odmítá a naopak mluví o „rouhání Duchu svatému“, pokud by si někdo původ zla jakkoli spojoval s působením Božím. Nakonec se Ježíš nepřihlásí ani ke svým příbuzným, ale říká, že „Každý, kdo plní vůli Boží, to je můj bratr i sestra i matka“.

Zlého ducha si většinou neumíme představit, ale se zlem máme bohaté zkušenosti. Je to zřejmě pravý opak vůle Boží, jenže kde se na světě bere? Jak to, že se svět neřídí vůlí svého Pána a Stvořitele? O tom právě mluví první čtení o hadovi a zakázaném stromu z knihy Genesis. Pokud mu chceme rozumět, měli bychom si připomenout i předchozí kapitoly, kde Hospodin člověku svěřil zahradu Eden a zakázal mu jíst ze „stromu poznání dobrého a zlého“. Jako malý kluk jsem si lámal hlavu jednoduchou otázkou: proč tam Hospodin ten zakázaný strom vůbec sázel? Přece to nemohla být jen nějaká past na člověka? Jenže to je právě dětská otázka: zároveň hluboká i naivní. Lidé, kteří čtou Bibli povrchně a nejsou zvyklí přemýšlet, se tomu mohou dokonce smát. Nevědí,

že i prosté, zdánlivě „pohádkové“ vyprávění může obsahovat hlubokou moudrost, něco velmi podstatného o člověku a o světě.

Až mnohem později mi došlo, že nejde o ten strom, ale o Hospodinův příkaz. Adam znamená hebrejsky „člověk“ a překladatelé pokaždé váhají, kdy je to vlastní jméno a kdy se má přeložit jako člověk. Člověk-Adam je postaven do zahrady-světa, kde číhají různá nebezpečí. Hospodin ho stvořil „ke svému obrazu“, to znamená jako svobodnou bytost, která může dělat dobré i zlé. Před zlým ho chrání jen Hospodinův zákaz: dovedeš to, dokázal bys to, ale nemáš, nesmíš. V tom je velikost Božího záměru s člověkem, který umí i zabít, ale má vědět, že nesmí. Kdyby takovou možnost neměl, byl by jen nesamostatná loutka, kdežto člověk je stvořen k něčemu většímu: aby se sám dokázal pokušení ubránit, aby nezabíjel ne proto, že to nejde, ale protože ví, že je to zlé.

Adam Hospodinův zákaz slyšel a ze stromu skutečně nejedl. Aby ho porušil, musí se ještě něco stát. Tuto běžnou, a přece záhadnou skutečnost, že člověk váhá, protože ví, že nemá – a pak přece podlehne a udělá, co nesmí, vyjadřuje právě had. Objevuje se tu z ničeho nic, snad ani nebyl součástí Božího stvoření, kde člověk sám dával všem zvířatům jména (Gn 2,19) a o němž Hospodin nakonec řekl, že je „velmi dobré“ (Gn 1,31). Vyjadřuje to paradoxní postavení člověka s jeho úžasnou vnitřní svobodou i děsivou slabostí.

Had na to jde lstivě: začne s Evou, která Hospodinův příkaz sama neslyšela a věděla o něm jen od Adama (Gn 2,17). Had se tváří překvapeně a ptá se jí, zda jim Hospodin zakázal všechny stromy? Eva mu vysvětlí, jak to je, ale had jí nasadí brouka do hlavy: kdepak, nezemřete, ale Bůh vás jen straší, abyste nebyli jako on, abyste nepoznali

„dobré i zlé“. Navádí ji, aby příkaz porušila a sama „poznávala“, to jest vyzkoušela si „zakázané ovoce“, aby si zkusila „být jako Bůh“. Ovoce na stromě je lákavé, a tak Eva podlehne a dá je i svému muži.

Moderní lidé a bohužel i někteří moralisté hned myslí na sexuální spojení. Ale to je úplně falešná stopa. Spojení muže a ženy je naopak součástí Božího záměru a Bible to vyjadřuje velmi lapidárně: „Proto opustí muž svého otce i matku a přilne ke své ženě a stanou se jedním tělem. Oba dva byli nazí a nestyděli se.“ (Gn 2,24n) Teprve teď, když zákaz porušili, „otevřely se jim oči“ (Gn 3,7) – a začali se stydět. Poznali „dobré i zlé“ a najednou vidí zlé tam, kde předtím nebylo. Mohlo by se namítnout, že se zase tak moc nestalo – snědli něco, co neměli. Jenže to je zase povrchní čtení. Hned v následující kapitole si to „zkusí“ Kain, ale zabitého Abela už k životu vrátit nemůže. Lidský život není jen „na zkoušku“, je hrozně, smrtelně doopravdy a smrt, napáchané zlo, se nedá napravit. I to patří k náročnosti lidského údělu, k té velkolepé Boží myšlence svobodné bytosti, která nebude zabíjet, i když to umí.

Malé děti se musí před nebezpečím chránit, protože ještě nemají rozum. Ale až povyrostou, musí se naučit vzdorovat a odporovat zlému, i když je už rodiče nepovedou za ruku. Ostatně za pár let budou muset samy chránit své děti před zlým a učit je, jak mu vzdorovat. Nemohou se spoléhat na to, že před každým nebezpečím bude mříž a výstražná tabulka.

To všechno nejspíš nějak víme, a přece není snadné to jednoduše vyložit. Biblický text to říká prostě, a přece velmi přesně. Dokonce už v ráji čekalo člověka nebezpečí v podobě zakázaného stromu. Hospodin nepostavil kolem stromu plot, a jen přikázal „Nejez!“ Člověk to dobře ví, a přece podlehne. Sice sám a „svobodně“, ale trochu se

bránil a musel ho svést teprve „Istivý had“. Jenže na to – ani na ženu – se vymlouvat nemůže: byl přece stvořen svobodný a měl by vědět, co dělá.

A tak celý příběh o Stvoření, který tak krásně začal Božím požehnáním (Gn 2,3), končí tragédií, prokletím a vyhnáním. Jen úplně nakonec přijde drobná poznámka: „Hospodin Bůh udělal Adamovi a jeho ženě kožené suknice a přioděl je.“ (Gn 3,21) Takže nad námi přece jen nezlomil hůl.

Člověk ani neví jak

(Mk 4,26–34)

Dnešní 92. žalm mluví o těch, „kdo jsou zasazeni v domě Hospodinově“, a slibuje, že „pokvetou v nádvořích našeho Boha“ a že „ještě ve stáří budou přinášet užitek“. To by se nás mělo týkat, jenže jaký užitek můžeme ještě přinášet my staří, všelijak nemocní, unavení a zklamaní? A přece podle žalmu, kdo jsou zasazeni v domě Božím dokonce „zůstanou šťavnatí a svěží“, asi ne proto, aby mohli běhat a tancovat, ale „aby hlásali, jak spravedlivý je Hospodin“. Takže v tom by měl nějak spočívat i ten náš „užitek“.

Staří tu jistě nejsou k tomu, aby si na ty mladší a mladé stěžovali, aby na ně hubovali. Naše děti a naše vnoučata žijí hodně jinak, než jsme žili my. Mají mnohem víc možností, ale také víc nejistot a rizik. Často si nevědí rady samy se sebou a my jim neumíme poradit, co a jak mají dělat. Možná jim ale můžeme v něčem prospět svou zkušeností. Třeba jim můžeme ukázat něco, co oni dnes nevidí a co ke své škodě přehlížejí. Pokusme se o to na dnešním úžasném čtení z Markova evangelia.

Jako jiná Ježíšova podobenství jsou i ta dnešní z jiného světa, ze světa zemědělců a zahradníků. Tak žili Ježíšovi současníci a posluchači a hodně podobně žili ještě i naši předkové až do docela nedávné doby. I když jsme my sami už od dětství žili ve městech, možná jsme ještě zažili sedláky a selky, pro které takhle podobenství říkala něco úplně samozřejmého, čemu dobře rozuměli, protože to denně viděli na vlastní oči.

Když našinec něco chce a potřebuje, jde si to koupit. A aby na to měl peníze, chodí do zaměstnání, kde dělá něco úplně jiného. Jsme zvyklí na to, že když člověk něco chce, musí na tom začít pracovat. Nejdřív se musí namáhat a starat, a pak teprve může něco mít. Nikdo mi nic nedá a nic nedostanu zadarmo. Tak to přece chodí a nemůže to být jinak. Žijeme ze své práce, ze svých schopností a ze svého úsilí. Tak vidíme svůj dnešní svět a tak ho také vidí naše děti.

A teď najednou slyšíme v evangeliu o člověku, který zaseje, a „ať spí, nebo je vzhůru, ve dne i v noci, semeno klíčí a roste, on ani neví jak. Země sama od sebe přináší plody: napřed stéblo, potom klas, pak zralé zrna v klasu“. To přece zní jako pohádka pro malé děti. Jak to, že něco roste samo? Přece i dnešní zemědělci, kteří nás zásobují „zemědělskými výrobky“, jak se dnes říká, musí hlavně pracovat a namáhat se a ani oni nemají nic zadarmo.

Jenže Pán Ježíš mluví o něčem jiném. V těch úplně základních a nejdůležitějších věcech je to totiž obráceně. I v jeho době musel sedlák zorat pole a zasít, jinak by na něm vyrostly jen kopřivy nebo lebeda. Musel se hodně namáhat, protože neměl stroje a traktory, nanejvýš tak pár volů nebo osla. To bylo pro něho tak samozřejmé, že o tom nebylo potřeba mluvit. Ale když jednou zasel, mohl jen čekat a pozorovat, jak prší a svítí slunce, jak obilí klíčí, jak se tvoří stéblo, jak vymetá a pomalu zraje klas. Na tom se od starověku mnoho nezměnilo: dnes bude možná ještě hnojit případně práškovat, ale úplně stejně jako tenkrát čeká na déšť a na slunce a obilí roste úplně samo, ve dne i v noci. Přesně jak to říká evangelium, „on ani neví jak“.

Takže v čem je rozdíl mezi námi a jimi? Dřívější sedláci prostě viděli, jak to na poli a v zahradě „samo“ roste a nemluvili o tom, jak se musí namáhat a dřít. To jim přišlo samozřejmé. Dnes i zemědělci mluví hlavně o tom, jak

musí pracovat a starat se, kdežto sám fakt, že obilí i ovoce, mléko i maso „samo roste“ jim připadá samozřejmý. Přizpůsobili se nám, městským lidem, řemeslníkům, dělníkům, obchodníkům, úředníkům a technikům, kterým nikdy nic nenaroste samo a všechno si musíme udělat a obstarat. Ostatně kdybych si včera sedl k počítači a čekal, až se mi kázání samo napíše, seděl bych tam ještě teď.

Jenže pro samé starání, shánění a vydělávání vůbec nevidíme, že to úplně hlavní a základní dnes jako kdysi opravdu roste samo. Nejenom naše potrava, ale hlavně my sami a náš život, který je přece víc než pokrm a oděv, jak říká Kristus na jiném místě. Když si lidé zakládají rodinu, mají spoustu starostí a musí zařizovat mnoho věcí. Ale dělají to proto, aby případně mohli mít a vychovávat děti. A když se dítě počne, roste přece úplně samo, ve dne a v noci a nejenom rodiče, ale vůbec nikdo pořádně neví jak. Maminka chodí na prohlídky, oba se starají a vydělávají, ale jejich dítě roste samo. Ono samo si udělá tělíčko a hlavičku, všechny ty stovky složitých orgánů, které postupně začínají fungovat a nahrazovat matčino tělo, až se jednoho krásného dne narodí nový člověk.

Se sebou i s dětmi mají všichni plné ruce práce a plné hlavy starostí, a přece to hlavní a nejdůležitější, kvůli čemu se namáhají a shánějí, si sami udělat ani koupit nemohou. O vlastní život a zdraví, o chvíle štěstí a lásky, a ovšem o děti se sice musejí trochu přičinit, ale nemohou si je nikdy opatřit vlastním úsilím. To je právě to úžasné prosté a přitom tak vzácné poselství, které bychom měli slyšet v dnešním evangeliu. I když je tak jednoduché a samozřejmé – anebo možná právě proto – to dnes už skoro nikdo nevidí a skoro nikde se o tom nemluví.

A tak jen v neděli v kostele si můžeme připomenout tuhle úplně základní pravdu o našem životě a světě, že to není výsledek našich schopností, úsilí a práce. Že se

o život sice musíme starat, ale že ho dostáváme jen tak a zadarmo – stejně jako štěstí, lásku nebo děti – a že bychom za to měli svému Stvořiteli stále děkovat. To je to, co dnešnímu světu vůbec nejvíc chybí, proto je v něm tolik strachu a konfliktů, tolik sobectví a závisti, tolik smutku a beznaděje. Ale kdo dokáže vidět, jak se o nás Stvořitel postaral a stará, může také pevně věřit, že se o nás dobře postará i až jednou umřeme. Kdybychom tohle dokázali mít na očích, možná bychom šli dnes domů tak „šťavnatí a svěží“, jako docela malé děti a jak to dnešní žalm nabízí i nám dospělým a starým.

Utišení bouře

(Mk 4,35–41)

Dnešní čtení (Jb 38,1.8–11) i 107. žalm mluví o Boží vládě nad světem a evangelium o utišení bouře. To pro nás není snadné a já bych to nechtěl odbyt jen nějakou rozpačitou poznámkou, že je to „symbolické vyprávění“ a že utišení moře znamená přemožení sil zla. To je sice pravda, ale evangelista nepopisuje utišení bouře jako symbolické, nýbrž jako zázrak, Boží mocný čin. Příběh vrcholí větou: Proč se bojíte? Pořád ještě nemáte víru? Ale člověku přece jen vrtá hlavou, jak to tenkrát asi bylo? A ještě něco: proč se takové věci dneska nedějí?

Jako křesťané věříme, že Písmo je slovo Boží, kterým nás Bůh vede, abychom se neztratili. Věříme také, že svět a vesmír je Boží stvoření, že Země, Slunce i hvězdy, příroda i člověk je dílo Boží. Bůh, který to všechno stvořil, jistě může zasáhnout do běhu přírody a světa a způsobit něco mimořádného. O biblických zázracích se nemůžeme přesvědčit, nemáme způsob, jak bychom je zkoumali. Ovšem naše běžné chápání světa, kterým se v životě většinou řídíme, je dnes hodně ovlivněno vědou, která se zázraky nepočítá a počítat ani nemůže. I když jsou vědy dnes skromnější a opatrnější, pracují s pravděpodobností a nemohou takové věci úplně vyloučit, přece mají úspěch právě proto, že počítají s pravidelným, zákonitým během věcí. My se na to ostatně také spoléháme, takže když stavíme most, spočítáme nejdřív, jestli nespadne, a když máme horečku, bereme aspirin.

Řekl jsem, že Písmo je slovo Boží. To samozřejmě znamená, že Bůh k nám mluví v lidském jazyce a navíc ještě tak, abychom mu mohli rozumět. Písmo je přes dva tisíce let staré a Bůh tehdy mluvil k lidem, kteří žili jinak než my. Když zažili bouři na moři, neviděli v ní frontální poruchu, ale projev Boží moci, Boží síly. Jenže Bůh nás stvořil tak, abychom si dovedli pomoci – a tak dnes máme meteorologii, máme záchranné vesty a pevnější lodě. I dnes jsou sice mimořádné situace, kdy jsme proti přírodním silám bezmocní, ale je jich daleko, daleko méně. Mnozí lidé si proto myslí, že na přírodní síly vyvráli, takže Boha k ničemu nepotřebují a Písmo že jsou pohádky.

Přitom ovšem zapomínají, že i meteorologie nebo aspirin jsou také v jistém smyslu dílo Boží: to On nás přece stvořil tak, že jsme si mohli udělat vědu a zařídit na světě daleko větší bezpečí a pohodlí, než měli lidé tenkrát. Někdo by mohl říct: proč Pán Bůh, když je všemohoucí, nedal lidem ten aspirin hned na začátku? Proč připouští bouře, proč trpí nemoci, hlad, války? Proč do toho nezasáhne sám? Bible mluví o případech, kdy Bůh patrně do běhu věcí zasahoval, nebo si to lidé aspoň tak vykládali. Jenže Pán Bůh nás nestvořil jako loutky, které něco udělají, jen když on zatáhne za drátek. Stvořil nás jako svobodné bytosti a dal nám rozum, abychom přemýšleli a snažili se sami.

Když jsme byli malé děti, mysleli jsme si, že tatínek je velký a silný, všechno ví a všechno dokáže. Ale pak nás rodiče začali postrkovat, abychom se starali a činili sami. Přestali za nás žehlit naše průšvihy a i když třeba pomohli, měli radost z toho, když jsme si s něčím poradili sami, bez jejich zásahu. Zdá se mi, že Pán Bůh to s námi dělá trochu podobně. I když by patrně mohl zasáhnout, respektuje svobodu, kterou nám dal, a dává nám svého Ducha,

abychom se tolik nebáli. Možná to dokonce vidí tak, že by pro nás vůbec nebylo dobré, kdyby za nás napravoval, co jsme pokazili, kdyby nás vytahoval z každého nebezpečí. Pán Ježíš v dnešním evangeliu sice bouři utiší, ale apoštolům vytýká, proč ho budili. A řekne jim jen to nejdůležitější – aby se nebáli, protože přece vědí, že se o ně Pán Bůh dokáže postarat dokonce i kdyby se loď potopila.

Svatý Pavel v jednom listu říká, že když byl dítě, mluvil a myslel jako dítě. Dospělý křesťan by měl vidět ty zázraky, které se dějí i dnes: že svítí slunce, že se rodí děti nebo že se Sovětský svaz rozpadl bez války a krveprolití. Dovedl si to někdo představit předtím, než se to stalo? Kdo se pozorně podívá kolem sebe, uvidí zázrak na každém kroku a nebude se trápit tím, že v našem světě se horečka většinou neléčí zázrakem, ale spíš aspirinem. A bude děkovat každý večer Bohu, že nás postavil do tak úžasného světa, který potřebuje, abychom se o něj starali také sami. Nepřivedl nás na svět, abychom se tu měli dobře, ale abychom hledali Boží království, do kterého nás, jak doufáme, jednou přijme.

O Kristu pastýři

(Mk 6,30–34)

Dnešní čtení se točí kolem obrazu pastýře a probírají ho z různých stran. Už jsme si říkali, že Pán Ježíš sice patrně vyrostl na malém městě a nejspíš byl řemeslník, ale ve svých podobenstvích a přirovnáních často používá zemědělské obrazy. Zdá se mi, že to má dobrý důvod. V celé tradici Starého zákona, hlavně u proroků, se Hospodin často přirovnává k pastýři svého lidu. (Ž 23) Pastýř je člověk, který bez ovcí nemůže žít. Protože jich nemá tisíce, nemůže je jen honit jako kovbojové, ale naopak své ovce zná, vede je, hledá jim pastvu a stará se o ně. Proto je potřeba držet pohromadě, a když se některá zatoulá, jde ji hledat. A na rozdíl od najatého člověka před vlkem neuteče a bude své stádo bránit.

Tohle přirovnání, v Kristově době jasné a srozumitelné, může u našich současníků snadno narazit. „Jsem snad nějaká ovce, aby mě někdo vodil v houfu? Jsem svobodný člověk a žádného pastýře nepotřebuji.“ Něco takového jste už možná také slyšeli a v klasické podobě to napsal například Nietzsche. Moderní člověk v civilizované zemi a v míru je totiž zvyklý na to, že se o jeho bezpečí stará stát a policie, a je naopak pyšný na to, že si své názory a postoje tvoří sám.

Vlci nás naštěstí opravdu neohrožují, ale stačí jen nějaká trochu větší panika a všichni se honem rozhlížíme, kdo by nás před nebezpečím ochránil. Političtí demagogové to dobře vědí, a tak si takové paniky rádi před volbami zorganizují – a pak se nám představí jako zachránci,

kteří nás před domnělou hrozbou hrdinně ubrání, pokud je ovšem zvolíme. Jedna naše politická strana před volbami ráda „mobilizovala“, jiný vůdce mluvil o „spálené zemi“ a třetí strašil, jak už co nevidět zbankrotujeme – pokud nezvolíme právě jeho. Protože to byli demokraté, po volbách se na to tiše zapomnělo a nic se nestalo. Zažili jsme ale i takové vůdce, kteří své národy opravdu „zmobilizovali“, a pak už se s tím nedalo dělat vůbec nic.

Člověka v našich krajích dnes sice neohrožují vlci, zato tím víc nebezpečné myšlenky, strašáky a spiklenecké teorie. Kdo si myslí, že si své názory a postoje tvoří úplně sám, ten se často mýlí. Ani si nevšimne, jak ho šikovní manipulátoři vodí za nos a nenápadně mu ty „jeho názory“ podstrkují – v médiích, na plakátech, v šeptandě a tak dále. Dříve nedávno jsme tu měli takovou nenápadnou kampaň, která nás chtěla přesvědčit, že jediný, kdo nás může zachránit před evropským útlakem je Putinovo Rusko. Dost lidí, kteří si zakládají na své samostatnosti, na to naletělo.

Tím spíš to platí o věcech ještě hlubších a důležitějších, jako je třeba náboženská víra a kdo se moc vzpírá skutečným a známým pastýřům, často naletí těm skrytým a neznámým. Různým bludičkám a světýlkům, která člověka zavedou do bažiny – jak to známe ze starých pohádek. Moderní pohádky jsou většinou „pohodové“, a tak ani děti nikdo nevaruje, aby si dávaly pozor na vlky „v beránčím rouše“ (Mt 7,15 aj.), jak jim říká Bible.

V prvním čtení z proroka Jeremiáše (23,1–6) jsme slyšeli, jak prorok kárá špatné pastýře, kteří jeho stádo nechávají rozběhnout a sami je dokonce rozptylují. Proč je to taková chyba? Proč má být stádo pohromadě? V situaci tehdejšího Izraele, kterému neustále hrozilo, že se rozplyne a ztratí v moři okolních kultur, je důvod zřejmý: kdyby se Izrael rozpadl na mnoho skupinek, těžko by přežil a těžko by mohl uchovat biblické poselství. Je tu

však ještě jeden důvod, který můžeme sledovat na krizi současného islámu.

Muslimská umma, obec věřících, tradičně téměř splývala s říšemi různých panovníků, kteří vládli i nad svými imámy (kazateli, faráři). I když se původní chalífát rozpadal, přece měli jednotliví imámové politicko-náboženské vedení. Teprve když vznikly laické státy podle západního vzoru, dostal každý imám plnou autonomii, na kterou nebyl zvyklý. Dnešní problém muslimských představitelů je v tom, že pokud se některý imám „utrhne ze řetězu“, nikdo ho nemůže volat k pořádku, ačkoli svým jednáním velmi komplikuje život normálním věřícím. Veřejnost si často stěžuje, proč se proti extrémistům rázněji nepostaví sami islámští vůdcové. Jenže oni k tomu nemají žádné oprávnění a každý imám je sám sobě papežem.

I v naší zemi je hodně lidí, kteří se považují za věřící, ale nechtějí se hlásit k žádné církvi. Pro naše církve to není právě dobré vysvědčení, a měly by se vážně zamýšlet, proč to tak je. Na druhé straně se tito lidé vystavují velkému nebezpečí, že ve svých náboženských úvahách zabloudí a podlehnou vlivu svůdných řečí a demagogů. Co by člověk neudělal, jen aby se zbavil svých nejistot, případně i své svobody. Tragické příběhy z různých sekt jste asi už také slyšeli.

Prorocké volání, aby pastýři udržovali svá stáda pohromadě, jistě neznamená, že mají všichni myslet a jednat stejně, bezvýhradně a ve všem své pastýře poslouchat. Rozumný pastýř také ovcím neříká, kde si mají co ukousnout. Ale připomíná důležitou věc, která dnes platí stejně jako tenkrát – totiž že není dobré, aby byl člověk sám. Právě náboženský život potřebuje společenství, kam chodíme pro povzbuzení, pro posilu a Boží milost, kde ale můžeme slyšet také varování a napomenutí, pokud se octneme v nějakém duchovním nebezpečí. Všimněte si, jak to dělal

svatý Pavel ve svých listech, které jsou takového napomínání čili parenese plné.

Prostředím, kde se to i v současné církvi děje, je pro většinu z nás pravidelná bohoslužba, nedělní mše, kde se scházíme a setkáváme nejen mezi sebou, ale především s Kristem. Začínáme pozdravem „Pán s vámi“ a před Kristem pak vyznáváme své viny i svoji víru. Čteme Boží slovo, stejně jako před dvěma tisíci let, a snažíme se mu porozumět. Po této přípravě se účastníme jeho poslední večeře, modlíme se jeho modlitbu, a když si podáme ruku na znamení pokoje, můžeme se odvážit přijmout jeho tělo. Nechodíme sem jako na schůzi, nepodléháme žádné indoktrinaci, ale poddáváme se Kristově pastýřské péči a ochraně, protože víme, jak jsme bez něho slabí. Ale s ním a díky němu – jak jsme právě slyšeli – „nebudou se už bát ani strachovat, už se neztratí – praví Hospodin“.

Být blázen pro Krista

(Mk 9,38–48)

Dnešní výběr liturgických čtení čili perikop není právě snadný a jednoduchý a evangelium i druhé čtení (Jk 5,1–6) jsou k tomu ještě nečekaně drsná. Je to „tvrdá řeč“, jak říkají apoštolové Kristu po jedné jeho promluvě. Hrozby Jakubova listu nespravedlivým boháčům, kteří nezaplacili najatým žencům, jsou hodně emotivní a jde z nich strach. A také v evangeliu hovoří Pán Ježíš jakoby dvojím jazykem: jednou ujišťuje a povzbuzuje a vzápětí hrozí násilnými obrazy useknuté ruky a vyloupenutého oka. I když jsou to zjevné metafory a žádný Ježíšův učedník si ruce nikdy nesekal, přece je v nich něco velmi vážného až děsivého. To není ten trochu nasládlý obraz mírného a uhlazeného Krista s ovečkou přes rameno, jak se maloval v 19. století.

Musím poctivě přiznat, že kdybych si měl texty pro kázání vybírat sám, asi bych si vybral jiné. Jenže pokud to kazatelé dělají, vychází z toho právě ten zmíněný obraz Krista s ovečkou, který se člověku líbí, protože je příjemný a laskavý – a vlastně od něho nic nechce. To ale není Ježíš, nýbrž jen můj a náš obraz Krista podle našich vlastních ubohých představ. Možná právě proto ztratilo novověké křesťanství na vážnosti a síle, že člověka vlastně ukolébává v mylném dojmu, že je všechno v pořádku. Jsme přece pokřtěni a vykopeni, a tak už nemusíme nic dělat.

Začínajícím studentům na univerzitě vřdycky připomínám, že tam nepřišli proto, aby si jen potvrdzovali to, co si sami myslí, ale právě naopak, aby se seznamovali s tím, co

nevědí a co si nemyslí. Nemusí s tím vždycky souhlasit, ale měli by se to dozvědět a naučit, protože jenom tak se skutečně vzdělávají. Něco podobného s námi dělají liturgická, církví předepsaná čtení. Dávají nám z Písma svatého číst i to, co si sami nemyslíme a co bychom si nevybrali, s čím si musíme lámat hlavu a co nás občas donutí, abychom své pohodlné představy o Kristu a o křesťanském životě opravovali a prohlubovali.

Dnešní perikopy spojují dvě myšlenky. I když jsou hodně různé, obě dvě jdou člověku silně proti srsti. Ta první je vlastně radostná a Pán Ježíš ji shrnuje slovy: „Kdo není proti nám, je s námi.“ Učedníci jsou ostražití, a když potkají člověka, který mluví o Kristu a uzdravuje, ale „nechodí s námi“, snaží se mu v tom zabránit. Možná si myslí, že tak jsou Kristu věrní a chrání ho před napodobeninami, ale Pán Ježíš je v tom zarazí. Kdo není proti nám, je s námi. Kolikrát se člověk sám přistihne při tom, že když nekřesťan nebo nekatolík říká něco dobrého a důležitého, spíš se naježí a bude mu i odporovat jen proto, že „nechodí s námi“. Místo aby si s Mojžíšem řekl „kéž by pro Hospodina prorokovali všichni“, začne „žárlit“ na ty, kdo k nám nepatří.

Ta druhá myšlenka jde rovnou do černého: na každém našem jednání nesmírně záleží. Jakubův list hrozí „boháčům“, to znamená nám všem, kdo si myslíme, že máme vystaráno, a ubližujeme a křivdíme těm, kdo jsou v nouzi. V tehdejšímu Izraeli to nebyli žádní zaměstnanci, kteří by měli nějakou právní ochranu, ale prostě nádeníci, kteří se ráno domluvili na nějaké práci a večer měli dostat mzdu, aby se mohli najíst. Takhle i u nás pracují bezdomovci a utečenci a nedávno si mi jeden známý bezdomovec stěžoval, že ho někdo ráno najal, odpoledne zmizel a telefonní číslo, které mu dal, bylo falešné. Přesně jako v Jakubově listu.

Pán Ježíš to říká vyváženě: žádné dobré jednání, ani sklenice obyčejné vody „v jeho jménu“ se neztratí a nezapomene. Ale třikrát běda každému, „kdo by svedl ke hříchu jednoho z těchto nepatrných, kteří věří ve mne“. Bylo by pro něho lepší, kdyby přišel o život, než když svou ničemností ztratí naději věčného života. Kdybychom tohle měli před očima, jednali bychom sice paradoxně, ale vlastně moudře: zbavili bychom se všeho, co nás k hříchu svádí, a to za libovolně vysokou cenu. Už jsem řekl, že žádní křesťané si nohy a ruce nikdy nesekali, ale mnozí se nechali raději zavřít, mučit i zabít, než aby Krista zradili a spáchali nějakou ničemnost. Některé z nich jsme si tady v kostele v tomto týdnu připomněli. Nad jejich hrdinstvím lidé kroutí hlavou a pokládají to za přepjatost, ne-li rovnou hloupost. Co z toho měli? Jenže to je to, co Kristus od svých žáků chce – tím spíš, když jim nic tak strašného nehrozí. Svatý Pavel tomu říká „být bláznem pro Krista“.

O službě

(Mk 10,35–45)

Bible se jistě nedá číst jako román. Celé Markovo evangelium by člověk za hodinku přečetl, jenže co by mu z toho zůstalo v hlavě? Proto je dobře, že Písmo při bohoslužbě čteme po kouscích, snažíme se jim porozumět a něco si z nich pamatovat. Nicméně pro pochopení dnešního evangelia je možná dobré připomenout si i dvě důležitá témata, která mu bezprostředně předcházejí.

Pán Ježíš nejdřív mluví o tom, jak je pro bohatého člověka těžké vejít do Božího království: „Snáze projde velbloud uchem jehly, než aby bohatý vešel do Božího království.“ (Mk 10,25) Někteří biblisté si sice myslí, že „velbloud“ je chyba a že by tam správně mělo stát slovo lano, které zní v hebrejštině podobně, ale význam Ježíšova přirovnání by i tak zůstal stejný a pro nás bohaté dost hrozivý: „u lidí“ není možné, aby se bohatý člověk dostal do Božího království, možné je to jen u Boha, čteme v Markově evangeliu. Na to se ozve Petr a připomene, že on a ostatní učedníci všechno opustili a šli za Ježíšem. To mu Kristus bez výhrady potvrdí a ujistí ho, že každý, kdo se pro Ježíše a pro evangelium něčeho vzdal, může být sice pronásledován, dostane ale od Boha stokrát víc a „v budoucím věku život věčný“.

Hned v dalším verši ovšem čteme, že učedníci právě šli s Ježíšem do Jeruzaléma, byli sklíčení a báli se. Místo aby je Kristus nějak potěšil, vezme si je stranou a už potřetí jim řekne, že bude odsouzen a zabit, ale třetí den že vstane. To musela být pro učedníky těžko přijatelná zvěst, skoro

jako kdyby ji přeslechli, a naváží na předchozí Ježíšův příslib. Jakub a Jan prosí Ježíše, aby jim v Božím království přidělil přední místa, hned vedle sebe samého „ve slávě“. Jako kdyby si představovali, že Kristus nastoupí na trůn jako král, bude panovat a jeho učedníci s ním. Že budou jeho pravá a levá ruka, dnes bychom řekli jeho zástupci nebo náměstci, a všichni se jim budou klanět.

Tak si to představovali i křesťané a na starých malbách a mozaikách můžete vidět Krista na trůnu, kolem něho ty nejvyšší hodnostáře a pak na stupíncích ty nižší a nižší. Jak jinak si to ostatně máme představovat než podle toho, co sami známe z tohoto světa. Císaři a králové kdysi skutečně sedali na nejvyšším místě, jejich podřízení kolem nich a poddaní stáli až někde úplně dole. Dnes už jsou králové na vymření, ale i předsedové a prezidenti sedají někde vpředu a nahoře, aby je všichni viděli aspoň trochu nad sebou.

Tak to ale Kristus zřejmě nemyslel. Nejdřív oběma vysvětlí, že to není jeho věc. Všimněte si, že Kristus úplně samozřejmě a vždycky předpokládá, že Boží království skutečně přijde, a zároveň nikdy nechce popsat, jak bude přesně vypadat. Kdykoli se ho na to někdo zeptá, začne vyprávět podobenství. Když po něm dva apoštolové chtějí, aby určil zasedací pořádek, přímo to odmítne, a začne mluvit o něčem jiném. Proč to vůbec chcete? Protože chcete panovat, chcete, aby se vám klaněli, abyste měli slávu.

Jenže tak to v Božím království zřejmě nechodí a Kristus sám to svým životem předvádí už na tomto světě: neporoučí a nemá služebníky – ale naopak sám slouží. To ovšem neznamená, že by své učedníky obskakoval a křesťan tu také není od toho, aby kde komu podržel tašku nebo chodil pro noviny. Cíl a smysl jeho života ale nespočívá v tom, aby to dotáhl co nejvýš, aby všem poroučel, nechal

se obsluhovat a všichni se mu klaněli. Spočívá naopak v tom, že si má lámat hlavu, co bude nejlepší pro ty druhé – tak jako Kristus sám. A pokud se dokáže zřít své slávy a zaujetí sebou samým, má Kristův příslib, že mu to Bůh bohatě odplatí. Nevíme sice jak a zlatý trůn to zřejmě nebude, ale něco mnohem lepšího; Kristovo slovo jistě platí.

Co je na celé věci nakonec nejpodivuhodnější: známe lidi, kteří to touto cestou služby a starosti o druhé nakonec dotáhli až k té největší slávě, jakou může člověk na světě dosáhnout – a o kterou oni sami nikdy nestáli. Tak Matka Tereza nakonec dostala Nobelovu cenu – sen všech ctižádostivých lidí. A dostala ji, i když vůbec nechtěla být slavná ani usednout po Ježíšově pravici. Pravé křesťanské hrdinství a pravá křesťanská sláva totiž spočívá v následování Kristova příkladu, to znamená ve službě druhým, a za to se žádná cena nedává. Kéž Bůh dá, aby se nám to dařilo.

Mistře, ať vidím

(Mk 10,46–52)

Slyšeli jsme evangelium o tom, jak Pán Ježíš uzdravil slepého žebráka. Udělal něco, co lidé kolem nikdy neviděli, co si nedovedli vysvětlit a čemu česky říkáme zázrak. A to je něco, s čím může mít současný člověk problém, a to i katolík. Jak je to s biblickými zázraky? Odpověď není úplně jednoduchá, a tak budu dnes mluvit o trochu déle.

Naši dávní i ještě docela nedávní předkové si svět představovali jinak než my: byl pro ně plný tajemství a záhad, které nemohli pochopit. I oni ovšem věděli, že věci se běžně dějí určitým pravidelným, obyčejným způsobem: slunce vychází a zapadá, lidé se rodí a umírají, a z pěti chlebů se tisíce lidí najíst nemohou. Jenže si také mysleli, že pokud jsou třeba těžce nemocní nebo postižení, nedá se s tím nic dělat. Jenom zázrakem by se mohli uzdravit.

V tom se od nich ovšem dnes velice lišíme. Za dlouhá staletí a tisíciletí lidé objevili, že nemoci mohou mít své příčiny a naučili se je také léčit. Jistě ne všechny a každý lékař ví, že výsledek nikdy není úplně jistý. Ale určitě nechceme připustit, že by se s nemocí nedalo nic dělat: aspoň to nějak zkuste, třeba mi to pomůže. A ono to opravdu pomáhá, ne jenom v jednotlivých, mimořádných případech, ale tisícům a milionům lidí po celém světě, a to pořád víc a víc. Co se ještě před padesáti lety zdálo beznadějně, to dnes lékaři běžně léčí a často i vyléčí.

To se ostatně netýká jenom nemocí. Podobně se lidé naučili využívat přírodní síly a dělat věci, které by našim předkům připadaly úplně nemožné, ne-li rovnou

zázračné. Možná si vzpomenete na slovenskou pohádku o maceše, která v zimě vyžene svoji schovanku do lesa pro jahody. Dneska pro ně chodíme do obchodu celý rok a zlobíme se, kdyby je neměli. Přátelům po celém světě můžeme kdykoli zavolat a cesta do Ameriky trvá pár hodin. To všechno by se ještě před sto lety zdálo nemožné, ne-li přímo zázračné.

Jenomže to není založeno na zázračných zásazích Božích, ale na lidském poznání, lidské vědě, lidské technice. Proto jsme si také zvykli považovat za možné jenom to, čemu rozumíme a co dovedeme udělat. Co nemůžeme pochopit, to nám připadá divné, podezřelé – není v tom nějaký podvod? Proto zázraky na naše současníky většinou nepůsobí jako znamení Boží moci, ale spíš jako senzace, podezřelá kouzla či triky.

Často se lidé ptají, co si s tím máme počít jako křesťané, a tak se pokusím o trochu důkladnější odpověď. Začít musím vědou. Současná věda je skromnější, než byla dřív, pracuje se statistikou a skoro nic nemůže úplně vyloučit. Tak je v principu fyzikálně možné, aby se kámen sám od sebe zvedl ze země, je to jen strašně, strašně nepravděpodobné. Tím spíš nemůže historik úplně vyloučit, co se mu zdá nemožné, a musí se spokojit s tím, co se dočetl ve svých pramenech. Křesťan může i dnes biblické zázraky klidně přijmout jako znamení Boží moci a nemusí k nim hledat přirozená vysvětlení.

Naši současníci je ale většinou odmítají – také proto, že se dnes skoro nevyskytují. Když máme nemocné dítě, modlíme se za jeho uzdravení, ale samozřejmě zajdeme k lékaři. Pokud se uzdraví, jsme za to vděční lékařům a jejich vědě, ale věřící člověk by měl samozřejmě také poděkovat Bohu. Je to přece on, který svět stvořil a dal lidem jejich schopnosti a svobodu, aby si uměli pomáhat sami. A možná to kdysi byla právě ta výjimečná, nepochopitelná

uzdravení, která přivedla lidi na myšlenku, že i s nemocí se dá něco dělat. Dala jim odvalu zkoumat, přemýšlet a snažit se, jak jen dovedou. Ostatně právě biblický příběh o Stvoření se výrazně přičinil o to, že příroda přestala být božská, takže se lidé mohli odvážit ji zkoumat a postupně ovládat. To vůbec nebylo snadné. Ještě když se lékaři odvážili mrtvého pitvat, aby lépe pochopili, proč vlastně umřel, lidé i církve v tom viděli bezbožnou vzpouru.

Dnes by nám mělo být jasné, že je to jen důsledek té svobody, kterou nám náš Stvořitel dal. Na začátku knihy Genesis Hospodin člověku zakázal jíst z určitého stromu. Kdyby mu bylo šlo jen o to, aby člověk něco nedělal, mohl tomu prostě zabránit: postavit kolem stromu mříž a hlídačícího psa. Nic takového ale Hospodin neudělal, a jen člověku přikázal „nejez“. Tak je člověk stvořen ke svobodě, protože sice něco udělat může, ale měl by vědět, že nemá. A pokud udělá, co neměl, nese za to také odpovědnost, kterou nemůže svádět na hada.

Ale vraťme se k zázrakům a k modlitbě za něco. Když je věřící křesťan v nouzi, modlí se k Bohu o pomoc: je to přece jeho Otec. Jenže co když se té vytoužené pomoci či zázraku nedočká? V prvním čtení (Jr 31,7–9) se prorok raduje, že Hospodin zachránil svůj národ. Ale za minulé války se zbožní Židé z východní Evropy – jak víme – v Osvětimi usilovně modlili o pomoc. Jak je možné, že je Hospodin nechal zahynout?

Na to je odpověď hrozně těžká, ale vyhnout se jí nemůžeme. Zdá se mi, že si nejdříve musíme dobře uvědomit, co se to s námi za dlouhá staletí stalo. Pokusil jsem se ukázat, jak se člověk naučil využívat svých schopností a své svobody a jak se postavil na vlastní nohy. Když je v nouzi, spoléhá se především na lidské možnosti a schopnosti. To ale také znamená, že za to, co udělal, nese odpovědnost právě on sám a nikdo jiný. Jak jsem už naznačil, právě to

byl záměr Stvořitele, který nechtěl stvořit loutky, ale svobodné lidi „podle svého obrazu a ke své podobě“ (Gn 1,26).

Až do nedávné doby si lidé mysleli, že stačí, když budou užívat svůj rozum a svobodu a všechno bude lepší a lepší. Neuvěřitelně rozšířili naši moc nad světem i nad druhými lidmi. Tak nám to ostatně Stvořitel uložil: „Rostte a množte se, naplňte zemi, podmaňte si ji a vládněte nade vším živým.“ (Gn 1,28) Jenže při tom zapomněli, že na světě je také lidská nenávist a zloba. Že člověk tu může žít, jen když dodržuje Boží přikázání, která Pán Ježíš tak úžasně prohloubil. Že člověk jistě nemá zabíjet, ale má druhé lidi dokonce milovat, starat se o chudé, litovat svých provinění a odpouštět druhým. Že má a musí vědět, že jeho svoboda znamená také odpovědnost nejen za sebe, ale za druhé, za svět i za přírodu.

Bůh by jistě mohl zázračně zakročit proti lidským zločinům a ničemnostem, ale tím by jaksi popřel svůj původní záměr s člověkem a světem. Člověk se také už od začátku Boží vůli všelijak zpronevěruje a zneužívá jeho dary. Starý zákon líčí, jak Bůh kdysi zrušil, zahubil hříšný lidský svět potopou, ale pak se Noemovi zavázal, že už to nikdy neudělá (Gn 9,15). Když pak poslal na svět svého Syna, nebylo to proto, aby našim zločinům bránil silou, ale aby člověka učil milovat, litovat a odpouštět. Kristovo utrpení se přece také obrací ke svobodným lidem a chce je přivést k obrácení, k pokání a k lásce. To všechno loutky neumějí a nemohou.

Bylo by hanebné a zvrhlé si myslet, že Bůh ty zbožné Židy v Osvětimi trestal. Kdyby je byl ale zázračně zachránil, jenom by tím potvrdil tu dětinskou představu, že my lidé za nic nemůžeme. Že jsme spíš Boží nemluvňata než svobodní synové a dcery, kteří se mají sami starat o sebe i o druhé, o společnost a svět. Osvětím, války a jiné hrůzy nejsou Boží tresty, nýbrž jen a jen strašlivé lidské

ničemnosti, kterým jsme my ostatní nedokázali zabránit. Kupodivu se i dnes najdou lidé, kteří je vyčítají Bohu.

Nežijeme v pohádkovém světě malých dětí, ale čím dál víc ve světě, kterému vládnou dospělí a svobodní lidé. Máme ho čím dál víc v rukou, v dobrém i ve špatném. Podle Janova evangelia už nejsme ani „služebníci, kteří nevědí, co činí jejich pán“ (J 15,15), ale Kristovi přátelé, kteří by všechno potřebné měli vědět sami. Proto možná dnes nevidíme znamení Boží moci tolik v jeho mimořádných a nepochopitelných zásazích, jako spíš v těch každodenních a zdánlivě obyčejných darech jeho lásky. Je-li pro nás něco zázračné, je to narození malého dítěte nebo právě Kristova přítomnost zde mezi námi.

Biblické zázraky patří do jedinečného a mimořádného Božího zjevení, staly se kdysi dávno, ale jejich poselství je stejně důležité i dnes. Ostatně i slepce z dnešního evangelia Kristus uzdravil na veřejnosti, jako součást svého zvěstování mezi lidmi. Splnil jeho modlitbu, „Pane, ať vidím“, a tu bychom si měli všichni osvojit – i když máme dobrý zrak. Dnes a denně bychom totiž potřebovali lépe vidět, co se to s námi a kolem nás děje, a hlavně jednat podle toho, co to od nás vyžaduje. Kristus je vždycky s námi, denně pomáhá a odpouští, ale nic za nás udělat nemůže, nebo možná přesněji: v zájmu naší svobody nechce.

Zvěstování a Vánoce

(L 1,26–38)

Dnešní evangelium o zvěstování Panně Marii dává nahlédnout do velkého tajemství, kterým začíná naše vykoupení. Mluví o početí dítěte, v němž se sám Bůh stane člověkem a osobně vstoupí do lidského světa. Docela jednoduše, bez velkých slov vypráví o Božím poslu a jeho rozhovoru s židovskou dívkou, jako kdyby se jednalo o úplně obyčejnou věc. Panna Maria nevýská, nepláče ani neomdlí, jak by si to představoval leckterý filmový režisér, a jenom se zeptá, jak se to stane?

O početí dítěte měli naši předkové hodně jiné představy, než máme my. Od dávných dob až do 19. století si lidé představovali, že původcem dítěte je vlastně muž. Je to on, který „zaseje“ do těla matky, která pak dítě jen „nosí“ a vyživuje – tak jako země nechává klíčit a růst zaseté obilí. Dítě se sice narodí z matky, ale pochází se vším všudy ze svého otce. Tak tomu patrně rozuměla i Panna Maria a proto se ptá po otci.

Co jí na to odpovídá archanděl, není žádná lekce z embryologie – ta by ostatně ani Panně Marii ani nám mnoho neřekla. Anděl jí vysvětluje jen to nejdůležitější, totiž že to počaté dítě pochází ze samého Boha, z jeho vůle a rozhodnutí a žádný muž není jeho původcem. Proto „bude nazváno svaté, Syn Boží“. Jen Panna Maria má tu neslýchanou výsadu, že mu jaksi dává tělo, a už žádný jiný člověk se na Božím vtělení nepodílí. To je skutečný smysl tajemného Mariina panenství, kterému se hloupí lidé odjakživa

posmívali a do něhož nám dnešní evangelium dává nahlédnout tak zblízka, jak je to vůbec možné.

Dnes si početí dítěte vysvětlujeme úplně jinak, jako oplození vajíčka a splynutí dvojího dědictví matky a otce. To je jistě z vědeckého hlediska přesnější nebo správnější, jenže se v něm trochu ztrácí něco ještě důležitějšího: totiž že je to ten nejúžasnější zázrak, jaký si ani představit nedokážeme. Že z lásky a ze setkání dvou docela obyčejných lidí může vzniknout nový život, úplně nový člověk. Ve skrytu, tiše a nenápadně, nikdo si toho nemusí ani všimnout. Ale jen hodně otupělý člověk může přehlédnout, že dítě je čistý dar, na němž se rodiče sice nějak podílejí a budou s ním mít spoustu starostí, ale určitě nejsou jeho původci. Nemohou si je udělat ani vyrobit, mohou je jenom přijmout – anebo také odmítnout. A protože se za to nikomu nic neplatí, dostávají jej chudí možná dokonce víc než bohatí.

Právě takhle, tou nejtišší a nejméně nápadnou cestou početí dítěte vstupuje Bůh do lidského světa a kromě Panny Marie o tom nikdo neví. Kdyby tenkrát vycházely noviny, byly by v nich samozřejmě úplně jiné, velké, nápadné a často násilné události – protože početí dítěte je přece ta nejobyčejnější věc na světě. Chudá dívka z odlehlé vesnice ale řekla andělovi své „ano“ a časem to dítě přijme i Josef. Budou se pak o ně starat, i když vědí, že nejsou jeho původci, že není tak docela jejich.

Když se křesťanská církev později rozhodla, že bude svátek Narození Páně slavit při zimním slunovratu, navázala na starou pohanskou slavnost, z níž nám v češtině zůstal název Štědrý den. Kdo chce tuhle souvislost pochopit, musí si představit docela jiný život, než jaký vedeme dnes. Snad jenom ze vzpomínek vězňů, kteří museli na Sibiři kácet lesy, si může dnes člověk udělat obrázek o tom, co tenkrát znamenala zima. Dny budou kratší a kratší,

přijde mráz, slunce nebude hřát a jídla bude jenom ubývat. Všem bylo jasné, že někteří tuhle zimu nepřežijí. Už před tisíci lety přišli lidé na to, že první jiskřička naděje je právě zimní slunovrat. I když ty nejhorší mrazy teprve přijdou a nic se ještě neobrací k lepšímu, přece jen se slunce už začíná vracet a nakonec přijde jaro.

Tuhle chvíli, kdy se z té nejhorší bídy rodí jakási naděje, dávné společnosti slavily velmi zvláštním způsobem. Když bylo nejhůř, mohli se bohatí lidé „blýsknout“ před ostatními a své bohatství dali najevo tím, že štědře rozdávali. Chudí a hladoví se konečně najedli a bohatí si potvrdili své postavení. Pozůstatkem tohoto „štědrého dne“ je koledování, které ovšem v křesťanství dostalo docela jiný smysl. Žebraří koledníci byli sice hladoví jako dřív, Narození Páně jim ale dalo jiné postavení. Jsou to teď oni, kdo představuje svatou rodinu v betlémském chlévě, mrznoucí a hladovou, a kdo jim něco dá, dává to Synu Božímu. Ve starých koledách je toto sebevědomí křesťanských koledníků ještě dobře znát. V jedné se dokonce zpívalo: „Jestliže nedáte, tehdy uhlídáte...“

Většina z nás dnes nehladoví a nemrzne. A protože o tomhle všem už možná ani nevíme, mohly by nám svátky Zvěstování a Božího narození připomenout pár důležitých věcí. Předně to, že Bůh nevstupuje do světa jako Superstar a že ty největší zázraky se dějí v skrytu, tiše a nenápadně. Za druhé, že i mezi námi žijí tiší a nenápadní lidé, často osamělí a opuštění, kteří čekají na nějakou naději a koledovat si o ni netroufají. Ten nejlepší způsob, jak jim připomenout a dosvědčit Boží naději v Kristu, je dát jim kus svého času. Ten pro ně může být cennější než všechny dárky.

Dárky dáváme dětem, především proto, že jim chceme udělat radost. Možná si sami také připomínáme, že jsme je přijali jako Boží dar – i když se z nich pak třeba vyklubou pěkné dárečky. Děti tím ale chceme také připravit na to,

aby jednou v dospělosti pochopily, že žijí z darů Božích. Když se docela malým dětem říká, že dárky nosí Ježíšek, kus pravdy v tom je. Ovšem než dospějí, musí se také dozvědět, jak je to doopravdy: že jim je dává docela přirozenou cestou, tak jako nám všem dal život, totiž prostřednictvím rodičů a babiček. Aby si nemyslely, že křesťanství jsou pohádky pro malé děti, ale pochopily, že takhle nenápadně jedná Bůh mezi lidmi.

Zvěstování a vánoční naděje

(L 1,26–38)

Když přijdu mezi lidi, slyším, jak si stěžují, naříkají a hubují – a mnozí opravdu mají proč. Každý má své starosti, velké i malé, a ty mohou člověka úplně udolat, převálcovat. Co si s nimi může počít? Ať se stará, jak se stará, starostí jako kdyby jen přibývalo. Ale právě do téhle chmurné, zimní nálady přicházejí vánoční svátky, svátky zimní naděje, Kristova narození. Dnešní evangelium mluví zvláštní řečí: mluví o tom, jak prostou židovskou dívku navštíví anděl a jakoby nic jí sdělí to největší tajemství naší víry, zdroj naší naděje. A Panna Marie tomu sice také moc nerozumí a neví, co ji čeká, ale na andělovo poselství pokojně řekne své ano. Přijímá dítě, které je Boží Syn. Ani my tohle tajemství ovšem nejsme sto prohlédnout, můžeme se před ním jen sklonit.

Vánoční svátky se začaly v církvi slavit později než Velikonoce, svátky Kristova vzkříšení. Až někdy ve čtvrtém století si lidé uvědomili, že už Ježíšovo narození je začátek naší spásy a jeden mnich se pokusil určit, kdy by se to mělo v kalendáři slavit; o tom totiž evangelia nic neříkají. Podle starší tradice předpokládal, že zvěstování Panně Marii se stalo právě o židovských Velikonocích, a o devět měsíců později se Ježíš narodil. Tak přišel k datu 25. prosince, blízko k zimnímu slunovratu.

Slunovrat lidé slavili už tisíce let předtím a v chladnějších severních končinách pro to měli dobré důvody. Snad jen úplně opuštění bezdomovci si dnes umí představit, čím tenkrát zima byla skoro pro všechny. Byla to těžká

doba a lidé v zimě houfně umírali hladem, mrazem, vyčerpáním. Když přišla ta chvíle, kdy se dni začínají docela maličko prodlužovat, byla to sice nepatrná, ale přece jen jiskřička naděje, že zase přijde jaro. Naši pradávni předkové, od nichž jsme nejspíš převzali Štědrý den a koledu, slavili ovšem slunovrat hodně jinak. Chudí mohli koledovat, to jest žebrat jaksi svátečně, a ti bohatší měli příležitost, aby se před druhými blýskli svou štedrostí. Takové svátky popsali etnologové ze všech koutů světa a v různých podobách jde vždycky o totéž: chudí dostanou něco k jídlu a bohatí tak získávají prestiž.

Na tohle křesťanství navázalo, jenže věci postavilo na hlavu. Ano, jsou mezi námi bohatí lidé, ale i ti jsou bohatí jen ze štedrosti Boží. Co se jim urodilo na poli a v chlévě, to všechno jsou Boží dary, které jenom posílají dál. Zato naše naděje se narodila na slámě a Kristus přišel na svět jako bezdomovec. Když tuto neslýchanou věc lidé začali přijímat a chápat, začal Štědrý den vypadat jinak. Jako kdyby si koledníci a hospodáři vyměnili role. Koledníci sice dál chodili žebrat, jenže teď hlasitě připomínali, že to velké tajemství Božího vykoupení začalo v betlémském chlévě, a to díky chudé dívce z Nazareta. Takže v křesťanském pohledu to o Vánocích byli oni, kteří nabízeli bohatým příležitost, zachovat se jako betlémští pastýři. V jedné české koledě se hospodáři dokonce hrozí, že kdyby nic nedal, koledníci mu roztlučou nádobí na polici. Dávají tak docela ostře najevo, že jsou to oni, kdo mají jaksi „navrch“, protože nabízejí těm bohatším příležitost, jak se zavděčit samému Božímu Synu, který leží v jeslích na slámě.

Tak by měl vypadat křesťanský Štědrý den a to je i smysl vánočních dárků. Dávaly se a dávají chudým a opuštěným jako lidská odpověď na ten úžasný dar Božího narození. Tu naději pro všechny nepřináší nikdo mocný a bohatý, ale

chudé novorozeně, které nemá střechu nad hlavou. Proto je také pro křesťany tím nejcennějším darem každé malé dítě, které přijímají z Božích rukou. A když děti povyrosteou, snažíme se jim dávat svými dárky najevo, že i my žijeme z Boží lásky či milosti, kterou jen posíláme dál. Proto se s dárky dělají různé tajnosti, aby se za ně neděkovalo těm, kdo je přinesli, ale Bohu, od něhož vlastně pocházejí. Malé děti rády slyší, že jsou „od Ježíška“, a ony opravdu jsou. Jenže jak děti dospívají, mělo by se jim včas vysvětlit, jak to s těmi dárky přesně je, aby to nakonec všechno nevypadalo jen jako pohádka nebo dokonce podvod.

Žijeme v bohaté společnosti a většinou mezi bohatými lidmi, kteří nemají hlad a nemusí se bát, že umrznou. To, co potřebují, si mohou koupit, a my si často lámeme hlavu, čím bychom jim tak udělali radost. A přitom je kolem nás tolik lidí nešťastných, zklamaných a opuštěných, kteří občas jen naříkají a hubují, protože ztratili všechnu naději. Nejenom vyložení bezdomovci, ale všichni tihle lidé nám poskytují příležitost dát jim najevo, že i pro ně se Kristus narodil – i když oni sami na něho zapomněli nebo o něm nikdy neslyšeli. O Vánocích je to o něco snazší, protože i v naší společnosti jsou to svátky, a ve svátek se věci dají dělat jinak než ve všední dny. A někdy se dá i naznačit, že dárek je „od Ježíška“, i když v trochu jiném smyslu, než jak se to říká malým dětem.

Boží narození

(L 1,39–45)

Žít jako křesťan ve světě, který není většinou křesťanský, jistě není snadné. Má to ale také své výhody. Tak si můžeme dnes lépe uvědomit, v čem naše víra spočívá a jak se křesťanský život z víry liší od toho, jak musí žít lidé bez víry. Dnešní svět a lidé v něm se například podivně kymácejí, zmítají sem a tam mezi nevěrou a pověrou. Na jedné straně si zakládají na tom, že nikomu nenaletí, že myslí a jednají racionálně a žádným pohádkám nevěří. Někteří dokonce jen počítají, co za co a co z toho budu mít. Jenom blázen by podle nich dělal něco, z čeho sám nic nemá. A pak najednou přijde zpráva, že 22. prosince bude konec světa – a je z toho poprask. Určitě jste také slyšeli, že podle jakéhosi Mayského kalendáře už tu dnes žádný svět neměl být. Byly toho plné noviny a plná televize.

Jako kdyby to lidé s tou suchou a chladnou sobec-kou „racionalitou“ nemohli vydržet, a až příliš snadno se překloupí do pravého opaku: do iracionality a pověr. Tohle prostředí pochopitelně ovlivňuje i křesťany, a tak si mnozí možná myslí, že křesťanství je jen jakási iracionální protiváha, pouhý opak té podivné „rationality“ vlastního prospěchu a peněz. Jenže křesťanská víra vůbec není iracionální; je ovšem obtížná a náročná, protože po člověku něco chce a protože říká – aspoň na první pohled – neuvěřitelné věci. O zázracích jsme tu už hovořili a dnes se chystáme na zázrak Vánoc, na narození Božího Syna v betlémském chlévě. To se odjakživa mnoha lidem zdálo prostě nemožné, dokonce nesmyslné: sám Bůh jako

novorozené dítě, a ke všemu ještě někde na slámě? Jenže když si to trochu lépe rozmyslíme, možná se ukáže, že to není žádná nesmyslná fantazie, nýbrž něco sice úplně mimořádného, ale zároveň blízkého a přístupného.

Dnešní evangelium je ze svatého Lukáše a příběh o navštívení Panny Marie v ostatních evangeliích není. U svatého Matouše se přípravy na Ježíšovo narození popisují trochu jinak a příběh svaté Alžběty tam chybí. To jistě neznamená, že bychom o něm měli pochybovat, ale měli bychom se zeptat, jaký má v celku Lukášova evangelia smysl. Markovo evangelium začíná až křtem v Jordánu a ani evangelium podle svatého Jana o Ježíšově narození vůbec nemluví. Proč mu Matouš a Lukáš přiřkládají takový význam?

To, co se nám v Písmu nejlépe poslouchá a čemu nejspíš rozumíme, jsou Ježíšova slova, třeba podobenství nebo Kázání na hoře. Ale kdyby zůstalo jen u slov, mohl by vzniknout dojem, že Ježíš z Nazareta byl prostě moudrý člověk, velký učitel a kazatel. Jistě jedinečný, ale jen člověk jako my. A křesťanství by pak byla jen nějaká myšlenka a nauka, návod jak žít, co máme dělat a co nedělat.

Jenže křesťanská víra říká něco jiného. Ježíš z Nazareta je Kristus, Syn Boží a náš spasitel. Přišel na svět zvláštním způsobem, který dnešní evangelium nějak naznačuje. Alžběta i ještě nenarozený Jan Křtitel to tuší a jednají podle toho. Dávají najevo, že ten, který se má narodit z Panny Marie, není jen obyčejný člověk jako my, nýbrž také a zároveň Boží syn. Většina teologů sice soudí, že nás vykoupil teprve smrtí na kříži, ale jiní to naopak přisuzují už jeho vtělení a narození. Již v Betlémě vstoupil Bůh do lidského světa, ne jako Stvořitel ve své nepředstavitelné velikosti, ale jako docela malé dítě chudých rodičů.

Ano, to je skutečné tajemství, které si člověk neumí vysvětlit, kterému nemůže rozumět. Ostatně i Panna Maria

se anděla nejdřív zeptá, jak se to může stát. Ale pak se to opravdu stane. To je vlastní obsah křesťanských Vánoc, svátku Božího narození. Běžná lidská zkušenost a obyčejný zdravý rozum si s tím neumí poradit. Je to úžasná, mimořádná událost, to ale vůbec neznamená, že by nebyla možná. Že betlémské dítě, s nímž Marie navštívila Alžbětu, je Boží Syn, to můžeme přijmout jen ve víře. Avšak tahle těžko uvěřitelná věc přímo souvisí s něčím, co každý zná a co nám přijde úplně obyčejné – totiž s narozením nového člověka. Čím víc toho dnešní věda ví o početí a vývoji lidského plodu, tím víc nad tím musí člověk žasnout. A že se dvěma úplně obyčejným lidem může narodit dítě – už to přece přesahuje každé naše chápání.

Takže narození Božího Syna, které budeme už zítra slavit, je sice velké tajemství naší víry, ale není to žádná temná a iracionální záhada. Je to úžasný čin Boží lásky, přesný opak každého sobectví, a tedy něco, co by mělo být člověku blízké. Co přímo souvisí s životem každého z nás – podobně jako dar a láska.

Svědectví Panny Marie

(L 2,16–21)

Týden po svátku Narození Páně církev znovu připomíná úlohu Panny Marie v té těžko uvěřitelné vánoční události, kdy se Bůh stal člověkem. Až do té chvíle se Boží slovo dostávalo k lidem jen zprostředkovaně, ústy proroků. I tak to Židé pokládali za neobyčejné vyznamenání vyvoleného národa, že k němu Hospodin mluvil skrze Abrahama, Mojžíše nebo Izajáše. Ani to ale Hospodinu nestačilo a udělal něco, nad čím zůstává rozum stát: on sám, Stvořitel a Pán světa se rozhodl přijít do tohoto světa a od začátku do konce projít lidským životem.

Nevybral si k tomu cestu slávy a jeho narození neprovázely žádné hromy a blesky. Jen několika málo vyvoleným to sdělili jeho andělé: především Panně Marii, bez níž by se to nemohlo stát, svatému Josefovi a betlémským pastýřům. Pro všechny ostatní se tento zázrak nad zázraky odehrál úplně skrytě, v zapomenutém koutě izraelské země a v nazaretské rodině, která v Betlémě nenašla ani přístřeší. Těžko si představit něco méně slavnostního než nouzový porod matky na cestě, kterým začíná Boží vstup do tohoto světa v lidském těle. Tak dokonale skrytý, že o Ježíšově životě v Nazaretě nevíme – kromě několika epizod – skoro nic. Jen Panna Maria – jak říká dnešní evangelium – to všechno uchovávala v srdci.

Teprve když dospěl, začal Ježíš veřejně mluvit a jednat, a to tak, že nad tím jeho okolí žaslo, a když byl nakonec v Jeruzalémě ukrutným způsobem popraven, byla to už veřejná událost. Ale ani veřejná poprava domnělého

zločince na samé periferii Římské říše se nemohla dostat do dějin, a kdyby tenkrát vycházely noviny, mohla by se tak nanejvýš objevit v černé kronice. Do té míry bylo celé Boží vtělení od začátku až do konce skryté a nenápadné, že si ho všimlo jen Ježíšovo bezprostřední okolí. Dokonce i jeho vzkříšení se odehrálo jaksi v soukromí a vzali je na vědomí jen jeho blízcí.

Slyšeli jsme v evangeliu, že Panna Maria „to všechno uchovávala v mysli a rozvažovala o tom“. Ta, která byla z lidského hlediska Kristu nejbližší a jak z Písma víme, pozorně sledovala celý jeho život až po hroznou smrt, přitom sama zůstávala jaksi v pozadí. Od události Zvěstování, kdy to všechno začalo, jako kdyby promluvila jen pár spíš epizodických vět – když dvanáctiletého Ježíše našla v chrámu a když s ním byla na svatbě v Káně. Patrně o tom později i něco vyprávěla Ježíšovým učedníkům, nikdo z nich ji ale nikdy necitoval, a tak pro nás zůstává mlčenlivým svědkem jeho života, jeho působení, jeho smrti a vzkříšení.

Zato Pán Ježíš mluvil, a to tak, že jeho posluchači jen žasli. Jeho výroky, jeho podobenství a kázání se nakonec po světě nejvíce rozšířily a prosadily a jeho slova utvářela a dodnes utváří celou naši civilizaci. Dokonce do té míry, že většina dnešních vzdělaných lidí chápe Ježíše z Nazareta jen jako proroka a kazatele. A vánoční svátky jsou tu také proto, aby nás před tímto omylem chránily. Vždyť Ježíš není jen prorok, který by k nám jen mluvil a kázal. Je to náš Pán a Kristus, náš zachránce a spasitel. Mlčenlivé svědectví Panny Marie potvrzuje, že Ježíš se narodil v Betlémě jako Boží syn, že pro nás žil, zemřel a vstal z mrtvých – i když si těžko umíme představit, jak se to všechno mohlo stát.

Kázání Jana Křtitele

(L 3,10–18)

S postavou Jana Křtitele se v nedělních čteních setkáváme každý rok, v každém ze tří nedělních cyklů: tak velký význam mu církev odjakživa přikládala a přikládá. Pán Ježíš o něm říká, že je prorok, a dokonce víc než prorok. Co to může znamenat? Dnes si mnozí představují proroka jako věštce, jako člověka, který lidem odhaluje neznámou budoucnost, jenomže tak tomu v židovství a v křesťanství není. Prorok je v Bibli obvykle posel Boží, někdo, kdo lidem přináší nějaký důležitý vzkaz, který nemá jen ze své hlavy. Něco podstatného do našich životů, i když tomu často není snadné správně rozumět. A vzkaz Jana Křtitele je svědectví o Ježíši jako Kristu a mesiáši; může být něco důležitější?

V dnešním evangeliu Jan vystupuje s poselstvím, které je až nečekaně jednoduché a prosté. Nezačíná s ním sám, ale odpovídá různým lidem na velice důležitou a vlastně prostou otázku: „Co máme dělat?“ To je už samo o sobě známka nějakého obratu a s těmi lidmi se už muselo něco stát. Neptají se Jana, co je čeká, co dostanou nebo co jim hrozí, ale ptají se, co mají dělat. Rozumí se oni sami, každý z nich a každý z nás. Takhle se dospělý člověk ptá jen ve výjimečných případech a v mimořádných situacích. Jinak, pokud se nic zvláštního nestane a věci běží tak, jak jsme zvyklí, víme přece dobře, co máme dělat. Co musíme obstarat a zařídit, komu zavolat, co nakoupit a tak dále. Co musíme vyřídit dnes, co zítra, co příští týden. Jenom

když se ocitneme v nějaké neobyčejné, nečekané situaci, s kterou si nevíme rady, když se obyčejný běh věcí zadržne, když něco selže, přijde nějaká pohroma, začne se i dospělý člověk ptát, co s tím má dělat.

Ty, kteří přicházejí za Janem Křtitelem, patrně nepostihlo žádné neštěstí – a přece se potřebují zeptat. Nejspíš proto, že si uvědomili, že ta jejich denní a týdenní rutina, jejich běžné zaměstnání, které jistě dobře ovládají, nějak nestačí. Že to není všechno a možná to dokonce ani není dobře. Že by měli dělat něco jiného, možná něco víc, a k tomu potřebují poradit. Člověk, který si vůbec připustí, že něco možná nedělá dobře, je už na poloviční cestě k tomu, čemu Pán Ježíš říká „obrácení“ nebo „pokání“. Tím spíš, když už ví, že na to nestačí sám a že se potřebuje zeptat.

Jan také ví, že se ptají upřímně, a tak každému z nich skutečně poradí. Ti lidé možná čekali, že po nich bude chtít něco zvláštního a neobyčejného, a jeho úplně prostá rada někoho možná trochu zklamala. Že se ti bohatší mají rozdělit s chudými, to přece už mnohokrát slyšeli – tak, jako jsme to slyšeli a slýcháme my. Jen tak mimochodem – všimněte si, že „bohatý“ není podle Jana žádný milionář, ale každý, kdo má dvoje šaty, kdo má něco k jídlu. Jenže dokud jim to Jan neřekl, možná si také mysleli, že jsou sami chudí.

Ale pak přijdou lidé, kteří se vlastně stydí za své povolání: celníci a vojáci. Celník byl ve starověku vlastně jakýsi legalizovaný loupežník, který si najal nějakou celnici a žil z toho, co z pocestných a z obchodníků vymohl, možná vydímal. Pokud jste četli Devatero pohádek Karla Čapka, vzpomenete si na pohádku o loupežníkovi, který se dal na pokání a stal se řádným celníkem. Není divu, že celníky lidé neměli rádi a považovali je za darebáky. Ve staré

Palestině to bylo o to horší, že celník za to platil římským úředníkům, takže byl pro některé lidi vlastně kolaborant.

Z evangelia jsme zvyklí spíš na to, že Pán Ježíš klade na lidi velké, těžko splnitelné nároky. Třeba že nemají nikomu zlořečit a nikoho proklínat, že mají půjčovat a nevymáhat dluhy zpět. Jan Křtitel své posluchače možná překvapil právě tím, že od nich chce tak málo – aspoň na první pohled. Dokonce ani celník nebo voják nemusí nechat svého podezřelého řemesla a stačí, když je bude vykonávat řádně a poctivě, tak jak se dělat má. To je i dnes slovo do pranice. Starší si vzpomenou, jak jsme se za války i za komunismu často dívali na celníky a policajty skrz prsty a pokládali je za samé darebáky. Dnes si to občas myslíme třeba o exekutorech nebo o advokátech, dokud nepřijdeme na to, že i oni jsou potřeba a pokud své povolání dělají poctivě, zaslouží si náš respekt.

Jenže proč si dnešní evangelium vybírá právě taková, přece jen sporná povolání? Zdá se mi, že je to proto, že chce s Janem Křtitelem „hlásat radostnou zvěst“, která tu je úplně pro každého. Neklade si žádné předběžné podmínky a nevyžaduje po člověku nemožné. Pán Ježíš se také často stýkal právě s celníky a hříšníky, i když mu to přísní zákoníci měli za zlé. Vysvětloval to tím, že lékaře nepotřebují zdraví, ale nemocní, a výslovně říkal, že z jednoho hříšníka má Bůh větší radost než z devadesáti devíti spravedlivých (Mt 18,13). Samozřejmě ani lékař nemůže pomoci tomu, kdo o to vůbec nestojí, ale tihle lidé, kteří se přišli zeptat Jana Křtitele, byli asi na dobré cestě.

Ale aby se nezdálo, že dnešní čtení nám to dělají až příliš snadné, slyšeli jsme ve druhém čtení (Fp 4,4–7) i radu, která je velice, velice těžká: máme se radovat a děkovat a „netrápit se žádnou starostí“. To se jistě snáz řekne než udělá, zvláště ve vánočním čase samého starání a shánění.

Ale komu se to přesto podaří, může se těšit, že „Boží pokoj, který převyšuje všechno pomyšlení, uchrání vaše srdce a vaše myšlenky v Kristu Ježíši“. Zkusme dnes děkovat a prosit, aby se nám to aspoň občas dařilo.

O Starém a Novém zákoně

(L 1,1-4; 4,14-21)

Dnešní první čtení (Neh 8,2-10) představuje velice důležitou událost izraelských dějin. Někdy kolem roku 450 př. Kr., po návratu z babylonského zajetí a po obnovení chrámu, předčítá velekněz Ezdráš či Ezra všemu lidu knihu – to jest svitek – zákona a přijímá jeho slavnostní přihlášení k tomuto zakladatelskému textu, jádru Starého zákona. Biblické knihy Ezdráš a Nehemiáš – podle Vulgáty 1. a 2. kniha Ezdrášova – podrobně popisují obnovu židovského náboženského života v nové podobě. Vedle chrámové bohoslužby s oběťmi se zde zakládá odlišná synagogální bohoslužba, soustředěná kolem čtení a výkladu Písma, která pozvolna nabývá na významu a po zničení chrámu roku 70 po Kr. chrámovou bohoslužbu úplně nahradí. Kromě chrámových kněží, určených svým rodem z pokolení Lévi, bude hrát stále významnější roli vrstva znalců Zákona, která patrně vznikla právě ve vyhnanství, když Židé svůj chrám ztratili. Po dlouhou dobu tak byli tyto znalci čili zákoníci jedinými nositeli a autoritami exilního židovství.

Zákon čili Tóra, o němž se zde hovoří, mohl být dnešní Pentateuch, pět knih Mojžíšových, ale spíš jen nějaká jeho část. O knize Zákona se v Bibli mluví už před babylonským exilem a roku 622 př. Kr. našel kněz Helkiáš v chrámu „knihu Zákona“, kterou také předčítal lidu a která byla základem náboženských reforem krále Joziáše (2Kr 22,8). Nevíme, o jakou část Tóry se jednalo, podle některých znalců o dnešní knihu Deuteronomium, je však velmi

pravděpodobné, že na dalším shromažďování posvátných textů se pracovalo právě během babylonského zajetí a ovšem ještě dlouho po něm.

Dnešní čtení tak zachycuje klíčový okamžik této proměny, kdy se lid seznamuje s obsahem Zákona a přijímá jeho závaznost. Je to velký a radostný svátek, který se slavil osm dní. „Tento den je zasvěcen našemu Pánu. Nebudte zarmoucení, neboť radost z Hospodina je vaše síla!“ V současném židovství je to Sukot, svátek Stánků, který se slaví většinou v říjnu. Touto událostí začíná období poexilního židovství a židovské náboženství se stává náboženstvím knihy. Na tuto situaci přímo navazuje Ježíšovo kázání a křesťanská bohoslužba slova.

Úvodní verše Lukášova evangelia vysvětlují jeho snahu zasadit Ježíšovo působení do jasného historického rámce a podat je na základě spolehlivých pramenů a očitých svědectví. I když se zde zmiňuje řada dřívějších spisů na stejné téma, přece je Lukášův spis v tomto smyslu zakladatelský.

Podle tohoto evangelia Ježíš veřejně vystoupil v rámci synagogální bohoslužby v Nazaretě, kde vyrostl. To nemohl udělat každý, ale Ježíš byl ke čtení a výkladu Zákona zřejmě oprávněn. Z knihy proroka Izajáše si vybral tento mesiášský text: „Duch Páně je nade mnou, proto mě pomazal, poslal mě, abych přinesl chudým radostnou zvěst, abych vyhlásil zajatým propuštění a slepým navrácení zraku, abych propustil zdeptané na svobodu, abych vyhlásil milostivé léto Páně.“ (srv. Iz 61,1–2) Evangelium tím zdůrazňuje právě návaznost Ježíšova kazatelského působení na poexilní židovskou bohoslužbu, na Tóru čili Starý zákon a zejména na zaslíbení Mesiáše – Krista u proroka Izajáše.

Až potud tedy Ježíš plně stojí na půdě poexilního židovství a jeho textů, zejména Božích příslibů do bu-

doucnosti Izraele. Jeho výklad však tento tradiční rámec nečekaným způsobem překračuje. Místo aby vykládal jednotlivá slova a věty tohoto zaslíbení, vztáhne je zcela jednoznačně na sebe. To, co říká Izajáš o svém vyvolení a poslání, Ježíš prostě přebírá a navíc otevřeně prohlásí, že toto proroctví se „dnes“ právě naplnilo. Je to Ježíš sám, kdo zde a nyní přináší chudým radostnou zvěst – řecky evangelium – a slepým navrácení zraku. Je to on, kdo vyhlašuje propuštění otroků a zajatců, jak to při nástupu na trůn vyhlášovali starověcí panovníci sumerští, akkadští i perští a jak to předpokládalo i starozákonní ustanovení o „milostivém létě“.

Už při tomto vystoupení tak Ježíš radikálně překročil funkci vykladače a kazatele, kterou mu i mnozí nekřesťané – včetně vyznavačů Koránu – přiznávají a připisují, a vykonává něco, co v dobových představách patřilo jen vladaři a panovníkovi. Jeho radostná zvěst o propuštění ze zajetí a osvobození z otroctví se navíc netýká jen omezené oblasti vlády nějakého panovníka, nevztahuje se jen na Izraelce, ale – jak se v průběhu jeho působení stále zřetelněji ukazuje – týká se úplně všech.

Mnozí z jeho posluchačů si toto vysvobození zřejmě představovali jako vladařský čin, který se projeví ze dne na den i ve společenské skutečnosti, takže když byl Ježíš popraven a zemřel, museli mít dojem, že se zmýlili. Ježíšovo osvobození či vykoupení se ovšem netýká světských panství a říší, nýbrž „Božího království“, které je sice každému otevřeno, ale vyžaduje od každého krok víry. Ty, kdo v Ježíše jako Krista a Pána uvěřili, vysvobozuje předně od břemene jejich hříchů, které je deptají a zotročují jakožto vina. Příkladem a příslibem vzkříšení, které si sice neumíme představit a přijímáme právě ve víře, zbavuje své „poddané“ v Božím království strachu ze smrti, který je nakonec tím posledním argumentem každého zotročení.

Naopak jim – to jest také nám – nabízí nezlomnou naději, že přes všechny těžkosti, trápení a kříže našich životů můžeme doufat v něco, co „ani oko nevidělo ani ucho neslyšelo, co Bůh připravil těm, kdo ho milují“.

Zejména moderní člověk má ovšem dostatek zkušeností s falešnými sliby a nadějemi, které se časem ukáží jako iluze. Máme je ostatně i my všichni. Máme ale po dvou tisíciletích křesťanství aspoň nějaký náznak, že Kristovo zaslíbení není iluze? Zdá se mi, že ano. Kdo chce, může se dokonce i světskou zkušeností přesvědčit, že Ježíšovo vysvobození z otroctví skutečně působilo a působí i zde. Prosazuje se sice velmi pomalu a za cenu velkých obětí a utrpení, přece však působí i mezi námi. Bylo to jistě i pod vlivem křesťanství, že po několika staletích zmizelo v Římské říši otroctví a nahradil je kolonát, že vznikala svobodná města a v novověku dokonce i státy svobodných občanů. Že přes strašné zločiny a násilnosti nedávných dějin se takové státy objevily i mimo Evropu a že jejich počet roste. A když OSN v roce 1948 přijalo Listinu lidských práv, nejrůznější formy otroctví a zotročení sice také rázem nezmizely, zato se k nim ani ty nejhorší režimy už dnes neodvažují otevřeně přiznat.

Vykoupení v Ježíši Kristu jistě neznamenal, že by se každý křesťan mohl těšit ze své občanské svobody a i dnes umírají po světě tisíce statečných křesťanů právě proto, že hlásají Boží království a svobodu jeho dětí. Ale kdo se pozorně dívá, není netrpělivý a má smysl pro tempo zásadních společenských proměn, může se po mém soudu dokonce i přesvědčit, že toto království přes všechny hrůzy historie přece jen roste. Jak říká sám Pán Ježíš: „S Božím královstvím je to tak, jako když člověk zaseje semeno do země; ať spí či bdí, v noci i ve dne, semeno vzchází a roste, on ani neví jak.“ (Mk 4,26n)

Jakou mírou měříte...

(L 6,27-38)

Úryvek z evangelia podle Lukáše o lásce k nepřátelům patří k těm nejcharakterističtějším, nejradikálnějším a nejhutnějším, které Ježíšova kázání nejlépe charakterizují. Kdyby se z celého Nového zákona zachoval jako jediný, nevěděli bychom sice o Kristu téměř nic, ale z jeho kázání možná to nejdůležitější. Dalo by se říci, že tvoří jakýsi protějšek k Blahoslavenstvím Matoušova evangelia: tam Ježíš vyzvedá důležité vlastnosti, které se Bohu zvláště líbí a o něž by se křesťan určitě měl snažit. V dnešním evangeliu naproti tomu představuje, jak by mělo vypadat křesťanovo jednání vůči druhým, co by měl dělat ve společnosti. Jedno i druhé je podobně paradoxní a na první pohled neuskutečnitelné, jedno i druhé staví na hlavu běžnou životní moudrost, o níž si myslíme, že vede k úspěchu.

Právě proto, že je tak radikální, neškodí připomenout, že Pán Ježíš mluví k soudným lidem, schopným vlastního úsudku. Tak na jiném místě v evangeliu říká, že pokud mě svádí oko, mám si je radši vyloupnout a ruku nebo nohu useknout; je přece lepší být spasen jednooký, než abych byl s oběma očima nakonec zavržen. Přitom zřejmě nepočítá s tím, že by se jeho žáci skutečně mrzačili, a nikdy to žádný křesťan také neudělal. A přece tenhle děsivý obraz není jen „symbolický“, jak se někdy říká, nýbrž vyjadřuje, jak je vážné a důležité, abychom se vyhýbali hříchu. Něco podobného platí i pro dnešní poučení, jak má křesťan jednat.

Začíná tím slavným „milujte své nepřátele,(...) žehnejte těm, kdo vás proklínají“, a aby to bylo úplně jasné, dodává: „Tomu, kdo tě udeří do tváře, nastav i druhou.“ Na odpovídajícím místě v Matoušově evangeliu Ježíš dokonce říká: „Neodporujte zlému.“ Co si s tím počít ve světě, kde člověk musí nejen občas bránit sebe i druhé, kde se musí naopak prosazovat a dokonce i trestat? Slavný ruský spisovatel Tolstoj, který si s tím velice lámal hlavu, s neodporováním zlému v životě moc neuspěl. Ostatně ani sám Pán Ježíš, když ho voják při výslechu u velekněze uhodil, nenastavil mu druhou tvář, ale naopak se ohradil. Klíč je možná v tom, že v řeckém textu Ježíš radí „nestavět se na odpor“, podobně jako zde neříká, že si člověk má nechat všechno líbit, ale že má „nastavit druhou tvář“. Netvářit se, jako kdyby se nic nestalo, ale projev nepřátelství rozhodně neoplácet a odpovědět něčím, co útočník rozhodně nečekal – zkrátka jednat tak, aby se on sám zarazil a zastyděl.

Ve verši 31 Ježíš cituje slavné „zlaté pravidlo“, jenže neříká „nedělej, co sám nechceš“, ale obrací je do pozitivní formy: „Jak chcete, aby lidé jednali s vámi, tak jedněte vy s nimi.“ To není úplně totéž: podle Ježíše nestačí něco nedělat, případně nedělat nic, nýbrž člověk má s jednáním případně i začít. Pokud bychom totiž jednání druhých jen opláceli, čekali, že se nám to vyplatí a prospěje, byli bychom „jako hříšníci“. Naproti tomu křesťan má dávat a rozdávat, půjčovat i tam, kde nečeká splacení, odpouštět a být „dobrý i k nevděčným a zlým“. A proč? Protože právě tak s ním jedná štědrý a milosrdný Bůh, „nebeský Otec“.

V posledních verších se Ježíš vrací ke „zlatému pravidlu“ v jeho pozitivní formě a řeší ještě jednu velice choulostivou otázku: podle jakého měřítká bude Bůh lidi jednou soudit? Jak může být jeho soud zároveň spravedlivý i milosrdný? Ježíšova odpověď je velmi prostá a obrací tuto

otázku do naší přítomnosti: o tom se totiž rozhoduje už nyní a člověk si o tom rozhoduje sám. „Nesudte a nebudete souzeni, (...) odpouštějte a bude vám odpuštěno, dávejte a dostanete.“ To samozřejmě neznamená, že by kritik nesměl posuzovat, učitel známkovat a soudce soudit. Ti jsou k tomu totiž nějak pověřeni, je to jejich úkol a jejich práce. Ježíš ale mluví o těch stovkách a tisících nevyžádaných a zbytečných posudků a odsudků, především lidských a mravních, které každý z nás lehkomyšlně trousí kolem sebe. Každý z nás musí samozřejmě od rána do večera hodnotit, vybírat a volit: něco je lepší a něco horší, jedno je lepší nebo horší než druhé. Jenže už když k takovému hodnocení přistupujeme, míváme předem nastavenou jakousi „míru“ a čím méně toho o dané věci nebo člověku víme, tím snáz je soudíme a odsoudíme. Je to pohodlné a nic to nestojí, ale člověk často ani netuší, že si tím připravuje vlastní rozsudek. „Jakou mírou měříte, takovou vám bude naměřeno.“

Hříšnice v domě farizeově

(L 7,36–50)

Evangelium dnes navazuje na první čtení z knihy Samuelovy, asi na nejznámější a nejdramatičtější příběh Davidova zločinu, pokání a odpuštění ve Starém zákoně (2 S 11–12); pokud ho někdo nezná, měl by si ho doma přečíst celý. V rámci Lukášova evangelia bezprostředně předchází Ježíšova stížnost, že ho jeho odpůrci považují za „přítele celníků a hříšníků“ a vytýkají mu, že má rád hostiny a pitky. Příhodu s hříšnicí u stolu využije Pán Ježíš k tomu, aby ukázal, o co se mu hlavně a na prvním místě jedná: o pokání, odpuštění a lásku.

Ani hodně bohaté starověké domácnosti neměly skoro žádný nábytek a u jídla se leželo kolem nízkého stolu vlastně na zemi. Známe obrazy Poslední večeře Páně, kde všichni sedí na židlích, ale tak to ve starověku nebylo. Všichni leželi nohama za sousedem zprava, opření o levý loket, aby si mohli pravou rukou podávat pohár a jídlo. Proto mohla ta podezřelá žena, kterou všichni ve městě znali, možná jako prostitutku, nepozorovaně přijít k Ježíšovým nohám a dát mu najevo svoji úctu a lásku. Způsob, jak to udělala, připadal asi už tenkrát lidem jako trochu excentrický, ale Pán Ježíš jí to nevyčítá, právě naopak.

Ježíšův hostitel Šimon udělal to, co se v pozdějším židovství pokládalo za důležitý úkol každého rabína a mistra, totiž dávat pozor na nepravé proroky, na falešné Mesiáše. Chránit prostě věřící před svůdci a podvodníky, dnes bychom řekli před náboženskými demagogy a populisty. Z toho, že se Ježíš laskání té ženy nebránil, Šimon usoudil,

že neví, kdo to je. Jak by to mohl být prorok, když ani nerozpozná hříšnou osobu? V tom se ale silně zmylil. Ježíš naopak věděl, že na rozdíl od zbožného farizejského hostitele, který se považoval za spravedlivého, tahle „hříšnice“ se skutečně trápí kvůli svým hříchům. Že patrně slyšela a správně pochopila jeho kázání a přišla právě proto, aby mu poděkovala za naději na odpuštění.

Právě tenhle postoj pokání, lásky a vděčnosti k Bohu stvořiteli, prosba o odpuštění a naděje na záchranu je to, čemu Pán Ježíš v evangeliích říká spravedlnost nebo přesněji „ospravedlnění“ v Božích očích. Někde výslovně mluví o „lepší spravedlnosti“, než je klamná sebejistota farizeů, kteří se domnívali, že mají s Hospodinem vyrovnané účty. Že plní všechna jeho přikázání, že mu nezůstávají nic dlužni a že od něj tedy mohou dokonce vyžadovat, aby splnil svůj slib, že pošle Mesiáše a vysvobodí svůj národ z politické poroby.

Přítom zřejmě přehlíželi, že představa politického Mesiáše je jen hrubý lidský obraz, který může být Boží skutečností nekonečně překonán. A hlavně jako kdyby neviděli, že jsou Hospodinu jaksi „dlužni“ za celý svůj život, za svět, který pro ně stvořil a do něhož je postavil, aby ho „obdělávali a střežili“ (Gn 2,15). Za své životy, za lásku, štěstí a děti, které přece nemohou považovat za něco, co si zasloužili a vydobyli svými schopnostmi a svojí pílí. Nejsou to tedy jen vyslovené hříchy, ale všechna lhostejnost, zanedbání, bezohlednost nebo pohodlnost, a dokonce i nedostatek lásky, které trápily tu „hříšnici“, kdežto lidé domněle spravedliví jako kdyby tohle všechno vůbec neviděli.

Pán Ježíš rozhodně nepodceňuje strohou přísnost farizejské zbožnosti, která trvala na dodržování Božího zákona. Vytýká jí ale, co jí skutečně chybí, totiž schopnost pokání, odpuštění a lásky. Bůh není obchodní partner,

s nímž mohu mít vyrovnané účty a dokonce i nějaké pohledávky. O Bohu neumíme říci, čím je, a můžeme o něm mluvit jen v podobenstvích, v lidských obrazech. Ale ten první a nejdůležitější obraz není obraz soudce, který vymáhá nějaké povinnosti, nýbrž obraz velkorysého Otce, který člověka miluje a ze všech stran ho zahrnuje svými dary. Nadto dává člověku ještě svobodu, aby se mohl dokonce postavit proti Bohu, a to právě proto, že Bůh nestojí o vynucenou poslušnost, ale o svobodnou lidskou lásku.

Pán Ježíš tedy nechválí „celníky a hříšníky“ za jejich selhání a ničemnosti, ale vyzvedá ty z nich, kteří jsou schopni vidět své lidské postavení v celé jeho propastné hloubce. Kteří přijímají Boží dary s radostí jako děti, kteří jsou schopni litovat svých selhání a hříchů, kteří touží po odpuštění a sami také odpouštějí. Kteří na Boží dobrotu a štědrost odpovídají milosrdenstvím a v lidech kolem sebe dovedou vidět své bratry a sestry.

To, co Bůh od nás chce, opravdu není snadné, ale k tomu jsme byli stvořeni, k tomu jsme se narodili a kvůli tomu žil a zemřel Ježíš Kristus mezi námi. Kvůli tomu se tu ostatně každou neděli scházíme právě s ním.

O misionářích

(L 10,1-9)

Dnes slavíme památku svatých Cyrila a Metoděje, velkých misionářů, kteří přišli do naší země zvěstovat Boží království. Nebyli patrně první a jejich působení netrvalo dlouho, a přece měli a mají pro náš národ mimořádný význam. Ve srovnání s předchozími misionáři, osamělými mnichy a poustevníky, kteří patrně přicházeli z Podunají, z dnešního Bavorska, jejich misie vypadala hodně jinak. Především v tom, že si ji vyžádal velkomoravský panovník, který si také vymínil, aby hlásali evangelium v jazyce, kterému lidé rozumějí. V tom měli Konstantin i Metoděj už své zkušenosti a mimořádné předpoklady.

Mladší Konstantin, který ke konci života v římském klášteře přijal jméno Cyril, byl učenec a dnešní terminologií profesor, který pro tento účel vytvořil zvláštní písmo, hlaholici. To není jen tak. Texty, které přeložil, byly asi na prvním místě texty liturgické, v každém případě ale první psané texty ve slovanském jazyce. Fakticky tím zároveň vytvořil spisovný jazyk Slovanů, který se v různých variantách v některých východních církvích dodnes užívá jako jazyk liturgický. To byl obrovský čin, jakého se čeština dočkala až o čtyři, pět staletí později. Cyril ale udělal ještě něco víc. Jako učenec a cizinec, jehož mateřským jazykem byla řečtina, slyšel totiž v množství slovanských dialektů to, co měly společné, a odvážil se jim nabídnout společný jazyk. Svatého Cyrila si dnes většinou představujeme jako starce, ale když roku 869 v Římě zemřel, bylo mu 42 let.

Starší Metoděj studoval práva a stal se místodržitelem v Makedonii. Kvůli rozháraným poměrům u dvora odešel do kláštera, odmítal různé vysoké funkce, ale hodně cestoval jako misionář i diplomat. Na něm patrně ležela tíha složitých vyjednávání v Římě, kde užívání slovanského jazyka slavně obhájil a byl ustanoven arcibiskupem, čekalo ho však vězení v Bavorsku i hnusné intriky na Moravě, kde roku 885 zemřel. Asi dvě stovky kněží, které vychoval, musely brzy nato Moravu opustit.

O svátku těchto dvou misionářů a křesťanských hrdinů dává církev číst evangelium, kde Pán Ježíš rozesílá svých prvních sedmdesát poslů – misionářů. Oba bratři z řecké Tessaloniky – Soluně ho jistě mnohokrát četli a čerpali z něho své poslání. Od jeho sepsání ale už tehdy uplynulo osm staletí a mnoho věcí se mezitím změnilo. Zejména proto, že ti první poslové evangelia, kteří začínali v nepatrných poměrech na okraji Římské říše, měli tak nečekaný úspěch a jejich žáci rozeslali zprávu o Božím království po celé říši. Když očekávaný Boží zásah do světa nepřicházel, křesťanská církev se chtě nechtě stala i kulturní a politickou silou, která pomalu proměňovala lidské společnosti.

Solušští bratři se na své velmi dobrodružné cesty vydávali z pověření panovníků. Měli nejenom mošny a boty, ale také doprovod a jistě i peníze, a přece šli „jako ovce mezi vlky“, protože se jako jedni z prvních vydávali za hranice civilizovaného řecko-římského světa. Ať chtěli nebo ne, museli se opatrně pohybovat mezi Byzancí a Římem, mezi císařským východem a hodně divokým západem, kde se teprve nedávno ustavila říše Karla Velikého a brzy se zase rozpadla. A přece nesli totéž Kristovo evangelium o království Božím, i když jeho příchod už patrně nečekali jako apokalyptický blesk z čista jasna.

Ježíš z Nazareta někdy mluví v evangeliu tak bezprostředně, jako kdyby žil mezi námi a hovořil rovnou

do našich životů. Jindy je ale důležité si připomenout tu dlouhou cestu církve, která nám jeho poselství přes dvě tisíciletí zachovala a rozvíjela je do velmi rozmanitých podob. Některé jsou nám blízké, kdežto jiné těžko chápeme a nemůžeme se s nimi smířit. A přece i ty patří do naší křesťanské i české minulosti, do toho dědictví, k němuž se ve svých nesnázích a krizích stále vracíme. Jednou pro povzbuzení a posilu, jindy proto, abychom neupadli znovu do starých chyb.

Letos si náš národ připomíná smutné výročí upálení mistra Jana Husa. Přitom nás může těšit, jak se postava tohoto velkého křesťana a kazatele pomalu vyprošťuje z nacionalistického i komunistického zajetí, do něhož v minulém století upadla. Můžeme s radostí sledovat, jak Hus pomalu přestává být bojovným heslem sporu mezi katolíky a protestanty a ukazuje se víc jako hluboce zbožný křesťan, kterým skutečně byl. Se soluňskými bratry ho spojuje několik věcí. Také Hus se staral, aby se evangelium hlásalo v lidové řeči a jako jeden z prvních začal kázat také česky. Také on se proto musel starat i o český jazyk a velmi se zasloužil o ustavení spisovné češtiny, i když svůj spis o českém pravopise napsal samozřejmě latinsky.

V době zoufalé krize papežství a celé západní církve se také obracel k evangeliu a četl tam věci, které si nemohl nechat jen pro sebe. Sám sice nepodával pod obojí způsobou, ale když to jeho přátelé zavedli, ze stejně vřelé eucharistické zbožnosti se přidal na jejich stranu. I když také nechodil bos a jistě nosil mošnu a peníze, zaráželo ho – stejně jako pražské arcibiskupy – jak církev zbohatla a zpohodlněla. Jako mnoho jiných četl Apokalypsu, a i když neříkal, kdy konečná válka vypukne, jeho následovníci se toho později odvážili a uvrhli zemi do občanské války.

Katolík může zarážet, že papeže prohlašoval za Antikrista a spolu s Viklesem spoléhal na panovníka, který

by měl zjednat nápravu. S tím, jak státy „napravovaly“ a napravují církve, máme rovněž své zkušenosti. Musíme si ovšem hned také připomenout, jak tehdy papežství se svými válkami vypadalo. A stojí také za připomenutí, že na rozdíl od Martina Luthera, který o sto let později církve rozdělil, Hus do poslední chvíle trval na její jednotě a věřil, že ji s pomocí Kristovou napraví a obrátí. To by mu právě katolík neměl nikdy zapomenout, stejně jako tu podivuhodnou utrakvistickou zbožnost, kterou v Čechách probudil, a jejíž krásné písně tu skoro každou neděli zpíváme.

Milosrdný Samaritán

(L 10,25-37)

Nebýt dnešního podobenství, nejspíš bychom o Samařanech nevěděli skoro nic. Samaří čili Šomron by byla archeologická lokalita, místo vykopávek, jakých jsou v Izraeli stovky. Právě dnešní Ježíšovo podobenství bylo tak úspěšné, že Samařany proslavilo a slovo „samaritán“ se donedávna používalo jako označení zdravotnické profese. O co v tomto podobenství jde?

Na prvním místě ovšem o pomoc člověku v krajní nouzi. Z Jeruzaléma do Jericha je nějakých 25 km a cesta vede mezi skalami a nehostinnou pouští. Chodilo po ní poměrně hodně lidí, a tak se tu vyskytovali i lupiči. Někoho přepadli, okradli ho a přizabili a nechali ležet u cesty. Podobenství to sice výslovně neříká, ale samozřejmě předpokládá, že to byl Žid, Izraelec. Shodou okolností šli kolem dva lidé, kteří sloužili v chrámu, kněz a levita, ale polomrtvému člověku nepomohli. Teprve třetí kolemjdoucí se o něho postaral. Proč je to v podobenství právě Samařan?

Vlastním tématem dnešního podobenství je farizeova otázka: „Kdo je můj bližní?“ „Bližní“ nebo „blízký“ člověk je v Bibli velice důležitý pojem a podle svatého Pavla je celý Zákon shrnut ve větě „Milovat budeš svého bližního jako sebe samého“ (Ř 13,9; Ga 5,14). Slovo „bližní“ se vyskytuje skoro stokrát ve Starém zákoně a v Novém šestnáctkrát. Jeho původní význam není asi těžké uhadnout: je to ten, kdo je mi blízko, s kým si rozumím a s kým se často stýkám. Možná člen rodiny nebo kmene, příbuzný; i dnes přece o někom řekneme, že je to „blízký člověk“. V Izraeli

a v jeho Zákoně se ovšem pojem bližního objektivizuje: je to pojem zákona, který nezávisí na tom, co si kdo myslí, a každý člověk buďto je bližní, anebo není. Nejprve se rozšiřuje na celý Izrael: bližní je každý, koho si Hospodin vyvolil, kdo patří ke kmeni Abrahamovu a Jákobovu. Už to není jen blízký a milý příbuzný, ale každý Žid. Podruhé se bližní už ve Starém zákoně výslovně rozšiřuje o „příchozí“ (Lv 19,34), o ty, kdo se nenarodili v našem společenství, ale kdo se řídí Božím Zákonem. Bližní se nemusí jako bližní narodit, může se jím stát, když se k Izraeli připojí a bude stát na jeho straně.

Takže přepadený člověk z dnešního podobenství byl v tomto smyslu docela určitě „bližní“ toho kněze i levity, kteří mu nepomohli. Ale pokud by ho nechali umřít, jaký má smysl říkat, že jsou jeho „bližní“? Naproti tomu Samaritán pro mnoho Ježíšových současníků bližním nebyl. Samařané byli zvláštní etnická skupina, která žila mezi Galileou na severu a Judskem na jihu, zhruba v té krajině, které se dnes říká Palestinská autonomie nebo západní břeh Jordánu. Izraelcům byli Samařané velmi blízcí: mluvili stejným jazykem a řídili se podle nepatrně odlišného Zákona (Tóry), měli však odlišnou historii a svůj vlastní chrám na hoře Gerizim. Když asyrský král kdysi dávno dobyl severní Izrael, odvedl bohatší vrstvy obyvatelstva a místo nich usadil v Samařsku mezopotamské osadníky. Ti sice časem přijali izraelské náboženství, ovšem s drobnými odchylkami, takže pro přísné Ježíšovy současníky byl Samaritán jakýsi kacír, ještě horší než úplný pohan.

Toho Pán Ježíš v dnešním podobenství využil a farizeovu otázku obrátil vzhůru nohama. Není to tak, že bychom měli pevně daný okruh „bližních“, které máme milovat, to jest starat se o ně, kdežto nouzi těch ostatních bychom mohli ignorovat. Bližním může být každý, kdo moji pomoc potřebuje, a stane se jím, když mu pomohu. Nic jiného

není třeba a na ničem jiném nezáleží, protože všichni jsme přece „příbuzné“ děti Boží, „potomci Adama a Evy“.

Podobenství o Samařanovi je dva tisíce let staré a všichni je mají rádi. A přece jsme se ani dnes moc nepoučili. Na jedné velké americké univerzitě uspořádali psychologové zajímavý experiment. Skupinka studentů seděla v posluchárně, když jim vedoucí najednou vzrušeným hlasem nařídil, že se musí co nejdříve odebrat do jiné budovy. Cestou museli běžet kolem člověka, který ležel na zemi a jen občas se pohnul. Přesto se jen malá část studentů zastavila a snažila se mu pomoci. Ostatní potom psychologovi vysvětlili, že měli velice naspěch a že o nešťastníka se v kampusu univerzity určitě postará někdo jiný. Na podobenství o Samařanovi, na spěchajícího kněze a levitu si nikdo z nich patrně nevzpomněl.

A přece je to jedna z těch nejkrásnějších a nejdůležitějších věcí, na nichž Pán Ježíš trval a trvá: bližní není jen můj soukmenovec, našinec nebo spoluobčan. Je to každý člověk, který potřebuje pomoc a kterého mám milovat jako sám sebe. Nikdo samozřejmě nedokáže pomoci všem, kdo mají nějakou nouzi, a Pán Ježíš přeci sám říká, že chudé budeme mít mezi sebou vždycky. Ale křesťan nemůže nikoho z této pomoci vylučovat předem. Nikoho nemůže jen tak odbýt s tím, že ta jeho nouze je přece čistě jeho problém, který se mne vůbec netýká.

Bohatství

(L 12,13-21)

V dnešním evangeliu mluví Kristus o člověku, který si hromadí poklady, ale – jak říká na konci – není „bohatý před Bohem“. Možná vás už někdy také napadlo, jak se ta dvě slova sobě podobají – bohatý a Bůh – a skutečně to není náhoda. Písmo samozřejmě používá lidskou řeč a tedy slova, která vznikla už dávno dřív. Také Pán Ježíš užívá slova, která měla už svůj předkřesťanský, před-biblický význam.

České a slovanské slovo bůh je také prastaré, předkřesťanské slovo, které původně neznamenovalo jediného Boha Písma a Izraele. Nicméně mělo takový význam, že si je čeští kazatelé křesťanství a překladatelé Bible a evangelia vybrali k označení jediného Boha. Toho, k němuž se modlíme „Otče náš“. Proč si vybrali právě slovo bůh? Co asi znamenalo předtím?

Podle etymologických slovníků slovo bůh ve všech slovanských jazycích skutečně souvisí se slovem bohatý. Obojí se odvozuje od sanskrtského slovesa *bhájati* (nebo tak nějak), které znamenalo rozdávat, udělovat. Ve staré perštině z něho vzniklo podstatné jméno *bhága* a odtud slovanské *bog*, bůh. Takže to první a nejdůležitější, co chtěli naši dávní předkové slovem bůh vyjádřit, bylo, že je „bohatý“.

Ale pozor: jak tato etymologie naznačuje, slovo bohatý neznamenovalo totéž, co znamená dnes. Bohatý je dnes člověk, který má hodně peněz. Jenže ve starších dobách a ve starších společnostech, kde tahle slova vznikala,

takové „bohatství“ nikomu neimponovalo. Kdo by měl majetek jenom pro sebe, to byl lakomec a ne bohatý člověk. Kdo si chtěl získat prestiž, musel rozdávat a být štedrý, velkorysý. Slovo „bohatý“ znamenalo právě štedrý, ten kdo rozdává jako bohové, kteří nám dávají život i všechno, co k němu potřebujeme. A to všechno zadarmo.

Lidé, kteří svoji obživu pěstovali na poli a na zahradě, to viděli přímo před očima. Museli se sice namáhat, orat a sít, ale když zaseli, obilí i zelenina už rostla sama, z půdy, z vody a ze slunce, které zadarmo a štedře dává Bůh. To teprve v naší době si lidé začali představovat, že je „vyrábějí“ – tak jako vyrábějí auta nebo šaty. Jenže i ty stroje a látky se zase „vyrábějí“ z něčeho, co se najde v zemi nebo vyroste na poli – zase zadarmo. Ekonomové tomu říkají externality.

Kdo chtěl být v dávných dobách štedrý čili „bohatý“, musel jistě něco mít, aby měl z čeho rozdávat. Proto také má každý podle svatého Pavla pracovat, aby měl na rozdávání. Už v Kristově době byl ovšem „bohatý“ člověk, který neměl hlad a nemusel se denně starat o svoji obživu – jako ten boháč v dnešním evangeliu. Na tom by – možná – ještě nebylo nic špatného, kdyby si ten ubožák nemyslel, že si to „vyrobil“ sám a hlavně pro sebe.

Evangelium je na bohaté lidi velice přísné. „Blahoslavení chudí“, říká Lukášovo evangelium a ještě dodává „běda vám, kdo jste nyní nasycení“. „Snáz projde velbloud uchem jehly, než bohatý do nebeského království“ (Mt 19,24 a paralely). To je pro nás těžká hrozba, protože „bohatí“ jsme dnes v této zemi skoro všichni: nevíme, co je hlad, máme své majetky, pojištění a důchody, a mohli bychom si tedy myslet, „klidně si žij, jez a pij“.

Naše jediná naděje je v tom, že se pokusíme být „bohatí“ v tom prastarém smyslu slova, to jest štedří a velkorysí. To dnes neznamená jen dávat pár korun žebrákům. Ti nám

spíš jen připomínají, že se nesmíme starat pouze sami o sebe, ale dívat se kolem, kde kdo trpí nějakou nouzi. To u nás nebývá hlad jako v Africe, zato i u nás třeba v nemocnicích často chybí krev a na mnoho dětí nikdo nemá čas. Mnoho lidí trpí osamělostí, beznadějí nebo i jen prázdnotou a zoufalstvím. Ti všichni možná čekají třeba na naše dobré slovo, na náš čas, na naši pozornost.

Takže se modleme, aby nám Kristus otevřel oči pro nouzi a bídu lidí kolem nás, abychom si skládali poklady v nebi – poklady lásky, štědrosti, laskavosti, pozornosti, trpělivosti, které by nás z Boží milosti mohly jednou zachránit před soudem. Nic z toho, co máme, nás zachránit nemůže.

Ztracený syn

(L 15,1-3.11-32)

Možná jste si už také všimli, že některá Ježíšova podobenství se nedají moc vykládat, nejspíš z toho prostého důvodu, že to nepotřebují. Na pár řádcích předvedou nějakou situaci, jakou si umíme docela dobře představit, a pak jí většinou nasadí nečekaný závěr. Posluchač a čtenář tomu rozumí a žádný výklad nepotřebuje, i když s praktickou aplikací Ježíšova závěru může mít veliký problém. Kdyby se ale člověk přece jen pokusil podobenství vykládat, buď je bude jen opakovat, anebo se do něho jaksi zamotá. Jakmile by se totiž pokusil z něho odvodit a formulovat nějaké obecné poučení, zjistí, že to moc nejde. A to je právě důvod, proč Pán Ježíš podobenství používal.

Vezměme si zrovna to dnešní slavné podobenství o ztraceném čili marnotratném synu. Ten špatný ze dvou synů si drze řekne o „svůj“ podíl na dědictví, jako kdyby domácnost byla akciová společnost, promrhá ho někde ve městě a dopadne špatně. Dělá pasáčka prasat u nějakého hodně přísného hospodáře, který mu nedovolí ani, aby se s prasaty přiživil. Co teď? Mohl by si naříkat na svůj osud, stěžovat si na nelidského hospodáře, jenže na statku a mezi prasaty není komu – a tak by si mohl jen tiše zoufat.

Kdyby na tom byl jen o trochu lépe, možná by zůstal u toho hubování a stěžování, jak to všichni dobře známe. Je na tom ale opravdu zle, a tak mu nezbývá než „jít do sebe“, podívat se sám na sebe jinýma očima. A když to udělá, je tu najednou docela nadějně řešení: otci se ke všemu přizná, uzná, že už není dědicem, a požádá ho

o podobné zaměstnání u prasat. Tohle ovšem není snadné a ten „ztracený“ mladík musel překonat svou hrdost či namyšlenost: přiznat si, že za všechno může sám. Nikdo mu žádnou křivdu nezpůsobil a u soudu by se neměl čeho domáhat.

Nevymýšlí si žádné pohádky o tom, jak ho někdo ošidil a jak o všechno přišel, ale chystá se všechno vyložit otcí tak, jak to nejspíš viděl i on – a vyvodit z toho nepříjemný důsledek: svým hloupým jednáním fakticky ztratil nárok na dědictví jako syn a musí se spokojit s tím, že bude dělat pacholka. Ale jak se na tenhle nepříjemný rozhovor chystá, otec ho zdálky spatří, běží mu naproti a ještě dřív, než mu syn stačí něco vyložit, obejmě ho kolem krku, jako kdyby se nic nestalo.

To by vypadalo jako happy end, kdyby se do toho ovšem nepřipletl ten druhý, řádný a poslušný bratr. Tomu se totiž celkem přirozeně zdá, že se k němu otec zachoval nespravedlivě. Před soudem by si sice hostinu a „tučné tele“ také nevymohl, takže z hlediska zákona a práva se mu žádná křivda nestala, a přece můžeme mít pocit, že spravedlivé to nebylo. Co si s tím počít? Teprve teď je možná co vykládat a vysvětlovat.

Spocitem spravedlnosti a ještě spíš nespravedlnosti se člověk téměř rodí a už docela malé děti mohou mít pocit, že se jim stalo něco, co spravedlivé není. Neuměly by to nejspíš vyložit a obhájit, a přece ten pocit mají a někdy se s ním trápí hodně dlouho, třeba až do smrti.

Cílem zákona a práva by měla být spravedlnost a bez té se také žádná větší společnost neobejde. Když se lidé o něco přou a nemohou se dohodnout, musí je „rozsoudit“ někdo třetí, obvykle soud, který se snaží rozhodovat spravedlivě. Nechme teď stranou skutečnost, že to často není možné, protože i spravedlnost se dá chápat různě.

Jednou jí rozumíme jako vyrovnání nespravedlnosti, jednou jako rozdělování všem stejně, anebo naopak podle zásluh. V každém případě ale cílem spravedlnosti musí být, abychom si nezůstali nic dlužni.

To je v masové společnosti velice důležité, ale je to zároveň i to lidsky nejlepší? Už Aristotelés si všiml, že „mezi přáteli není spravedlnosti třeba“, protože mezi přáteli jde o něco jiného a lepšího. Někdy se říká, že přítel je člověk, jehož úspěch mě těší stejně jako můj vlastní. Naše úspěchy a neúspěchy, zisky a ztráty, se zkrátka neporovnávají, protože je cítíme oba stejně. To nemůže být ve společnosti obecné pravidlo, protože všichni nemůžeme být přátelé, ale mezi přáteli bychom neměli počítat, kdo víc dal a kdo víc dostal.

Když se starší syn v dnešním podobenství domáhá spravedlnosti, má svým způsobem pravdu. Lidská spravedlnost, jaká platí mezi cizími lidmi, skutečně říká „všem stejně“ a na pomnicích mívá v ruce váhy. V evangeliích se ovšem hovoří o „lepší spravedlnosti“ a o tu se zřejmě jedná i zde. Staršímu synovi nemůžeme upřít, že se domáhá spravedlnosti, ale nemluví z něho ještě také závist? Proč se nedokáže radovat, že se bratr vrátil, jako se raduje jejich otec? A protože se vlastně postaví proti němu, odmítá s ním oslavit návrat svého bratra, radost ze shledání jemu i sobě pokazí.

Pán Ježíš ve svých podobenstvích často připomíná situace zadlužení, závazku, který nejsme schopni splnit. Nedělá to proto, abychom měli nějaký špatný pocit jeden před druhým, ale právě proto, aby stále připomínal, jak si stojíme před Bohem. Mezi lidmi se můžeme domáhat toho, co považujeme za spravedlivé, ale už mezi přáteli to často neděláme. Tím spíš by to tak mělo být v našem vztahu a postoji k Bohu. Vůči cizím lidem se můžeme

snažit o spravedlnost, abychom si nezůstali nic dlužni, ale před Bohem to vůbec nepřipadá v úvahu. Všechno, co máme a čím disponujeme, náš život, štěstí, láska nebo děti, to všechno přece pochází z jeho Stvoření, z jeho štědré ruky.

Něco podobného naznačuje třeba podobenství o ztracené ovci nebo o dělnících na vinici. Těm posledním, kteří pracovali jen hodinu, dává hospodář stejnou mzdu jako těm, kdo se namáhali celý den. Když si na to stěžují, odkáže je na to, že jim zaplatil správně podle dohody. Dnešní podobenství aspoň trochu vysvětluje, jak to Kristus myslí. Kdybych si chtěl Bohu stěžovat, že někomu jinému přeje víc než mně, mohl by udělat totéž, co otec v dnešním podobenství: pozvat mě, abychom se společně radovali z toho, že můj ztracený bratr zase žije, že se vrátil a zachránil. Před Bohem totiž nejsme konkurenti, a protože mu za všechno vděčíme, měli bychom se radovat i z toho, co dostávají ti druzí. Jsou to přece moji bratři.

Nepoctivý správce

(L 16,1-13)

Jsou lidé, kteří si v Bibli chtějí jenom potvrdovat, co si sami tak jako tak už mysleli. Pro ty je dnešní evangelium opravdu těžko stravitelné. Ale kdo v Písmu hledá něco, co neví a nevidí, pro toho to je velká příležitost. Dnešní evangelium totiž nejde tolik proti tomu, co v životě děláme, ale jde ostře proti tomu, co si myslíme, že bychom dělat měli. Aspoň na první pohled. Líčí správce, který si získá dlužníky svého pána tím, že ho podvede a okrade, a ještě očekává, že až ho pán vyhodí, oni mu pomohou. Zkrátka klasický, mazaný podvodník, chycený při činu, moderně řečeno tunelář, na kterého to prasklo.

S tím bychom se asi ještě dokázali smířit, ale osmý verš tomu nasadí korunu: „Pán pochválil nepoctivého správce, že jednal prozíravě.“ Jak je tohle možné? A jak to jde dohromady s těmi verši ke konci, kde se naopak zdůrazňuje poctivost: „Kdo je v nejmenší věci nepoctivý, je nepoctivý i ve velké. (...) Jestliže jste nebyli věrní v tom, co vám nepatří, kdo vám dá, co vám právem patří?“ Dobře si pamatuji, jak jsem se na to kdysi dávno ptal svých rodičů – a oni se upřímně přiznali, že také nevědí.

Ale co naplat, v evangeliu to tak stojí a církev nám to dává číst, takže bychom si s tím měli nějak poradit. Když si to pozorně přečtete, všimnete si, že slovo „pán“ by mohlo znamenat jak správce šéfa, tak také Pána Ježíše. Ve staré řečtině se nerozlišovala malá a velká písmena, a tak se to nedá jednoznačně rozhodnout. Ovšem z logiky příběhu vyplývá, že to mohl říci jenom Kristus Pán: majitel u toho

zřejmě nebyl a těžko si představit, že by svého nepoctivého správce nejdřív pochválil a potom vyhodil. Takže tím jsme si moc nepomohli: říká to zřejmě Pán Ježíš.

U podobenství a přirovnání si člověk musí dávat pozor nejen na to, co se přirovnává k čemu, ale také v čem se to přirovnává. Říká se tomu *tertium comparationis*, to třetí v přirovnání. Tak třeba když se řekne, že nůž je tupý jako poleno, přirovnává se jeho tupost, neschopnost krájet, a ne třeba velikost nebo vhodnost pro topení. Když prší jako z konve, přirovnává se hustota proudu, ne třeba zalitá plocha. V našem případě Pán Ježíš výslovně říká, za co správce pochválil: za jeho prozíravost, za to, že myslel dál dopředu, a ne za to, že podváděl.

Ale jak může chválit „prozíravost“ takového nepoctivce? Tady už nám žádná logika nepomůže a musíme kousnout do nepříjemné věci: Pán Ježíš si zřejmě cenil té prozíravosti víc než případné svědomitosti a poctivosti v zacházení s majetkem, jak bychom si to představovali my. V následujícím verši to ostatně říká docela zřetelně: „I nespravedlivým mamonem si můžete získat přátele a až majetek pomine, budete přijati do věčných příbytků.“ Ta prozíravost v evangeliu totiž není „prozíravost“ podvodníka, který promýšlí jak co nejvíc vydělat, ale týká se věci nesrovnatelně závažnější a důležitější, než je zacházení s majetkem. Majetek – jak jsme četli – „pomine“, kdežto tady je ve hře celý osud člověka, osud jeho duše. Správce je „prozíravý“ právě v tom, že si to dobře uvědomuje, kdežto mnozí „synové světla“ jako kdyby to vůbec neviděli. Upínají se k druhořadým věcem, starají se o to, co je vedlejší, kdežto to hlavní přehlížejí.

Pán Ježíš sám, anebo možná až evangelista Lukáš, přece jen cítil, že pochvala podvodného správce je trochu „silná káva“ a že by si ji posluchači mohli vyložit jako chválu nepoctivosti vůbec. Proto jsou další verše dnešního

evangelia chválou „věrnosti“ čili poctivosti při zacházení se svěřenými věcmi, se svěřeným majetkem. Ale v posledním verši, úplně nakonec zase slyšíme to hlavní: že člověk nemůže sloužit dvěma pánům, totiž majetku a Bohu. Ne že by peníze a majetek byly něco špinavého a nečistého samy o sobě: co bychom si bez nich počali? Ale jsou čisté nebo špinavé podle toho, co se s nimi dělá a kvůli čemu.

Majetek je prostředek k dobrému životu, ne jeho cíl. Svatý Pavel trval na tom, že člověk má vydělávat také proto, aby měl z čeho rozdávat. Bohatství je ovšem podle evangelia vždycky nebezpečné, protože člověka silně přitahuje a upoutává, až mu začne sám sloužit – a to se nesmí stát. Křesťan se nemá spoléhat na majetek, nesmí se stát jeho otrokem, protože o majetek nakonec nejde. Má být prozíravý, myslet na spásu, na záchranu duše, své i těch ostatních, na spásu světa a majetek používat k tomuto účelu.

Dnešní evangelium tedy není chválou nepoctivosti, ale říká, že majetek a bohatství rozhodně není to hlavní a nejdůležitější, oč se v životě jedná. Říká to překvapivě, provokativně a ostře, takže se toho člověk až lekne a nechce tomu rozumět. A přece je to něco, co je právě v naší době tak naléhavě potřeba připomínat.

Jsme jenom služebníci

(L 17,5-10)

Dnešní evangelium není úplně snadné, a tak nebude od věci, když si na začátek řekneme pár slov o tom, co evangelia jsou, jak asi vznikala a jak se mají číst. Evangelia nejsou žádné kroniky ani životopisy, nýbrž dávná svědectví o Ježíšově životě a působení. Vznikala už nějakých 40–50 let po jeho smrti a vzkříšení, a tak v nich pozorný čtenář může přímo cítit duchovní svět a náladu prvních křesťanů. Nejsou to zprávy ani reportáže, ale uspořádané sbírky toho, co si křesťané v prvním století vyprávěli, co předávali mladším. Křesťanství se nejdříve šířilo ústně, mluveným slovem a kázáním, jak o tom píše kniha Skutků a ovšem listy svatého Pavla. Šířili je apoštolové a učedníci, dnes bychom řekli Ježíšovi žáci, lidé, kteří Ježíše osobně poznali a slyšeli. Teprve když tito přímí svědkové odcházeli a umírali, začali se ti mladší starat, aby se z jejich zkušeností a vědomostí nic podstatného neztratilo.

Naše psaná evangelia se asi už opírala o nějaké psané záznamy a někteří biblisté předpokládají starší sbírku Ježíšových slov, která se nezachovala, a vedle toho nějaký záznam o jeho působení a činech. Z toho se možná vyvinulo Markovo evangelium, které Matouš a Lukáš pravděpodobně znali, ale sami je rozvinuli a doplnili. Pokud mají nejstarší rukopisy evangelií vůbec nějaký nadpis, je to jen stručné „Podle Matouše“, Marka a tak dále. Tito lidé se na evangeliích jistě a významně podíleli, není ale jisté, zda je sami skutečně napsali.

Naše čtyři evangelia se v mnoha podstatných věcech shodují, v některých se doplňují a v některých se od sebe liší. Každé z nich je určeno trochu jiným posluchačům a každé sleduje nějaký záměr. Všechna zvěstují „dobrou zprávu“ o Ježíši Kristu, o jeho životě a působení, o jeho smrti a vzkříšení. Každé z nich ale obsahuje i vlastní a jedinečná sdělení, jak je který evangelista zachytil z vyprávění starších.

Když se o sto let později začaly dávat křesťanské spisy dohromady a začal vznikat náš Nový zákon, některé učence zarazilo, že evangelia jsou čtyři a jejich zprávy se leckde neshodují.⁸ Tatian Syrský, který žil ve druhém století, dokonce sloučil všechna evangelia do jednoho a snažil se je prosadit místo našich čtyř. Na první pohled výborná myšlenka, kterou ale už tehdejší církev odmítla. Jednak proto, že si tradičních evangelií nesmírně vážila, jednak viděla v Tatianově činu až příliš velkou libovůli, evangelium spíš Tatianovo než Ježíšovo.

Dnešní úryvek z Lukášova evangelia je krásné svědectví o tom, jak evangelia vznikala. Klade totiž vedle sebe různé Ježíšovy výroky, které ale nemluví o tomtéž, vznikly možná při různých příležitostech a patrně netvořily jeden souvislý výklad. Tak to ostatně bývá, když starý člověk vypravuje, co si zapamatoval, co mu utkvělo v paměti. První verš možná navazuje na předchozí text, kde Ježíš od svých učedníků vyžaduje, aby každému, kdo o to požádá, odpustili – i kdyby to mělo být sedmkrát za sebou. To jim možná připadalo až příliš těžké, a tak prosili o „větší“, to jest silnější a pevnější víru.

⁸ Něco jiného jsou tak zvaná apokryfní evangelia, pozdější spisy, jaké archeologové občas objeví. V novinách se jim věnuje velká pozornost, pokud si ale některé z nich přečtete, sami pochopíte, proč se kdysi „ztratila“: není jich škoda.

Na to Ježíš odpoví silnou metaforou o víře, která může dosáhnout úplně všeho. Našinec není zvyklý na tento způsob řeči, který zná nejspíš z pohádek, ale co Ježíš říká, rozhodně není pohádka. Není to ovšem ani návod k jednání – ostatně sám Kristus nic takového nikdy nepředváděl a i když někoho uzdravil, naopak mu často přikazoval, aby o tom s nikým nemluvil. Výrok o stromu, který se dá vírou přesadit do moře, je jako přísloví, které si posluchači budou určitě pamatovat, a o víře, která „hory přenáší“, se dodnes občas mluví.

Těžištěm dnešního evangelia je ale následující výklad o služebnících. V evangeliích je mnoho míst, kde Pán Ježíš své posluchače oslovuje jako bratry a sestry a staví jim před oči, jak silná je Boží láska a na co se mohou těšit. Dnešní evangelium tuto lákavou představu trochu koriguje. Ano, člověk se může těšit na život, o jakém se mu ani nezdálo. Ale to je budoucnost, která ještě nenastala. A kdo se jí chce jednou dočkat, musí si stále uvědomovat, že je Boží služebník. Že vůči svému Stvořiteli, kterému vděčí úplně za všechno, za život i za svět, za lásku, děti i přátele, nemá vůbec žádné nároky. Nemůže od něho nic vyžadovat ani vymáhat a i kdyby ve všem jednal podle Boží vůle, má si stále připomínat, že to není žádná zásluha, ale prostě povinnost.

Dej nám, Pane, tak silnou víru, abychom to měli stále před očima, abychom na to nikdy nezapomněli.

Farizeus a celník

(L 18,9–14)

Dnešní evangelium mří rovnou k samotnému jádru Ježíšova kázání. Ježíš Kristus jistě není jen kazatel, protože jako Boží syn sám přináší a nabízí spásu, ale aby ji člověk mohl přijmout, musí se „obrátit“. V několika větách dnešního podobenství, které jistě dobře znáte, ukazuje, v čem toto obrácení spočívá – a to tak jasně a prostě, že k tomu není co dodat. Cesta ke spáse je jednoduchá a každému otevřená, jak ale Kristus říká jinde, je také úzká. Člověk se sice nemůže spasit sám, ale protože je svobodný, nemůže být spasen ani proti své vůli. Nesmí se Boží milosti, kterou Kristus přináší a nabízí, sám uzavřít, ale musí ji přijmout. To je jediná podmínka naší spásy, jednoduchá a prostá jako podobenství samo – a přece pro člověka tak hrozně nesnadná. Jde totiž přímo proti srsti všemu tomu, na co jsme ve svém myšlení a jednání, ve svých vztazích k bližním i k Bohu přirozeně zvyklí. Vyžaduje po člověku, aby se doslova obrátil, postavil sám proti sobě, proti svým přirozeným postojům a návykům.

Farizeové nebyli, jak si stále ještě někteří myslí, žádní podvodníci. Byla to elita židovského národa, lidé, kteří se s nesmírným úsilím snažili vést svůj život zodpovědně a plnit Boží přikázání do posledního puntíku. Jenže člověk, který se takhle snaží žít dobře a spravedlivě, samozřejmě vidí kolem sebe jiné, kteří si s tím hlavu tolik nelámou. Právě celníky ve starověku všichni pohrdali a měli k tomu dobré důvody. Celník nebyl placený úředník

jako dnes, ale celnice byly „privatizované“: celník si ji od úřadu nájímal za určitou cenu a sám žil z toho, co z lidí vyždímal navíc. Představte si, že by takhle fungovaly naše berní úřady. Farizeova úvaha je tedy na první pohled bezchybná, není mu co vytknout: žije přesně tak, jak mu to Hospodin přikázal, a do chrámu vlastně přišel jen proto, aby to sobě i Hospodinu připomněl.

Jenže tady je ta past, která číhá na každého z nás. Žiju správně, nehřeším, a nejsem tedy nikomu nic dlužen – ani svému Bohu. Pán Ježíš ale ukazuje, že tak to nikdy není a být nemůže. Člověk i svět je Boží stvoření a je mu tedy – po lidsku řečeno – dlužen úplně všechno. Jak to říká svatý Pavel: „Co máš, co bys nebyl dostal?“ (1 K 4,7) Od něho pochází můj život a mé schopnosti, od něho dostávám svoji obživu, a Izraeli dal navíc ještě svůj zákon a své zaslíbení. Člověk si tedy nemůže představovat, že by s ním vedl nějaké účetnictví, jako je vede se svými obchodními partnery: má dáti – dal. Bůh to všechno člověku dává a nechce nic nazpět, zato však po něm chce, aby ho miloval a miloval také své bližní. Aby jim pomáhal v nouzi a staral se i o jejich prospěch.

V šesté kapitole Matoušova evangelia Pán Ježíš vysvětluje, že přikázání nejsou jako lidské zákony, které člověk dokáže dodržovat. Jsou to spíš jakési orientační pomůcky a člověk nikdy nemůže tvrdit, že je splnil – proto se dají shrnout do přikázání lásky. Třeba „nezabiješ“ potom porušuje nejenom vrah, ale každý, kdo se na bližního hněvá, kdo ho proklíná a nenávidí. Nikdo si tedy nesmí a nemůže myslet, že by měl s Hospodinem vyrované účty.

V tom se farizej strašlivě mýlí, protože před Bohem je na tom fakticky velmi podobně jako celník. Obrovský rozdíl mezi nimi je ale v tom, že celník svou situaci vidí správně a spoléhá se na Boží milosrdenství. Farizeus si

naopak myslí, jak na to vyvrál, když žije správně a je si s Hospodinem vlastně kvit. A když vedle sebe vidí celníka, dá to také najevo: podívej se na něho, Hospodine – s ním mě přece nemůžeš porovnávat, protože já si spásu zasloužím. Tím si ovšem sám odřízl cestu ke spáse, to jest k odpuštění. Člověku, který sám sebe vidí jako spravedlivého, nemůže ani Bůh nic odpustit, a tak „odchází domů bez ospravedlnění“. Proč tam vůbec chodil?

Farizeova chyba rozhodně není v tom, že se snaží spravedlivě žít. Chybuje v tom, že si přikázání lásky nahradil jednotlivostmi, které dokáže přesně splnit a vykázat. Řekni mi přesně, co chceš, a já to udělám. A ještě si myslí, jak na to – na rozdíl od celníka – vyvrál: může se těšit na přiměřenou odměnu. I Hospodin je přece spravedlivý, stejně jako já.

Farizeův postoj je úplně přirozený a všichni tak jednáme mezi sebou navzájem. Nemůžeme ani jinak, a když nás chce někdo okrást, budeme se bránit. Když pro někoho pracujeme, chceme za to přiměřený plat. Když něco potřebujeme, musíme za to zaplatit, abychom nikomu nebyli nic dlužni. Jenže tenhle přirozený postoj „něco za něco“ vůči Bohu nikdy a v ničem neplatí. A pokud do něho jako křesťané znovu a znovu upadáme, jsme na tom ještě hůř než ten nešťastný farizeus. My jsme totiž tohle podobenství možná desetkrát slyšeli, a stejně podle něho nejednáme. Každou chvíli hubujeme, jak jsou všichni kolem – na rozdíl od nás – nepoctiví a špatní, jak je ten svět zkažený a plný všelijakých celníků.

Ale v neděli stojíme před Bohem a máme si připomenout, že takhle by křesťan sám sebe vidět neměl, aby mohl doufat v Boží spasení. Možná jste četli nedávný rozhovor Svatého otce Františka. Pokud ne, je na internetových stránkách Katolického týdeníku a velice vám

ho doporučuji. Říká věci „do pranice“, ale právě ty, které bychom měli slyšet. Na první otázku, jak by stručně charakterizoval sám sebe, odpovídá papež větou, která některé lidi šokovala: „Já jsem hříšník – a není to žádné klišé.“ Toho, kdo slyšel dnešní evangelium, by to šokovat určitě nemělo.

Zacheus

(L 19,1-10; Mdr 11,22-12,2)

Dnešní evangelium je opět o „celníkovi“ a navazuje na evangelium minulé neděle, na farizea a celníka. Kdybychom je dokázali slyšet v jeho plné ostrosti, muselo by nás nejen probudit, ale spíš ohromit svou silou. Jak říká List k Židům: „Slovo Boží je živé, mocné a ostřejší než dvousečný meč.“ (Žd 4,12) Jenže my starší jsme je slyšeli už mnohokrát, a tak máme neodolatelný sklon přizpůsobovat si je svým představám, zmenšit si je na naši velikost a jaksi zkrotit, ochočit. Celníci – to my přeci nejsme, farizeové také ne, takže se tu po nás vlastně nic nechce. Nebo přesněji řečeno, všechno, co se po nás chce, my už dávno děláme, takže evangelium je jen takové příjemné pohlázení a potvrzení, že je s námi všechno v pořádku. Boží slovo samo je sice „ostré jako meč“, jenže my si na ně zvykáme, přizpůsobujeme si je k obrazu svému, až v něm nakonec vůbec nic nového a „ostrého“ neslyšíme. Dnešní čtení toho obsahují tolik a říkají to s takovou ostrostití, že bychom si to na nich mohli aspoň trochu připomenout.

Už minulou neděli jsme slyšeli, že farizeové nebyli nějací podvodníci a pokrytci, ale velice poctiví lidé, kteří Písmo brali smrtelně vážně. Mnozí biblisté se dnes domnívají, že i sám Pán Ježíš měl farizejské vzdělání a s farizeji tak ostře polemizoval právě proto, že mu byli ze všech nejbližší.⁹ Že se u nich dalo nejspíš očekávat, že jeho

⁹ O nějaké souvislosti s farizejskou zbožností svědčí například zmínky o „třásnících“ na jeho rouchu (viz Mk 6,56; Mt 9,20 aj.), což byl farizejský odznak, srv. Mt 23,5.

evangelium uslyší a pochopí v jeho neslýchané náročnosti. Někteří – jako svatý Pavel – je tak opravdu slyšeli a porozuměli mu. Jenže ti ostatní si Hospodina představovali jako přísného pana učitele, který od nich pedantsky vyžaduje to a ono – a dali si nesmírnou práci, aby to všechno splnili. Nejedli nečisté jídlo, žebrákům dávali korunu, do chrámu nosili i kopr a kmín a dělali zkrátka všechno úplně dokonale, jak to má být. Co víc by Hospodin ještě mohl chtít?

Naproti tomu o celníkovi bychom dnes řekli, že to byl zřejmý a prosvihnutý ničema, veřejný zloděj, jakého nikdo nemůže mít rád. Ještě v Ježíšově době Římané svěřovali vybírání daní soukromému nájemci, který za to odváděl pevnou sumu, a co vybral navíc, bylo jeho. Protože sám nic jiného nedělal, bylo každému jasné, že jeho bohatství je nejspíš nakradené. Proč tedy Pán Ježíš o celnících vůbec mluví?

V dnešním evangeliu vystupuje „vrchní celník“ Zacheus, který se vyznamenal jen tím, že byl malý a zvědavý, takže musel vylézt na strom, aby Pána Ježíše uviděl. A najednou se to stalo: mezi všemi těmi zbožnými zájemci, kteří se kolem něho tlačili, si Pán Ježíš vybral právě jeho – a pozval se k němu na oběd. Není to skandál? Ten Ježíš něco káže – a pak si vybere veřejného zloděje a jde se k němu najíst. Představte si, co by o tom dnes stálo v novinách!

Jenže Pán Ježíš měl u Zachea úspěch. Na to neobvyklé pozvání se Zacheus nezačal vymlouvat a vysvětlovat, jak je poctivý, ale rovnou přiznal, že polovina bohatství mu zřejmě nepatří a že všem postiženým škodu nahradí. Tady se zřejmě něco změnilo, což by žádné kázání a proklínání nedokázalo: Zacheus se najednou a možná poprvé v životě uviděl, jaký je v Božích očích, přiznal se k tomu

a chtěl to nějak napravit. Pán Ježíš pak mluví o spáse. Co to asi znamená?

Zacheus musel být hodně tvrdý chlapík, s lidmi se nemazlil a dokázal z nich vydřít, co se dalo. Že mu všichni plným právem nadávali, že ho proklínali, že po něm třeba plivali – na to byl jistě zvyklý. Ale toho slavného dne, o němž mluví dnešní evangelium, se stalo něco, co si nedovedl představit a co si docela jistě nezasloužil: Pán Ježíš ho veřejně vyznamenal svou pozorností a pozváním. To s ním tak otřásl, vyvedlo ho z míry a „rozhodilo“, že se v něm probudil jiný člověk. Dostal něco tak neuvěřitelného, že nemohl trvat na svém – jak byl asi zvyklý – a nemohl se ani hájit a vymlouvat. Najednou se octl v jiném světě, a starý vydřiduch začal rozdávat. Jako kdyby už byl v Božím království. A tomu Pán Ježíš říká „obrácení“ nebo „záchrana“.

A ještě jednu věc v dnešních čteních bychom neměli přehlédnout. První čtení z Knihy moudrosti oslovuje Boha v těch dvou úplně krajních a pro nás neslučitelných polohách, které Bohu skutečně patří. Bůh je stvořitel a svrchovaný pán všeho, co je. Jak jsme právě četli: „Celý svět je před tebou jako prášek na vahách, jako kapka rosy, která zrána padá na zem. Ty však máš slitování se vším, protože můžeš všechno, a jsi shovívavý k hříchům lidí, aby dělali pokání. Vždyť ty miluješ všechno, co je, a nic si neošklivíš z toho, cos udělal, neboť kdybys něco nenáviděl, nestvořil bys to.“

Bůh je neomezený a všemohoucí. Může úplně všechno, a přece se neprojevuje jako svévolný tyran, který vyvolává strach a hrůzu. Právě proto, že je všemohoucí, obrací se ke světu a k člověku, který je méně než prášek, láskou, rozdáváním a slitováním. Tento nepředstavitelný kontrast se člověku prostě nemůže vejít do hlavy. Buď si Boha představujeme jako despotického vládce, který může, co

chce, a když ho lidé neposlechnou, potrestá je bleskem, zemětřesením nebo epidemiemi. Anebo zase naopak jako sentimentálního stařečka, kterému stačí dát svíčku nebo modlitbičku, a on pošle oběd a večeři. Tyhle dvě karikatury se nám v hlavách střídají, protože Boží tajemství nemůžeme obsáhnout. Ale že z Boží lásky povstal celý svět se vším všudy – a zároveň že se tatáž Boží láska ujala jednoho určitého darebáka z Jericha, to je poselství dnešního čtení.

O vzkříšení zemřelých

(L 20,27-38)

Před týdnem jsme slavili dva svátky, které spolu souvisejí. Ten první, svátek Všech svatých, je ovšem křesťanský, kdežto svátek Všech věrných zemřelých, lidově Dušiček, křesťané patrně převzali ze starších „pohanských“ kultů, kterým dnes říkáme uctívání předků. Když přijde starší člověk na hřbitov, jde tam za lidmi, kteří mu byli blízcí, které měl rád a na které rád vzpomíná. Pokud se v životě moc nestěhoval, může tam také sledovat, jak se jeho dávní spolužáci jeden po druhém stěhují na hřbitov a připomínají mu mladá léta, na která rádi vzpomínáme. To všechno je dobře srozumitelné a přirozené – možná právě proto jsou Dušičky i v naší zemi stále tak populární.

Na tom se jako křesťané ovšem také podílíme, chodíme na hřbitov s květinami a svíčkami a zejména my starší vzpomínáme. Texty dnešní neděle by nám ale měly připomenout, v čem a jak se křesťanský pohled na smrt a křesťanská památka zemřelých od téhle prastaré a obecně lidské představy liší. Člověk, který jen vzpomíná a vrací se do svého mládí, zůstává sám a uzavřený do sebe. I když měl své zemřelé opravdu rád, vidí jen to, že už zde nejsou a že tu po nich zůstal jako osamělý sirotek. Může mít pocit, že i on sám už jen čeká, kdy se k nim připojí v holém zániku.

Proti tomu se dnešní čtení jaksí ohrazují, a to hned v několika ohledech. Zemřelí jistě nejsou mezi námi a i křesťan má zármutek, když mu někdo zemře. Ostatně i Ježíš plakal nad zemřelým Lazarem. Zároveň ale také věříme,

že i zemřelí nějak jsou v božím náručí, takže se za ně můžeme modlit. A i když si nedovedeme představit jak, přece máme naději, že se tam s nimi jednou setkáme. Kříže na hrobech neznamenaají, že jsme nad někým „udělali kříž“, že „je s ním amen“ čili konec, jak se často říká. Je naopak znamením vzkříšení a naděje, že zemřelé Bůh jednou vzkřísí – podobně jako vzkřísil ukřižovaného Krista. Tato naděje jistě není ani trochu přirozená a může se zdát nemožná. Neumíme si představit, jak by se vzkříšení mohlo uskutečnit a jak by mohl ten jiný a věčný život vypadat.

V dnešním evangeliu Pán Ježíš skoro až s úsměvem odmítá námitky saduceů, kteří si příští život představují jako ten nynější. Dává jim najevo, že žádná lidská představa a úvaha nemůže tajemství vzkříšení nějak prokouknout a rozumově vysvětlit. Víra ve vzkříšení je něco jiného a pro věčný život se naše představy a slova moc nehodí. Dokonce i vzkříšení Lazara nebo mládence z Naim je jenom znamení a podobenství, protože ti se jen na čas vrátili do zdejšího života a po čase jistě zase zemřeli. Proto se o vzkříšení dá mluvit jen v podobenstvích a všechny spekulace o tom, co vzkříšené čeká, jsou z povahy věci trochu vedle.

Vzkříšení a věčný život, který Kristus zvěstuje a sám přináší, není ani žádná reinkarnace, bezútěšné opakování téhož koloběhu narození a smrti, nýbrž něco docela jiného: pro „život“, kde se lidé nerodí a neumírají, přirozeně nemáme slova. I slovo „život“ je jen podobenství, protože žádné lepší nemáme. Když o něm svatý Pavel začal mluvit na athénském Areopagu, mávli nad tím vzdělaní Řekové rukou a nenechali ho ani domluvit. Víra ve vzkříšení je jistě obtížná, ale vůbec není absurdní a nesmyslná, jak si mnozí myslí.

Kristus v dnešním evangeliu připomíná, že Bůh Abrahamův není Bohem mrtvých, ale živých. Je to vůbec možné? V prvním čtení z Knihy Makabejských (2 Mak

7,1–14) se říká velice podstatná věc. Protože všichni žijeme, máme dojem, že život je něco samozřejmého a přirozeného. Mladý Makabejec ale ví, že život sám je zázrak, který neumíme pochopit jinak, než jako Boží dar. Ten Bůh, který stvořil celý vesmír, nebe a zemi, který stvořil život a vybavil jej schopností reprodukce, stvořil také člověka a vybavil ho rozumem a schopností svobodně rozhodovat. Připravil pro nás – jak dnes víme – velmi nepravděpodobné podmínky k životu, a dokonce nám tento svět světil do rukou, abychom mu vládli. Takže ten, kdo nám tento podivuhodný život dal a dává, kdo nám k tomu připravil tak podivuhodný svět, může nám dát i nějaký jiný, o němž nemáme ponětí. Pán Ježíš o něm mluví mnohokrát, ale vždycky jen v náznacích a podobenstvích třeba „svatby“ a „hostiny“ – i když v dnešním evangeliu jasně říká, že tam žádné svatby nebudou.

Čtení dnešní neděle tak týden po Dušičkách připomínají několik důležitých věcí. Smrt je i pro křesťana těžká věc, ať je to smrt našich blízkých nebo naše vlastní. Ani pro Krista nebylo lehké zemřít, ale vzal na sebe kříž a smrt právě proto, aby na něm Bůh ukázal, že ani smrtí lidský život úplně nekončí. Že Bůh, který nás stvořil a do života postavil, se o nás dokáže dobře postarat, i když tento život skončí. Jak to udělá, nikdo nemůže vědět, ale že to udělá – a to lépe, než si dovedeme představit – to je součástí naší víry. „Co oko nevidělo a ucho neslyšelo, co ani člověku na mysl nepřišlo, připravil Bůh těm, kdo ho milují.“ (1 K 2,9)

O vzkříšení a naději

(L 20,27-38)

Jak pomalu přichází zima, také církevní rok se chýlí ke konci a v liturgii se mluví o smrti a vzkříšení. V tomto týdnu jsme slavili svátek všech věrných zemřelých čili „Dušiček“ a možná jste si také všimli, jak mnoho lidí ho v této sekularizované zemi slaví. Vedle Vánoc, kterých se drží obchodníci, je to v Česku asi ten nejmasovější svátek. Možná je to tím, že tak dobře odpovídá náladě začínající zimy a že je také hodně starý: pochází ještě z doby před příchodem křesťanství.

Na hrobech dodnes často čteme, že „zde odpočívá“ ten a ten. I tenhle nápis je prastarý a pochází z doby, kdy naši pohanští předkové skutečně věřili, že zemřelí tam v hrobě a v podsvětí nějak žijí. To si dnes nemyslíme, a když jdeme na hřbitov, nenosíme tam jídlo a pití, jako to dělali oni, ale zapalujeme na hrobech svíčky, znamení naděje.

Naděje je úžasná, obrovská věc, bez níž se žádný život neobejde. Nejenom lidé, ale i zvířata se už v této roční době těší, že časem přijde jaro, a stromy si už teď začínají chystat pupeny. Lidský život je ovšem mnohem bohatší a člověk stále žije z nějakých nadějí. Přichází na svět, rodí se s tím neuvěřitelným nadšením, které obdivujeme a milujeme u malých dětí, ale které jako kdyby v průběhu života trochu povadlo a vyprchalo. Člověk totiž – na rozdíl od zvířat – dobře ví, že jeho život jednou skončí, že ho nakonec čeká smrt. Může se jistě utěšovat tím, že smrt k životu neodlučitelně patří, že tvor, který se narodil, musí také

zemřít. Možná si vzpomenete na pohádku o smrti kmotřiče, která ukazuje, jak by se bez smrti nedalo žít.

Takže člověk může pochopit smrt jako nezbytnost, a přece se jí bude docela přirozeně bát. A jak dospívá a stárne, mohl by si časem připadat jako odsouzenec k smrti, jako někdo, kdo už jen čeká na smrt. Ano, jsou hrdinové a mučedníci, kterým na něčem tolik záleželo, že kvůli tomu strach ze smrti překonali. Ale jsou také šílenci, třeba sebevražední atentátníci, schopní zabít sami sebe, jen když přitom zabijí i pár jiných lidí. Obyčejný člověk by se o svůj život měl zřejmě bát, měl by smrt odkládat, jak jen to jde, ale měl by také doufat, že je něco ještě cennějšího než tento pozemský a smrtelný život. Křesťanská víra mluví o „věčném životě“ a jeho znamením je kříž i každá svíčka na hřbitově.

Víru a naději ve vzkříšení vyznáváme při každé bohoslužbě, i když o možnosti vzkříšení lidé vřdycky také pochybovali – a o tom je právě dnešní evangelium. Saduceové byli vlivná a zámožná vrstva židovské společnosti a několik jich přichází za Ježíšem s podivnou historkou, která má dokázat, že vzkříšení není možné. Dnešní matematik by řekl, že vzkříšení vyvracejí sporem: kdyby se něco takového stalo, nebude možné rozhodnout, komu ta sedminásobná vdova má patřit. Takhle by dnes asi nikdo neuvažoval, ale i pro nás je vzkříšení těžko představitelné. Mrtvé tělo se rozpadne a rozloží a nemůže se vrátit do živého stavu. Než člověk zemřel, byl většinou všelijak nemocný a postižený, a o pokračování takového života by možná ani nestál. Kdyby všichni zemřelí oživli, nebylo by pro ně na Zemi místo, a tak dále.

Představa vzkříšení je zkrátka těžko pochopitelná a už svatému Pavlovi se Athéňané smáli, když o něm začal veřejně mluvit. A přece má křesťan dobré důvody,

aby je nepovažoval za nesmysl, a Pán Ježíš je v dnešním evangeliu velice stručně vykládá. Vzkříšení je jistě předmětem víry a naděje a nedá se nijak dokázat, ale také ne logicky vyvrátit. První omyl těch, kdo vzkříšení pokládají za nemožné, spočívá v tom, že metaforu „životu“ chápou doslovně, že si věčný život představují jako pokračování toho smrtelného života, který známe. Jako si saduceové v evangeliu představovali, že by se i vzkříšení mohli vdávat a ženit. I to je celkem přirozené, protože nic jiného neznáme, a když Kristus mluví o věčném životě, chce tím jen říci, že ze všeho, co známe, se nejspíš podobá právě životu.

Dnes to máme ještě trochu těžší díky tomu, že ve vyznání víry se mluví o „vzkříšení těla“, což pro nás znamená život hmotný, fyziologický, s tkáněmi, s obživou, s narozením a smrtí. Jenže stará řečtina neměla slovo pro lidskou osobu a mohla mluvit jen o „tváři“ nebo o „těle“. Ani „tělo“, „hmota“ a „látka“ není ve starší filosofii to, co má hmotnost a váhu, nýbrž to, čím se jeden člověk nebo zajíc odlišuje od druhého, takzvaný princip individuace. Všechna vajíčka vypadají stejně a liší se jen tím, z čeho jsou – látkou nebo tělem. Vzkříšení těla tedy nemusí znamenat obnovení hmotného těla, ale jedinečné lidské osoby, nějakého „já“. Křesťanské vzkříšení neznamena oživení mrtvol, ale není to ani žádné splynutí s vesmírem jako v buddhismu. Vzkříšený život je „život před tváří Boží“ a všichni svatí budou „patřit na Boha“, budou ho „chválit“, jak to stojí v Písmu. Budou to tedy oni, odlišné a jedinečné osoby.

Pán Ježíš říká, že vzkříšení se nebudou ženit ani vdávat, protože už nebudou umírat, nebudou žít v koloběhu narození a smrti. „Věčný život“ je tedy metafora a něco, co si neumíme představit. To rozhodující ale přichází až úplně nakonec: „Bůh přece není Bohem mrtvých, ale živých, neboť všichni žijí pro něho.“ Bůh, který nás stvořil a postavil

do zahrady světa, už kdysi na začátku oživil mrtvou hmotu a vědci dnes žasnou, jak brzy po vzniku Země se to stalo. Lidský život nám dal dokonce tak, že ho můžeme sami předávat dál svým dětem. Stvořil nás ke „svému obrazu“ a dal nám lidské schopnosti. Díky tomu také předem víme, že nás čeká smrt – a přece náš život neztrácí cenu tím, že jednou zemřeme. Naopak „kdo ztratí svůj život pro mě, ten ho nalezne“.

Uvěřit ve vzkříšení není snadné a dnes je to možná ještě obtížnější. Ale není to nemožné, jak dokládá vzkříšení Kristovo a víra celé jeho církve. Prosme za ni pro sebe i pro celý svět, který by ji tolik potřeboval a kterému naděje tak zoufale chybí.

Synoptická apokalypsa

(L 21,25–28; 34–36)

Některé texty Písma jsou tak jasné, že žádný výklad nepotřebují, zato s jinými si nevíme rady. Pochybují, že by si ten dnešní úryvek nějaký kazatel sám od sebe vybral. Na druhou stranu je ale možná dobře, že ho čteme a musíme si s ním lámat hlavu. Jinak by se mohlo stát, že bychom neslyšeli slovo Boží, ale poslouchali jen to, co si sami myslíme, své vlastní představy a přání.

Dnešní text patří do tzv. synoptické apokalypsy – líčení posledních věcí světa u tří synoptických evangelistů. Tento druh řeči o budoucích hrůzách světa, o soudu a o vysvobození, které pak přijde, Ježíšovi posluchači asi znali. Kdyby ho vůbec nechápali, sotva by si ho pamatovali a sotva by se byl dostal do Nového zákona. Tak je každá řeč – dokonce i Slovo Boží – nutně omezena chápavostí a rozuměním posluchačů.

I dnes si někteří myslí, že mu budou správně rozumět, když jej pochopí doslova. Jenže i ta „slova“ mají dnes jiný význam, než měla tenkrát. Vezměte slovo „nebesa“. Tehdy si lidé představovali, že je to „nebeská klenba“, nekonečně pevná skořápka, která obepíná celý Vesmír. Ještě v rorátní písni se zpívá „prolom nebesa, sestup dolů Mesiáši“. Jenže my jsme se už ve škole učili, že je to bezedný prázdný prostor, jen sem tam nějaká hvězda – a ta se navíc ještě pohybuje. Podobně by to bylo se Sluncem nebo s Měsícem. Takže v astronomických věcech bychom si s Kristovými posluchači asi nerozuměli a kdo si myslí, že se mají v Bibli brát „doslova“, Písmo nejspíš vykládá špatně.

Ale jak jim rozumět jinak? Někdo řekne, že se jim má rozumět „symbolicky“. Na tom něco je, jen se nesmíme mýlit v tom, co to znamená. Někteří si myslí, že „symbolicky“ – to znamená jen tak, jen „jako“, jak říkají děti, jako kdyby to nic neznamenalo. Jenže to je právě naopak. Obyčejné věci, které bereme do ruky, často žádný zvláštní význam nemají – jako třeba tenhle papír, na který píší. Ale co je na něm napsáno, to jsou symboly a v těch právě význam hledáme, protože symbol je něco, co z definice význam má. Někdy dokonce i několik.

Co chce Kristus svým posluchačům tou „symbolickou řečí“ dnešního evangelia vlastně sdělit?

Předně to, že tak jako svět stvořením kdysi začal, jednou také skončí. To si tehdejší učenci a astronomové nemysleli, kdežto současná věda si to kupodivu myslí také.¹⁰ Ale o to v evangeliu nejde. Nejenom my lidé, ale celý obrovský vesmír je Boží dílo a uskutečňuje se v něm Boží záměr, do kterého my ovšem nevidíme. Evangelium jen říká, že Kristus a jeho království nemají význam jenom pro lidi a pro jejich duše, ale týkají se nějak celého vesmíru.

Konec světa bude podle evangelia něco, co si neumíme představit, a lidé budou „umírat strachy“. Nám ale Kristus naopak říká, abychom se „napřímili a zvedli hlavy“. Ne že bychom se mohli těšit z té hrůzy, ale protože víme, že jsme v Božích rukou a Bůh se o nás postará, dokonce i kdyby se začal hroutit svět.

Konec světa ovšem znamená také jakési konečné vyúčtování, Kristus říká „soud“ – a na ten se nikdo z nás těšit nemůže. Jistě se tím nemyslí soud jako na Pankráci. Boží soud je zase symbol a říká, že na každém našem jednání nesmírně záleží. Nic z toho, co jsme udělali nebo

¹⁰ I když tuto myšlenku „Velkého třesku“ přijala teprve před půl stoletím.

zanedbali, se neztratí – a my máme jen prosit, aby to Bůh jednou „posoudil“ milosrdně.

My křesťané si někdy představujeme, jako bychom si Boha jaksi ochočili, jako bychom ho měli na provázku. Představujeme si ho jako starého, trochu unaveného pána a myslíme si, že mu vidíme do karet nebo že nás dokonce musí poslechnout na slovo. Jenže Bůh je pán a stvořitel světa se vším všudy a je pro nás tudíž nepochopitelný a nedosažitelný. Pokud vůbec můžeme říci, že Bůh nějak „jedná“, znamená to něco úplně jiného, než když jednáme my. Stačí si uvědomit, že Bůh nemůže mít ruce a dokonce ani hlasivky. Jak říká jedno latinské heslo, Bůh je vždycky větší než naše představy o něm. Nebýt Krista, nedokázali bychom se k němu nijak přiblížit. Ale naopak s Kristem se ani v tom nepředstavitelně obrovském a mocném vesmíru, který měří miliony světelných let a kde jsou miliardy Sluncí, nemáme čeho bát. Stačí, když si dáme pozor, aby nás nějaký „konec“ nepřekvapil. A to je to, co říká dnešní evangelium.

Kristovo království

(L 23,35–43)

S mnoha věcmi si naše doba dovede poradit lépe než všechny předchozí. I jako docela obyčejní lidé můžeme dnes většinou žít tak dlouho, tak pohodlně a bezpečně, jako nikdy dřív. Lékaři dnes dokáží skutečné divy a prodlužují naše životy i v těžké nemoci, která by dříve byla beznadějná. A přece si tato naše doba s jednou věcí zoufale neví rady a strká před ní nedospěle hlavu do písku – a to je naše smrt. Čím víc o ní a jejích rozmanitých příčinách víme, tím víc také chápeme, že k životu nezbytně patří – a přece se s ní nedokážeme vyrovnat. Čím víc pomýšlení na ni dovedeme odkládat, tím méně se jí dokážeme podívat do tváře. A tak si ji sami před sebou zastíráme a zamlčujeme – a když pak přece přijde, tváříme se, jako kdyby to byl blesk zčista jasna, jako kdybychom o smrti nikdy neslyšeli.

O možnostech dnešního lékařství se našim předkům ani nesnilo, a tak měli smrt od malička před očima. Naučili se žít v té paradoxní situaci smrtelníka, které se žádný člověk vyhnout nemůže, a přece si nemusí připadat jako odsouzenec k smrti. Sice ví, že jednou umře, ale žije jaksí proti smrti a odsouvá ji ze všech sil: proto se živí, dává si pozor na ulici a chodí k lékaři. A že nakonec přece jen umře, na to byly už malé děti dříve připravené. Slychaly třeba pohádku o smrti kmotřičce, kde se jim ukázalo, že to jinak být ani nemůže a že je to tak vlastně dobře.

Tuhle základní lidskou situaci proměnilo evangelium o Kristově smrti a vzkříšení. Kdo evangelium přijme

a uvěří, spolehne se na Ježíšovo slovo, ten se smrti sice nevyhne, nemusí se jí ale tak strašně bát. I pro něho bude jistě těžká, není to ale důvod k zoufalství. Dnešní evangelium předvádí, jak se kříž, nástroj utrpení a ukrutné smrti, mohl pro křesťany stát znamením naděje. Trpící Ježíš na kříži krátce před smrtí slibuje kajícímu zločinci: „Amen, pravím ti: Dnes budeš se mnou v ráji.“ O téhle naději mluví Pán Ježíš velice zdrženlivě, v obrazech „ráje“ a „hostiny“, a svatý Pavel v dnešním čtení píše o „dědictví ve světle“, protože jinak si ji představit neumíme. Nemáme a nemůžeme s ní mít žádnou zkušenost a tak o ní můžeme mluvit jen v náznacích a podobenstvích.

A přece církev za dlouhá staletí našla způsob, jak nás s touto nadějí jaksi seznamovat a připravovat na smrt právě s nadějí ve vzkříšení. Dělá to mimo jiné v církevním roce. Smrt může člověka překvapit v každé chvíli a naši předkové si to uvědomovali lépe než my. Ale příchod zimy pro ně znamenal, že život bude teď ještě těžší a smrt bližší než na jaře a v létě. Tak zimu i dnes zažívají ti nejchudší, třeba bezdomovci. My bohatší si sice můžeme v mrazu zatopit a ve tmě rozsvítit, a přece všichni cítíme, že smrt je nám jaksi blíž. Proto jsme před pár týdny slavili svátky Všech svatých a Dušiček.

Těmi ale církevní rok nekončí, protože „Bůh není Bohem mrtvých, nýbrž živých“ (Mk 12,27 a paralely), a následuje právě svátek Krista krále. Král – to je dnes také podobenství, protože pod králem si představujeme spíš jen pohádkovou bytost a už děti se ve škole učí i o špatných králích, kteří své poddané utlačovali a trápili. Je dobré si připomenout, že tak to naši předkové neviděli. Ještě třeba babička Boženy Němcové, tak jako prostí lidé vůbec, viděli v králi především záruku míru. Král byl pro ně ten, kdo nás chrání před nepřáteli, trestá zločince a brání křivdám, na koho se i chudí mohou obrátit o pomoc.

Tak se o králi mluví v podobenstvích a v tomto smyslu o sobě Pán Ježíš říká, že je král. Hned ale dodává, že jeho království „není z tohoto světa“ (J 18,37), neodpovídá našim představám o vládnutí a panování. To ovšem neznamená, že by s tímto světem a s našimi životy nemělo nic společného. Kristus se narodil do světa, aby už zde a mezi námi mohlo začít to jiné království, kde sám král uzdravuje a pomáhá. Kde lidem nehrozí a neimponuje svou mocí, ale kde sám předvádí, co je to láska. Takové království se nemůže na světě prosadit samo od sebe a lidé si je nemohou udělat. Ale každý, kdo v Krista uvěřil a žije podle toho, posiluje společnou naději, že takové království je možné a že do něho jednou také vstoupíme. Že se ho jednou dočkáme, i když netušíme, kde a jak. Zato už víme, co bychom pro ně měli udělat.

Svátkem Krista krále končí církevní rok a začíná nový. Začne zase adventem, přípravou na svátky Božího narození. To však neznamená, že by se náš život točil v kruhu. Budeme všichni o rok starší a o rok blíž ke své smrti. Jenže zdánlivý kruh církevního roku připomíná, že velké tajemství smrti a Kristova vzkříšení hluboce souvisí se stejně velikým tajemstvím lidského narození a Božího vtělení. Žádné z nich nedokážeme prohlédnout a pochopit, ale můžeme do nich rok za rokem hlouběji vstupovat právě proto, abychom ani ze smrti nemuseli mít tak hrozný strach. Kristus je král nad životem i smrtí a v jeho království už smrt nemá to poslední slovo.

Cestou do Emauz

(L 24,13-35)

Na toto evangelium jsme se jako děti vždycky těšili a nějak se od něho zřejmě odvozuje i to, že sesterský klášter benediktinů Na Slovanech ve Vyšehradské ulici je pro každého pražáka prostě Emauzy. Vyprávění není tak strohé a stručné, jak to v evangeliích bývá. Dává si na čas, dovolí si i nějakou tu podrobnost a cestu do Emauz líčí tak, že radost ze setkání se zmrtvýchvstalým Kristem posluchač téměř zažívá spolu s těmi dvěma učedníky.

Jméno Emauzy, hebrejsky Hammat, znamená pramen, ale kde to místo leželo, přesně nevíme. Pozdější tradice váhala mezi třemi různými místy. Podle evangelia, jak jsme četli, to bylo z Jeruzaléma 60 honů, řecky stadií, to jest nějakých 11 kilometrů, a na takové cestě se už dá něco vyložit. Celý příběh připomíná strukturu mše svaté: Ježíš cestou vykládá Písmo, Mojžíše a proroky, a když dojdou na místo, nechá se poznat při lámání chleba. Ježíš se k učedníkům připojil a dal se do řeči, ale „jako by jim cosi zadržovalo oči, takže ho nepoznali“, říká evangelium, jako kdyby to byla ta nejobyčejnější věc na světě. Ale jak může „cosi“ člověku „zadržovat oči“, aby nepoznal někoho, koho dobře zná? A ti dva učedníci dokonce o Ježíšovi a o jeho umučení právě hovořili. Jak to, že ho nepoznali?

Tady – zdá se mi – evangelium naznačuje, že příběh se odehrává už po vzkříšení a Ježíš v něm nevystupuje jako ten mladý muž z Nazareta, jak ho znali dříve. Hovoří k nim tak, že jim „hoří srdce“, večer se nechá přemluvit, aby zůstal, a teprve při lámání chleba se to stane: „otevřou se jim oči“ a poznají, kdo to je. Ale na žádné shledání

a vítání, jak by to člověk čekal, už nedojde, protože Ježíš najednou zmizí. Jako to v příhodách a setkáních se vzkríšeným Kristem bývá, všechno probíhá úplně obyčejně – a nejednou je to docela jinak. Evangelista nad tím ale ani nemrkne okem, nedává najevo žádné překvapení a vypráví dál, jako kdyby se nic zvláštního nestalo. To platí ostatně pro všechny příhody po vzkríšení, které se odvíjejí jakoby nic – až se stane něco úplně neuvěřitelného. „On jim však zmizel.“ Ani učedníky to nijak nevyvede z míry, ničeho se nelekají a neděsí, jen prostě mají radost, seberou se a vyrazí na noční cestu zpátky do Jeruzaléma.

S tímhle si našinec neví rady. Ve starověku na to byli lidé zvyklí a z prvních století po Kristu se zachovala spousta zázračných vyprávění, jenže jsou téměř bez výjimky mnohem fantastičtější a neuvěřitelnější. Ty, které známe z Bible, se vyznačují právě tím, že jsou většinou vcelku prosté a nenápadné a dokonce takové, že si jich náhodní kolemjdoucí nemuseli vůbec všimnout. Za pár týdnů budeme číst ze Skutků apoštolských o seslání Ducha svatého a tam se výslovně říká, že si mnozí lidé o apoštolech mysleli, že jsou opilí. Svatý Petr jim to vyvracel tím, že je teprve devět hodin ráno.

Něco podobného naznačuje i dnešní evangelium: z těch, kteří šli ráno k Ježíšovu hrobu, některé ženy měly vidění s anděly, kdežto jiní viděli jen prázdný hrob a výslovně se o nich říká, že Krista neviděli. Tak je to i s učedníky na cestě do Emauz. Ježíš se k nim připojil a dal se do hovoru, ale oni ho nepoznali, jako kdyby ho neviděli. Zato toho hodně slyšeli, když jim Ježíš vykládal Písma, a sami o tom říkají, že jim „hořelo srdce“. To by nikdo neřekl, kdyby šlo o nějaký sen nebo vidění: přinejmenším pro ně to byla skutečnost, a to nesmírně silná, i když Ježíše jaksi neviděli.

Tohle je možná ještě jiný klíč k celému příběhu. Židé, jak víme z Bible, se od nejstarších dob báli spatřit Hospo-

dina, protože by pak museli umřít. O Mojžíšovi se říká, že neviděl Hospodinovu tvář (Ex 33,20 a 23), ale směl ho spatřit „zezadu“. V Izajášově proroctví čteme, že prorok „viděl Panovníka“, to jest Hospodina, ale pak se mluví o tom, jak „okraj jeho roucha“ zaplňoval celý chrám (Iz 6,2). Také Janovo evangelium píše, že „Boha nikdo nikdy neviděl“, ale jeho Syn „nám o něm řekl“ (J 1,18).

Jak jsem se už zmínil, v evangeliu o cestě do Emauz, podobně jako i v jiných setkáních se vzkříšeným Ježíšem, Kristus vystupuje jako Syn Boží. Ne s blesky a hromy, ale přece tak, že ho lidé mají slyšet a pozorně poslouchat, ne si ho prohlížet. To je smysl židovského zákazu Hospodina zobrazovat: Bůh není žádný předmět ani postava, jak si to představovali třeba Řekové, kteří své bohy zobrazovali jako krásné lidi. Zatímco sochu čili modlu může člověk obdivovat, i když nemluví, Hospodin naopak mluví, ale nedává se vidět. Křesťané pochopili, že ani zákaz zobrazovat nestačí, a tak ho většinou zrušili. Člověk totiž může uctívat i modly, které není vidět, a naopak mu obraz nebo socha může pomoci, aby se v něm „rozhořelo srdce“.

Jenže člověk s hořícím srdcem si nechce Krista prohlížet, ale chce slyšet jeho slovo a nechat se jím v životě vést. Proto ho učedníci cestou nadšeně poslouchají, ale nepoznávají. Až když s nimi usedne k večeři a začne lámat chleba, „otevrou se jim oči“ a na okamžik ho poznají, ale hned nato jim Ježíš zmizí. Na tomto světě a v tomto životě může člověk Boha milovat, nemůže ho ale vidět. „Uvidět Boha“ bude jednou podle Ježíšových slov odměna těch, kdo mají čisté srdce (Mt 5,8), a svatý Pavel napsal, že „nyní vidíme jako v zrcadle, jen v hádance, potom však uzříme tváří v tvář“ (1 K 13,12). Evangelium o cestě do Emauz to názorně předvádí. Kéž nám Bůh dá, abychom se toho také dočkali.

Vzkříšený Ježíš

(L 24,35–48)

Už když jsem chodil do kostela jako kluk, měl jsem některá čtení rád a těšil jsem se na ně, kdežto jiným jsem nerozuměl a nevěděl jsem si s nimi rady. Později jsem si dokonce myslel, že by se ta těžká čtení – jako je třeba to dnešní – dokonce mohla vynechat a nahradit těmi, která se nám líbí. Která to jsou a která ne, na tom bychom se možná i všichni domluvili a dohodli.

Teprve když jsem začal učit na univerzitě, začal jsem chápat, že je to jinak. Moji studenti také ochotně poslouchají to, co si sami mysleli, co se jim líbilo a s čím souhlasili. Zato to, co si nemysleli, čemu nerozuměli a co jim šlo proti srsti, zřejmě moc neslyšeli a u zkoušky s tím mají potíže. Jenže je také jasné, že na přednášky nechodili proto, aby si jen potvrdzovali, co už vědí, čemu rozumějí a co si tak jako tak sami myslí, ale naopak proto, aby slyšeli právě to, co dříve nevěděli, co si sami nemysleli a co jim šlo proti srsti. Jsou ovšem svobodní lidé a mohou to přijmout nebo odmítnout, ale potřebují to slyšet.

Liturgické čtení a jeho výklad je součástí učitelského úřadu církve, a tak je to aspoň v něčem podobné. Církev nám předkládá ke čtení různé části Písma svatého, jak ty snadné a srozumitelné, ale také ty obtížné a těžko srozumitelné, a to z dobrých důvodů. Některé proto, abychom se potěšili a posílili ve své víře, jiné proto, abychom slyšeli něco nového, co jsme třeba přeslechli nebo zapomněli – a některé možná proto, abychom si nemohli myslet, že

do toho do všeho vidíme a že tomu rozumíme tak, jak jsme zvyklí rozumět obyčejným věcem naší běžné zkušenosti. Jinak řečeno, že jsou to tajemství naší víry. „Moudrost, které učíme, je od Boha, plná tajemství a skrytá.“ (1 K 2,6)

Tajemství může člověk přijmout prostě tak, že o něm nepřemýšlí a přijme je v důvěře a z jakési poslušnosti. Někteří asketičtí otcové a po nich svatý Ignác dokonce mluvili o „sacrificium intellectus“, vzdání se nebo obětování vlastního úsudku, který – jak dobře víme – se může také mýlit. Vůči skutečným tajemstvím, jako je třeba dar života, Boží milost a odpuštění, anebo právě Kristovo vzkříšení to může být někdy potřeba. Ty se totiž nedají prohlédnout a pochopit tak, jako Pythagorova věta nebo rozuzlení dobré detektivky. Měli bychom si ale dát pozor, abychom toto poslední a nejhlubší jádro tajemství odlišili od všeho, čím se je lidé po staletí snažili nějak vyjádřit a vysvětlit a co se na ně všelijak nabalilo.

Nežijeme už v době racionalismu, který si myslel, že co člověk nemůže pochopit, prostě není a být ani nemůže. Tak tomu dnes není už ani ve vědách, které poslední dobou narážejí na hranice obyčejného rozumu a chápavosti. Pochopit třeba vznik vesmíru (takzvaný „Velký třesk“, „Big bang“) nebo povahu atomových částic není pomocí běžných pojmů naší laické zkušenosti zřejmě možné – a nic jiného nemáme k dispozici. Tím spíš to platí pro ještě daleko hlubší tajemství lidské existence a víry, o nichž se dá mluvit jen symbolickou řečí, pomocí obrazů a podobností.

Tak mluvil Ježíš o Božím království a tak to dělá i církev, když mluví o „věčném životě“, o Bohu jako o „osobě“ nebo o Boží Trojici. Ostatně i slovo „Bůh“ vzniklo původně jako symbol. Symbolická řeč nemluví v přesných pojmech, jakými se zmocňujeme světa kolem nás, jakými

„uchopujeme“, „chápeme“ čili také ovládáme běžné věci. To ale rozhodně neznamená, že by to, o čem symbolická řeč mluví, nebylo pravdivé a skutečné – právě naopak.

Přesně tak je to i s Kristovým Vzkříšením, o které se naše víra i naděje jistě opírá, které však nikdy nemůže prohlédnout a pochopit tak, jako třeba fungování nějakého stroje nebo instituce. A dnešní evangelium je výborná příležitost, jak si tento vztah mezi obraznou lidskou řečí a Boží skutečností trochu vyjasnit.

V samém Písmu se tento vztah totiž projevuje zvláštním způsobem. O životě, o působení i o smrti Pána Ježíše mluví čtyři evangelia, která se jen málokdy přesně shodují. O Ježíšově narození vypráví jen evangelium Matoušovo a Lukášovo, každé trochu jinak. Stejně je tomu třeba s modlitbou Otče náš a dokonce ani ve vylíčení Ježíšova utrpení a smrti, kde se evangelia nejvíc shodují, není tato shoda úplná. Tak to odpovídá vyprávění pamětníků, které bylo zapsáno možná padesát let po Ježíšově smrti.

Tak tomu rozuměla i církev, když později skládala z jednotlivých spisů náš dnešní Nový zákon a postavila všechna čtyři evangelia prostě vedle sebe, asi tak, jako různá svědectví u soudu. Že se od sebe všelijak liší, jenom dokládá, že jsou to upřímná a nezávislá svědectví, že se svědkové dodatečně nedomluvili, a tím víc zdůrazňuje to podstatné, o co jde a v čem se shodují. Tak když při zázračném nasycení byly podle jednoho evangelia čtyři tisíce lidí a podle jiného pět, je každému jasné, že je apoštolové nepočítali a že jich tam bylo velmi, velmi mnoho. Tak tomu rozuměla i církev a jen výjimečně se později někteří odvážili rozdíl mezi nimi „opravovat“. Radikální pokus kněze Tatiana z druhého století, který chtěl ze čtyř evangelií udělat jedno jediné, církev výslovně odmítla a odsoudila.

Zdaleka největší rozdíly mezi evangelií jsou ale právě tam, kde se mluví o setkání učedníků se vzkříšeným Kristem. Jenom příběh o třech Mariích a o Ježíšově zjevení u prázdného hrobu se vyskytuje ve všech čtyřech evangeliích, i když s velkými rozdíly. Všechny ostatní události se zmiňují jen v jednom z nich, včetně našeho dnešního čtení.

To jistě neznamená, že by to nemohly být věrné zprávy o tom, jak se vzkříšený Ježíš se svými učedníky různě setkával. Možná je ale ještě důležitější, že se tato rozmanitá vyprávění v několika věcech pozoruhodně shodují. Předně je to sama skutečnost Vzkříšení, na niž všechna kladou tak velký důraz. Ježíš skutečně zemřel, byl pohřben a jeho mrtvolu nikde nenašli. Jenže právě v tomto bodě už každé vyprávění zřetelně přesahuje to, co můžeme znát z vlastní zkušenosti. Samo vzkříšení je sice v evangeliích už dříve naznačeno, třeba ve vzkříšení dcery Jairovy nebo Lazara z Betánie,¹¹ jenže tam se ještě jednalo o návrat do obyčejného lidského života. Lazar i vzkříšená dívka sice ožili, ale později zřejmě zemřeli, jak to k lidskému životu patří.

Vzkříšený Ježíš ovšem už žije docela jinak – tak, že „smrt nad ním nevládne“, že už nezemře. Všechny příběhy o jeho setkání s učedníky trvají na tom, že to nebyl jen „duch“, ale skutečně tentýž Ježíš, kterého dobře znali. Přesto ho učedníci v Emauzích „poznali“ až úplně nakonec, teprve když se s nimi loučil. V dnešním evangeliu se Ježíš objevil mezi učedníky tak, že se ho lekli jako přízraku, ale Ježíš s nimi mluví a dokonce i jí, aby je přesvědčil, že je to skutečně on. V jiném příběhu se říká, že vešel zavřenými dveřmi – a přece se ho Tomáš mohl dotknout a nahmatat jeho rány.

¹¹ Viz Mk 5,22n a J 11.

Zde už zřejmě narážíme na tu poslední a nepřekročitelnou hranici skutečného tajemství, které může člověk přijmout jen ve víře a vyjadřovat jenom v obrazech. Mezi takové obrazy možná patří i důraz na sice zvláštní, ale nepochybnou „tělesnost“ vzkříšeného Krista. Ta ovšem v tehdejší době neznamenalala hmotnost, nýbrž tolik co jednotlivou osobu, její vlastní podobu, tvář a totožnost. Právě o tuto totožnost se ostatně opírá naše naděje i víra, kdežto všechny spekulace o nějakých vlastnostech vzkříšeného „těla“ se nás moc netýkají. Ježíš zkrátka žije, takže jeho hrob zůstal prázdný. Žije jako tentýž, který se narodil jako člověk z Panny Marie, kázal svým učedníkům a zemřel za nás na kříži. Je to tentýž Ježíš Kristus, s nímž se tu každou neděli setkáváme, tak jako učedníci v Jeruzalémě.

Na počátku bylo Slovo

(J 1,1-18)

Začátek evangelia svatého Jana je jeden z nejslavnějších biblických textů, ale také jeden z nejtěžších. Starší si možná vzpomenou, že podle mešního řádu Tridentského koncilu ho kněz na konci každé latinské mše svaté potichu přečetl, snad jako jakési shrnutí křesťanské víry. Je to text slavnostní a vznešený a podle některých biblistů by to mohl být převzatý starokřesťanský hymnus. Ale ať je to jakkoli, je to už na první pohled text nesmírně nabitý a hutný, na který by si čtenář měl udělat čas, přemýšlet a rozmyslet, a to nejlépe ne sám, nýbrž se svou církví. Jsou tu totiž vyjádřena ta nejhlubší tajemství naší víry na několika řádcích a ovšem v lidské řeči a v lidských slovech – jak jinak?

Tím text ostatně také začíná: „Na počátku bylo Slovo.“ Tak jako křesťanské vyznání víry, i Janovo evangelium začíná tím prvním a nejpůvodnějším počátkem, před nějž se ani ta nejsmělejší řeč nemůže odvážit. Stejně jako pro židy i pro křesťany „počátek“ v tomto silném smyslu znamená stvoření. Všechno začíná Božím slovem, které tvoří nebe i zemi a vůbec nezáleží na tom, zda to trvalo týden nebo pár miliard let. Na otázku, co Bůh dělal před stvořením, odpovídá svatý Augustin napůl žertem, že chystal peklo pro ty, kdo kladou všetečné otázky. První verš našeho textu také výslovně odkazuje na začátek celé Bible: „Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi.“ Počátek tu ovšem neznamená jen časové určení a řecké slovo *arché*, které zde Jan použil, znamená také vedení a vládu. Počátek je

to, co všemu následujícímu vládne, a podle obou textů je to slovo.

I to je ovšem obraz, metafora, a nemělo by smysl se ptát, v jakém jazyce je Hospodin řekl, ke komu mluvil nebo kdo ho mohl slyšet. Obrazným vyjádřením, že Hospodin „tvoří slovem“, chce Bible vystihnout vztah mezi Bohem a jeho stvořením. Na rozdíl od různých kosmologií, kde je tvůrce součástí světa nebo ho jen pořádá jako démiurg, podle Bible Hospodin „tvoří z ničeho“ jako svrchovaný a svobodný původce, vládce a soudce. Není vázán ničím, co by předcházelo, nepodléhá žádnému osudu a svůj záměr uskutečňuje bez námahy, pouhým slovem: „Řekl (...) a stalo se tak.“ V tomto smyslu je Hospodin všemohoucí a nezná žádná omezení.

Všechno na světě, celý Vesmír se vším všudy je tedy „stvořen slovem“, a to znamená, že je také srozumitelný, přístupný poznání a že má smysl. Evangelium k tomu dodává ještě dvě velmi důležité věci – pochopitelně opět obrazy. Slovo tu předně není jenom hlas a vyjádřená myšlenka, nýbrž je v něm ještě něco víc, totiž život, o němž se říká, že je „světlem lidí“. Slovo tedy není jen mrtvý nástroj, který by produkoval právě tak omezené a neživé věci, nýbrž Stvořitelovo slovo dává jeho tvorům také život, totiž dech, pohyb a svobodu.

A v této chvíli udělá evangelista druhý zásadní a nečekaný krok: slovo už není věc, předmět, nýbrž tvůrce a tedy osoba, kterou Jan zřejmě ztotožnil s Kristem. Proto je v Janově textu musíme psát s velkým písmenem. Přechodem k „osobnímu“ Slovu jako prostředníku Stvoření se náhle mění i povaha textu: z oblasti obecných pojmů a idejí se prakticky bez přechodu ocitáme ve velice určité a osobní historii. Jak se brzy ukáže, je to historie Ježíše Krista jako vtěleného Boha, která začíná jeho „svědkem“, Janem Křtitelem: „Od Boha byl poslán člověk jménem Jan.“

Život jsme dostali od rodičů, podobně, jako ho dostali i oni a jejich rodiče. Náš přirozený, fyziologický život pochází ze Stvoření. Ale není tu jen ten holý život, předávaný z generace na generaci: Boží slovo přichází ke každému zvlášť a mluví k němu přímo, a to i když nám je zprostředkují lidé. Když člověk toto slovo zaslechne a přijme, může svůj život jaksi znovu začít, „narodit se“ znovu, a to přímo z Boha: může se stát jeho dítětem.

Slovo sice mluví, sděluje význam a smysl, může vyjadřovat lásku i starost, ale působí jaksi „na dálku“. I když se napíše a vytiskne nebo pošle na druhý konec světa, je to pořád totéž slovo, a třeba i za tisíc let. Ale láska chce, potřebuje blízkost, dotek – proto se Slovo „stalo tělem a přebývalo mezi námi“. Právě o Vánocích jsme to slavili.

Už je to ovšem dva tisíce let a někdo by si mohl myslet, že je to hrozně dávno, daleko. Proto se tu každou neděli scházíme a věříme, že mezi nás přichází Kristus. Je to stále týž Kristus, to Slovo, kterým Bůh stvořil svět a život, které se kdysi stalo tělem a proto může přicházet mezi nás a dotýkat se nás v nepředstavitelné blízkosti svého svátostného Těla.

To všechno neumíme vůbec pochopit, marně bychom se snažili si to nějak představit nebo vyložit. Ale těm, kdo Krista přijali, dal Bůh podle dnešního evangelia „moc stát se Božími dětmi“ – to znamená přijímat to jako malé děti, které také ještě ničemu nerozumějí, a přece žijí a radují se z toho jako z vánočních dárků.

Svědectví Jana Křtitele

(J 1,29–34)

Křest Páně musel být pro první křesťany zvláště důležitá událost. Patří totiž mezi těch několik málo příběhů z Ježíšova života, které zachycují nejenom tak zvaná synoptická evangelia – Matouš, Marek a Lukáš – ale také evangelium Janovo, které se od nich často liší. Vylíčení jsou sice různá, ale téměř ve všem podstatném se shodují. U Marka je vyprávění kratší než v Janově evangeliu, kde kázání Jana Křtitele přímo navazuje na slavný prolog tohoto evangelia. Po něm tu následuje Ježíšův rozhovor s Janovými žáky a povolání učedníků. Mnozí biblisté se domnívají, že apoštol Jan mohl být jedním z nich. O učednících, kteří se k Ježíšovi přidali po smrti Jana Křtitele, se evangelia výslovně zmiňují a s lidmi, které Jan pokřtil, se setkal i svatý Pavel v Efezu (Sk 19,3).

Na první pohled by se mohlo zdát, že Jan Křtitel je v Ježíšově životě spíš okrajová postava a třeba v epištolách a v prvních kázáních apoštolů se vůbec nezmiňuje. Jenže pozoruhodná shoda všech čtyř evangelií svědčí o tom, že se jeho osobě a této události přikládal v prvotní církvi veliký význam. V čem mohl asi spočívat? Co vlastně tak důležitého říká a proč ho ještě dnes čteme?

Podívejme se nejdřív na to, do jaké souvislosti evangelisté křest Páně a svědectví Jana Křtitele zařazují. Markovo evangelium zprávou o Janu Křtiteli a o Ježíšově křtu začíná, po něm následuje pokušení na poušti. Matoušovo i Lukášovo evangelium podává dost obšírně obsah Janova kázání, u Matouše následuje pokušení na poušti, kdežto

u Lukáše údaj o Ježíšově věku a jeho rodokmen. Jen v Janově evangeliu, které jsme právě slyšeli, říká Jan Křtitel o Ježíšovi, že je „beránek Boží“ a tento obraz se pak objevuje i v knize Zjevení.

Zdá se mi, že to je důležitá stopa, musím ale znovu připomenout, že se tu mluví o věcech, které daleko přesahují naši zkušenost a pro které tudíž nemáme ani slova. I beránek Boží je tedy nutně metafora nebo podobenství, které říká něco velmi důležitého, i když to říká nepřímou. Podobenství má navíc tu ohromnou výhodu, že je stručné a v Ježíšově prostředí bylo každému srozumitelné. Nám je ten obraz možná vzdálenější, a tak se chci pokusit o výklad, i když bude mnohem neohrabanější a kostrbatější.

Podle evangelií Pán Ježíš především kázal a dělal velká znamení, zázraky. I v prvním století – stejně jako dnes – se mnoha posluchačům i čtenářům evangelia zdálo, že Ježíš je prostě kazatel a učitel, který lidem něco říká. Učil je a učil i nás, jak máme žít a jednat, na čem záleží a na čem ne. Pak by stačilo ho poslouchat a jednat podle toho.

To už samo o sobě jistě má velkou cenu, ale dnešní čtení důrazně připomínají, že Ježíš je pro křesťany mnohem, mnohem víc. Lidem sice říká a ukazuje, jak mají žít, jenže to člověk sám ze sebe nedokáže. Pokud se na sebe a na své jednání dovede pravdivě podívat, vždycky uvidí, v čem selhal. Vzpomeňte si, jak Pán Ježíš v „Kázání na hoře“ vykládá přikázání (Mt 5,17nn). Rady a poučení, jak má člověk žít, znali Židé už ze Starého zákona a mnozí se ze všech sil snažili vést svůj život podle nich. Někteří si dokonce zakládali na tom, jak se jim to daří.

Jenže ti upřímní také věděli, že Boží přikázání nedokážou sami naplnit a dodržet. Proto ostatně přišli za Janem Křtitelem, aby je svým křtem očistil. Lukášovo evangelium výslovně zmiňuje, že mezi nimi byli celníci a vojáci, které všichni považovali za ničemy a zločince. A ani ty Jan

neodmítne, ale připomene jim jakési minimum: že nemají nikoho vydírat a okrádat, dělat lidem násilí. To je sice důležitá věc, k dobrému lidskému životu to ale určitě nestačí.

Jan je tedy pokřtí, omyje vodou, ale také jim vyloží, že to je jen příprava na to, co sám Bůh s člověkem zamýšlí, jak si ho představuje a k čemu ho stvořil. Bůh se nechce spokojit jen s tím, aby se lidé k sobě slušně chovali, nekradli a nezabíjeli. Chce od člověka až hrdinskou lásku, starost a péči o druhé. Chce, aby člověk druhého netrápil, nepodváděl a neokrádal ne proto, že se to nesmí, ale protože ho má rád. K tomu je člověk vybaven rozumem, svobodou i srdcem – a přece to nedokáže sám.

Právě proto poslal Bůh mezi nás svého Syna, který sice také učil a kázal, svým životem předvedl, jak bychom měli žít, ale přinesl ještě něco mnohem podstatnějšího, totiž zvěst o tom, že se naplnil čas a přiblížilo se království Boží (Mk 1,15n). Každému člověku tak dává naději, že může být zachráněn a spasen, a dokonce mu slibuje, že to udělá. Člověk sám se přece spasit nemůže, ale pokud uvěří v Ježíše jako Božího Syna a spolehne se na něho, sám Bůh ho zachrání. Odpustí nám naše viny, požehná nám a posvětit nás Ježíšovou obětí. Obětí Krista jako beránka, který kvůli tomu přišel na svět a vydal se pro nás úplně ze všeho. To je ten křest lásky jako ohně, to je svědectví Jana Křtitele.

Povolání

(J 1,35–42)

V prvním čtení (1 S 3,3–10.19) dnešní neděle ze Starého zákona i v evangeliu jsme slyšeli dva neobyčejné příběhy o tom, jak Bůh lidi povolává ke zvláštní službě. Všichni věříme – a tak jsme se to také učili – že každý křesťan se stává křesťanem proto, že si ho Kristus vyvolil. Tak, jako jsme z Boží milosti a z Božího daru dostali svůj život, tak jsme se také stali členy jeho církve, protože si i nás vybral a povolal. Jenže jak?

Mnohokrát jsme slyšeli o zvláštních až zázračných způsobech Božího povolání, jako bylo třeba obrácení svatého Pavla. K horlivému Šavlovi, který pronásledoval první církev, se Kristus obrátil velmi neobyčejným způsobem a na cestě do Damašku se ze Šavla stal Pavel. Také Kristovy zázraky vždycky znamenají nejenom pomoc člověku, ale i nějaké zvláštní, jedinečné povolání. Avšak my sami jsme nejspíš nic takového nezažili a v našem životě všechno probíhalo spíš jaksi obyčejně. Ke Kristu nás přivedli naši rodiče nebo někdo jiný, s kým jsme se setkali, přítel nebo kněz, ale nic zvláštního se při tom nestalo. Dnešní čtení to osvětluje na dvou pozoruhodných a důležitých příkladech.

Jak víme ze Starého zákona, vyvolil si Bůh Izrael jako celý národ. Ze všech milionů lidí, co jich už tenkrát na světě žilo, si vybral právě Abrahama a podrobil ho velice těžké zkoušce. Když v ní Abraham hrdinsky obstál, Hospodin si ho vyvolil i s celým jeho rodem a slíbil mu velikou budoucnost, to znamená velké poslání. Ale jinde ve Starém zákoně se můžeme také dočíst, že si ho nevyvolil

proto, že by jeho rod byl zvlášť početný a mocný – spíš naopak. V Páté Mojžíšově se říká, že si Bůh Izrael vyvolil, že k němu přilnul, protože ho miluje. A tak by člověka mohlo napadnout – proč zrovna jeho?

Boží vyvolení a povolání jistě znamená také jakési vyznamenání, ale kdybychom si je představovali jenom jako vyznamenání pro určitý národ nebo určitou osobu, mohli bychom se ptát, jestli to není nespravedlivé. Jenomže Boží vyvolení není na prvním místě vyznamenání a už vůbec ne nějaké ocenění, jako když někoho vyznamenává prezident. Vyvolení znamená právě povolání, povolání k nějakému úkolu. Božím vyvolením tedy připadá člověku nějaký zvláštní úkol, jaký ti ostatní možná nemají. Bible na mnoha místech ukazuje, jak ten úkol může být obtížný a nepříjemný a že z čistě lidského hlediska vlastně není o co stát. Ostatně i sám Pán Ježíš v Getsemanské zahradě prosil Otce, jestli by mu ten úkol nemohl odebrat.

Vyvolení tedy znamená nějaký zvláštní úkol a poslání, většinou vůči ostatním lidem. Člověk je povolán ne kvůli sobě samému, ale aby pro ty druhé něco udělal. Ale proč to Bůh neudělá sám, proč k tomu potřebuje člověka – je přece všemohoucí? Jenže právě proto, že je všemohoucí, nestvořil člověka jako loutku nebo automat, ale jako svobodnou bytost. Dal nám i tu úžasnou schopnost, rozhodovat se a volit si sami. Vybavil nás vším, co k tomu potřebujeme, a Kristus dokonce říká, že už nejsme jeho služebníci, ale přátelé.

Dnešnímu prvnímu čtení předchází zvláštní, nečekaná věta: „V těch dnech bylo Hospodinovo slovo vzácné, prorocké vidění nebylo časté.“ Vida, a my si často představujeme, že to tenkrát bylo úplně jinak: že všude na náměstích volali proroci a Hospodin se svému lidu ukazoval v projevech své moci a síly. Kdepak. Mládenc Samuel leží se svým učitelem Élím v chrámu a právě se chystají spát.

Když Samuel uslyší, že ho kdosi volá, myslí si, že je to Éli. Až potřeří se Éli dovtípil, že je to hlas Boží, a poradil Samuelovi, co má udělat.

Takhle jemně a nevtíravě si Bůh člověka povolává, bez hromů a blesků, a jen čeká, jak mu odpoví. Podobně je to i v dnešním evangeliu. Pán Ježíš přišel do Betánie a Jan Křtitel o něm řekne, že je „beránek Boží“. Dva z jeho žáků to slyší a pochopí to tak, že se mají Ježíšovi přihlásit. Nikdo je nenutí, nikdo na ně nedělá žádný nátlak. Ale oni sami „zaslechli“, jak je Bůh povolává, a nenechali si to pro sebe. Ondřej to řekl svému bratru Šimonovi, a z něho Pán Ježíš udělal Kéfase čili Petra.

Takhle tiše a nenápadně, v zapadlém místě na kraji judské pouště položil Pán Ježíš základ a zárodek celé křesťanské církve. Co by se asi stalo, kdyby ti dva první učedníci tohle tiché povolání přeslechli? To je to pravé tajemství Boží všemohoucnosti, která vede lidi ke spáse, i když to nikde není moc vidět a slyšet. Prosme ho, abychom jeho tiché povolání dobře slyšeli. Možná tu někde je i pro nás a čeká, jestli je zaslechneme.

Povolání učedníků

(J 1,35-42)

Potřebuje dnešní evangelium vůbec nějaký výklad? Je tak prosté a vypráví úplně obyčejnou příhodu, na první pohled docela banální. To je velký kontrast k dramatickému evangeliu minulé neděle, kde Jan Křtitel svědčil o Ježíšovi, kterého předtím pokřtil. Bylo to ovšem z evangelia podle Marka, kdežto když se podíváte do Janova evangelia jen pár veršů před tím dnešním úryvkem, najdete tam také vylíčení křtu Páně, jenže trochu jinak. Takže jak to vlastně bylo? Ostatně i povolání prvních učedníků se v ostatních evangeliích podává trochu jinak.

To je příležitost, abychom si něco řekli o evangeliích vůbec. Jsou – jak víte – čtyři, všechna vyprávějí o tomtěž, a přece každé trochu jinak. Tři první, kterým se odborně říká synoptická, se sobě víc podobají, kdežto Janovo evangelium se od nich odlišuje mnohem víc. V nejstarších rukopisech mají stručný nadpis „Podle Matouše“, Marka, Lukáše a Jana. Všechna čtyři jména známe z Nového zákona a Matouš i Jan byli mezi apoštoly. Pozdější zbožná tradice si to představovala tak, že každý z nich prostě sedl a napsal evangelium. Jenže tak to asi nebylo.

Naše evangelia, tak jak je dnes čteme, vznikla sice hodně brzy, nicméně nějakých čtyřicet let po Ježíšově smrti, Janovo evangelium možná až sedmdesát. Zřejmě v době, kdy přímí svědkové a účastníci Ježíšova působení už vymírali a jejich vyprávění či svědectví bylo třeba zapsat. Původní řecké texty evangelií jsou velmi dobře doloženy stovkami rukopisů, nejstarší dochovaný zlomek je

právě z Janova evangelia a byl napsán někdy kolem roku 130. Jenže ti, kdo je napsali, je sbírali z vyprávění a svědectví starších, která pořádali, skládali k sobě a snažili se jim dát celkový smysl. Ostatně – jak to říká List k Židům – „mnohokrát a mnohými způsoby mluvil Bůh k otcům“. To platí i pro Nový zákon a zvláště pro evangelia. Proto v nich nacházíme úseky různé povahy a různého druhu, jak si kdo něco pamatoval a jak to vyprávěl.

Dnešní evangelium je toho velmi pěkným příkladem. Na předchozí vyprávění o křtu Páně, vznešené a velkolepé, navazuje tahle prostá epizoda, jako kdyby ji vyprávěl přímý pamětník. Dva mládenci jdou za Ježíšem a chtějí vědět, kde bydlí. Bylo to „kolem čtvrté hodiny odpoledne“ a zůstali s ním celý den. Jeden to pak řekl druhému a tak z té docela obyčejné epizody vzniká první skupinka, jádro pozdějších apoštolů: Ondřej a Šimon, Filip a Nathanael – a patrně Jan, který to vypráví. Není důležité, že to evangelium podle Matouše a podle Marka vypráví v jiné souvislosti, nebo že se Nathanael jinde jmenuje Bartoloměj, jak si na to jiný ze svědků později vzpomněl nebo jak tomu jeho posluchači rozuměli.

Pozoruhodná je mnohem spíš jiná věc. Když se o sto let později začaly jednotlivé spisy skládat dohromady a vznikal Nový zákon, evangelia se položila vedle sebe, a rozdílů mezi nimi si musel všimnout úplně každý. První, co by nás napadlo, by bylo evangelia nějak opravit, aby všechno říkala stejně, nejlépe udělat z nich jedno. Přece to nemohlo být tak i onak! Jenže to je právě to, co stará církev odmítla. Ne že by to nedovedla, ale dokonce, když se o to jeden syrský učenec pokusil, jeho syntézu čtyř evangelií výslovně odmítla.

Její biskupové a teologové totiž rozuměli tomu, co je svědectví: nenahraditelná výpověď jednotlivého člověka. I když se ten člověk mohl zmýlit, nikdo to už napravit

nemůže a musíme se spokojit s tím, co nám zanechal. Když se dvě vyprávění rozcházejí, kdo může rozhodnout, které je přesnější a blíží ke skutečnosti? Takže to nejlepší, co se s nimi dá udělat, je zapsat je tak, jak jsme je slyšeli, a nechat je být vedle sebe. Teprve zapsaný text se potom dá opravovat, porovnávat a zbavovat chyb opisovačů. A tak jsou – trochu paradoxně – rozdíly mezi evangelií svědectvím o jejich věrohodnosti: už ve druhém století si jich církve vážila tak, že se neodvážila do nich zasáhnout, i když se od sebe tu a tam liší.

Měla k tomu ještě jeden velmi dobrý důvod: ve všem tom podstatném a základním, co potřebujeme slyšet jako „dobrou zprávu“ Kristova evangelia, žádné rozpory nejsou. Není důležité, jestli Pán Ježíš své první učedníky povolal v Betánii nebo v Galileji, jak to líčí ostatní evangelia. Hlavní je to, že je povolal a získal, že s ním věrně chodili a zanechali nám svá vyprávění – ne jako historické dokumenty pro zvědavé lidi, ale jako jejich vlastní svědectví o Ježíši z Nazareta jako Kristu a našem spasiteli.

Příští týden má být týdnem modliteb za jednotu křesťanů. To jistě neznamená, že bychom měli přestat být katolíky, ale neznamená křesťanská jednota přece jen něco jiného než totožnost, není to s ní přece jen trochu podobné jako s jednotou evangelií?

Posvěcení lateránské baziliky

(J 2,13–22)

Jako jsme nedávno slavili posvěcení našeho kostela, slavíme dnes posvěcení baziliky dvou svatých Janů – Jana Křtitele a Jana Evangelisty – na Lateráně. Ta je i dnes na prvním místě mezi katolickými kostely, protože to byl první velký křesťanský chrám, který dal postavit císař Konstantin roku 326 na místě starší svatyně. Stál na okraji města, blízko u hradeb a na Lateránu sídlili až do 14. století papežové, než se přestěhovali do Vatikánu.

Možná jste si všimli, že jen v češtině (a slovenčině) rozlišujeme mezi „církví“ a „kostelem“, kdežto ve většině evropských jazyků se pro obojí používá stejné slovo: anglické *church*, německé *die Kirche*, francouzské *l'église*, ruské *църков* nebo polské *kościół*. Církev je pro ně kostel a kostel je církev. Tak je dnešní svátek svátkem jednoho kostela, ale také všech katolických kostelů a celé obecné církve v její viditelné jednotě.

Na tom jistě něco je, ale v závěru dnešního evangelia říká Kristus něco trochu jiného: i ten nejslavnější chrám v Jeruzalémě se může zbořit, protože ho nahradí vzkříšený Kristus. Křesťanskou církev tak nedělá nějaký lidmi postavený chrám, ale jen a jen Kristus sám. Takže by na chrámu nezáleželo? Kdepak. Dnešní evangelium přece začíná právě tím, jak Pán Ježíš chrám vyčistil a vyhnal z něho všelijaké obchodníky, kteří z Božího domu dělali tržnici. (J 2,13–22) Jak jdou tyhle dvě věci dohromady, jak si to v hlavě srovnat?

Kostel je opravdu zvláštní místo. Postavili ho lidé, často z rozhodnutí panovníka, a někteří si mysleli, že ho staví pro Boha. Ale když Kristus říká, že by se mohl klidně zbořit, mluví jako Boží syn, který ho pro sebe nepotřebuje. To ale vůbec neznamená, že bychom ho nepotřebovali my. Jakmile se chrám „posvětí“ a odevzdá Bohu, je to jeho místo, posvátný dům Boží, a tak se v něm má člověk chovat.

Ale k čemu ho vlastně potřebujeme? Někteří křesťané si myslí, že je to prostě shromaždiště, místo, kde se společně modlí a nic jiného. Může pak být docela obyčejný a prostý, protože Boží dům z něho dělají teprve věřící. Jak to říká svatý Pavel: „Vy jste Boží stavba.“ To je z Kristova hlediska jistě pravda, ale je to tak i pro nás? Když to jinak nejde, můžeme se jistě scházet kdekoli a ve vězeních se sloužily mše i na celách. Ale když si to můžeme dovolit, může krásný kostel poskytnout i něco víc.

V prvním čtení mluví prorok Ezechiel o tom, jak ho anděl vede do chrámu a pod chrámem vyvěrá pramen vody. (Ez 47,1–12) Na Blízkém východě je pramen oáza života, zázračné místo, kde něco roste. To my Evropané tolik nevnímáme, protože vody je tu dost – a přece i naši předkové stavěli kostely často nad pramenem, jako třeba právě tady v Břevnově. I pro ně byl pramen zvláštní, posvátné místo, kde zničehonic ze země teče voda a dává všemu život. Rozumí se zadarmo a bez našeho přičinění.

Takovým místem, odkud může proudit Boží život, je každý kostel. Jak se to děje? Je to nějak vidět? Na první pohled asi ne. Chodím tu do kostela víc než sedmdesát let a teprve nedávno jsem si všiml jedné důležité věci. Když končí bohoslužba slova a chystá se vlastní oběť, říká kněz úžasné slovo: „Vzhůru srdce“ a my mu odpovídáme, jako že už je máme „u svého Pána“. Nevím, jak vy, ale já jsem tomu donedávna vůbec nerozuměl, jako kdybych to neslyšel.

Ano, kostel je místo, kde máme „pozvednout srdce“ od svých každodenních starostí, obav a shánění, přestat přemýšlet, co co stojí a jak to co nejvýhodněji koupit a začít se dívat jinak, se srdcem obráceným vzhůru. Všimnout si, jak to nejdůležitější a nejcennější – život, lásku, děti, přátelství – si nikdy nemůžeme koupit, ale můžeme o to jen prosit a za to děkovat. Proto se z kostela nesmí dělat tržnice, kde srdce nemá co mluvit, kde se jen počítá, smlouvá a obchoduje. Kde bychom snad měli hledět na svůj vlastní prospěch a ty druhé považovat spíš za své konkurenty, ne-li rovnou soupeře a nepřátele.

Vyprostit se z téhle všední, každodenní polohy „dole“, kde si člověk musí dávat pozor, aby ho neošidili, kde se musí ohánět a prosazovat, je hrozně těžké, skoro nemožné. Ostatně ve všední den si to někdy ani nemůžeme dovolit – kam bychom přišli? Aby se to aspoň občas povedlo, k tomu slouží církev, kostel a bohoslužba. Proto se v kostele zpívá a hraje, protože v písni se odvážíme vyslovit i něco, co bychom se sami říct ostýchali. Proto mívá kostel vysokou klenbu a někdy i věž, proto má po stěnách obrazy a sochy, aby se naše podvyživená a ušlápnutá srdce probrala a probudila. Aby se aspoň ve svátek odvážila „pozvednout“ k té Boží kráse a dobrotě, na kterou má člověk odpovídat čistotou, upřímností, štedrostí i statečností – jedním slovem láskou.

Pokora a vděčnost

(J 3,14-21)

Dnešní čtení jsou hodně dramatická a na první pohled vypadají, jako kdyby spolu moc nesouvisela. Líčí nejdřív zničení jeruzalémského chrámu, pak smutek vyhnanců v Babylonu a nakonec mluví o spáse, o věčném životě v Ježíši Kristu. V evangeliu jsme četli, že „tak Bůh miloval svět, že dal svého jednorozeného Syna, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný. Bůh přece neposlal svého Syna na svět, aby svět odsoudil, ale aby svět byl skrze něho spasen.“

Ale začnu prvním čtením. Malé děti, když něco rozbijí, hledí se z toho vymluvit. Buď řeknou, že „se“ to rozbilo, anebo to zkusí na někoho shodit. Když jsme trochu odrostli, naučili jsme se k tomu ještě vytahovat, chlubit se tím, co jsme dokázali, co se nám povedlo. Všimněte si, jak dobře si pamatujeme, jak nám kdo ublížil, a na druhé straně co jsme komu udělali dobrého. Jenže to je v nejlepším případě jen polovina skutečnosti. Na to, co jsme my sami někomu provedli a také na to, co jsme dobrého dostali, rádi zapomeneme. Z toho, co jsme provedli, se snažíme nějak vymluvit, a co jsme dostali, považujeme za samozřejmé.

Boží slovo učilo Židy dívat se na to obráceně. První čtení (2 Pa 36,14-23) mluví o velkém neštěstí, které postihlo Jeruzalém a lidi, kteří v něm žili. Ale nestěžuje si tolik na „nepřátele“, kteří město zničili, a naopak připomíná, co všechno napáchali oni sami: „Všechna knížata,

kněží i lid se dopustili mnoha nevěrností.“ Kdybychom to chtěli svalit na Židy, zachovali bychom se jako malé děti a text bychom vůbec nepochopili. My ho máme číst tak, že my jsme to napáchali, naše „knížata, kněží i lid“. A jak to dopadlo? Ne že by se ti vyhnanci sami vzchopili a vybojovali si návrat. Kdepak. To Bůh, Hospodin, jim poslal perského krále Kýra, který je pustil domů a dovolil jim obnovit Jeruzalém.

V Žalmu 137 si vyhnanci v Babyloně nestěžují na zlý osud, ale vzpomínají na Jeruzalém a touží po něm, že jim Hospodin jednou dovolí, aby se tam vrátili. Něco podobného říká také svatý Pavel ve druhém čtení: „Není to vaší zásluhou, je to dar Boží! Dostáváte ho ne pro skutky, aby se nikdo nemohl chlubit.“ (Ef 2,4–10) Všechno co máme, z čeho žijeme od narození až do smrti, je dar Boží. Spása, záchrana v Pánu Ježíši není výsledek našich dobrých skutků, ale zase čistý dar.

To neznamená, že by na tom, co děláme a neděláme, nezáleželo. Právě naopak: „Jsme přece jeho dílo, stvoření v Kristu Ježíši k dobrým skutkům.“ K tomu jsme na světě, ne abychom se chlubili, ale abychom z toho, co jsme dostali, rozdávali druhým, pomáhali jim v nouzi a povzbuzovali je, že se nemají čeho bát.

Ten postoj pokory a vděčnosti před Bohem, který od nás Kristus a dnešní čtení vlastně chtějí, k němuž nás pobízejí, jistě není snadný. Znamená přestat se před Bohem i před sebou samými vylouvat a přestat se chlubit a vytahovat. My nejsme ti ubozí dobrodinci, kterým všichni ubližují, ale spíš vypočítaví prevíti, kteří berou plnými hrstmi a ještě si pečlivě počítají své bolístky a křivdy. Ale kdyby se nám podařilo se tohohle zbavit, mohli bychom vyhrát dvě úžasné věci: Naučili bychom se radovat z toho, co jsme dostali a dostáváme, a odnaučili bychom se strachu.

„Věčný život“ si možná neumíme představit, ale kdybychom si začali všímat toho, jak se o nás Bůh dnes a denně stará, mohli bychom „uvěřit“, to znamená spolehnout se na Kristův slib, že nás nenechá zahynout a že se tedy nemusíme ničeho a nikoho na světě bát, a to dokonce ani smrti. Kdo v Krista uvěřil a přestal se o sebe bát, nepotřebuje se před Bohem ani před sebou vymlouvat a nepotřebuje se ani chlubit. Ví, co má a nemá dělat, ví, co se Bohu líbí a nelíbí, a může se svěřit do jeho lásky, která ho nikdy neopustí a nezklame.

Jak Bůh miluje člověka?

(J 3,14–21)

Čtení dnešní neděle určitě nejsou snadná a člověk má někdy dojem, jako kdyby nám církev i jejich výběrem a sestavením předkládala jakousi hádanku: jak to všechno souvisí dohromady? Dnešní bohoslužba slova jistě vrcholí evangeliem, a k tomu i obě předchozí čtení (2 Pa 36,14–23 a Ef 2,4–10) nějak směřují, nějak je snad vysvětlují a doplňují. Ale jak?

V synoptických evangeliích – Matoušově, Markově a Lukášově – mluví Pán Ježíš spíš stručně, v otázkách a odpovědích a často v názorných podobenstvích. V Janově evangeliu jsou naproti tomu i delší souvislé výklady, velice hutné, ale také jaksi obecné a teoretické. Dnešní úryvek je část Ježíšovy odpovědi Nikodémovi, významnému a vzdělanému židovskému učiteli z farizejské školy. Ježíšovo působení ho tak zaujalo, že za ním v noci zašel, protože mu vrtalo hlavou, co vlastně Pán Ježíš říká a jak to myslí.

Jenže to, co se dozvěděl, není žádný předpis a návod, jak má on sám žít a jednat, ale naopak výklad o tom, jak to Bůh s člověkem myslí a jak s ním jedná. Ani to ale není nějaký jasný a logický výklad krok za krokem, ale spíš řada obrazů, překvapivých paradoxů. Ty nejdůležitější a nejvyšší věci mezi Bohem a člověkem se totiž nepodobají naší běžné zkušenosti, nemáme pro ně žádné pojmy a tak se o nich nedá mluvit jinak než v obrazech. „Neboť tak Bůh miloval svět, že dal svého jednorozeného Syna, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný.“ To je jistě to hlavní a nejdůležitější. Avšak hned následující

věta mluví o záhubě a soudu, o záchraně a spasení. Takže přijde nějaký soud a někdo bude odsouzen? Evangelium říká něco jiného: „Bůh přece neposlal svého Syna na svět, aby svět odsoudil, ale aby svět byl skrze něho spasen. Kdo v něho věří, není souzen; kdo nevěří, už je odsouzen.“

Snadné a jednoduché to jistě není, to má ale svůj velice dobrý důvod. Písmo svaté není žádný návod k použití, aby si tam člověk rovnou přečetl, co kdy má a co nemá udělat. Bůh nás přece stvořil „ke svému obrazu“, dal nám duši, rozum a svobodu, abychom svůj život sami vedli a museli si s ním sami lámat hlavu. V tom je velikost člověka, že to za něho nikdo jiný udělat nemůže. Žádný výklad proto nemůže za nás rozluštit tajemství života a smrti, zato by snad mohl ukázat, odkud s tím začít.

Začnu soudem, který si ještě dovedeme představit: někde je nějaká vina a žaloba, soudce, rozsudek, případně trest. Ale tady to asi bude jinak: jedni vůbec souzeni nebudou – a druzí už jsou odsouzeni. Kdo je odsoudil a jak? Řecké slovo *krisis* – které běžně používáme, kdykoli mluvíme o nějakých „krizích“ – může znamenat rozsudek, ale také jakékoli rozlišení, oddělení jednoho od druhého. Tak jako když Bůh na počátku „oddělil světlo od tmy“. „Světlo přišlo na svět, ale lidé měli raději tmu než světlo, protože jejich skutky byly zlé.“ Tím se vlastně sami oddělili a odlišili od těch, kdo „jednají podle pravdy a jdou ke světlu“, a jako kdyby už tím „byli odsouzeni“. Takže lidé, kteří jednají dobře, budou zachráněni a dostanou za odměnu život věčný?

Tak jednoduché to také není, jak k tomu dodává List Efezským: člověk může být spasen jen Boží milostí, není to odměna za jeho zásluhy. To vůbec neznamená, že by na skutečích nezáleželo, jenže těmi se „nikdo nemůže chlubit“. Je to právě obráceně: člověk „mrtvý pro své hříchy“ může být zachráněn čili spasen jen tím, že ho „Bůh přivede

k životu“, že se jaksí „znovu narodí“, že se „obráť“ a „jde ke světlu“. To se neprojeví tím, že by měl kolem hlavy svatozář, ale samozřejmě tím, že dobře žije a jedná, že dělá „dobré skutky“. Dělá je s chutí a s radostí, ne ze strachu jako pověřiví lidé. To se přece rozumí samo sebou, k tomu byl „v Kristu Ježíši stvořen“.

O život v ráji se člověk podle Bible sám připravil Adamovým hříchem, tím, že svého Stvořitele neposlechl. Proto má na světě různé bolesti a strasti, nouzi, trápení a smrt. Je „mrtvý“ proto, že ve své bídě nevidí žádnou naději – a když si ji chce sám udělat, v různých projektech a plánech, čeká ho často zase zklamání. Je „mrtvý“ v tom smyslu, že mu všechno připadá marné a zbytečné, na nic a k ničemu. Nemůže „jít za světlem“, protože nikde žádné nevidí. Aby ho Bůh znovu „přivedl k životu“, probudil z té bídy a beznaděje, „dal svého jednorozeného Syna“ a „vyvýšil ho“ na kříži, aby k němu lidé vzhlíželi s nadějí jako kdysi židé na Mojžíšova měděného hada. Kříž tak pro křesťany není znamení smrti, nýbrž vzkříšení – té pevné a spolehlivé naděje, kterou nemůže otrást žádné utrpení a smrt. Že si vzkříšení, záchranu a spásu neumíme představit, je jenom přirozené: všechno, co si představit umíme, se může týkat jen tohoto smrtelného života, plného starostí a utrpení, kde se ale přesto o věčné záchraně rozhoduje.

O vodě a žízní

(J 4,5-42)

Dnešní evangelium není pro současného člověka právě snadné, ale možná o to důležitější. Říká několik úplně zásadních věcí, a to velmi jednoznačně. Možná jste si všimli, že „spása je ze Židů“, že vyrůstá z Božího zjevení starému Izraeli. To, čemu říkáme „Starý zákon“, není tedy pro křesťana jen nějaká starožitnost, odbytá a vyřízená Ježíšovým vystoupením, která by se křesťanů netýkala. Ježíš se tu také přímo hlásí k tomu, že je Mesiáš, Spasitel světa. Na jiných místech evangelií to neříká tak přímo.

Rád bych ale připomněl ještě něco jiného. Dnešní evangelium by pro nás mohlo být i jakési poučení nebo cvičení v tom, jak se dá mluvit o Božích věcech. O duši, o spáse, o věčnosti, o Božím království – zkrátka o tom, co přesahuje naši běžnou zkušenost. Protože se s nimi neseťkáváme, nikdy a nikde je nevidíme a nemůžeme si na ně sáhnout, nemáme pro ně ani jednoduchá slova. Ta, která používáme, jsou stejně odvozená od věcí, které známe: tak „duše“ pochází od dýchání, spása od záchrany a Boží království je zřetelně odvozené od těch pozemských „království“, jaká ještě známe.

Tento způsob zacházení se slovy je nám dnes spíš cizí a nejsme na něj zvyklí. Už ve škole si zvykáme, že slova mají jeden určitý význam – jako je to ve vědě nebo na úřadě. A přece to tak nemusí být – nejenom v básni, ale i v běžné řeči. Tomu, čím se pouští voda do vany, sice také říkáme „kohoutek“, ale už si ani nevšimneme, že to kdysi byla metafora: použití běžného slova pro něco jiného

a tenkrát neznámého. Přesto to není použití úplně náhodné nebo libovolné: vodovodní kohoutek našim předkům zřejmě připomínal hlavu kohouta, tak jako jim benzinové čerpadlo připomínalo obyčejnou pumpu na dvoře. Často se ta neznámá věc nemusí té známé ani podobat, ale spíš si lidé všimli, že má podobný účel a smysl: tak někoho napadlo, že letadlo má „křídla“ a „ocas“, i když na nich nemá peří, že židle má „nohy“ nebo že auto má „kufr“ – a při tom už zůstalo.

Dnešní úryvek ze svatého Jana ovšem mluví o duchovních věcech, které nás a naši životní zkušenost přesahují úplně, a používá k tomu dvě velice běžná, obyčejná slova: vodu a žízeň. Oběma samozřejmě rozumíme, ale představujeme si je jinak než naši dávní předkové – a z toho mohou vznikat vážná nedorozumění a potíže. Ostatně ani Samařanka ani učedníci Ježíšově řeči ne a ne rozumět.

Co si našinec představí, když se řekne „voda“? Bezbarvou a čirou tekutinu, která teče z kohoutku, kterou se myjeme a ze které vaříme. Voda je také déšť, je v řece a v moři, když zmrzne, je z ní led a sníh, a ve škole jsme se učili, že je to H₂O. Na to ale Pán Ježíš určitě nemyslí a vodu spojuje se žízní. Ano, to také známe a víme, že voda je pro život nezbytná. Naše tělo tvoří z velké části voda, a když máme žízeň, musíme se napít. Takhle Ježíšovi rozumí i Samařanka, jenže o to mu zřejmě nejde. Zkusme to z jiného konce.

Naši předkové si vody vážili daleko víc než my. V jižních zemích je i dnes vzácná a podle islámu, kdo vykopal studnu, přijde po smrti rovnou do nebe. Proto se v evangeliu mluví o „studni Jakubově“, protože je spojena s dávným patriarchou a je to vlastně posvátné místo, zvláště vhodné pro vážný rozhovor o Božích věcech. Kristus tu o nich rozmlouvá se Samařankou – se ženou a k tomu ještě z prostředí, které se Židům odcizilo. Ani její rodinné poměry či spíš nepoměry mu v tom nebrání.

Pro staré národy byla voda „živel“ ještě v jednom ohledu. Dobře tenkrát věděli, že malé děti se rodí v plovodové vodě a každý život z vody začíná. Jenže na druhé straně, když někdo spadne do moře, nejspíš se utopí a zahyne. Voda je tak živel života i smrti, tak jako v pohádce o mrtvé a živé vodě. Když svatý Pavel píše o křtu, užívá právě tento obraz křtu jako smrti a nového narození – a obojí je z vody.

Tohle všechno Pán Ježíš v rozhovoru předpokládá a ukazuje Samařance, že ani „obyčejná voda“ není tak docela obyčejná: že voda a žížeň mohou být prostředek, jak mluvit o duchovním a náboženském životě, který ovšem není vidět. Člověku se může nejdřív ukázat jako „žížeň“, dnes bychom možná řekli jakási vyprahlost, suchopár. Ať se sebevíc namáhá a stará, nejednou mu připadne, že je to všechno marné a k ničemu. Tuhle „žížeň duše“ se snažíme „hasit“ všelijakými příjmnostmi, novinkami a radostmi, úspěchy a výkony, které ji jaksí „zaženou“ – ovšem jen na chvíli. Někteří ji dnes zahánějí neobyčejnými zážitky, jako třeba cestovatelé nebo horolezci, a mnoho mladých lidí hledá pomoc v drogách. Jenomže za nějaký čas si na to všechno člověk zvykne, a pokud své lidství úplně nepotlačí, bude zase „žíznit“.

Právě k těm, kdo nejsou jenom zvědaví na „něco nového“, ale trpí opravdovou žízní, k těm se obrací Kristovo evangelium. Říká jim, že Bůh pro ně stvořil svět, že je vede svým slovem a že je tak miluje, že k nim poslal svého Syna. Že mu nezáleží na tom, zda jsou krásní, bohatí a úspěšní, ale jak „plní jeho vůli“, jak se podílejí na jeho stvořitelském a vykupitelském záměru. Jak se milují mezi sebou a jak z jeho darů budují království Boží mezi námi. Tak ho mají uctívat „v duchu a v pravdě“, a nemusí to dělat jen v Jeruzalémě a na „této hoře“ blízko města Sichem, ale úplně všude, kamkoli je život zanesen. A pokud se na něho

spolehnou, nemusí už nikdy trpět žízní. I kdyby se jim nic nedařilo, měli velké starosti, trápení a bolesti, jejich život má smysl, má naději, kterou jim nevezme ani smrt.

To je ta „voda“, kterou Kristus nabízí Samařance. Pro-
sme ho dnes o ni také pro sebe.

Chléb z nebe 1

(J 6,41-51)

Není to dnes poprvé, co se nedělní čtení týká eucharistie, našeho společenství s Kristem u stolu Páně. Po několik nedělí za sebou čteme z evangelia svatého Jana a nejsou to právě snadná čtení. Ostatně o pár veršů dál za dnešním úryvkem si sami Ježíšovi učedníci trpce stěžují, že mu nemohou rozumět: „To je hrozná řeč! Kdo to může poslouchat?“ (J 6,60) Mnozí z nich ho dokonce opustili a „už s ním nechodili“. Možná také znáte lidi, kteří si rádi v Bibli čtou, rádi poslouchají Ježíšova krásná podobenství i napomenutí, mají rádi jeho myšlenky, ale když dojde na jeho Vtělení, na jeho činy, na něho samého, nechtějí s tím mít nic společného. Najednou totiž nejde jen o slova a o myšlenky, ale něco se tu stalo a něco se tu děje. Dokonce něco „hmotného“.

Co se to tedy děje při každé mši svaté? Jak Kristus přichází mezi nás v podobě chleba a vína, jak se nám dává v hmotné, i když zároveň také významné čili symbolické podobě? Hmotné je pro nás to, na co si můžeme sáhnout, vzít to do ruky a třeba ještě zvážít. Tak je kus dřeva jistě hmotný, ale když se z něho vyřeže socha, není už jenom hmotná, ale také něco znamená. Eucharistie ovšem není vyřezaná z chleba, neznámá něco jen svým tvarem; je to proměněný chleba, hmotná přítomnost Krista mezi námi, i když to na něm není vidět ani mikroskopem. A přece je to mnohem víc, než jen připomínka Poslední večeře, jak si někteří myslí. Není to jen naše vzpomínání, protože

v eucharistii se nám dává živý Kristus sám. Co na tom, že to nevidíme?

Eucharistie, svátost těla a krve Páně, je jistě tajemství naší víry, jedno z těch největších. Není to ale proto, že by je někdo utajoval a skrýval, jako se utajují nové zbraně. Právě naopak: křesťanská tajemství nejsou někde ukrytá ani zašifrovaná, aby se k nim nikdo nedostal. Dějí se veřejně a za bílého dne, před našima očima. Pán Ježíš se narodil jako každé jiné dítě, v obyčejné a k tomu ještě velice chudé rodině. Přichází mezi nás každý den a na tisících míst, ve velkolepých kostelích i v ubohých chatrčích a přístřešcích, jako kdyby zaplavoval celou Zemi svou štědrostí. Není to hodně zvláštní druh tajemství, úplně jiného, než jaká známe z detektivek a z fantastické literatury?

Ano, křesťanská tajemství jsou úplně jiná než tajemství všelijakých esoterických skupin a sekt, právě proto, že se vůbec neskrývají a neutajují. Dějí se tiše a bez rámusu. Pán Ježíš přichází mezi nás v něčem tak obyčejném, jako je chleba. Kdo nechce nebo nemůže, vůbec si toho nemusí všimnout. Tak jako si nevšimne, že svítí slunce, že roste obilí na poli nebo že se narodí malé dítě. Abychom zázrak eucharistie nepřehlédli, musíme lépe otevřít oči a hlavně otevřít srdce, zvednout je ze země. Proto hned na začátku mešního kánonu říká kněz „Vzhůru srdce!“ – a my na to odpovídáme „Máme je u Pána.“ Opravdu je u něho máme? Neříkáme to jen tak, bezmyšlenkovitě a skoro automaticky, jak to máme naučené?

Ale ještě než se odvážím říct něco víc o eucharistii, řeknu ještě tři poznámky k evangeliu, které jsme právě četli. Možná pomohou, aby nám neznělo tak nepřístupně, tak hrozně. První se týká slova „tělo“. To pro nás znamená tu hmotnou, masitou stránku vlastní osoby, kterou si ráno myjeme a s níž občas chodíme k lékaři. To si lidé Ježíšovy doby představovali jinak. Řečtině totiž chybí slovo pro

konkrétní jednotlivou osobu, každého živého člověka v jeho jedinečném celku a úplnosti. Musela to opisovat třeba slovem „tvář“, ale Pán Ježíš volí slovo „tělo“, což ovšem neznamená maso, nýbrž živého člověka. Na rozdíl od nehmotného ducha, který je všem společný, ale neviditelný, chce tím možná zdůraznit, že je zde přítomen jako jedinečný a živý člověk, úplná osoba se vším všudy. Ostatně ani „vzkříšení těla“ nemusí znamenat nic fyziologického, ale právě obnovení jedinečné lidské osoby.

Druhá poznámka se týká chleba. Chleba tu znamená všechno to, čím se člověk nejen udržuje naživu, ale z čeho si také buduje své tělo. Jak to říká Mistr Eckhart: „Mojí rodiče jedli maso a chleba, a z toho jsem se narodil já, Eckhart.“ Protože z toho, co jíme, si také budujeme své jedinečné bytosti, není společné jídlo jen tak. Kdykoli totiž jíme společně, stáváme se tak trochu příbuznými, protože pak už v sobě trvale máme něco společného.

A za třetí, možná jste si všimli, že dnešní evangelium používá ještě jeden neobvyklý výraz. Kristus se podle něho „dává“ či „obětuje“ za život světa. Nejenom za mě a za tebe, nejenom za všechny lidi, ale za život celého světa, světa jako celku. O Janově evangeliu se často říká, že je hodně duchovní, a je to jistě pravda. Jenže kupodivu se právě ono duchovní projevuje jako velice konkrétní a tělesné, i když jistě ne jenom hmotné.

Kdyby se nám tedy dnes podařilo zvednout srdce vzhůru, mohli bychom snad zahlédnout aspoň kousek toho, co s námi chce Kristus skrze eucharistii udělat. Dává se celý a úplný, se vším všudy, a to v obyčejném chlebu. My všichni po celém světě a se všemi, kdo nás za všechna ta dlouhá křesťanská staletí předešli, se tak jeho prostřednictvím stáváme „jedním tělem“ církve, čili, jak jsem už řekl, jaksi příbuznými. Přijímáme živého Krista v jeho osobní a jedinečné úplnosti, ale nepřijímáme ho jenom

pro sebe, ale pro život světa. Pán Ježíš se svým narozením „snížil“ mezi nás, ale zároveň tím pozvedl a posvětil každé narození, zázrak každého nového života. V eucharistickém chlebu jako kdyby nás nejen spojoval, ale zároveň tím pozvedal a posvěcoval každodenní zázrak chleba, ten podivuhodný, nepochopitelný „život světa“, na němž mu tolik záleží.

Chléb z nebe 2

(J 6,41-51)

Proč je dnešní evangelium tak těžké? O pár veršů dál za tím, co jsme četli, to říkají sami učedníci: „To je tvrdá řeč! Kdo tomu může rozumět?“ Nejspíš je těžké proto, že mluví o věcech, pro která nemáme slova. Naše řeč je jako dělaná pro to, o čem denně mluvíme a s čím máme vlastní zkušenost. Dovede si ovšem poradit i s novinkami, s věcmi, s nimiž jsme se ještě nikdy nesetkali. Když Indiáni prvně viděli lokomotivu, jistě se lekli a žasli, ale pak jí začali říkat „ohnivý kůň“. Když naši předkové prvně viděli vodovod, určitě žasli – až přišli na slovo „kohoutek“. To se všem tak zalíbilo, že dodnes té věci v koupelně docela samozřejmě říkáme kohoutek. Tomu se odborně říká metafora a jak je vidět, naše řeč je jich plná, nejenom v básních a literatuře.

Metafora je způsob, jak mluvit o věcech, pro která nemáme slova, protože nějak přesahují běžné starosti všedního života. Náboženská řeč se bez metafor nemůže obejít. Jejich kouzlo je v tom, že nevýslovné věci vyjádří obyčejnými slovy – tak jako podobenství. Propojí je tak s něčím, co dobře známe a s čím máme zkušenost. Musíme ovšem dávat pozor, co taková metafora skutečně míní, v čem se té věci, o kterou jde, podobá a v čem se od ní liší. „Ohnivý kůň“ nemá kopyta, a když řekneme „leje jako z konve“, nikde žádná konev není.

Dnešní evangelium mluví o tom, na co se máme těšit, a používá slova o věčném životě. O životě něco víme a jistě nám na něm záleží. Ale život končí smrtí – takže co tu znamená „věčný“? Život je protiklad smrti a řeč je

tedy o „životě“, který smrtí nekončí. Jenže co se o něm dá vůbec říci? Jak bychom si ho mohli představit? Člověk se udržuje naživu tím, že jí a evangelium proto mluví o „chlebu“. Jenže věčný život jistě neznamená, že bychom měli „věčně“ chodit k pekaři. Proto Pán Ježíš říká, že staří Izraelci sice jedli manu, ale přece umřeli. Teď jde o něco úplně jiného a věčný život se neudržuje jídlem.

Jenže čím potom žije, z čeho? Z myšlenek? Kdepak, to by byl jen myšlený život, představa, možná iluze. Věčný život je podle evangelia tak skutečný, jako chleba a krev a jako Ježíš sám. Jako se lidské tělo buduje z jídla, čerpá z něho energii a život, tak se „věčný život“ živí a buduje z Ježíše samého. Dokonce – jak jsme četli – z jeho „těla“, to jest z jeho jedinečné bytosti, která se dává za život světa. Není divu, že pak v Římě někteří křesťany podezírali z kanibalství. Ale Pán Ježíš zřejmě chce říci hlavně dvě věci: věčný život je tak skutečný, jako tělo a krev, a přitom se vůbec nepodobá tomu životu, kde se vaří a jí.

„Tvrdá řeč“ to jistě je a žádným výkladem tak docela nezměkne, nepoddá se našemu chápání. Proto ji také církve nevykládá jenom chatrnou řečí kazatelů, ale svátostným jednáním, slavením mše svaté. Chléb a víno nejsou jenom symboly, ale jakýmsi tajemným, nepochopitelným způsobem Ježíšovo tělo a krev, které můžeme na jeho pozvání přijímat. Ne že bychom tím nějak prohlédli Boží záměr s námi, ne že bychom už věděli, jak by věčný život mohl asi vypadat, ale můžeme Ježíšovu přítomnost „okoušet“ zde a nyní a dělat s ní jakousi zvláštní, nepřímou zkušenost. I když ji nevidíme a nechápeme, můžeme ve víře zakoušet, jak je skutečná.

Cizoložná žena

(J 8,1-11)

Jedenáct veršů dnešního evangelia je úplně zvláštní, jedinečný text. Tak zvláštní, že si s ním už první křesťané nevěděli rady. To bych měl trochu vysvětlit. Text řeckého i latinského Nového zákona je zdaleka nejlépe doložený starověký text. Na rozdíl od jiných spisů, které se zachovaly v několika málo pozdních opisech, jsou řeckých rukopisů Nového zákona tisíce, některé z nich ze 4. století a zlomky jsou ještě starší. V textu Nového zákona je jen několik málo míst, kde se nejstarší rukopisy rozcházejí – a dnešní perikopa je jedním z nich. V několika nejstarších rukopisech chybí a jeden ji zařazuje do Lukášova evangelia. Přitom o jejím stáří se nedá pochybovat a její obsah je tak mimořádný, že by si ji nikdo nedovolil do textu svévolně přidat. Spíš je to tedy tak, že text do evangelia patří, ale někdo se ho už velmi dávno lekl a raději ho vynechal. Když si ho člověk pozorně přečte, možná by mu i dal za pravdu: Kam bychom přišli, kdyby se zločiny netrestaly?

Ovšem příběh, který jsme před chvílkou slyšeli, mluví o něčem úplně jiném. Je krátký a prostý: ženu chytili při činu a měli by ji podle Zákona ukamenovat. Místo toho ji ale vedou k Ježíšovi, možná také proto, že se v té době už běžně nekamenovalo. Spontánní popravu na místě činu, moderně řečeno lynč, už v té době nahradil soud. Žalobci chtějí vědět, co na to řekne Ježíš. Ten se ale k odpovědi nemá a píše si po zemi. Až když naléhají, řekne úplně nečekanou věc: podívejte se sami na sebe. A najednou

je všechno jinak. Všichni mlčí a za chvíli se začnou rozcházet. Nenašel se mezi nimi ani jeden, který by se odvážil vzít kámen. Zřejmě to byli opravdoví a vážní lidé.

Evangelium ostatně říká, že rozcházet se začali ti starší. Co se to s nimi stalo? Zřejmě uviděli něco, co je předtím nenapadlo: že totiž nejde jen o tu provinilou ženu, ale také o ně samé. A protože měli tu staletou židovskou výchovu, která je naučila soudit sebe samy, viděli, že ji zabít nemohou. Ne že by tolerovali nebo dokonce schvalovali to, co udělala, ale každý si sám uvědomil, že není jejím soudcem.

To je nesmírně důležité rozlišení. Tak jako rodiče i lidské společnosti musejí občas trestat. Jak říká jeden prastarý indický zákoník, „kdyby panovník netrestal ty, které trestat má, ti silnější by si ty slabší pekli jako ryby na rožni“. Na druhé straně, každý se musí občas bránit, bránit své děti, a dokonce každého, komu hrozí násilí. Ale trest je něco jiného. Ta špatná věc se už stala a žádný trest jí nemůže zabránit. A k tomu, aby člověk vychovával a trestal ty druhé, potřebuje nějaké pověření, ať už přirozené jako rodiče nebo instituční jako soudce.

Jenže v téhle neobyčejné chvíli a v setkání s Ježíšem o nic takového nejde: jako kdyby se tu na chvílku zjevilo království Boží, kde je to jinak. Trest je něco bolestivého, čeho se člověk bojí. Ale jen málokdy mu pomůže, aby si sám uvědomil, že udělal něco hanebného. Bát se trestu přece dovede i pes. Jenže kdo nekrade a nezabíjí jen proto, že se bojí trestu, může se naopak poučit a příště to udělat šikovněji, aby ho nechytili. Proto je trest vždycky jen jakýmsi provizoriem, opatřením z nouze, když tu nic lepšího není. Zlo se potrestáním jen málokdy odstraní a člověk se trestem vůbec nemusí polepšit.

Proto království Boží nestojí na strachu. Ježíš v dnešním evangeliu nikoho netrestá ani nesoudí. Jen každému nastaví zrcadlo, aby se dobře podíval na to, co sám udělal

a dělá. Díky tomu se ti samozvaní soudci neposkvrnili krví, a protože na to přišli sami, budou přišťe jednat jinak. Když potom Pán Ježíš zůstane s provinilou ženou sám, také ji neodsoudí. Zachránil jí možná život a teď jí jen připomene, aby už přišťe nehřešila. Všechno se to odbude pár slovy, a přece se tu se všemi stalo něco hlubokého, co změnilo jejich životy. To zlé se všem ukázalo jako zlé a všichni odešli s trvale proměněnou duší. Copak by se toho dalo dosáhnout nějakým trestem?

Dnešní evangelium líčí jakýsi záblesk Božího království do našeho obyčejného světa. Ale i když člověk pochopí, jaká úžasná věc se tu odehrála, nemůže si naivně myslet, že v království Božím už žije. Pán Ježíš totiž musel předpokládat jednu základní věc: musel se spolehnout, že všichni jsou takového obrácení schopni, že se mu nevysmějí a neprovedou si to svoje. Nebo přesněji, musel jim v té chvíli posvítit do duše svou milostí, aby viděli a pochopili. To my sami ovšem nedokážeme, ale můžeme ho o takovou pomoc poprosit, jako to ostatně děláme pokaždé, když se modlíme „přijď království tvé“.

Cizoložnice

(J 8,1-11)

Příhoda s nevěrnou ženou je na první pohled tak jednoduchá, jako kdyby na ní ani nebylo co vykládat. Stačí pozorně číst a poslouchat. Je to jedna z nejkrásnějších pasáží evangelia a Pán Ježíš v ní ukazuje, co rozumí tou „lepší“ nebo „větší spravedlností“ Božího království, kterou má každý křesťan hledat. Ale pozor, to už není tak jednoduché, a tak si s dnešním evangeliem už dávno někteří křesťané patrně nevěděli rady. Jak asi víte, biblické texty jsou zdaleka nejlépe zachované starověké texty vůbec. Na rozdíl třeba od Platóna, jehož spisy se zachovaly v několika středověkých rukopisech, řeckých rukopisů evangelií je několik tisíc a ty nejstarší zlomky jsou už ze 2. století. Jen na několika málo místech se rukopisy od sebe liší – a dnešní evangelium je jedno z nich. V několika nejstarších rukopisech chybí a jeden ji zařadil do Lukášova evangelia.

Přitom je docela jasné, že později by se už nikdo neodvážil takový příběh zařadit do textu dodatečně. Zřejmě tedy do evangelia patří, ale už někteří první křesťané se ho nejspíš lekli. Měli možná dojem, jako kdyby zlehčoval provinění té nevěrné ženy. To bychom neměli přehlédnout nebo bagatelizovat. Manželská nevěra je vážná věc a Bible ji ostře odsuzuje. Nejde tu jen o její sexuální stránku, ale také o to, že je to nevěra – porušení slibu, zklamání důvěry toho druhého. Dokud se lidé živili jako zemědělci, záviseli jeden na druhém, a kdyby jeden z rodičů odešel, hrozilo by těm ostatním, že umřou hlady. A tady najednou Pán Ježíš řekne „ani já tě neodsoudím“ – jako kdyby o mnoho nešlo. Je to opravdu tak?

Určitě to není v tom smyslu, že by Kristus chtěl „zrušit Zákon“ a Desatero, že by je chtěl zpochybnit a zlehčit. Zákon je zákon a má se dodržovat – už proto, abychom se na něj všichni mohli spolehnout. Ale i na jiných místech Pán Ježíš ukazuje, v čem je Boží spravedlnost „větší než farizeů a zákoníků“, a přitom se ukáže, že je vlastně ještě náročnější. Tak třeba v Horském kázání říká, že nepřišel Zákon zrušit, nýbrž naplnit (Mt 5,17). A tam pak také ukazuje, co tím myslí: nejenom že vražda zasluhuje trest, ale už kdo se zlobí na svého bratra, jako kdyby ho zabil.

Člověku, který jedná podle zákona, zřejmě není co vytýkat: dodržuje zákon a dělá to, co má. Na našem příběhu ale Pán Ježíš ukazuje, co to znamená zákon „naplnit“ – snad bychom mohli říci, naplnit jeho smysl. A smyslem zákona i trestu je, aby se něco nedělalo. Ti, kdo tu ženu k Ježíšovi přivedli, byli přesvědčeni, že situace je jasná: chytili ji přece při činu a není co vyšetřovat. Kristus jim ale ukáže, že tak jasná není: kdo z nich se cítí na to, být soudcem a vykonavatelem rozsudku? Tady je dobré připomenout, že patrně věděl, ke komu mluví, a že jeho výzva nebude marná; kdyby to řekl hloučku skinheadů, možná by se mu vysmáli. Ale tihle židovští žalobci, kteří k tomu byli vychováni, to pochopili správně. Podívali se sami na sebe a trochu se lekli: udělali první podstatný krok k pokání. A pak se tiše vytratili; evangelium ještě dodává, že ti starší odešli nejdřív.

Ovšem ani ta obviněná žena se nemohla považovat za vítěze, jako kdyby ji soud osvobodil. Perikopa o nevěrné ženě se často vykládá, jako kdyby se týkala odpuštění. Jenže o tom zde Pán Ježíš nemluví. Když Kristus žalobcům připomněl, že ani oni možná nejsou bez hříchu, dal jim příležitost, aby se posoudili sami – a oni to zřejmě udělali. A stejnou příležitost pak dostane i ta provinilá žena, pokud si své provinění poctivě přizná a spolehne se jen na to, že odpustit jí může jedině Bůh. Na tom nic nemění

to, že nikdo nebyl potrestán: trest je přece prostředek, ne smysl zákona. Ale že se s nimi něco důležitého stalo, že se všichni nějak proměnili a že se příště nejspíš zachovají jinak, o tom nelze pochybovat. Jako kdyby tu na okamžik problesklo Boží království, kde naše vztahy mezi sebou i mezi námi a Bohem budou vypadat jinak.

Ježíšovo jednání se nemůže stát pravidlem, nemůže to být recept, jak by měla společnost nakládat s provinilými lidmi. Soudce nemůže prohlásit, že nikoho neodsoudí, a každý z nás musí občas někomu něco vytknout, někomu vynadat. Ale všichni také víme, jak málo to bývá účinné. Trest možná odstrašuje, ale pachatel se může také zatvrdit a svoji vinu odmítat. Věznice jsou plné lidí přesvědčených, že jsou nevinní, a potrestaný zločinec si možná příště jenom dá pozor, aby ho nechytily. Zato na příkladu nevěrné ženy je vidět, jak se za příznivých okolností dá zlo skutečně odstranit, a to beze zbytku: ne trestem, ale příležitostí a pobídkou, aby pachatel sám nahlédl, co udělal. Aby se před Bohem posoudil a odsoudil sám a aby se spolehl na jeho lásku, na jeho milosrdenství.

To se týká každého z nás, ať už se ocitneme spíš v roli té přistižené ženy, anebo jejích soudců. Soudci, učitelé i rodiče musí někdy odsuzovat i trestat a taková příležitost, aby si provinilý člověk svou vinu přiznal sám, je jistě vzácná. Ale pokud se někdy naskytne, nesmíme ji přehlédnout. To je ta „větší“ spravedlnost nebeského království, kde se lidé mají naučit soudit své vlastní jednání sami. Přiznat si svá selhání a pochopit, že skutečná spravedlnost může nastat jen tak, že mi odpustí Bůh. Že se o spravedlnost a dobré jednání musím dnes a denně snažit, ale jen z Boží milosti a z jeho odpuštění jí mohu také dosáhnout. To je ta Boží spravedlnost, která miluje a odpouští, spravedlnost lepší než každé poučování a napomínání, lepší než soud a trest. Prosme dnes Pána, abychom jí dosáhli.

O pastýřích a ovčích

(J 10,11-18)

Dnešní evangelium je opravdu slavné a dalo také jméno této neděli, které se dříve říkalo „neděle dobrého pastýře“. Proč se Pán Ježíš přirovnává zrovna k pastýři? Tady jsme dnes v jisté nevýhodě, protože s pastýři se můžeme setkat nanejvýš někde daleko v horách. Pokud se vám to někdy v životě přihodilo, třeba v Bulharsku nebo v Rumunsku, možná si vzpomínáte, jak chudě tam ti lidé žili. Pamatuji si z mládí jednu salaš pod Královou Holou na Slovensku, celou zakouřenou kouřem z ohniště. Nad ohněm visel kotlík a kouř vycházel otvorem pod střechem. Pastýři spali na ovčích kůžích nízko u země, kde kouř tolik neštípál do očí, a když bylo zima, zahřívali je psi. Vlků tam tenkrát už moc nebylo, ale pastýři se po horách naběhali, když ovce ráno vyváděli na pastvu a večer zase zaháněli do ohrady. Když jim nějaká chyběla, museli se vydat zase nahoru a pozorně poslouchat, jestli se odněkud neozve chraplavý ovčí zvonec. A když se chtěli večer pobavit, museli si zpívat a vyprávět sami.

Trochu naivní a idealizovaný obraz pastýřů dnes připomínají filmy o kovbojích. Kovboj je totiž také pastýř nebo honák, i když je většinou jenom „najatý“ a krav pase tolik, že je ani nemůže znát jménem. I ti staří pastýři byli svobodní a stateční lidé, kteří žili velkou část roku o samotě a museli se spoléhat jen sami na sebe. Proto to také bývali lidé dost drsní, a jak se říká „od rány“. Když v zimě žili ve vesnici mezi sedláky, dostávali se snadno do sporů a v hospodě se jich lidé často báli. I to asi patří k obrazu

pastýře, který nemohl být tak laskavý a přívětivý, jak se to někdy na obrazech maluje.

Na Blízkém Východě, kde je sucho a jen malá část půdy se dá obdělávat, jsou takoví pastýři i dnes a v Ježíšově době to byl i v poměrně úrodné Galileji běžný způsob obživy. Pastýř nemusel být vyloženě chudý člověk, zvláště když měl své vlastní stádo. Na rozdíl od středoevropských hor, kde je pastvy dost a dost, tam na východě je vzácná, takže pastýř ji musel hledat a vodit ovce tam, kde něco rostlo. V Izraeli ještě dnes potkáte pastýře uprostřed kamenité pouště, kde našinec vůbec nic zeleného nevidí – a velbloud, koza nebo ovce si přece tu a tam najde trs suché trávy mezi skalami. Proto také tehdejší stáda nemohla být moc velká a pastýři nepotřebovali psy.

Ježíš sám pastýřem zřejmě nebyl. Podle evangelií žil v Nazaretu a píše se o něm, že byl „tesař“ a „syn tesaře“. V řečtině je to „tektón“, což byl řemeslník, který stavěl domy, nejenom ze dřeva. Z řeckého archi-tektón, doslova vrchní tesař, pochází naše slovo architekt. Nazaret bylo sice malé městečko a do polí tam lidé neměli daleko, nicméně Ježíš byl patrně řemeslník a tedy „městský člověk“. A přece sebe i své apoštoly často přirovnával k venkovským, zemědělským činnostem. Proč to asi dělal? Zdá se mi, že právě v zemědělském životě je nejlépe vidět, že člověk vždycky žije z Boží štědrosti. Ať je to rybář, pastýř nebo sedlák, musí se sice hodně namáhat, ale nemůže ho ani napadnout, že by si svoji obživu sám udělal. Teprve v naší době se začalo mluvit o „zemědělské výrobě“, jako kdyby se ryby nebo obilí dalo vyrábět. Ano, lidé musí ledacos připravit, nasadit plůdek a krmit nebo obdělávat a zasít, ale pak musí trpělivě čekat, až ryby „samy“ vyrostou, až déšť a slunce vytáhnou rostlinky ze země a dají uzrát úrodě.

Ale mezi těmi zemědělci z Ježíšových podobenství a kázání je ještě jeden důležitý rozdíl. Rybáři chytají do sítí

a o jednotlivých rybách moc neuvažují. Tím spíš člověk, který seje nebo seče obilí na poli, což je také činnost vyloženě hromadná: stébel a klasů je mnoho, nespočetně mnoho. Pole se musí posekat, obilí svázat do snopů a vymlácené zrní někam nasypat. Ale pak mluví Pán Ježíš i o takových činnostech, kde se musí pracovat jednotlivě, kus po kuse. Vinař a sadař musí každý strom, každou vinnou hlavu okopat a prořezat jednotlivě. Nad každým stromem sadař uvažuje, zda ho neporazí a nezasadí jiný, a při vinobraní bere vinař každý hrozen do ruky jednotlivě. To je něco docela jiného než ryby v síti a snopy na poli.

Ale teprve ovce jsou pro dobrého pastýře jednotlivé živé bytosti, které „volá jménem“, které ho znají, „slyší jeho hlas“ a „jdou za ním“ (J 10,3). Právě tuto stránku Ježíšova kázání vyjadřuje přirovnání k pastýři lépe než jakékoli jiné, a to ve dvojím ohledu. Předně proto, že „ovce“ slyší svého pastýře, znají ho, poslechnou a jdou za ním; to by s rybami nešlo. Ale také proto, že ovce – na rozdíl od stromu – může mít „svoji hlavu“, může se také zaběhnout a ztratit. A protože dobrému pastýři na každé z nich záleží a nechce o ni přijít, nezbyvá mu, než aby ji šel hledat. Záleží mu na ní tolik, že podle jiného podobenství (L 15,4) nechá být těch devadesát devět hodných a spořádaných a vydá se hledat tu jednu, která se zaběhla a ztratila.

Proč to dělá? Není přece rozumné nechat celé stádo „na pustém místě“ jen kvůli jedné potrhle ovci. A už vůbec to není spravedlivé: jak k tomu přijdou všechny ty rozumné a ukázněné, že je pastýř opustí? Co kdyby přišel vlk? Jenže tady zase narážíme na to, že Boží logika je zřejmě jiná než ta naše. Člověk je společenský tvor a většina lidí žije tak, jak žijí ti ostatní kolem. Přizpůsobí se a drží se pohromadě, protože to bývá nejbezpečnější. Tak to chodí i mezi ovci a moderní člověk proto nechce „být jako ovce“: chce mít svoji svobodu nebo aspoň svoji hlavu.

Něco podobného možná naznačuje i podobenství o ztracené ovci. Ježíš ji jde hledat právě proto, že měla svoji hlavu. Pokud totiž takovou svéhlavou ovci přece nakonec získá, takže „poslechne jeho hlasu“, má její poslušnost větší cenu. Nepůjde za Kristem jen proto, že to dělají všichni a že to bude pro ni nejpohodlnější. Půjde za ním proto, že ji přesvědčil a že jí její bloudění odpustil. Jak to Kristus říká na jiném místě: „Komu se málo odpustilo, málo miluje“ (L 7,47). Nebo výslovně: „Právě tak bude v nebi větší radost nad jedním hříšníkem, který činí pokání, než nad devadesáti devíti spravedlivými, kteří pokání nepotřebují.“ (L 15,7)

Někdo by mohl namítnout, že o „ztracené ovci“ se v dnešním evangeliu nemluví, ale mluví se tu o „jiném ovčinci“ a to s tím patrně souvisí. Kde se ten jiný ovčinec vzal? Nejspíš to byly nějaké neposedné nebo tvrdohlavé ovce, které měly svoji hlavu a někam se zatoulaly. Přesto je Kristus neodepsal a nesvolává na ně hromy a blesky, ale jednoduše říká, že je musí přivést do jednoho ovčince. Není na nás, abychom přemýšleli, kdo to přesně je, abychom o někom říkali, že je „ztracená ovce“. Přivést je musí Kristus sám. My bychom si ale měli dávat velký pozor, abychom mu v tom nepřekáželi.

Lazarovo vzkříšení

(J 11,1-45)

Pokud je něco opravdový zázrak, vzkříšení mrtvého by to určitě bylo. Lazarovo vzkříšení líčí evangelium jako něco úplně mimořádného, všímá si různých podrobností a také o Kristu říká něco, co se jinde nevyskytuje. Cestou do Betánie jako kdyby váhal a čekal, a když jde k Lazarovu hrobu, pláče. Dvakrát se tu o Ježíšovi používá sloveso *embrimásthai*, které je v Bibli velice vzácné. Ve starověku to byl technický termín, pro který moderní jazyky nemají odpovídající ekvivalent a překládají jako „byl hluboce dojat“, „rozhorlil se“ a podobně. Původně to znamenalo něco jako „zafunět“, potom také rozzlobit se a na někoho se osopit – zkrátka jednat v krajním rozrušení, být téměř bez sebe.

Se vzkříšením Lazarovým můžeme mít dvojí problém, tak jako měli dvojí problém apoštolové. Na začátku perikopy se vypráví, jak Pán Ježíš otálel, než se do Betánie vydal, jak ho apoštolové přemlouvali a jak jim pak Ježíš řekl, že nemocný Lazar jen spí. Když spí, řekli si, uzdraví se. Takže jako by se nic zvláštního nedělo: jeho nemoc a smrt je jen zdánlivá. A pak do toho vstoupí Tomáš a vezme to z úplně jiného konce: „Pojďme také zemřít s ním.“ Tak to ovšem Pán Ježíš rozhodně nemyslel.

Mezi námi to bývá trochu jinak. Někdo je přesvědčen, že zázrak prostě není možný. Kdybyste se ho ale zeptali proč, uslyšíte nejspíš, že si to my nebo věda neumíme vysvětlit a představit. A s tím obojím můžeme jen souhlasit: ani my, ani věda si neumíme představit, jak by se něco takového mohlo stát. To je skoro definice zázraku, něčeho,

co přesahuje schopnosti zraku a představivosti. Všimněte si, že i Marta v evangeliu na přímou Kristovu otázku, zda věří, že kdo v něho uvěřil, nezemře na věky, odpoví jen, že uvěřila, že je Kristus, syn živého Boha. Zázraky – kromě Kristova zmrtevýchvstání – nejsou článkem víry a pokud s nimi někdo má takový problém, nemusí si zoufat. Nemí a nebyl s tím jediný. Měl by si ale možná trochu víc rozmyslet, jestli je to opravdu tak, že co si neumím představit a vysvětlit, už jen proto nemůže být, nemůže se stát.

Trochu složitější je ten druhý problém. Jsou lidé, kteří si to naopak živě představují a domnívají se, že na Lazarovi Pán Ježíš prostě před očima předvedl to, v co všichni doufáme a věříme. To, co si neumíme představit, a co tedy nazýváme vzkříšení těla. V tom je ale veliký rozdíl: i když Kristus zemřelého Lazara vzkřísil, nikdo nikdy nepochyboval o tom, že Lazar pak samozřejmě někdy později umřel. Lazarovo vzkříšení je tedy podle evangelia znamení, mocný čin, jak tomu Bible říká, ale něco jiného, než je zmrtevýchvstání – vzkříšení Krista, který neumírá.

Dnešní evangelium líčí Lazarovo vzkříšení dost barvitě jako oživení těla, které se už rozkládalo. O „vzkříšení těla“ mluví nejen Bible, ale také vyznání víry, což některým lidem působí potíže, zčásti možná i zbytečné. Starověké jazyky totiž neměly slovo pro osobu v našem dnešním slova smyslu a musely to opisovat třeba slovem „tvář“. I latinské slovo *persona* znamenalo původně masku. Ve starověku si lidé představovali, že jeden člověk se od druhého liší hlavně tím, „z čeho“, z jaké látky je utvořeno jeho tělo. Slovo „tělo“ tu tedy nemusí znamenat nic fyziologického, nýbrž tak zvaný „princip individuace“, dnes bychom řekli jedinečnou osobu.

To, v co skutečně věříme, má ale s tím, co se odehrálo v Betánii s Lazarem, jedno společné: totiž že Boží moc a Boží láska je tak veliká, že se o člověka dobře postará, a to

dokonce i tehdy, když umře. Pokud si to někdo nedovede představit, vůbec nevadí a možná to tak i má být. Jak říká První list sv. Jana: „Milování, už nyní jsme děti Boží, ale ještě nevyšlo najevo, co budeme.“ (1 J 3,2)

O velikonoční naději

(J 12,20–33)

Jak se blíží Velikonoce, je příprava na ně i v nedělních čteních stále naléhavější a texty nejsou vždycky právě průhledné. Kristova velikonoční oběť, jeho utrpení, smrt a vzkříšení, je jistě to ústřední, hlavní tajemství naší víry, to co dělá křesťanství křesťanstvím a co je odlišuje od všeho ostatního. Je předmětem naší naděje a zároveň jakousi zárukou, že nevěříme jen do prázdna, že se neklameme. Tak jako naši předkové i my věříme, že Kristovou smrtí na kříži a jeho zmrtvýchvstáním se jednou provždy a nevratně změnil svět a tím i naše životy – především naše naděje.

Není to naděje, že budeme živi šťastně a že se budeme mít dobře, jak to někdy čteme ve Starém zákoně. To by totiž nebyla žádná naděje, ale jen bláhová představa těch, kdo se už dobře mají a třeba si dokonce myslí, že to tak musí být, že na to mají nějaké právo. Křesťan si ovšem má vážit svého života a radovat se z toho, když se mu daří – tak jako všichni kolem nás. Ale křesťanská naděje, opřená o Krista, o jeho utrpení, smrt a vzkříšení, je naděje i pro ty, kdo se nemají dobře. Nabízí se i těm, kdo nejsou šťastní, kdo se trápí a třeba si i zoufají. Jak víme z evangelia, obrací se především k těm, kdo jsou chudí, kdo trpí a pláče, kdo hladovějí a žízní po spravedlnosti a kdo jsou kvůli tomu třeba i pronásledováni (Mt 5,3–10).

Bylo by naivní a hloupé, kdybychom si mysleli, že všem nešťastným dokážeme pomoci sami, že dokážeme udělat ráj na zemi: kdykoli si to lidé mysleli, dopadlo to špatně. Přes všechny velké úspěchy, kterých lidé dosáhli aspoň v té

bohatší části světa, je na světě stále spousta bídy, utrpení, zoufalství – a bohužel i závisti, lži a nenávisti. Je jí tolik, až si mnozí dokonce myslí, že svět a život je zlý a snaží se z něho nějak uniknout. To si křesťan nemůže dovolit, protože z Bible ví, že život je Boží dar, že svět je Jeho stvoření, a co je v něm špatné a zlé, to si lidé zavinili sami.

Proto je na nás, abychom se to snažili napravovat ze všech svých sil, protože nám sám Stvořitel na začátku uložil, abychom tuto zemi, kterou nám dal, „obdělávali a střežili“. Ježíš ohlašuje království Boží a nečekane říká, že je „mezi námi“ (L 17,21). Ale ať děláme, co chceme, musíme všichni umřít. Před tím dnes mnoho lidí strká hlavu do písku, protože se smrti nemohou podívat do tváře. Kdyby si to totiž připustili, připadali by si jako odsouzení, kteří jen čekají na smrt, která všechno jejich úsilí zmaří.

S tímhle pokušením zoufalství si člověk sám nemůže poradit a nutně potřebuje Boží pomoc. V dnešním prvním čtení Hospodin slibuje, že „uzavře novou smlouvu“ (Jr 31,31–34) s Izraelem, která bude jiná: napíše totiž svůj zákon lidem do srdce. To je ta první část Ježíšova poslání, totiž kázat, učit, napomínat. Zapisovat do srdcí zákon lásky. Jenže jak se blíží Velikonoce, Ježíš sám dává najevo, že tahle srozumitelná část jeho poslání ještě nestačí. Člověk by si totiž mohl myslet, že mu Ježíš přišel jen dobře poradit – tak jako mnoho jiných moudrých lidí.

To by ovšem bylo málo a skutečná naděje, která nekončí ani smrtí, by se na tom založit nedala. Tu může dát jen přímý Boží zásah, Kristovo vtělení, smrt a vzkříšení. Jak říká svatý Pavel, „S Kristem jste byli ve křtu pohřbeni a spolu s ním také vzkříšení vírou v Boha, jenž ho svou mocí vzkřísil z mrtvých.“ (Ko 2,12) To je tajemství a zážrak Velikonoc, svátků Kristova utrpení, smrti a vzkříšení. Tomu ovšem člověk nemůže rozumět, nemůže to

pochopit, protože to daleko přesahuje každou lidskou zkušenost.

Tuto naději, tuto „dobrou zprávu“ čili evangelium musíme nejdřív slyšet a měli by se o ní dozvědět všichni. „Víra pochází ze slyšení“, jak říká svatý Pavel. Proto se tuto nevyřeknou skutečnost už Ježíš sám snaží nějak vyjádřit, přiblížit se k ní slovy. Možná jste si všimli, že to ani pro něho není snadné. „Nyní je moje duše rozechvěna. Co mám říci?“ Není divu, slova na to nestačí a musí se to všelijak opisovat tím, co umíme vyslovit. Sama naše spása, naše naděje, se ale nestala jen řečí, nýbrž skutečnou a nepochopitelnou velikonoční událostí, kterou už Ježíš sám přirovnal k „oběti“. Ale i to je jen přirovnání pro tu úžasnou skutečnost, pro kterou nemáme slova a můžeme ji přijmout jen vírou.

„Věřit Bohu znamená spolehnout se na to, v co doufáme, a být si jist tím, co nevidíme“, jak říká List k Židům. Ale co když je to jen iluze a klam? Pochybnost, jak všichni víme, k víře také patří, zejména v naší skeptické době, která si chce na všechno sáhnout a sama se o všem přesvědčit – tak jako apoštol Tomáš. Někomu by ale možná pomohlo, kdyby si všiml jiné věci. Vyznání víry, které se za chvíli budeme modlit, začíná Bohem Otcem jako Stvořitelem. Tomu, jak vznikl náš svět a Vesmír, se už pár století snaží přijít na kloub věda. Zpočátku se zdálo, že to nebude tak těžké, ale čím víc toho o počátcích Vesmíru víme, čím dokonalejší přístroje se do něho snaží proniknout, tím se také toto tajemství ukazuje být složitější, bezednější a úžasnější. Naději ve vzkříšení, radostnou zvěst, že křesťan se nemusí bát ani smrti, vědecky zkoumat nemůžeme a vyjadřujeme ji různými metaforami. Ale pokud ji člověk ve víře přijímá, nespolehá na prázdný slib. Ten, který stvořil nebe i zemi, se o nás jistě postará i ve smrti a po ní, nenechá nás „propadnout zániku“ – i když si možná neumíme představit jak.

Vinný kmen

(J 15,1-8)

Dnešní evangelium velmi souvisí s evangeliem o dobrém pastýři (J 10,11-18), které jsme četli minulou neděli, a tak bych rád na ně navázal. Jak jsem říkal už před týdnem, žil Pán Ježíš v malém městě a podle Markova evangelia byl tesař (Mk 6,3), tedy řemeslník a městský člověk. Přesto si pro svá podobenství velmi často vybíral témata ze života zemědělců, tak jako i v dnešním podobenství o vinném kmeni. Myslím si, že to mělo svůj dobrý důvod. Právě rybáři, pastýři, sedláci nebo vinaři mají totiž stále před očima, že žijí z Božích darů. Na rozdíl od řemeslníků nebo obchodníků, kteří si mohou myslet, že si svoji obživu obstarávají sami, vlastní dovedností a prací, zemědělci se sice také musí namáhat a starat, ale žijí z toho, co roste jaksí samo. Ryby, ovce, obilí ani réva se jistě nedají vyrábět a člověk musí počkat, až vyrostou.

To platí pro podobenství o dobrém pastýři i pro to dnešní o vinném kmeni a ratolestech. Obě podobenství mluví o církvi, ukazují ji však z dvojího, vlastně opačného pohledu. Stádo ovcí tvoří jednotlivé, oddělené ovce, které se pastýř snaží shromáždit a udržet pohromadě, aby se nerozutekly a neztratily. Volá je jménem, na které ovce slyší, protože znají svého pastýře a slyší jeho hlas. To je ta vnější, viditelná stránka církve, která se také skládá z jednotlivých věřících. Každý z nás se nějak živí a stará o děti a o rodinu sám. I když se zde v neděli sejdeme a snažíme se společně uslyšet Kristův hlas, přece jsme od něho zřetelně oddělení a mezi sebou navzájem se často ani neznáme jménem.

To je tradiční katolická forma bohoslužby, kde se lidé scházejí především s Kristem. Člověk ji velmi ocení třeba na cestách, když může kdekoli po světě přijít v neděli do kostela a nepřipadá si tam vůbec cizí, i když nikoho nezná. Schází se tam přece s tímtež Kristem, který je všude stejně přítomen. A když si dá trochu práce, může se s ostatními modlit a zpívat, což je pro katolické společenství hodně důležité. Na druhé straně může lidem chybět, že spolu ani nepromluví, a je moc dobře, že se v nedávné době zavedlo pozdravení pokoje, při němž si aspoň se sousedy podá ruku a popřeje jim Kristův pokoj. Je také jen dobře, když dnes ve farnostech vznikají společenství, kde lidé spolu mluví i o svých běžných záležitostech, scházejí se a třeba si i navzájem pomohou.

Jenže kdyby zůstalo jen při tom, mohlo by se zdát, že církev je něco jako spolek, jak si to ostatně lidé v našem okolí dost často myslí. Proto je dnešní podobenství tak důležité: ukazuje totiž tu druhou, neviditelnou a tajemnou stránku církve jako „těla Kristova“. Ta je dnešnímu individualistickému člověku velice vzdálená a přiznejme si, že i my s ní míváme problém. V podobenství o vinném kmene se církev neukazuje jako shromáždění, jako houf jednotlivých ovcí, ale jako jeden jediný živý a pevně srostlý organismus. Každý z nás je jen větev, která ze společného kmene vyrůstá, živí se z něho a zcela na něm závisí. „Beze mne nemůžete udělat nic,“ jak jsme právě četli.

To je opravdu „tvrdá řeč“, jak říká evangelium jinde, a člověku jde hodně proti srsti. To ale často znamená, že je to také něco důležitého. Můj tatínek občas citoval svého přísného otce, profesora matematiky, který prý svým klukům říkával: „Co je ti protivné, to ti prospěje.“ Zkusme si s tím nějak poradit. Podle katechismu je křesťan člověk, který si to nejenom myslí, ale skutečně žije s Kristem, žije z Krista. Život s Kristem a z Krista si umíme představit

tak, že nás podporuje v našich nesnázích, napomíná a povzbuzuje svým slovem a dává nám naději, i když prohráváme, trpíme a umíráme. Ani v té nejhorší situaci nikdy nejsme sami.

Pán Ježíš šel ale ještě mnohem, mnohem dál. Vedle svého kázání a svých podobností, kterým se snažíme nějak rozumět, zasahoval i svou zázračnou pomocí, které už rozumět nemůžeme. A těsně před tím, než pro nás zemřel, při poslední večeři se svým učedníkům sám hmotně dal. K tomu jen malé vysvětlení. Naši předkové viděli, jak člověk žije a roste z toho, co jí a pije. Jak to říká mistr Eckhart: „Moji rodiče jedli maso a zelí a z toho jsem se narodil já.“ Když tedy dva lidé něco společně snědí, je to jako kdyby byli jaksi příbuzní: oba mají v sobě něco společného. Proto Izraelci před odchodem z Egypta ještě společně jedí beránka, proto se při nejrůznějších náboženských obětech a slavnostech také jí a pije. Proto se dodnes při důležitých událostech společně jí a důležité dohody se aspoň zapíjejí.

Poslední večeře, večeře Páně, je ale ještě mnohem víc než jen společné jídlo: my všichni můžeme přijímat Kristovo tělo, tělo a krev Páně, i když to asi nemůžeme pochopit a neumíme si vysvětlit jak. Jsme s Kristem nejen v myšlenkách a představách, ale dokonce i tělesně spojeni, i když to samozřejmě s kanibalismem nemá vůbec nic společného. Je to to nejtěsnější a nejpevnější spojení, které se nedá ani zrušit. Nedá se odestát, ale nanejvýš zapřít.

V dnešním podobenství je ale ještě jedno důležité sdělení. Náš život s Kristem není jen něco jako zamilovanost ve dvou. Neděje se jen mezi mnou a Kristem, není to jen vzájemné spojení a odevzdání, ale z našeho života s Kristem má vznikat něco „třetího“, má nést „hojné ovoce“. To vůbec neznamená, že by naše láska ke Kristu a život s ním musela „přenášet hory“ a dělat nějaké nápadné věci. Ale tak, jako jenom z lásky a odevzdání dvou lidí může

vzniknout nový život, tak také jen z lásky mohou lidé dokázat takové věci, jako společně snášet těžkosti života, pomáhat a odpouštět, starat se o bezmocné a chudé, kteří jim nemohou nic vrátit.

Křesťan by měl ovšem vždycky vědět, že pokud se mu třeba i něco podařilo, je to jen proto, že v něm je a působí sám Kristus. Jinak řečeno, jen ty věci, které dělal a mohl dělat v Kristově lásce, mají nějakou cenu. To je ta otázka, kterou by si měl položit, kdykoli se do něčeho pouští: mohu tohle dělat s Kristem? Kdyby jednal bez Krista, kdyby své domnělé i skutečné úspěchy chtěl přičítat jen sám sobě, stával by se tou suchou větví, která nakonec odpadne a shoří na popel. Kdežto i všechny nezdary a ztroskotání, pokud vznikly s Kristem a z jeho lásky, mohou doufat ve vzkříšení s ním.

Nejsvětější Trojice

(J 16,12-15)

Dnešní svátek Nejsvětější Trojice nepřipomíná žádnou zvláštní událost, ale staví nám před oči to ústřední a nejhlubší tajemství křesťanské víry: tajemství trojjediného Boha. Týden po svatodušních svátcích bychom snad měli být lépe schopni aspoň trochu porozumět, jaký má smysl. Od starověku až dodnes se totiž lidé s tímto článkem víry všelijak potýkají a lámou si s ním hlavu, protože ho nemohou pochopit. Někteří teologové a některé církve ho přímo odmítli a odmítají, protože Bible o něm výslovně nemluví a protože si ho neumíme představit: jak může být Bůh jeden a zároveň trojitý? Není to zbytečná komplikace nebo dokonce kousek polyteismu? Neměli bychom raději trvat na tom, že Bůh je jeden a dost, jako třeba židé nebo muslimové?

Křesťané ovšem také věří, že Bůh je jeden, svrchovaný Pán a Stvořitel světa. Tajemství Boží Trojice nám ale zároveň připomíná, že si ho nemůžeme představovat jen jako lidského vladaře a mocného panovníka. Bůh je jistě mocný a dokonce všemohoucí, křesťan má ale vždycky mít před očima, že je také milosrdný a dobrotivý Otec, kterému na každém člověku záleží. Že člověka i svět miluje, protože sám je ve třech osobách, které se navzájem milují. Že Bůh není jen osamělá bytost, která všemu vládne, ale že zároveň také sám v sobě žije ve vztahu lásky mezi Otcem a Synem, jak Bible charakterizuje Ducha svatého. Pro naše předky mohl být symbolem Trojice třeba i trojlístek nebo

trojúhelník, který je zároveň jeden a trojí, kterému ovšem chybí to nejdůležitější, totiž život a láska, život jako láska.

Dnešní čtení nemluví o Trojici přímo, nejmenují ji, ale z různých stran na ni odkazují. Dobře se na ně ještě doma podívejte. Starý zákon sice trvá na tom, že Hospodin je jen jeden a žádný jiný, ale kupodivu ho nazývá několika různými jmény – Pán, Jahve, Panovník – a jméno Elohim, které překládáme jako Bůh, je v hebrejštině množné číslo. V dnešním prvním čtení (Př 8,22–31) Boží Moudrost sama o sobě říká, že ji Hospodin „vlastnil od věčnosti“, že byla při tom, když tvořil nebesa, že si „před ním hrála“ jako jeho dítě a jeho potěšení – a že jí samé bylo rozkoší stýkat se s lidmi. A podobně je to i v obou dalších čteních (Ř 5,1–5), která rozlišují mezi Otcem, Ježíšem Kristem a Duchem svatým. I když všichni tři působí spolu a v dokonalé shodě, nejsou pro nás jedno a totéž.

A to právě jde: jako lidé jsme zvyklí zacházet s věcmi i s lidmi tak, že každý má nějaký název a nějaké jméno. Už v biblickém Stvoření dává Adam zvířatům jména a Hospodin je jen jaksi potvrzuje. „Každý živý tvor se má jmenovat podle toho, jak jej člověk nazve.“ (Gn 2,19) Staré národy přesně cítily, že když dám někomu jméno, a dokonce i když jen znám jeho jméno, mám nad ním určitou moc. I my to známe z běžné zkušenosti: když učitel ve třídě zná jména svých žáků, může každého vyvolat nebo napomenout. I u nás se už lidé zdráhají, dát si na zvonek jméno, protože je lepší zůstat anonymní. Zkus si mě vyvolat, když nevíš, jak se jmenuji! Američtí vojáci a policisté mají na uniformě jméno, aby si lidé mohli stěžovat, kdyby udělali něco špatného. U nás se tomu brání, ale mají už aspoň čísla a nejsou tak docela anonymní.

Takže znát něčí jméno znamená určitou moc – a tu nad Bohem nemůže nikdo mít. Nemůže si ho zavolat ani

vyvolat, může jen prosit a děkovat. V rabínské tradici se ani biblické Boží jméno nesmí vyslovit, aby si člověk nepředstavoval, že si Boha může vyvolat jako žáka ve třídě. Jako křesťané věříme, že Bůh sám se stal člověkem a můžeme ho tedy oslovovat vlastním jménem Ježíš. Můžeme k němu mít osobní vztah a můžeme ho milovat, protože víme, že on miluje nás. A i když se ho třeba bojíme, bojíme se osoby a ne slepého osudu či živlu, který nevidí a neslyší.

To je nesmírná výsada, která chybí všem těm, kdo si sice myslí, že existuje něco nad námi, ale nemohou se k „tomu“ obrátit. Nemůžete se modlit k „něčemu“, nemůžete je prosit ani mu děkovat. Na druhé straně právě s tím jménem vzniká nebezpečí, že bychom si mohli chtít Boha nějak ochočit, jako si umíme ochočit psa nebo i jiné lidi. Bohu smíme dokonce říkat „ty“ a oslovovat ho „Otče“, ale nesmíme si nikdy představovat, že nám patří a že ho můžeme nějak ovládat. Bůh je nám blízký jako náš Stvořitel a Spasitel, ale ne jako ten, s nímž bychom mohli obchodovat a zacházet.

Židé se tomu brání tím, že Boha nesmějí znázorňovat, Boží jméno nesmějí ani vyslovit a obracejí se k němu různými opisy. Ostatně i Pán Ježíš v evangeliu místo o Bohu mluví často o „nebi“ a „nebesích“. Islám toto tajemství zrušil a nahradil je poslušností a strachem. Muslim poslouchá a nepochybuje, vždycky má vědět, kdo je dobrý a zlý – a jednat podle toho. Podobně jsou na tom i některé křesťanské sekty, které tajemství Boží Trojice také odmítly.

Křesťanská víra oslovuje Boha jako Otce a jde tak až na samu hranici důvěrnosti vůči Bohu, k němuž se každý smí obracet přímo. Nezakládá se na strachu z blesku a hromu, ani na slepé poslušnosti, ale na lásce a dobrotě Boží, která vrcholí v Ježíši Kristu. Právě proto, že jde až

na samu hranici možného, musí si dávat velký pozor, aby si Boha nepředstavovala jako jednoho z nás. I když nám dovoluje, abychom si Boha připomínali v krásných obrazech a sochách, vyžaduje velkou opatrnost, aby se z nás nestali modláři, uctívači neživých věcí, které nemluví – a které se dají také rozbít a zničit.

Od rána do večera jsme zvyklí zacházet s věcmi, dělat si s nimi, co se nám hodí. S lidmi bychom to už dělat neměli, protože každý člověk je pro nás tajemství, do něhož nevidíme. Neměli bychom se mu dobývat do svědomí, ale počkat a spokojit se s tím, co nám o sobě řekne. A přece často chceme druhého člověka prokouknout a přijít mu na kloub, ovládat ho, úkolovat a poroučet. Tím spíš se musíme bránit stálému pokušení ochočit si i Boha a chtít s ním zacházet, aspoň v myšlenkách. Chtít s ním vyjednávat, obchodovat a ovládat ho, jako kdybychom my sami byli bohové. Ve vtěleném Kristu nám Bůh sám vyšel vstříc až na samu mez možné důvěrnosti, a na tom křesťanská víra stojí. Tam ale staví neproniknutelnou bariéru, nepřekonatelnou zábranu lidské snaze pochopit a ovládat, zacházet s Bohem jako s věcí. A to je tajemství nepochopitelné Boží Trojice, tajemství dnešní neděle.

O konci světa a křesťanské naději

(J 18,33-37)

Dnes slavíme svátek Krista Krále a zároveň i konec církevního roku. Jak to spolu souvisí? V tomto pro nás paradoxním spojení naděje a konce, které neumíme pochopit, je totiž v kostce obsaženo celé tajemství křesťanské víry. Tajemství stvoření, života, smrti a vzkříšení, které dovedeme vyjádřit jenom v obrazech, protože přesahuje každou naši zkušenost a každou lidskou představu.

Svátek Krista Krále vyjadřuje naději, že jednou přijde království Kristovo, království Boží, jak o to prosíme v modlitbě Páně: „Přijď království tvé!“ Naději, že se vůle Boží nakonec prosadí a zavládne nade všemi lidmi, jak o tom mluvil už prorok Izajáš. „Panovník Hospodin provždy odstraní smrt a setře slzu z každé tváře, sejme pop tupu svého lidu z celé země.“ (Iz 25,8) Podobně také kniha Zjevení: „Bůh bude přebývat mezi lidmi a oni budou jeho lid; on sám, jejich Bůh, bude s nimi a setře jim každou slzu z očí. A smrti již nebude, ani žalu ani nářku ani bolesti už nebude.“ (Zj 21,3n)

To vypadá až moc krásně, ale je to vůbec možné? Takový život, život bez bolesti, nářku a smrti totiž není a na tomto světě patrně ani být nemůže. Dospělý člověk ví, že musí umřít, a když si to dobře rozmyslí, může dokonce pochopit proč. Jako všechno živé, tak také člověk se nejdřív narodí, roste, dospívá, stárne a nakonec umře. Kdyby tomu tak nebylo, byl by svět plný starců a stařenek a my starší a staří dobře víme, kolik je s tím spojeno nesnází

a trápení. Kdyby takový život měl pokračovat do nekonečna, byla by to spíš noční můra než naděje.

Člověk je zkrátka stvořen jako smrtelný a život na Zemi může pokračovat jen tak, že každý se narodí a umře, že dospělí předávají život svým dětem a jednou udělají místo mladým. Věřící křesťan tohle dobře ví, a přece může doufat ve věčný život, který ale nemůže být nějaké přímé pokračování toho života, jaký známe. Musí být úplně jiný a vymykát se našim představám i zkušenostem. „Moje království není z tohoto světa“, jak říká Kristus v dnešním evangeliu. Proto kniha Zjevení pokračuje: „neboť co bylo, pominulo“ a ten, který seděl na trůnu, řekl: „Hle, všechno tvořím nové.“ (Zj 21,4n) Toto „nové“ pak vyjadřuje obrazy „Nového Jeruzaléma“, které připomínají spíš sen než skutečnost, protože jinak to člověk vyjádřit neumí. To, co panovník Hospodin „nově tvoří“, přece ještě není a žádný člověk o tom nemůže nic vědět. Může to jen přijímat v naději a víře – a může se na to těšit jako na dobře zabalený vánoční dárek.

Dnešní svátek ale říká ještě víc: nějak podobně jako je to s životem každého z nás, by tomu mělo být i s celým světem a stvořením. Konec církevního roku jsme už slavili mnohokrát a pak vždycky za týden následoval Advent: nový začátek, jako kdyby se nic nedělo. Někdo si možná ale připomene, že je zase o rok starší a že tento zdánlivý koloběh pro něho jednou skončí. Konec církevního roku ovšem připomíná, že tomu tak bude i pro celý stvořený svět, až Hospodin jednou řekne: „Co bylo, pominulo.“

O „konci světa“ už lidé přemýšlejí pár tisíc let a pověřivé lidi straší i dnes. Před třemi lety měl prý už vypuknout podle jakéhosi kalendáře Mayů a možná si vzpomenete, jak se tím strašilo v novinách. V naší dětinsky pověřivé době se z toho zkrátka dá udělat působivá senzace. Jako je

pro dnešní lidi smrt tak děsivá, že ji vůbec nechtějí vidět, je také konec světa jen jakýsi horor, kterým se můžeme strašit. Po staletích bláhových představ a iluzí o nesmrtelném životě a nekonečném pokroku žijeme v době samých strachů, protože si se smrtí a koncem světa nevíme vůbec rady. Dnes je to o to vážnější, že v minulém století se představa konce světa stala i předmětem vědy. Kosmologové už nějakou dobu počítají, kdy k němu dojde, a i když se jejich odhady měří na miliardy let, je současná věda přesvědčena, že vesmír jednou skončí.

I když člověk ví, že jednou umře, přece se života nevzdává a snaží se ze všech sil, aby svou smrt odložil a oddálil. Proto pracuje, živí se, chodí k lékaři a stará se o své zdraví. Jenže aby si nepřipadal jako odsouzenec k smrti, myšlenka na smrt se raději vyhýbá. Ani pro křesťana není myšlenka na vlastní smrt nijak snadná a příjemná, jenže ve své víře se jí bát nemusí. Křesťanská naděje totiž není žádná utopie, není to bláhové snění o životě, jaký bychom si my sami možná přáli. Kdo si uvědomil, jak se o něho jeho Stvořitel ve všem úžasně postaral a stará, může uvěřit v Kristovo Vzkříšení – i když si je neumí představit. Může se spolehnout na jeho zaslíbení, že kdo v něho věří, neumře na věky (J 8,51). A může se dokonce smířit i s koncem světa, i když o něm nic neví.

Je tu totiž přece jen jedna podstatná věc, která ten jiný a neznámý „nový život“ spojuje s tím, který dobře známe. Podle svatého Pavla je to láska, která nikdy nezanikne (1 K 13,8). Láska, která je „trpělivá, laskavá a nezávidí“, nevychloubá se a není domýšlivá, nehledá svůj prospěch, nedá se vydráždit a nepočítá křivdy (1 K 13,4n). V ní tedy můžeme už teď a tady okoušet něco z toho, co „oko nevidělo a ucho neslyšelo, co ani člověku na mysl nepřišlo, a co připravil Bůh těm, kdo ho milují“ (1 K 2,9). Právě díky

lásce se tedy také může občas stávat, že „království Boží je už mezi námi“ (L 17,21).

Věřící křesťan tedy nevěří naslepo, protože ví, komu uvěřil, a určitě nemusí žít v hrůze z konce svého života ani celého světa. I když se jich lidsky bojí, může se těšit na příchod Krista Krále, s nímž se dnes setkáváme právě zde, při této mši svaté.

Nebud' nevěřící, ale věřící

(J 20,19-31)

„Protože jsi mě uviděl, uvěřil jsi. Blahoslavení, kdo neviděli, a přesto uvěřili.“ Tuhle větu, kterou řekl Pán Ježíš Tomášovi, si asi opravdu můžeme vztáhnout na sebe. Ano, my jsme Krista neviděli a snažíme se v něho věřit. Asi každého křesťana, když přemýšlí o své víře, někdy napadne, že apoštolové to měli mnohem snazší, když s Ježíšem chodili po Galileji, setkávali se s ním a mluvili s ním. Protože ho viděli, nemuseli věřit. Na tom jistě něco je a Kristus to v dnešním evangeliu také uznává: „Že jsi mě viděl, věříš. Blahoslavení, kdo neviděli a přesto uvěřili.“ Ale ruku na srdce – kdo z nás si nikdy nepřál, aby se o své víře mohl přesvědčit, aby si na Krista směl sáhnout jako Tomáš a být si konečně jistý?

Jako moderní lidé jsme asi všichni spíš trochu „nevěřící“ a máme docela samozřejmý sklon spíš pochybovat o tom, co nám někdo říká. Máme k tomu ostatně i své důvody: už se nám v životě víckrát stalo, že nám někdo říkal něco, co nebyla pravda. Možná se jenom mýlil, možná dokonce i lhal, ale pravda to nebyla. Takže než někomu uvěříme, dáváme si lepší pozor. Na tom jistě není nic špatného, a naopak je to potřeba. Neměli bychom ale přehlédnout, že možnost o něčem se doopravdy přesvědčit je i v našem životě spíš vzácná. Když jsem se učil mluvit a maminka mi řekla, že to co troubí na ulici je auto, musel jsem jí to věřit. Později jsem si to mohl potvrdit, když to říkali i jiní lidé, bylo to v knížkách a v televizi – ale co kdyby se proti mně všichni smluvili a spikli?

Všichni víme, že je nějaká Amerika, ale můžeme se o tom opravdu přesvědčit? I ten, kdo tam byl a viděl ji na vlastní oči, musel někomu uvěřit, že je to Amerika, protože ona to na sobě napsané nemá. Všichni víme, že jedna a jedna jsou dvě, protože tak se na tom všichni lidé shodli a tak si nadefinovali, co je to jedna a co jsou dvě. Němci nebo Angličané myslí totéž, ale říkají to jinými slovy, jak se to ve škole naučili. Zkrátka i to, co „víme“, nám většinou někdo řekl a my jsme mu to uvěřili.

Člověku ovšem nejvíc záleží na tom, co teprve bude, co přijde a co nás čeká. Jenže tam, kde se rozhodujeme do budoucna, je to riziko ještě větší: tam se totiž nic ověřovat nedá a člověk se musí jen spolehnout. Když se někoho zeptáte na cestu nebo na vlak, nejspíš mu uvěříte, a když vám lékař řekne, co máte užívat, zařídíte se podle toho. Kdybyste mu nevěřili, nemělo by smysl k němu chodit. Když dostaneme peníze, také spoléháme, že ty barevné papírky nepřestanou platit, i když my starší jsme to už jednou zažili. Bez toho se v životě nemůžeme vůbec obejít a od rána do večera se spoléháme na něco, co si ověřit nemůžeme – a přiznejme si, většinou se nezklameme.

Dnešního člověka možná spíš zarazí takové mimořádné ověření, jako je zázrak – něco, co jsme nikdy neviděli, něco, co se podle našeho názoru ani nemůže stát. Zdá se mi, že v tomhle ohledu se moderní člověk od Ježíšových současníků opravdu liší. Tenkrát lidé zázraky přímo očekávali, a když Ježíš vešel zavřenými dveřmi, bylo to pro ně potvrzení, že ho Bůh vzkřísil. Ale už v dnešním evangeliu je Pán Ježíš trochu napomíná: „Blahoslavení, kdo neviděli a uvěřili“ a připomíná tak naši situaci. Na rozdíl od nich dnes víme víc o fyzice, a tak by se mnozí z nás takového zázraku možná dokonce lekli.

Ne že by se zázrak nemohl stát. Kdo jako křesťan věří, že celý Vesmír se vším všudy je dílo Boží, nemůže taková

znamení úplně vyloučit a ani to nepotřebuje. Jsou to vzácné, mimořádné události, které lidem pomáhaly uvěřit, spolehnout se na to, co se týká jejich naděje a jejich budoucnosti, a co se ovšem nijak ověřit nedá. Jenže kdo něco takového zažil, tak jako právě apoštol Tomáš, najednou už nemůže jenom věřit a doufat, když něco na vlastní oči viděl. Jako kdyby mu to mimořádné znamení něco vnutilo, ať chce nebo nechce. Zdá se mi, že dnešní člověk docela právem chce, aby se mohl rozhodovat sám a svobodně. Nechce, aby byl k něčemu donucen. Ostatně dnešní křesťan si může všimnout, jako kdyby dnes Hospodin se znameními jaksi víc šetřil, a oslovuje nás spíš těmi obyčejnými a nenápadnými zázraky, jako že třeba svítí slunce nebo že se narodí dítě. To jsou také úžasná znamení, i když se dějí každý den. V novinách se o nich nepíše, protože člověka k ničemu nenutí a spíš ho jen přitahují a zvou. Ale je chudák každý člověk, který to nevidí a necítí.

Takovým znamením, které neruší pravidelný běh světských věcí, je ostatně i eucharistie. Přece i sem mezi nás Pán Ježíš přichází – a nikdo mu nemusí otevírat dveře. Můžeme se s ním setkat, dokonce se ho i dotknout v hmotné eucharistii a můžeme mu říci své „Pán můj a Bůh můj“, jenomže to není vidět. A o to právě jde. Jak jsme právě četli, nutně potřebujeme tu schopnost a ochotu, uvěřit i tomu, co nevidíme. Ne všemu a ne čemukoli – víme, že máme být opatrní – ale nesmí se nám stát, abychom nebyli schopni věřit vůbec ničemu. Bez toho bychom totiž nemohli žít.

V evangeliu, které jsme právě slyšeli, je hned několik takových věcí, které bychom určitě měli ve víře přijmout, i když se o nich nemůžeme přesvědčit. „Pokoj vám! Jako Otec poslal mne, tak i já posílám vás.“ Po těch slovech na ně dechl a řekl jim: „Přijměte Ducha svatého! Komu hříchy odpustíte, tomu jsou odpuštěny, komu je neodpustíte,

tomu odpuštěny nejsou.“ Nejsme na světě náhodou, vždyť nás posílá Kristus. Dává nám do života svého Ducha, ducha víry, naděje a lásky, a dokonce nás ujišťuje, že naše selhání nám Bůh může skrze církve odpustit.

Člověk si jistě musí dávat pozor, aby se nenechal napálit. Jenže nikdo z nás přece nežije ze svých domnělých jistot, ale ze své víry, naděje a lásky, které nikdy nemáme tak docela v hrsti, ale které dnes a denně dostáváme z Boží milosti – tak, jako jsme dostali svůj život, své děti a přátele, své zdraví a chvíle štěstí. Kdybychom tuhle schopnost věřit a doufat ztratili, mohli bychom už jen živořit mezi samými strachy a hrozbami, jak to často vidíme kolem sebe. Náš život by byl jen „život k smrti“, jak napsal jeden slavný filosof, život odsouzenec, který čeká na popravu. A to je právě to, z čeho nás Kristus vykoupil, abychom mohli žít, to jest také věřit, doufat a milovat.

Svátek Letnic

(Sk 2,1-11)

Dnešní svátek, Boží Hod svatodušní čili svátek Letnic, je trochu ve stínu větších Vánoc a Velikonoc, možná také proto, že se od Velikonoc odvozuje. Už datum židovského svátku, na který Letnice navazují, se počítalo jako sedmkrát sedm dní od Velikonoc a souviselo patrně s dožínkami (Ex 34,22; 23,16; Dt 16,9). Ty se ovšem v Evropě konaly mnohem později, a tak se k svátku neváže žádný folklor ani komerční využití. O to větší význam má ale pro křesťanskou církev, neboť v historii se obvykle chápal jako den jejího založení. Co se to tenkrát asi stalo?

Svatodušní svátky přímo navazují na židovské svátky *šavuot* čili „svátky týdnů“, které se slaví 50. den po Velikonocích. Připomínají den, kdy Mojžíš dostal na Sínaji desky zákona, kdy Hospodin dal Izraeli najevo svoji vůli a vybavil ho tak k samostatnému a zodpovědnému životu. Každý Izraelec, každý žid už od té doby sám ví – nebo aspoň může vědět – co má a nemá dělat, jak má a jak nemá žít. Nemusí se o tom dohadovat z nějakých věštb a znamení, protože to ví přímo od Hospodina. Tohle všechno Pán Ježíš i jeho apoštolové a posluchači také dobře věděli, byli v tom od dětství vychováni a byly to pro ně samozřejmé věci. Když byli podle dnešního čtení někde pohromadě, sešli se k oslavě právě tohoto židovského svátku.

Jak víme z Písma, Ježíšovo působení a kázání se odehrávalo mezi Židy a sám Pán Ježíš to také několikrát obhajuje: právě tak to musí být, aspoň podle Matoušova evangelia. (Mt 10,6; 15,22 aj.) V ostatních evangeliích tato

slova nejsou, ve všech se však objevuje například Ježíšovo setkání s římským setníkem (důstojníkem), o němž Ježíš s obdivem říká, že takovou víru v Izraeli nenašel. (Mt 8,10 a par.) I takových míst je v Novém zákoně několik a často navazují na prorocké hrozby proti nevěrnému Izraeli.

Patří mezi ně i dnešní první čtení z knihy Skutků, které líčí událost prvních křesťanských Letnic. Ve svátek, kdy se do Jeruzaléma sešlo a sjelo mnoho lidí, byli apoštolové někde v domě, když se strhl jakýsi hluk a na apoštoly sestoupil Duch svatý. Projevilo se to tak, že každý začal „ve vytržení mluvit jinými jazyky“ a lidé – patrně venku na ulici – si toho všimli a žasli. Všichni jim totiž najednou rozuměli, a to ve své vlastní řeči. Kniha Skutků přitom svědomitě vypočítává, z jakých všech končin tihle zbožní lidé přišli. Možná jste se v dětství také těšili, až přijdou „Parthové, Médové a Elamité“ a poslouchali to jako tajemné zaříkání. Ve skutečnosti je to jakýsi zeměpis východního Středomoří a Blízkého Východu. První tři názvy se týkají dnešního Iránu (Persie), Mezopotámie je dnešní Irák a pět následujících se týká Malé Asie, dnešního Turecka. Všechno končiny, které míváme každý večer ve zprávách, většinou bohužel tragických.

Mezi těmi, k nimž teď Duch svatý mluvil v jejich vlastních jazycích, byli Židé i obrácení pohané čili proselyté, Římané, Kréťané i Arabové. Nevíme, co přesně slyšeli, a následující verše se zmiňují o tom, že někteří kolemjdoucí považovali apoštoly za opilé. Nato se chopil slova Petr a pronesl první křesťanské kázání. Apoštolové nemohou být opilí, protože je ještě ráno, ale děje se právě to, co předpověděl prorok Joel: „Na své služebníky a služebnice sešlu svého Ducha, a budou prorokovat.“

Obsah Petrova kázání by si také zasloužil, abychom se mu věnovali, ale já se chci dnes omezit na zázrak jazyků. Právě v této chvíli, ve svátek Ducha svatého, totiž první

křesťané udělali rozhodující krok k ustavení Kristovy církve. Jistě také v tom, že se obracejí na všechny posluchače na ulici a ne pouze v chrámu, ale hlavně v tom, že se zbavují vazby na určitý jazyk a tím i určitou kulturu. Vázanost jazykem je přitom pro každého člověka silná a nepochybná, a pokud chcete někomu něco říci, musíte mu to sdělit v jazyce, kterému rozumí. Proto je judaismus dodnes dost silně vázán na hebrejštinu a islám na arabštinu. Konec konců i naše církve se donedávna držela liturgické latiny a mnozí z nás na to docela rádi vzpomínají: ať jsme přijeli kamkoliv, latinská mše byla všude stejná.

Jenže to všechno neplatí pro Ducha svatého, který dovede promluvit ke každému v jeho vlastním jazyce, tak, aby mu rozuměl. Jak to udělá, nemůžeme vědět, ale dnešní čtení to popisuje. Na skupince nevzdělaných „Galilejců“ tak Duch svatý předvádí, že ani jazykové bariéry mezi lidmi mu nemohou být nepřekonatelnou překážkou. Tím se předně ruší dávné prokletí Babylonské věže, kdy sám Hospodin lidem „zmátl jazyky“ (Gn 11,5), aby si navzájem nerozuměli. Ale křesťanská církev na samém začátku dostává do vínku jeden ze svých největších darů: samozřejmý nárok na to, aby ve svém zvěstování překračovala jazykové a národní hranice.

Na dnešní text z knihy Skutků se odvolávali svatí Cyril a Metoděj, když se snažili prosadit slovanskou bohoslužbu, a mnoho jiných, kteří hájili potřebu překládat Písmo svaté do národních jazyků. Můžeme dnes poděkovat za to, že se to postupně i v katolické církvi prosadilo, ale zároveň také prosit, aby se tím neztratilo to nesmírně cenné poselství svátků Svatého Ducha, že jazykové bariéry jsou tu k tomu, abychom je překonávali. V moderní době, kterou tak pronásledují různé nacionalismy a šovinismy, je to dvojnásob potřeba. Křesťan může být vlastenec, ale nesmí být nacionalista.

Bratři, co máme dělat?

(Sk 2,36–38)

Čtení dnešní neděle nejsou právě snadná a na první pohled mluví o hodně různých věcech. V evangeliu se Pán Ježíš přirovnává k pastýři, který ráno přichází k ohradě s ovce, vyvolává je jménem a vyvádí je ven. Kdo ho slyší a poslechne, „bude moci vcházet i vycházet a nalezne pas-tvu“. Jenže už jeho posluchači „nepochopili, co jim tím chce říci“. To jste možná při čtení Písma sami také zažili, že se vám nějaké slovo, nějaká část jaksi neotevře, ne a ne ji pochopit. S tím si člověk sám asi nepomůže, ale možná jste už také zažili, že vám takové slovo někdy jindy zničehonic vytane na mysli v jiné situaci – a najednou mu rozumíte. To je důležitá zkušenost: Písmo není učebnice a ke každému mluví trochu jinak, nebo aspoň jindy, a člověk si to pochopení nemůže vynutit. Musí počkat, třeba k němu při nějaké příležitosti promluví samo.

Tak je to třeba s dnešním 23. žalmem, který znáte i z Dvořákova zhudebnění. Dvořák neměl snadný život a zažil i velké tragédie, když mu umřely tři docela malé děti. Kdo ví, kdy a jak k němu promluvila tahle nadšená a optimistická píseň člověka, kterému nic nechybí a nikdy nebude trpět nedostatkem? A přece se mu musela otevřít tak, že na ní postavil své Biblické písně a nakonec se s ní i proslavil. Jak se tenhle slavný Žalm asi modlili nešťastní Židé v koncentracích a co si při tom asi mysleli?

S tím se naše životy nedají vůbec srovnávat, a přece i my, ačkoli žijeme pohodlně a v bezpečí, si spíš na něco

stěžujeme a naříkáme, než abychom jásali, jak nás Hospodin vodí po pastvinách, nic nám nechybí a „štěstí a přízeň mne provázejí po všechny dny mého života“. Ale ani tenhle nadšený Žalm není vůbec naivní a počítá s tím, že se mohu dostat i do „temnoty rokle“, do „údolí smrti“, jak říká jiný překlad. Jenže i tam se může přihodit ta neuvěřitelná a úžasná věc, že se člověk „nezalekne zla, protože Ty jsi se mnou“. To je zázrak víry, která může člověka i v samém „údolí smrti“ doslova obrátit vzhůru nohama. Tak, aby věci viděl úplně opačně, než se mu zdály.

Protože ani zdaleka nejsme odsouzení v koncentračním táboře, chci to ukázat na docela prostém příkladě z dnešního čtení, z kázání apoštola Petra. (Sk 2,14–41) Ten mluví k velkému davu lidí a chce je přivést ke Kristu. Všichni víme, jak se to dělá: musíte je nejdřív nějak pochválit, abyste si je naklonili, a něco jim slíbit. Zkušení demagogové to ještě zařídí tak, že je postraší nějakým nepřitelem a vyzvou, aby ho pod jejich vedením porazili a zničili. Když se jim podaří probudit v davu závist a nenávist, mají lidi spolehlivě na své straně.

Přesně opačně to dělá svatý Petr. Nechce je totiž získat pro sebe a mobilizovat proti nějakému nepříteli, ale chce, aby se sami „obrátili“. Místo aby jim lichotil, shodil vinu třeba na Piláta a vyzval je, aby mu šli rozbít okna, udělá pravý opak. Vypálí na ně, že Pána Ježíše, proroka a pomazaného Hospodinova, zabili oni. Pravda, ne sami, nýbrž „rukou bezbožných“, ale přece: vy jste ho zabili! A tady už začíná to „obrácení“. Ti lidé se na něho nevrhnou, ale jsou „zasaženi v srdci“, zarazí se a zastydí, a ptají se: „Bratři, co máme dělat?“ Umíte si takový dav představit? Dav, který neprotestuje, nekřičí a nehází kamením?

Stalo se něco podobného, jako když Pán Ježíš „obrátil“ dav, který chtěl právě kamenovat nevěrnou manželku.

A Petr – s Duchem svatým – teď tenhle obrat dovede do konce: „Obráťte se!“ To znamená: ne jako dav, ale každý sám a do sebe. Dejte se pokřtít „na odpuštění svých hříchů a dostanete dar Ducha svatého“. To je ten zázrak, kterým vznikla církev, a který budeme slavit o svatodušních svátcích. A stal se právě při kázání.

O křesťanské jednotě

(1 K 1,10–13.17)

Člověk si často představuje, jak první křesťané spolu žili v lásce a dokonalé svornosti, a přitom právě spory a hádky mezi nimi byl patrně ten hlavní důvod, proč svatý Pavel svůj list do Korintu vůbec psal. Na samém začátku listu, který jsme slyšeli, naléhá „jménem Pána Ježíše“ na korintské věřící, aby všichni „stejně usuzovali a stejně smýšleli“. Aby neměli mezi sebou roztržky (*schismata*), ale aby se snažili srovnat a zdokonalovat v tomtéž duchu (*nús*) a smýšlení (*gnómé*). V řeckém textu se doslova říká, že máme všichni „mluvit stejně“ nebo dokonce „říkat totéž“. Když to dnešní člověk slyší, trochu se naježí. To přece chtěli komunisté a my jsme šťastní, že už nemusíme mluvit stejně. Máme přece svobodu – anebo ne?

Řecký text by se tak sice dal doslova přeložit, ale není dobré vytrhávat slova ze souvislosti, a tak i moderní překladatelé tento výrok trochu zmírňují. Četli jsme, že máme být spolu „zajedno“, jiný překlad říká, že máme být „svorní“ nebo „spolu souhlasit“. To opravdu lépe odpovídá smyslu textu: protikladem té svornosti je totiž roztržka, řecky *schisma*, čili hádka a spor. Lidé ani při nejlepší vůli nemohou říkat všichni totéž, protože by si pak nic neřekli, a přece to ještě neznamená, že by se museli přít a hádat.

A právě o to také svatému Pavlovi jde. Jak říká hned v další větě, vadí mu to, že i mezi korintskými křesťany se tvoří nějaké strany. Neliší se možná ani tím, v co jako křesťané věří a v co doufají, ale jen tím, že se přidávají

k určitým lidem: k Pavlovi, k Apollovi, k Petrovi. A když se přidají k jednomu z nich, jako kdyby museli být proti všem ostatním. Jako kdyby jejich víra nemířila ke Kristu, ale k jeho kazatelům. Ti totiž také – jak víme i z Bible – neříkají vždycky totéž, i když všichni káží jednoho Krista a jeho evangelium.

Nejlepší příklad té „svornosti“, která nemluví stejně, jsou ostatně právě evangelia: stojí v Bibli celkem čtyři pěkně vedle sebe a neříkají doslova totéž – to by přece nemělo žádný smysl. Každé z evangelíí je trochu jiné, a přece je jasné, že píší o tomtéž Ježíši Kristu, o tomtéž kázání a o téže naději.

Křesťanská jednota, souhlas a svornost tedy nespočívá ve stejných slovech, ale v téže naději v téhož Krista. Protože jsme každý trochu jiný, máme jiné zkušenosti a také trochu jiné představy, vyjádřili bychom svoji víru a naději asi také každý trochu jinak. A teď nastanou dvě možnosti. Buďto se začneme jeden na druhého dívat s nedůvěrou a s podezřením, chytat se za slovo a hádat. A protože v hádce se člověk snaží toho druhého přemocet nebo aspoň ukřičet, bude si hledat spojence – a už jsme u toho „stranictví“, o kterém mluví list do Korintu. Když do něho lidé spadnou, může se stát, že jim takové ješitné spory postupně zastíní samého Krista i evangelium, o které původně šlo.

Pak je tu ale druhá možnost, kterou asi také všichni známe: když někdo říká něco jiného a třeba nečekaného, začne nás to zajímat. Nebudeme ho překřikovat a skákat mu do řeči, ale budeme se mu snažit porozumět, co vlastně chce říct a také proč to říká jinak. Možná nás přesvědčí, anebo taky ne, ale je to něco úplně jiného než roztržka a hádka. Moderní doba, na rozdíl od těch starších, si naopak té různosti a rozmanitosti možná cení až příliš, jako

kdyby sama různost už byla nějak cenná nebo užitečná. Jenže rozmanitost může být cenná až tehdy, když se ten dvojí názor a smysl setká a pokusí se jeden druhému porozumět. To jistě neznamená, že na ten druhý názor musí přistoupit, ale může se něco důležitého dozvědět, co třeba přehlédl nebo zapomněl. Často se stává, že si přitom teprve vyjasní svůj vlastní názor, že si lépe uvědomí, o co se mu vlastně jedná.

Tak dnes většinou rozumíme i vztahům mezi církvemi: nejde o to, abychom mluvili stejně nebo abychom přestali být katolíky a protestanty, ale abychom se bránili ješitným hádkám a měli stále před očima, že i ti druzí vyznávají Krista a snaží se šířit jeho naději. Mohou i nám občas připomenout, co jsme zapomněli. Když se vrátím ke dnešnímu čtení, i svatý Pavel užívá sloveso, které doslova znamená, že o tu svornost a shodu máme usilovat, že se v ní máme zdokonalovat.

I když si tedy nemyslíme, že by křesťanská jednota spočívala v tom, že budeme mluvit stejně, máme přece aspoň dvě příležitosti, kde to mezi křesťany tak může být a často dokonce je. První z nich je Písmo, které je opravdu jedno a můžeme být šťastní, že se dnes také stejně nebo podobně čte i v různých církvích. A druhé místo, kde křesťané mohou „mluvit stejně“, je společná modlitba a bohoslužba. Tady v kostele se modlíme a zpíváme skutečně spolu, a to znamená také, že říkáme totéž. To je asi ta největší přednost bohoslužby v češtině, že se modlíme společně a nahlas, že můžeme říkat a zpívat totéž – a přece to není nesmysl. Je to příprava na tu velkou naději, že jednou budeme všichni chválit Boha společně a jedním hlasem.

Všichni jste jedno

(Ga 3,26–29)

Dnešní druhé čtení je úryvek z Listu do Galatie, což je podle současných biblistů jeden z nejstarších křesťanských spisů vůbec; byl napsán někdy v 50. létech prvního století. Galatie byla vnitrozemská provincie Malé Asie, zhruba uprostřed dnešního Turecka, a jejím střediskem byla Ankyra, dnešní Ankara. Jméno Galatie znamenalo patrně „země Keltů“ (Galatů).

Začnu tím, čím dnešní úryvek končí. Dědic je člověk, kterému něco právem patří, protože to zdědil, původně v rodině. Dědictví je něco, čeho člověk právem užívá, musí se o to ale také starat, protože to nedostal jen sám pro sebe, pro vlastní potřebu. Tak jako mu je odkázali rodiče nebo předkové, má je i on k tomu, aby je odkázal svým dětem a potomkům. V širším smyslu mluví Písmo o dědictví třeba země, ale také o dědictví Abrahamově. Izraeli tak právem patřilo všechno, co Hospodin ve Starém zákoně Abrahamovi a dalším slíbil a dal – Izrael měl však také povinnost, aby se o to dobře staral a předával to svým potomkům. „Budeš [tato slova] vštěpovat svým synům a budeš o nich rozmlouvat, když budeš sedět doma nebo půjdeš cestou, když budeš uléhat nebo vstávat“ (Dt 6,7).

To se týká i našeho křesťanského „dědictví“, evangelia a víry v Krista. Rozdíl je ale v tom, že podle starých představ se dědictví předává v rodině a „dědicem“ se člověk rodí. Každý se nějak narodí a tím je už jeho další osud vlastně určen: někdo se narodí bohatý, někdo chudý,

někdo jako svobodný, jiný jako otrok. Kdo se narodil jako žena, nemohl ve starých společnostech dědit vůbec.

To je teď v Kristu všechno jinak. K dědictví Izraele se může přihlásit každý, kdo v Krista uvěřil. Ať se narodil kdekoli a jakkoli, může svůj úděl změnit tím, jak se rozhodne. Proto epištola říká, že před Bohem už není žádný rozdíl mezi židem a pohanem, ale ani mezi svobodným a otrokem, mezi mužem a ženou. Když svatý Pavel o kousek dál říká, že každý může „být přijat za syna a dědice“, říká tím přesně to, co bychom dnes nazvali svobodným člověkem.

Toto přijetí se u svatého Pavla projevuje zatím pouze v církvi, ne ve společnosti: tam se stále ještě rozlišují svobodní a otroci, občané a neobčané, muži a ženy. Ale protože se změna v církvi prosadila a ujala, protože ji tam viděli a zažívali i ti ostatní, mohla tato křesťanská novinka po tisíciletích proměnit celé lidské společnosti. Po mnoha peripetích, pokrocích i pádech, se sice neprosadila všude, a přece se už dnes nikdo neodvází o ní veřejně pochybovat. Všichni se dnes shodují na tom, že by všichni lidé měli mít svobodu, že by se ze společnosti neměl nikdo vylučovat, že by ženy měly být pokud možno rovné mužům.

To je jedinečná a neuvěřitelná proměna, možná ta nejhlubší a nejzávažnější, ke které v celé lidské historii došlo. A přitom začala docela tiše a nenápadně, v několika křesťanských obcích na okraji obrovské a mocné Římské říše. Dnešní epištola je příležitost, abychom si to připomněli. Když Kristus pověřil křesťany, aby byli solí a kvasem v těstě, měl asi na mysli právě něco takového.

Někdo by ale mohl namítnout, že to je už dávno; mohlo by se něco podobného stát ještě dnes? Myslím si, že ano, ale pod dvojí podmínkou. Předně bychom museli mít tak silnou víru jako svatý Pavel, jeho posluchači a křesťané

v celých těch dlouhých staletích. Nesměli bychom se báživě ohlížet kolem sebe a naříkat, že je nás málo; tenkrát jich přece bylo ještě mnohem méně. A za druhé bychom se museli naučit jednat jako dědicové – jako lidé, kteří vědí, že všechno cenné a důležité „zdedili“ a dostávají, že s tím zacházejí jako se svěřeným a starají se, aby se neztratilo.

V tom bohatství víry, které jsme také zdědili, je spousta dalších věcí, které dnešnímu světu zoufale chybějí. Třeba schopnost litovat a ochota odpouštět, věrnost, naděje nebo láska. Jak si před Bohem zodpovíme, kdybychom je nedokázali předat dál, nechali je ležet ladem nebo dokonce zaniknout?

O povolání ke svobodě

(Ga 5,1.13–18)

Dnešní druhé čtení je z Listu Galatským, jednoho z prvních listů svatého Pavla a tedy i z nejstarších spisů Nového zákona. Celý list je velká polemika proti těm, kdo chtěli křesťanům zase nasadit „otrocký chomout“ – totiž povinnost dodržovat všechny možné jednotlivé předpisy a zákazy, jak je vyžadovalo tehdejší židovství na základě Starého zákona: povinnost obřízky, předpisy o sobotě, o čistotě a znečištění, zákazy v jídle a tak dále.

Naproti tomu mluví Pavel o svobodě, „ke které nás osvobodil Kristus“, zároveň ale říká, že jsme k té svobodě teprve „povolání“. To znamená, že se k ní máme teprve dopracovat, dospět k ní. Nemyslí tedy jenom tu vnější svobodu, svobodu jako volnost, jako zrušení různých překážek a zákazů, hrozeb a trestů, jak jsme to v téhle zemi zažili před 24 lety. To byla velká radost, a potom také jistě zklamání. Když se nedávno v televizi někoho zeptali, jak to tenkrát prožíval, řekl, že si připadal jako v zoologické zahradě, kde najednou otevřeli klece. Na tom něco je.

Proč musí být zvířata v klecích? Samozřejmě proto, aby neohrožovala návštěvníky, ale také proto, aby neutekla a aby se navzájem nepožrala. Trochu podobně to s námi dělal i komunistický režim, držel nás v ohradě, abychom neutekli, sem tam někoho pronásledoval a kdo se proti tomu ozval, toho posadil do klece. Jak nám to víc a víc vadilo, začali jsme si uvědomovat, že jsme přece svobodní lidé a ne nerozumná zvířata – až přišel listopad 1989 a s ním najednou vypukla svoboda, svoboda pro všechny.

To byl velice odvážný a velkorysý krok, protože jsme si mysleli, že všichni jsme tak svobodní a rozumní, že žádné klece a zábrany nepotřebujeme. A dnes se zase některým lidem zdá, že jsme to s tou svobodou přehnali. Že je potřeba „nasadit chomout“ a přitvrdit, aby se lidé zase trochu víc báli – podobně jako ti, proti nimž píše svatý Pavel.

Jenže svatý Pavel neříká, že svobodní už jsme, ale že jsme k té svobodě povoláni. Abychom se s ní naučili žít, musíme se ovšem také zbavit těch klecí, zákazů a strachu, ale to není všechno. Nesmí to být podle něho záminka, abychom prosazovali jen sami sebe. To je velice přesně řečeno. Když jsme tenkrát chodili cinkat klíči, protože jsme chtěli větší svobodu pro sebe, možná jsme si nevšimli, že stejnou svobodu – tj. větší možnosti – dostanou i všichni ostatní. I lidé bezohlední a bez skrupulí, kteří ji také okamžitě zneužijí. Začnou se „mezi sebou kousat a požírat“, jak říká svatý Pavel.

Předtím tomu bránily klece a hlavně strach, podobně jako starozákonní zákazy a přísné tresty. Když jsme na jednu dostali tu vnější svobodu, museli jsme se začít učit se svobodou zacházet, „abychom se navzájem nepohltili“. Co to asi znamená? Začnu úplně jednoduchým příkladem. Mladého řidiče v autoškole učí, že se musí jezdit vpravo. Až si sám sedne za volant, může si říct – teď jsem svobodný člověk, a zrovna pojedou vlevo. Pokud to přežije, teprve pochopí, proč je dobré jezdit vpravo: aby se mohl spolehnout, že i ti ostatní pojedou většinou vpravo a nemusel se jich tudíž bát. Kdyby to tak nebylo, jenom blázen by se odvážil na dálnici. Svoboda je krásná věc, je ale možná jenom mezi lidmi, kteří se umí sami omezit s ohledem na druhé. Jen pro ty, kdo to neumějí, musí být zákon a trest.

Svatý Pavel ovšem nemluví o řidičích, kteří to dělají ve vlastním zájmu, ale o svobodě křesťana, který se o sebe nemusí bát. To jsme se také ještě nenaučili. I my křesťané

si pomáháme různými příkazy a zákazy, protože bez nich žít neumíme. Proto jsme tak často úzkostliví, protože se nedokážeme spolehnout na Boží milost a na tu svobodu, ke které nás povolal Kristus. Na jednom místě svatý Pavel dokonce napsal, že „všechno je mi dovoleno – ano, ale ne všechno prospívá“ (1 K 10,23). Jako začátečníci v křesťanské svobodě ovšem potřebujeme různé pomůcky, příkázání a nařízení, ale jsme povoláni, abychom se učili řídit něčím úplně jiným, totiž láskou. Ne žádnou sentimentální, ale takovou, která jedná s ohledem na druhé, protože v nich vidí Krista. Jak říká List k Římanům: „kdo miluje druhého, naplnil zákon“.

Bible občas používá starobylé slovo „bázeň“ a někdo by si mohl myslet, že má mít z Boha strach. Jenže všude, kde se v Bibli mluví o „bázni“, myslí se tím chvála a úcta, nikdy ne strach. Křesťan má ovšem Boha uctívat, chválit a má mu děkovat, ale aby z něho měl strach, to by bylo hodně málo. To je ten těžký úkol „povolání ke svobodě“: učit se jednat ne ze strachu před trestem, ale z lásky. Svobodný není člověk, který si dělá, co chce, protože ten se musí těch druhých bát. Svobodný může být jen ten, kdo se dokáže spolehnout na Boží lásku a nikoho a ničeho se pak už bát nemusí.

To je hodně těžký úkol a my nejsme žádní hrdinové. Člověk se přirozeně bojí, o život, o děti, o majetek a občas se musí také bránit – to je to „tělo“, o kterém epištola mluví. Ale proto sem v neděli chodíme, abychom o tom slyšeli, abychom se v tom vzájemně podporovali a prosili Boha o pomoc.

Víra není slepá

(Žd 11,1)

Dnešní druhé čtení z Listu k Židům začíná významnou větou, která charakterizuje a vysvětluje, co je to křesťanská víra. Slovo věřit a pojem víry má v češtině ještě širší význam než v jiných jazycích. Angličtina má pro víru dvě různá slova, *belief* jako domněnku a *faith* jako uvěření a spolehnutí. Podobně je to i ve francouzštině, kdežto v češtině se musíme spokojit s jedním slovem pro všechno.

České slovo víra a věřit může tedy znamenat hodně rozdílné věci a mezi nimi je třeba rozlišovat. Tak jsme ve škole „věřili“ paní učitelce, že Labe se vlévá do moře, i když jsme žádné moře nikdy neviděli. Věřili jsme jí, že dvě a dvě jsou čtyři nebo že babyka se píše s tvrdým „y“. Po pravdě řečeno nás tenkrát ani nenapadlo, že by v tom mohl být nějaký problém. Dvě a dvě jsou čtyři a Labe se vlévá do moře – řekla to přece paní učitelka. Postupem času jsme se ale setkali i s věcmi, které jsme věřit nechtěli nebo nemohli. Už dávno za války, když jsme ve škole slyšeli o Hitlerovi, jaký je to báječný chlapík, a pak po válce o Stalinovi. Rodiče nám vysvětlili, že se to tak sice ve škole říká, ale věřit tomu nemáme, protože to není pravda.

I v češtině rozlišujeme mezi „věřit něčemu“ a „věřit někomu“, případně ještě „věřit v někoho“. Tak jsme se už jako docela malé děti museli naučit, že rodičům věřit můžeme, ale ve škole už ne všemu. I paní učitelka občas říká něco, co není pravda, a také někteří spolužáci si vymýšlejí a říkají věci, které neplatí, na které se nedá spolehnout. Něco třeba slíbí a pak to neudělají, něco si půjčí a pak to zapírají. Něco

tvrdí, a pak se ukáže, že je to jinak. Tak se člověk naučil být opatrný a dávat si pozor, rozlišovat, komu se dá věřit všechno a komu jen něco, případně skoro nic.

Člověk na rozdíl od zvířat myslí a mluví, a to znamená, že se může také zmýlit a může dokonce lhát. V tom je veliký rozdíl: člověk, který se mylí, nezná pravdu a sám o tom neví, kdežto lhář dobře ví, že to, co říká, není pravda. Říká to většinou proto, aby si sám získal nějakou výhodu, nebo aby někoho jiného ošidil a poškodil. Lhát by lidé rozhodně neměli, ale Bůh nás stvořil jako svobodné bytosti a svoji svobodu můžeme také zneužít, třeba právě ke lži a podvodu.

Takže dnes už víme, že se nedá věřit všemu, co lidé říkají, co se píše v novinách a ukazuje v televizi. Jenže jak to poznat? Některé věci se dají dokázat, jako v matematice nebo u soudu, ale je jich málo. Když někomu řeknete: „Pozor, auto!“, může se sám podívat a přesvědčit. Ale když se někoho zeptám, kudy na nádraží, nemohu si to ověřit a nezbyvá, než mu věřit. Jestli mi poradil správně anebo jestli mě oklamal, to se sice ukáže, ale až už je většinou pozdě a vlak je pryč. Takových situací, kdy se musíme spolehnout na druhé lidi, že nám říkají pravdu, je každý den spousta. Někdy o mnoho nejde, ale někdy na tom záleží opravdu moc.

Proto jsme tak rádi, pokud máme kolem sebe aspoň nějaké lidi, kteří nelžou a na které se dá spolehnout. Máme už s nimi svoji zkušenost: víme o nich, že to s námi myslí dobře, takže se sice mohou mýlit, ale nechtějí nás poškodit a nebudou nám tedy lhát. Do budoucnosti sice také moc nevidí, ale pokud jsou to soudní lidé, nebudou to ani předstírat a sami řeknou, že něco nevědí.

Právě na té budoucnosti nám ovšem v životě nejvíc záleží. Kdy byla bitva u Lipan nebo kolik nohou mají pavouci, to se dá poměrně spolehlivě zjistit, ale člověk to

potřebuje spíš jen ve škole. Ale už takovou maličkost, jako jestli bude zítra pršet, nikdo předem neví a i meteorologové předpovídají jenom pravděpodobnost. A co mám udělat sám se sebou, zda se mám pustit do studia, anebo třeba odstěhovat na venkov, to nikdo jiný vědět nemůže a může jen odhadovat – anebo předstírat. Ale já se přesto musím rozhodnout.

Za malé děti rozhodují rodiče, proto se dá mluvit o bezstarostném dětství. Jak člověk dospívá, staví se na vlastní nohy, a přece by často potřeboval pomoc a podporu. Šťastný člověk, který při rozhodování o své budoucnosti není sám a může se na někoho spolehnout. A to je právě smysl víry, jak o ní mluví dnešní čtení. „Víra znamená spolehnouti na to, v co doufáme, pevné přesvědčení o věcech, které nevidíme.“ Kdyby se dala dokázat, nebyla by to už víra.

A přece ani křesťanská víra není slepá. „Vím, komu jsem uvěřil“, jak říká svatý Pavel (2 Tm 1,12). A List k Židům, z něhož jsme četli první větu, pokračuje: „Ve víře chápeme, že Božím slovem byly založeny světy.“ Víra má a musí být pevná, aby mohla být „základem“ a pevným přesvědčením, na němž člověk staví své naděje, svá rozhodnutí a svůj život. Když se ale dostane do úzkých, když se mu život nedaří a naděje se hroutí, může se vždycky ještě podívat kolem sebe. Může si připomenout, jaký zázrak představuje vesmír a svět, jak neuvěřitelně složitý a dokonalý je každý živočich a jak neobyčejné podmínky pro život nám náš Stvořitel připravil. A to je náramně dobrý důvod jeho slovu věřit a spoléhat se na něj.

Neporadí nám, kudy na nádraží, ale říká jasně, že nemáme lhát, i když by to někdy bylo výhodné. A hlavně říká a slibuje, že kdo v něho věří a jedná podle toho, nemusí se nikdy a ničeho bát. Dokonce ani smrti. Co bychom mohli chtít ještě víc?

Důvody naší naděje

(1 Pt 3,15–18)

Všechna dnešní čtení připomínají, že se naše víra má projevovat i v tom, jak žijeme a jednáme. „Jestliže mě milujete, budete zachovávat má přikázání“, říká Ježíš v evangeliu. Křesťan má dobře jednat, milovat bližního jako sebe, ne snad ze strachu před trestem, ale z lásky ke Kristu. Čtení z Prvního listu Petrova začíná tím, že tuto lásku ke Kristu jaksí upřesňuje, vysvětluje, v čem má spočívat: „Mějte v srdci posvátnou úctu ke Kristu jako k Pánu“. Jenže k tomu hned připojuje ještě jiné napomenutí, které neslycháme tak často: „Buďte stále připraveni obhájit se před každým“ – nebo také „odpovědět každému, kdo se vás ptá po důvodech vaší naděje.“ Křesťanské víra totiž není jen nějaké přesvědčení, ale je to naše naděje. Nestačí být přesvědčen, že je jeden Bůh, který se v Kristu vtělil, zemřel na kříži a vstal z mrtvých, ale že tohle je moje a naše naděje, že na tom stavím svůj život.

Každý člověk žije z nějaké naděje. Každý doufá, že se dožije zítřejšího rána a třeba příštího roku, že něčeho dosáhne a něco se mu podaří, že se třeba zbaví nějakého trápení a nějaké starosti. Mladý člověk, který má život před sebou, potřebuje mít těch různých nadějí ještě víc, aby se do života skutečně pustil, když ho všichni jen varují, co všechno mu tam hrozí. Kdyby neměl naději, jak by se mohl odvážit do takových riskantních podniků, jako je třeba stát se knězem nebo se oženit a mít děti?

Některých nadějí se člověk musí vzdát, některé se mu třeba i splní, ale všechny jednou skončí. Křesťan je člověk,

který by měl žít z té jediné naděje, která nekončí ani smrtí a které říkáme spása nebo věčný život v Kristu. Tuhle naději si neumíme nějak představit, ale na tom také tolik nezáleží. Pán Ježíš o ní mluví v různých podobenstvích, třeba jako o svatbě nebo hostině, protože je jasné, že věčný život je něco úplně jiného, než všechno, co známe, a tak pro to nemáme představy ani slova.

Ale teď najednou máme být připraveni odpovědět každému, kdo se nás zeptá po důvodech naší naděje. Má tato naděje nějaké důvody, něco, o co by se mohla opřít? Pro věřícího křesťana je to na prvním místě víra v Krista a důvěra v jeho slovo: „Vím, komu jsem uvěřil“, jak říká svatý Pavel (2 Tm 1,12). Může to být nějaký mimořádný zážitek osobního setkání a dnešní první čtení mluví o zázracích a znameních. Jenže to platí pro věřícího křesťana a my máme odpovědět, „vydat počet“ ze své naděje úplně každému. Je to vůbec možné?

Jsou lidé, kteří dovedli a dovedou svoji naději obhájit a dosvědčit svým životem, přesněji řečeno svou láskou, obětavostí nebo dokonce hrdinstvím. Proto si lidé vždycky vážili a váží hrdinů a mučedníků, kteří se za života žádného úspěchu ani uznání nedočkali. Ale asi znáte i příklady méně výjimečné. Když se rodiče věnují beznadějně postiženému dítěti, když někdo pečuje o nevléčitelně nemocné, kde nemůže doufat v žádný viditelný úspěch, je to něco jako svědectví té naděje, která nekončí ani smrtí.

Ale co my ostatní, kteří máme v životě větší štěstí, takže žijeme celkem klidný a obyčejný život, který žádné takové hrdinství nevyžaduje? Jak chceme vůči lidem kolem obhájit svoji naději, když přece všichni vidíme, jak to všechno jde od deseti k pěti, lidé se vraždí a nenávidí, lžou, kradou a podvádějí? A nejde jen o lidi okolo. Jak odpovíme sami sobě, když se nám zdá, jak se to všechno hatí a hroutí, nic se nedaří a všechno je jen horší a horší?

Před tím vším špatným a hrozným, co vidíme denně v televizi a čteme v novinách, nesmí ani křesťan zavírat oči a malovat si svět na růžovo. A přece se mi zdá – a čím jsem starší, tím víc – že to je jen ta menší polovina skutečnosti. Ta druhá, kterou nevidíme a přehlízíme, je ten neustálý a mohutný proud Boží lásky, která nás od rána do večera a od narození do smrti zahrnuje svou péčí. Naši zemědělstí předkové se nadřeli nesrovnatelně víc než my a dobře znali nouzi a hlad, a přesto měli tuto Boží štědrost víc na očích. Nemohli si totiž myslet, že žijí jen ze svého úsilí a ze svých schopností, protože viděli, jak jim roste obilí na poli, jak se dobytku rodí mláďata a kráva dává mléko. Ostatně podobně jsou na tom i malé děti, o které se starají jiní – a proto jsou také přirozenými nositeli naděje. Ale jak říká Kristus, „kdo nepřijme Boží království jako dítě, jistě do něho nevejde“. (Mk 10,15)

Kdybychom tedy chtěli obhájit svou neviditelnou naději před kýmkoli, měli bychom asi začít od sebe. Měli bychom si cvičit zrak, abychom zase uviděli, že všechno, z čeho žijeme, naše lásky a štěstí, děti a přátelé, déšť i slunce jsou jeden nepřetržitý proud Božích darů. A konec konců i všechny námahy, starosti a bolesti, které dávají našim životům obsah a smysl, jsou jeden nepřetržitý doklad o tom, jak o nás bylo a je postaráno – jak o tom tolikrát mluví evangelium. Komu se aspoň občas – třeba právě v neděli – podaří zahlédnout sám sebe a svůj život i z téhle zapomenuté a zanedbávané stránky, dovede asi vydat počet ze své naděje i vůči těm, kdo v Krista nevěří. Jen se tím nemůže chlubit a musí to dělat „s jemností a skromností“, jak přesně dodává dnešní čtení.

Seznam podle liturgického kalendáře

Cyklus A:

2. adventní	Ř 15,4-9	O čtení Písma
2. adventní	Iz 11,1-10; Ř 15,4-9	O křesťanské naději
3. adventní	Mt 11,2-11	O Janu Křtiteli
Panny Marie (1.1.)	L 2,16-21	Svědectví Panny Marie
2. po Narození Páně	J 1,1-18	Na počátku bylo Slovo
2. postní	Gn 12,1-4	Vyjdi ze své země
3. postní	J 4,5-42	O vodě a žízni
5. postní	J 11,1-45	Lazarovo vzkříšení
3. po Velikonocích	L 24,13-35	Cestou do Emmauz
4. po Velikonocích	Sk 2,36-38	Bratři, co máme dělat?
6. po Velikonocích	1Pt 3,15-18	Důvody naší naděje
2. v mezidobí	J 1,29-34	Svědectví Jana Křtitele
3. v mezidobí	1 K 1,10-13.17	O křesťanské jednotě
4. v mezidobí	Mt 5,1-12	Blahoslavenství
5. v mezidobí	Mt 5,13-16	O soli a světle

6. v mezidobí	Mt 5,17–37	O Zákonu a větší spravedlnosti
14. v mezidobí	Mt 11,25–30	Zjevil jsi to maličkým
16. v mezidobí	Mt 13,24–43	Plevel mezi pšenící
17. v mezidobí	Mt 13,44–52	Podobenství o pokladu
24. v mezidobí	Mt 18,21–35	Odpouštění
24. v mezidobí	Mt 18,23–35	Nemilosrdný služebník
28. v mezidobí	Mt 22,1–14	Pozvání na svatbu
30. v mezidobí	J 2,13–22	Posvěcení lateránské baziliky
30. v mezidobí	Mt 22,34–40	Největší přikázání
33. v mezidobí	Mt 25,14–30	O hřivnách

Cyklus B:

4. adventní	L 1,26–38	Zvěstování a Vánoce
4. adventní	L 1,26–38	Zvěstování a vánoční naděje
4. postní	J 3,14–21	Pokora a vděčnost
4. postní	J 3,14–21	Jak Bůh miluje člověka?
5. postní	J 12,20–33	O velikonoční naději
3. po Velikonocích	L 24,35–48	Vzkříšený Ježíš
4. po Velikonocích	J 10,11–18	O pastýřích a ovcích
5. po Velikonocích	J 15,1–8	Vinný kmen
7. po Velikonocích	1 K 16,2	Neděle

2. v mezidobí	J 1,35–42; 1 S 3,3	Povolání
2. v mezidobí	J 1,35–42	Povolání učedníků
5. v mezidobí	Mk 1,29–39	Pojďme jinam
7. v mezidobí	Mk 2,1–12	Odpuštění a uzdravení
10. v mezidobí	Mk 3,20–35	O Boží vůli a zlu
11. v mezidobí	Mk 4,26–34	On ani neví jak
12. v mezidobí	Mk 4,35–41	Utišení bouře
16. v mezidobí	Mk 6,30–34	O Kristu pastýři
19. v mezidobí	J 6,41–51	Chléb z nebe 2
19. v mezidobí	J 6,41–51	Chléb z nebe 1
26. v mezidobí	Mk 9,38–48	Být blázen pro Krista
29. v mezidobí	Mk 10,35–45	O křesťanské službě
29. v mezidobí	Mk 10,35–45	O službě
30. v mezidobí	Mk 10,46–52	Mistře, ať vidím
34. v mezidobí	J 18,33–37	O konci světa a křesťanské naději
Sv. Cyrila a Metoděje	L 10,1–9	O misionářích
Cyklus C:		
1. adventní	L 21,25nn	Synoptická apokalypsa
3. adventní	L 3,10–18	Kázání Jana Křtitele
4. adventní	L 1,39–45	Boží narození
2. postní	Gn 15,5–18	O Abrahamově víře a naší naději

4. postní	L 15,1-3.11-32	Ztracený syn
5. postní	J 8,1-11	Cizoložná žena; Cizoložnice
2. po Velikonocích	J 20,19-31	Nebud' nevěřící, ale věřící
3. v mezidobí	L 1,1-4; 4, 14-21	O Starém a Novém zákoně
7. v mezidobí	L 6,27-38	Jakou mírou měříte...
11. v mezidobí	L 7,36-50	Hříšnice v domě farizeově
12. v mezidobí	Ga 3,26-29	Všichni jste jedno
13. v mezidobí	Ga 5,1.13-18	Povolání ke svobodě
15. v mezidobí	L 10,25-37	Milosrdný Samaritán
18. v mezidobí	L 12,13-21	Bohatství
19. v mezidobí	Žd 11,1	Víra není slepá
25. v mezidobí	L 16,1-13	Nepoctivý správce
27. v mezidobí	L 17,5-10	Jsmo jenom služebníci
30. v mezidobí	L 18,9-14	Farizeus a celník
31. v mezidobí	L 19,1-10	Zacheus
32. v mezidobí	L 20,27-38	O vzkříšení zemřelých
32. v mezidobí	L 20,27-38	O vzkříšení a naději
34. v mezidobí	L 23,35-43	Kristovo království
Nejsvětější Trojice	J 16,12-15	Nejsvětější Trojice
Seslání Ducha sv.	Sk 2,1-11	Svátek Letnic

Obsah

Úvodem	7
Neděle (1 K 16,2).....	7
O čtení Písma (Ř 15,4-9)	11
Vyjdi ze své země (Gn 12,1-4)	15
O Abrahamově víře a naší naději (Gn 15,5-12.17-18)	18
O křesťanské naději (Iz 11,1-10; Ř 15,4-9)	21
Blahoslavenství (Mt 5,1-12)	25
O soli a světle (Mt 5,13-16).....	28
O Zákonu a větší spravedlnosti (Mt 5,17-37)	31
O Janu Křtiteli (Mt 11,2-11)	35
Zjevil jsi to maličkým (Mt 11,25-30)	38
Plevel mezi pšenicí (Mt 13,24-43).....	42
Podobenství o pokladu, o perle a o síti (Mt 13,44-52)	46
Odpouštění (Mt 18,21-35).....	50
Nemilosrdný služebník (Mt 18,23-35).....	53
Pozvání na svatbu (Mt 22,1-14).....	58
Největší přikázání (Mt 22,34-40)	61
O hřivnách (Mt 25,14-30)	64
Pojďme jinam (Mk 1,29-39).....	67
Odpuštění a uzdravení (Mk 2,1-12).....	71
O Boží vůli a zlu (Gn 3,9-15; Mk 3,20-35)	75
Člověk ani neví jak (Mk 4,26-34).....	79

Utišení bouře (Mk 4,35–41).....	83
O Kristu pastýři (Mk 6,30–34)	86
Být blázen pro Krista (Mk 9,38–48).....	90
O službě (Mk 10,35–45)	93
Mistře, ať vidím (Mk 10,46–52)	96
Zvěstování a Vánoce (L 1,26–38)	101
Zvěstování a vánoční naděje (L 1,26–38)	105
Boží narození (L 1,39–45)	108
Svědectví Panny Marie (L 2,16–21)	111
Kázání Jana Křtitele (L 3,10–18)	113
O Starém a Novém zákoně (L 1,1–4; 4,14–21).....	117
Jakou mírou měříte... (L 6,27–38)	121
Hříšnice v domě farizeově (L 7,36–50).....	124
O misionářích (L 10,1–9)	127
Milosrdný Samaritán (L 10,25–37).....	131
Bohatství (L 12,13–21).....	134
Ztracený syn (L 15,1–3.11–32)	137
Nepoctivý správce (L 16,1–13).....	141
Jsme jenom služebníci (L 17,5–10).....	144
Farizeus a celník (L 18,9–14).....	147
Zacheus (L 19,1–10; Mdr 11,22–12,2).....	151
O vzkříšení zemřelých (L 20,27–38)	155
O vzkříšení a naději (L 20,27–38)	158
Synoptická apokalypsa (L 21,25–28; 34–36).....	162
Kristovo království (L 23,35–43)	165
Cestou do Emauz (L 24,13–35)	168
Vzkříšený Ježíš (L 24,35–48)	171
Na počátku bylo Slovo (J 1,1–18)	176
Svědectví Jana Křtitele (J 1,29–34).....	179
Povolání (J 1,35–42)	182
Povolání učedníků (J 1,35–42).....	185
Posvěcení lateránské baziliky (J 2,13–22)	188

Pokora a vděčnost (J 3,14–21)	191
Jak Bůh miluje člověka? (J 3,14–21).....	194
O vodě a žízní (J 4,5–42)	197
Chléb z nebe 1 (J 6,41–51).....	201
Chléb z nebe 2 (J 6,41–51).....	205
Cizoložná žena (J 8,1–11).....	207
Cizoložnice (J 8,1–11)	210
O pastýřích a ovcích (J 10,11–18).....	213
Lazarovo vzkříšení (J 11,1–45).....	217
O velikonoční naději (J 12,20–33).....	220
Vinný kmen (J 15,1–8).....	223
Nejsvětější Trojice (J 16,12–15)	227
O konci světa a křesťanské naději (J 18,33–37).....	231
Nebud' nevěřící, ale věřící (J 20,19–31).....	235
Svátek Letnic (Sk 2,1–11)	239
Bratři, co máme dělat? (Sk 2,36–38)	242
O křesťanské jednotě (1 K 1,10–13.17).....	245
Všichni jste jedno (Ga 3,26–29)	248
O povolání ke svobodě (Ga 5,1.13–18).....	251
Víra není slepá (Žd 11,1)	254
Důvody naší naděje (1 Pt 3,15–18).....	257
Seznam podle liturgického kalendáře	260

Jan Sokol

Naděje na neděli

KRÁTKÉ PROMLUVY
NA NEDĚLNÍ ČTENÍ

Ilustrace na přebalu Václav Sokol
Typografie Vladimír Verner
Vydalo nakladatelství Vyšehrad,
spol. s r. o., v Praze roku 2017
jako svou 1632. publikaci
Odpovědný redaktor Jaroslav Vrbenský
Vydání první. AA 10,87. Stran 272
Vytiskla tiskárna Finidr, spol. s r. o.
Doporučená cena 248 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.
Víta Nejedlého 15, Praha 3
e-mail: info@ivysehrad.cz
www.ivysehrad.cz

ISBN 978-80-7429-818-9

Dále doporučujeme

Jan Sokol

Člověk jako osoba

FILOSOFICKÁ ANTROPOLOGIE

Předkládaná kniha je souhrnem úvah k tématu filosofické antropologie. První část shrnuje to nejdůležitější, co o člověku a jeho vývoji říkají různé dílčí vědy o člověku, počínaje fyzickou antropologií přes etologii, embryologii, etnologii, psychologii, sociologii až po jazykovědu a kulturní antropologii. Druhá část je naproti tomu věnována soustavnému výkladu naší lidské zkušenosti, tedy mé vlastní zkušenosti se sebou samým. Výklad je tu tedy převážně filosofický a fenomenologický. Také třetí část je převážně filosofická: všímá si toho, jak se setkáváme s druhými lidmi. Jako se člověk rodí jen přičiněním jiných, stává se sám sebou zprvu pouze tak, že „napodobuje“ rodiče a sourozence, učí se přebírat, vstupovat do jejich rolí. Pokud se výchova podaří, přijde okamžik, kdy dosavadní dítě zjistí, že už to nepotřebuje – a stane se tak dospělým člověkem.

Jan Sokol

Moc, peníze a právo

Moderní společnosti fungují jinak, než jak jsme byli až do roku 1989 zvyklí. Přitom předpokládají, že každý občan tomuto fungování rozumí a že se v něm nějak vyzná. Kde se bere moc a jak souvisí se svobodou? Jak vznikly peníze,

jak fungují a proč vůbec platí? Kdy funguje a kdy nefunguje trh? K čemu je úrok, co dělají banky a co jsou to daně? Proč se peníze a politická moc navzájem přitahují a kde vzniká korupce? Co je spravedlnost a k čemu má sloužit právo? Z čeho vzniklo a proč je dnes tak složité? Jak je to s právem a morálkou? Odkud se berou lidská práva? To je jen několik z mnoha otázek, na něž se knížka snaží dát srozumitelnou, a přitom odborně fundovanou odpověď.

Jan Sokol

Etika, život, instituce

Výsledky moderní evoluční biologie naznačují, že mravnost v lidských společnostech není jen nějakou konvenční „nadstavbou“, nýbrž navazuje na podstatné rysy všeho živého a rozvíjí je specificky lidskou kulturou. Jednající člověk tak není jen svébytná osoba, odpovídající pouze za své vlastní činy, nýbrž nese faktickou odpovědnost i za to, co ve své kultuře a společnosti přebírá. Tato nesmírně široká odpovědnost se musí v současných společnostech rozdělit, podobně jako se dělí a specializují i naše činnosti. Není to však jen břemeno, které by náš život omezovalo, nýbrž může mu také dávat obsah a smysl, který v současné společnosti citelně chybí. A právě tento chybějící smysl, stejně jako společná naděje, jsou možná jednou z hlavních příčin často připomínané „krize“ současných společností. Společný náboženský základ starších společností nemůže filosofie sice nahradit, může však připomenout, bez čeho se ani moderní pluralitní společnosti patrně neobejdou.

Peter Neuner, Paul M. Zulehner

Přijď království tvé

PRAKTICKÉ UČENÍ O CÍRKVI

Tato kniha vděčí za svůj vznik přednáškové činnosti dvou předních současných teologů v Pekingu. Byli sem opakovaně zváni čínským studijním děkanem katolického semináře. Také zde se církve snaží v obtížné a pro ni spíše cizí kulturní situaci působit jako kvas a sůl země a budit naději, že Boží království přijde a že jeho počátky už nastávají. Oba evropští teologové přitom vycházeli z rozhodnutí Druhého vatikánského koncilu, že křesťanská zvěst má být hlášána v každé společnosti, ovšem s plným respektem k jejím kulturním a duchovním tradicím.

Josef Imbach

Biblické divy a zázraky

NADČASOVÝ EXISTENCIÁLNÍ VÝZNAM

Známý současný švýcarský teolog rozvíjí svůj výklad v několika rovinách. V první části se ptá (nábožensko-historicky), jakou úlohu hrály zprávy o zázracích ve starověkém světě a jak „zázraky“ chápalo Písmo. Ve druhé části teologicky vysvětluje významné zázraky Ježíšovy, o kterých vyprávějí evangelisté – Petrovu chůzi po vodní hladině, uzdravování lidí malomocných, slepých nebo ochrnutých. Objasňuje, že cílem všech Ježíšových zázraků – zázračných znamení – „je vposledku osvobodit člověka“. A to nejen od viny a od zla, ale i k sebezpřijetí, ke svobodnému rozhodování, k víře, k radosti a k pravému životu. Imbach umí svým čtenářům svět Písma mistrně zpřístupnit. Díky jeho srozumitelnému výkladu se nakonec ukazuje, že to, co zprvu působilo cize a nepravděpodobně, má k tázání dnešního člověka velmi blízko.

Josef Imbach

A učil je v podobenstvích

JEŽÍŠOVY OBRAZNÉ PŘÍBĚHY O ŽIVOTĚ Z VÍRY

Literární útvar podobenství měl dlouholetou tradici už v hebrejském starozákonním písemnictví. Znalci zákona jej užívali pro názorné objasnění své nauky. Jinak tomu však bylo u Ježíše. Podobenství jsou u něho bezprostřední součástí jeho poselství. Oslovuje jimi konkrétního člověka a učí jej vidět život v Boží přítomnosti. Ježíš nikdy nepředkládal učedníkům abstraktní teologii. Obraznost příběhu a hloubka poetického vidění jeho podobenství tak promlouvají k posluchačům i po staletích mocněji, než by to dokázaly pouhé abstraktní poučky. V této knize to její autor potvrzuje i ozvěnou Ježíšovy zvěsti v tvorbě velkých literárních osobností, k nimž patří mj. F. M. Dostojevskij, L. N. Tolstoj, A. Moravia nebo I. B. Singer.

Otto Hermann Pesch

Modlitba je řeč víry

JAK SE DNES MŮŽEME MODLIT

V dnešním světě ovládaném technikou a ekonomikou se ocitá naše víra v osobního Boha před řadou problémů – a právě tak modlitba. Co můžeme dělat, aby tato podstatná složka křesťanské existence odpovídala naší životní situaci a zůstala pro nás zdrojem síly a naděje? Otto Hermann Pesch vychází při hledání odpovědi z hluboké zkušenosti. Ve své knize popisuje s naprostou otevřeností a pochopením obtíže moderního člověka, vysvětluje jednotlivé druhy modliteb (každodenní, liturgická, prosebná, rozjímavá) a střídavým a zároveň laskavým způsobem dává praktické rady, jak můžeme v modlitbě vyjadřovat svoji víru dnes.